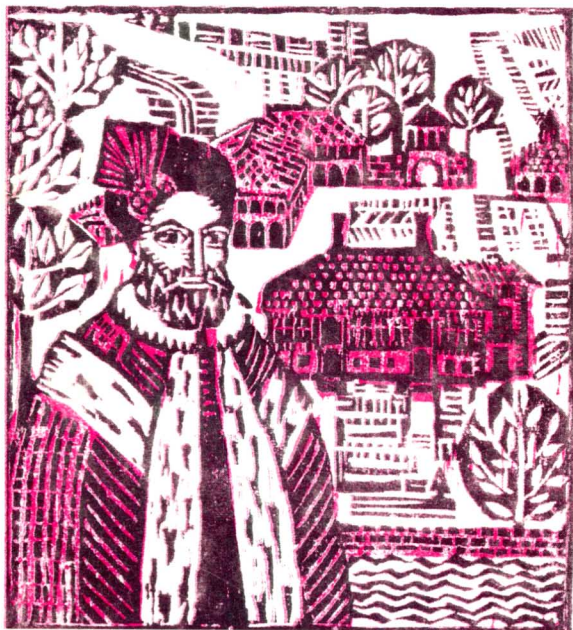

B. INST. ISTORIE
A. R. S. R.

III
I 13767
L

Paul Cernovodeanu

ÎN VĂLTOAREA PRIMEJDIILOR

Silex

PAUL CERNOVODEANU

**ÎN VÂLTOAREA PRIMEJDIILOR
POLITICA EXTERNĂ ȘI DIPLOMAȚIA
PROMOVATE DE
CONSTANTIN BRÂNCOVEANU
1688-1714**

Ilustrație: pictor Elena Bronițki

Coperta: Corneliu Munteanu

Tehnoredactare computerizată: Liviu Teodor Popescu

Consilier editorial: Teodor Laurențiu Popescu

Doctor în istorie

Lucrarea a fost tipărită cu sprijinul "Fundației Soros pentru o societate deschisă".

Tipărit la

mini
print

Aparut : mai 1997

Calea Plevnei 136, sect.6,
Bucuresti
tel. 6384035, 6386190

© SILEX • Casă de Editură, Presă și Impresariat S.R.L.

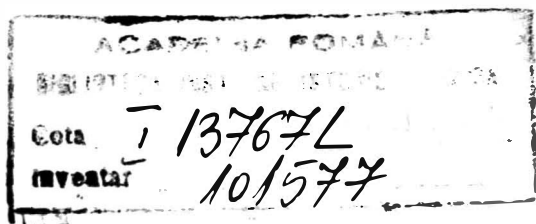
ISBN 973-97927-5-8

PAUL CERNOVODEANU

**ÎN VĂLTOAREA
PRIMEJDIILOR**

**POLITICA EXTERNĂ ȘI DIPLOMAȚIA
PROMOVATE DE
CONSTANTIN BRÂNCOVEANU
(1688-1714)**

**SILEX
Casă de Editură,
Presă și Impresariat
București • 1997**

CUPRINSUL

Considerații asupra politicii externe și a diplomației lui Constantin Brâncoveanu	5
Note	37
Din corespondența politică și diplomatică a lui Brâncoveanu	51
Tabelul scrisorilor lui Constantin Brâncoveanu către diferiți destinatari	52
Textul scrisorilor	55
Ilustrațiile	
1. Scrisoarea lui C.Brâncoveanu către contele Lórincz Pékri, demnitar curuț din Transilvania, din 31 ianuarie 1705 (original latin)	147
2. Scrisoarea lui C.Brâncoveanu către principele Francisc al II-lea Rákóczi din 27 mai 1708 (original latin)	148
3. Adresa scrisorii din 27 mai 1708 (original latin)	148
4. Scrisoarea cifrată a lui C.Brâncoveanu către cancelarul Rusiei Feodor Alekseievici Golovin (1701) (original grec)	149
5. Adresa scrisorii cifrate a lui C.Brâncoveanu către cancelarul Rusiei Gavril Ivanovici Golovkin din 5 februarie 1707 (original grec)	150
6. Scrisoarea lui C.Brâncoveanu către clucerul Afenduli, trimisul său la Bender, din 31 decembrie 1713 (original grec)	151
7. Finalul scrisorii cifrate a lui C.Brâncoveanu către marele hatman Adam Mikolaj Sienawski din 22 iulie 1713 (original polon)	152
Bibliografie	153
English summary	158
Indice	163

CONSIDERAȚII ASUPRA POLITICII EXTERNE ȘI A DIPLOMAȚIEI LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU*

În amintirea posterității figura lui Constantin Brâncoveanu s-a detașat nu numai ca o personalitate aparte în domeniul ocrotirii artelor și culturii, care în timpul domniei sale au cunoscut o înflorire deosebită, ci și prin marile sale merite pe tărâmul politico-diplomatic. El s-a menținut în scaunul Țării Românești aproape 26 de ani, – stabilitate nemaîntâlnită din vremea lui Matei Basarab –, datorită cumpătării, chibzuinței și felului în care a înțeles să-și îndeplinească menirea de promotor al idealului de neatârnare a patriei, într-o perioadă de mare restriște și tulburări în acest colț al continentului european. După cum a relevat atât de inspirat Nicolae Iorga, cu peste opt decenii în urmă, "Brâncoveanu a izbutit să păstreze nu numai Țara Românească, ci întreaga noastră națiune, ca trup politic, ca suflet românesc, timp de mai bine <de> un șfert de veac".¹

Politica lui Brâncoveanu – cel puțin vreme de aproape două decenii – nu poate fi disociată însă de aceea a influențelor sale rude din familia Cantacuzinilor, din rândul cărora cel mai strălucit reprezentant al ei, cărturarul stolnic Constantin, i-a fost un adevărat mentor, inițiindu-l și ajutându-l să se maturizeze, încetul cu încetul, în arta guvernării. Și acest lucru s-a datorat unor factori specifici. Scoborător al unei însemnate și înstărite familii boierești oltene și rămas de mic copil orfan de tată, postelnicul Papa, ce fusese ucis în timpul răscoalei seimenilor (1655), Brâncoveanu a crescut sub îngrijirea rudelor sale dinspre mamă (Stanca Cantacuzino) și mai ales a unchiului său, stolnicul Constantin, care i-a călăuzit primii pași în cariera politică.²

Ca tânăr boier, deținător al unei educații alese și bun cunoscător al limbilor greacă și turcă, Brâncoveanu se evidențiază chiar din primul an al domniei lui Gheorghe Duca, când, deținând dregătoria de postelnicel, i se încredințează cea dintâi misiune diplomatică fiind trimis la Brașov în ianuarie 1674 spre a convinge o seamă de boieri refugiați acolo, printre care și pe unii Cantacuzini, să se reîntoarcă în țară.³ Succesul dobândit l-a înălțat în ochii domnului ce l-a rânduit logofăt al doilea la 1 noiembrie

* Un rezumat al acestei lucrări, intitulat *Coordonatele politicii externe a lui Constantin Brâncoveanu - Vedere de ansamblu* -, a apărut în vol. *Constantin Brâncoveanu* (sub conducerea lui P.Cernovodeanu și Fl.Constantiniu). București, 1989. pp.123-138.

1675,⁴ desemnându-l apoi să-l însoțească, împreună cu alți dregători de seamă, într-o expediție militară, la porunca Porții, în Ucraina la asediul cetății Cehrin, pe care turcii o cuceresc la 21 august 1678.⁵ Intervenind însă ruptura între Duca și Cantacuzini, Brâncoveanu trece de partea rudelor sale și după ce influentul unchi, marele logofăt Șerban, refugându-se la Adrianopol, reușește să obțină scaunul de domnie al Țării Românești (după 22 nov. 1678), datorită strânselor legături ce le avea cu vizirul și mai marii Porții,⁶ el își începe adevărata pregătire în domeniul diplomației, sub atenta îndrumare a stolnicului Constantin. Astfel, tânărul boier a fost însărcinat prin scrisoarea adresată principelui Transilvaniei Mihail I Apafi la 8 decembrie 1678 să-i aducă la cunoștință urcarea lui Șerban vodă Cantacuzino pe tronul muntean.⁷ Iar după aceea, înălțat, succesiv, de unchiul său la rangurile de mare agă (1679) și mare postelnic (1679-1680),⁸ Brâncoveanu este din ce în ce mai mult implicat în politica externă a principatului muntean, atât prin inițierea unei corespondențe de ordin diplomatic, – purtată în paralel de stolnicul Constantin și alți Cantacuzini –, în special în treburile privind provincia soră a Transilvaniei,⁹ situată între cele două imperii rivale, otoman și habsburgic, cât și prin misiunile ce i se încredințează. Începând cu anul 1681 el este trimis la Constantinopol pentru a interveni cu succes pe lângă solii ardeleni László Csáki și Kristóf Paskó pentru eliberarea din temniță a mitropolitului Sava Brancovici, persecutat de dușmanii săi, ierarhii de confesiune calvină, pentru că nu și-a renegat credința ortodoxă¹⁰ și asigurarea drepturilor românilor din Transilvania de a-și păstra în deplină libertate religia lor strămoșească, fără nici o împilare.¹¹ De altfel, însuși fratele lui Sava, cărturarul Gheorghe Brancovici – refugiat din 1680 la Curtea din București¹² – n-a încetat să îndemne pe Șerban vodă Cantacuzino, odată dezlănțuită marea criză orientală prin asediul nereușit al Vienei de către turci în 1683,¹³ să se alătore coalitiei antiotomane.

Expediția nefericită și atacul eșuat asupra capitalei Imperiului habsburgic a avut consecințe dintre cele mai importante în centrul și sud-estul Europei, unde s-a produs o radicală modificare a raportului de forțe. Imperiul otoman, slăbit prin necontenitele războaie purtate de mai multe decenii în Mediterana, Polonia și Ucraina, și minat în interior de o serie de contradicții de ordin socio-economic și politic, s-a aflat în inferioritate în fața ambițiosului stat al Casei de Austria, dispunând de resurse mult mai vaste, de o economie bazată pe principii mercantile și de o armată echipată cu o tehnică modernă de luptă. Renunțând la supremația în Apusul continentului unde ascensiunea îi era barată de puternica Franță a lui Ludovic al XIV-lea, Imperiul habsburgic și-a îndreptat privirile spre Răsărit, în vederea cuceririi de noi teritorii. Monarhiei austriece i s-a asociat și Polonia, care, deși măcinată de anarhicul regim nobiliar ce o domina și cu o putere militară în declin, emitea pretenții similare de expansiune în spațiul danubiano-pontic, în speranța redobândirii prestigiului ei de altă dată. Cu toată rivalitatea latentă ce domnea între cei doi parteneri ai alianței antiotomane, ei au socotit oportună coalizarea eforturilor comune pentru înfrângerea turcilor și împărțirea prăzii; de aceea

la Linz s-a încheiat la 5 martie 1684, cu participarea și sub oblăduirea statului pontifical, așa-zisa "Ligă Sfântă", ce a alăturat Imperiului habsburgic și Poloniei, Republica dogilor Veneției, dornică de a redobândi Creta și a-și extinde dominația asupra coastei Dalmației și în arhipelagul grecesc.¹⁴ În sfârșit, la Ligă a aderat și Rusia țarilor (24 iunie 1686), aspirând la neutralizarea tătarilor din Crimeea și la o ieșire la Marea Neagră.¹⁵

Caracterul artificial al alianței puterilor creștine n-a întârziat însă să apară în plină lumină când s-a dovedit că fiecare țară și mai ales monarhia habsburgică și Polonia urmăreau scopuri proprii, ba chiar divergente, care nu se încadrau deloc spiritului unei "cruciade" antiotomane de eliberare a popoarelor subjugate din sud-estul Europei, ci pur și simplu corespundeau unui război de cuceriri și anexiuni. Habsburgii visau la o himerică restaurare a regatului maghiar cu teritoriile ce au aparținut odinioară coroanei Sf. Ștefan, însă sub dominația lor, și nu-și ascundeau veleitățile de acaparare și a celor trei țări române vecine. De asemenea Polonia, invocând pretense drepturi feudale desuete și iluzorii, nutrea aceleași pretenții nejustificate de cotopire cel puțin a Moldovei și a Țării Românești. În felul acesta rivalitățile n-au întârziat să apară în raporturile dintre cei doi aliați,¹⁶ cu atât mai mult cu cât Casa de Austria înregistra succese răsunătoare pe fronturile de luptă, mai ales după cucerirea Budei (2 septembrie 1686), în timp ce polonii băteau pasul pe loc, imobilizați de tătari și eșuând în eforturile lor de a ajunge prin Moldova până la Marea Neagră și gurile Dunării. Scopurile egoiste ale Imperiului habsburgic, ce nu oferea popoarelor balcanice alte perspective decât a substitui stăpânirii otomane dominația austriacă însoțită de un prozelitism tenace de convertire a lor la catolicism, au suscitât legitime îndoieli nu numai în rândul luptătorilor din Voivodina, Bulgaria, Macedonia, Bosnia și Herțegovina, dar mai ales în convingerile lui Șerban vodă Cantacuzino și ale sfetnicilor săi, câștigați, la început, de avansurile Vienei. Ei nu doreau să împărțască soarta Transilvaniei care a fost forțată prin așa-numitul tratat hallerian (28 iunie 1686) să se pună sub protecția împăratului Leopold I, iar prin tratatul de la Blaj (27 octombrie 1687) să accepte instalarea garnizoanelor imperiale în principalele orașe ale țării, în detrimentul autonomiei provinciei și cu micșorarea considerabilă a atributelor principiare.¹⁷ Paralel, austriecii au început să ducă tratative și cu Șerban vodă Cantacuzino spre a încerca să obțină jurământul său de supunere față de Habsburgi. Domnul, văzând acțiunile Casei de Austria în Transilvania și erodarea treptată a puterii principelui Mihail I Apafi, s-a comportat cu prudență, rezistând "ofertelor" ademenitoare trimise de Viena prin diferiți emisari ca László Csáki, influentul iezuit Antide Dunod și misionarul catolic Giovanni Battista del Monte, care s-au succedat la Curtea din București între 1686-1688, alternând promisiunile cu amenințările.¹⁸ Paralel, domnul Țării Românești, neliniștit mai ales de prozelitismul catolic demonstrat de emisarii Vienei și sfătuit de înalții ierarhi ortodocși ai Bisericii Răsăritene, s-a adresat la sfârșitul anului 1687 patriarhului Rusiei Ioachim, iar la 4 iunie 1688 chiar țarilor asociați Ivan al V-lea și

Petru I Alekseievici prin Isaia, arhimandritul mănăstirii Sf. Pavel de Athos, spre a le cere sprijinul și a pondera astfel presiunile Vienei, fără a primi însă răspunsuri satisfăcătoare.¹⁹ Șerban Cantacuzino n-a respins alianța cu Imperiul habsburgic, dar a dorit să obțină o adevărată eliberare a țării sub autoritatea sa fermă și a neamestecului străin. Nerăbdători de a-și atinge scopurile, în urma victoriilor militare neîntrerupte și în special a celei de la Mohács (12 august 1687), în urma căreia au cucerit întreaga Ungarie, imperialii au cerut domnului Țării Românești cvasi-ultimativ să încheie alianța. La aceste complicate negocieri au participat atât frații domnului, Constantin stolnicul și Mihai spătarul, cât și avizatul lor nepot Constantin Brâncoveanu, care după ce a îndeplinit dregătoria de mare spătar (1682-1686) fusese înălțat la înaltul rang de mare logofăt (15 decembrie 1686). El urmărise evenimentele cu deosebită atenție încă din 1683, mai ales prin corespondența cu cancelarul Teleki, iar ca dovadă a interesului deosebit față de războiul dintre otomani și "Liga sfântă" a primit în 1686 din partea vestitului cărturar Ieremia Cacavela o traducere manuscrisă în limba greacă a lucrării italienești *Raggvaglio storico della guerra tra l'Armi Cesaree e Ottomane dal principio della Ribellione degl'Ungari sino l'anno corrente 1683...* apărută la Veneția în 1683.²⁰ După multe pertractări se ajunge la o înțelegere de principiu în primăvara anului 1688 între domn și emisarii imperiali, prin care Șerban vodă Cantacuzino înțelege să treacă de partea austrieților numai "când obștescul vrăjmaș de ajuns va fi înfrânt și ne vom încredința că este într-atât rușinat, încât să nu poată mai departe prăpădi și pustii cu totul aceste mult asuprite țări", arătându-se în același timp "grijă și socoteală... mai ales despre tătari<i> </i> <din Bugeac - n.n.> ... ca să zăticnească, că într-alt chip toate părțile de dincoace stau în mare primejdie și în desăvârșită pustire".²¹

Totodată, la 9 martie 1688 Constantin stolnicul și Mihai spătarul, frații lui Șerban vodă, împreună cu nepotul lor Brâncoveanu, au semnat în fața lui Csáki și Dunod un jurământ de supunere - desigur formal și de circumstanță - către Leopold I și fiul acestuia Iosif I, în calitate de rege al Ungariei, punându-se - de nevoie - sub suzeranitatea imperială și a fostei monarhii maghiare asupra Țării Românești.²²

Datorită subscrierii acestui act, Brâncoveanu a căpătat de la împăratul Leopold I prin diploma acordată la 19 mai 1688 titlul de conte, având dreptul la apelativul de *Illustrissimus, Spectabilis* și *Magnificus*, și stemă cu un simbolism net anti-otoman.²³ Totuși, situația nu a căpătat nici o rezolvare practică, iar Șerban Cantacuzino și sfetnicii săi au rămas mai departe într-o prudentă expectativă. De aceea imperialii, mai ales, după ce la 9 mai 1688 siliseră Dieta și principele Transilvaniei să accepte suzeranitatea Vienei și ocuparea militară a provinciei,²⁴ au hotărât să intre cu trupele și în Țara Românească spre a sili pe domn să li se supună necondiționat. Un corp de cavalerie pus sub comanda generalului conte Federigo Veterani pătrunde prin Valea Cernei către Orșova pe care o ocupă, iar la 14 august ajunge la Cerneți. Pentru a evita ireparabilul, Șerban vodă Cantacuzino a trimis de îndată la Veterani pe Constantin Brâncoveanu, apreciat pentru calitățile sale de negociator, spre a-l convinge "cu multă rugăciune

și cu multe daruri scumpe, ca să se întoarcă înapoi iar, ca nu cumva, simțind turcii, vor zice că iaste țara haină și vor porunci tătarilor de vor veni aici în țară să o robească.²⁵ Dar generalul Veterani nu se lasă convins și înaintază cu trupele sale pe sub munți până la Câmpulung. Șerban Vodă este din nou silit, la 17 septembrie, să-l mai trimită încă o dată pe Brâncoveanu la comandantul imperial, însoțit de data aceasta de fratele și ginerele domnului, respectiv fostul mare spătar Mihai Cantacuzino și marele agă Constantin Bălăceanu. Cu abilitatea lui cunoscută, Brâncoveanu, asistat și prin sfaturile înțelepte ale unchiului său Mihai, reușește de data aceasta să convingă pe Veterani că prin presiuni militare nu va putea obține vreun rezultat, promițând în schimb – cu împuternicirea domnului – că acesta îi va asigura provizii pentru 12 regimente și 4000 de taleri și va trimite o solie oficială la Viena spre a încheia alianța cu imperialii, dar în condițiile de securitate reclamate anterior.²⁶ Comandantul imperial s-a arătat înțelegător și s-a convins prin cele expuse de dregătorii români – și mai cu seamă de Brâncoveanu de care s-a simțit mai apropiat – că prin metodele brutale ce i-au fost poruncite de către Curtea de la Viena nu va izbuti să silească să îngenunchieze un popor mândru, aprig și gata de luptă spre a-și apăra libertatea și că ceea ce nu a cedat Porții, nu o va face de dragul Casei de Austria. Veterani a intuit că față de principatul muntean – și în general față de țările române – trebuie dusă o politică suplă, prudentă și că trebuie câștigată încrederea și bunăvoința lor, prin forță neputându-se realiza nimic, iar fără bunăvoința domnilor Țării Românești și ai Moldovei, Imperiul habsburgic nu putea înregistra nici un succes hotărâtor pe frontul de la Dunăre.²⁷ De aceea, generalul s-a retras cu trupele sale peste munți în Transilvania la Bran, de unde a transmis la 24 septembrie autorităților superioare de la Viena rezultatele misiunii sale²⁸ și necesitatea strategică de a nu se lansa în aventuri hazardate și a aștepta mai întâi încheierea negocierilor cu solia munteană ce va fi trimisă în capitala Imperiului. Dar împăratul Leopold I și sfetnicii săi, încurajați și de succesul înregistrat prin cucerirea Belgradului (6 septembrie), au sporit presiunile, încât Șerban vodă Cantacuzino, convins până la un punct că austriei ar putea totuși obține victoria asupra otomanilor, s-a decis să trimită solia solicitată la Viena pentru a trata condițiile aderării Țării Românești la "Liga Sfântă", cu păstrarea intactă a tuturor privilegiilor ei, asigurarea pentru familia Cantacuzino a domniei ereditare și perpetue în ambele principate și acordarea unui substanțial ajutor militar în trupe și echipament.²⁹ Impozanta solie, alcătuită din marele spătar Iordache Cantacuzino, fratele mai mic al lui Șerban vodă, marele căpitan Șerban Cantacuzino, nepotul său de frate, și marele comis Șerban Vlădescu, pusă sub conducerea ginerelui domnului, aga Constantin Bălăceanu, cu o suită impresionantă de 360 de oameni și 150 de cai, a părăsit, în taină, Bucureștii la 2 octombrie 1688, spre a nu atrage atenția iscoadelor turcești, și s-a îndreptat spre capitala Imperiului habsburgic.³⁰ Dar abia ajunsă în Transilvania, solia a fost oprită din ordinul autorităților imperiale care au poruncit lui Veterani să obțină garanții suplimentare că solia, odată ajunsă

la Viena, va "închina" țara și nu va emite alte pretenții suplimentare.³¹ Constrâns de împrejurări, Șerban vodă Cantacuzino a trimis din nou la Brașov pe avizatul său nepot Brâncoveanu spre a-l convinge pe Veterani de bunele intenții ale solilor români cărora li s-a îngăduit să încheie alianța solicitată de Viena. Înțeleptul boier n-a dorit să se angajeze mai mult, iar comandantul imperial, convins de bunele intenții ale interlocutorului său, a lăsat solia să-și urmeze drumul spre capitala Imperiului habsburgic.³² "Deslușind trebile ce era dăspre Veterani ghenărariul, - precizează cronicarul Radu Greceanu -, Costandin Brâncoveanu iarăși fără zăbavă s-au învătejit, înapoi, la domnu său, Șarban vodă".³³ Dar abia întors la București, marele logofăt are a face față unor evenimente neprevăzute. Bolnav de mai multă vreme,³⁴ Șerban vodă Cantacuzino moare la 29 octombrie 1688, "lăsând țărâi... multă jale de vrédnica stăpânire cu care, în zilele Mării Sale au domnit".³⁵

Moartea neașteptată a domnului, prezența îngrijorătoare la București a baș-kapugiului Ahmed aga, știrile despre mișcările de trupe ale austriecilor, ca și manevrele doamnei Maria, văduva lui Șerban vodă, de a înscăuna pe fiul minor al defunctului, Gheorghe, în vârstă de numai 8 ani, sub tutela ei și a influentului său ginere, aga Constantin Bălăceanu, sprijinitor necondiționat al alianței cu imperialii, au creat o situație gravă ce necesita urgenta alegere a unui nou domnitor pământean. Arbitrul situației a devenit învățatul stolnic Constantin Cantacuzino, care, asistat de fratele său spătarul Mihai, a dejucat manevrele cumnatei lor și, refuzând scaunul pentru sine, a socotit drept cea mai înțeleaptă soluție alegerea lui Constantin Brâncoveanu ca succesor al lui Șerban vodă. Acesta era nu numai nepotul Cantacuzinilor, dar făcuse dovada talentelor sale de diplomat iscusit în cursul carierei de mai bine de un deceniu și împărțase în același timp vederile stolnicului, mentorul său, în materie de orientare a politicii externe a țării. Alegerea sa ca domn, la 34 de ani, chiar la 29 octombrie 1688, s-a bucurat nu numai de consimțământul Porții, dobândit de îndată prin însemnate daruri făcute marelui vizir Mustafa pașa și altor dregători, ca și hanului tătar Selim I Ghirai, dar și de asentimentul mării boierimi, al mitropolitului Theodosie, precum și al lui Dionisie al IV-lea, patriarhul de Constantinopol, aflat atunci în vizită canonică la București.³⁶ Vestea înscăunării lui Brâncoveanu a parvenit la Brașov și generalului Veterani, care se grăbea la 14 noiembrie să scrie unchiului său, abatele Altoviti, exprimându-și părerea că noul domn - pe care îl aprecia - s-ar arăta "destul de bine dispus pentru interesele M<ajestății> Sale Cezaree".³⁷ Totodată, la 22 noiembrie Constantin Brâncoveanu trimite pe vistierul Drăgușin la cancelarul Transilvaniei, Mihály Teleki, cu știrea înscăunării sale, primind răspuns de la acesta la 6 decembrie că se bucura "din inimă" de așezarea lui "în scaunul de voievod", promițându-i că-l va sluji "cu mare râvnă".³⁸

Dar ceea ce preocupa în acel moment, cu foarte mare urgență, pe noul domn și pe sftnicii săi, frații Cantacuzini, și în special pe stolnic, era situația Țării Românești, amenințată de pericolul înfruntării între otomani, asistați de tătari și imperiali pe teritoriul ei, românii trebuind să facă față

tuturor presiunilor, atât de la Viena, cât și de la Poartă, spre a se alătura, pe plan militar, unora sau altora dintre adversari. Situația internațională se complicase și prin faptul că Franța lui Ludovic al XIV-lea declarase război la 27 septembrie 1688 Imperiului habsburgic și aliaților săi coalizați în "Liga de la Augsburg",³⁹ silind astfel pe austrieci să lupte acum pe două fronturi, iar otomanii să se simtă încurajați de noul curs al evenimentelor. O alianță necondiționată, – sau cu unele concesii acceptate de răposatul Șerban vodă Cantacuzino –, ce ar fi urmat să se încheie prin solia trimisă la Viena de către fostul domn, nu mai era de conceput și nu intra de fel în vederile lui Brâncoveanu și ale unchilor săi. De aceea, noul domn a trimis de îndată pe vărul său, spătarul Preda Pârșcoveanu, să prindă din urmă solia și să-i transmită noi instrucțiuni. El a ajuns-o la Pressburg (Bratislava de astăzi) și i-a comunicat că misiunea ei se va rezuma doar la înștiințarea Curții imperiale despre schimbarea de domnie intervenită în Țara Românească și la menținerea contactelor dintre Viena și București.⁴⁰ Solia a ajuns la Viena la 30 noiembrie/10 decembrie 1688, dar, de la început, aga Constantin Bălăceanu n-a respectat indicațiile primite de la Pârșcoveanu și s-a angajat în negocieri, urmând linia fixată de răposatul Șerban vodă, cerând stăpânirea ereditară și perpetuă a scaunelor de domnie ale Țării Românești și Moldovei în familia Cantacuzino și sprijin militar; s-a ajuns astfel la încheierea unui acord de principiu la 20/30 ianuarie 1689 prin care imperialii nu-și luau nici un fel de angajamente, urmărind doar atragerea principatului muntean în cooperarea militară cu dânsii, pentru a le întreține trupele cu bani și provizii.⁴¹ Negocierile cancelariei austriece n-au fost duse decât cu Bălăceanu, ceilalți trei boieri nemaifiind admiși la discuții; ba mai mult, doi dintre ei, Iordache și Șerban Cantacuzino, au fost reținuți ca ostateci. Curtea imperială a încercat, la început, printr-o solie trimisă la Brâncoveanu cu contele László Csáki, să-l câștige de partea ei.⁴² Reprezentantul împăratului a fost însoțit în Țara Românească numai de Șerban Vlădescu, căci aga Bălăceanu s-a oprit la Brașov, la 2 aprilie 1689,⁴³ în urma îndemnurilor trimise în taină de soacră-sa, Doamna Maria, ce conta pe ajutorul lui să vină cu trupele străine în Țara Românească și să înscăuneze pe tânărul ei fiu Gheorghe. Negocierile lui Brâncoveanu, de la Mogoșoaia, cu Csáki n-au fost încununate de succes, ba chiar domnul, iritat de comportamentul soliei trimise la Viena ce își depășise mandatul și dintre ai cărei delegați se întorsese numai Vlădescu, ulterior pedepsit pentru purtarea lui, a refuzat să întărească cele subscribe, în special de Bălăceanu, în capitala Imperiului habsburgic.⁴⁴ Mâniati de ezitățile și tergiversările lui Brâncoveanu, care, la îndemnul stolnicului, a refuzat să se pronunțe pentru alianța fățișă cu Imperiul habsburgic, în lipsa garanțiilor solicitate,⁴⁵ austriecii au hotărât să forțeze mâna domnului, întetind presiunile militare. Astfel, generalul Veterani, care era favorabil lui Brâncoveanu și întreținea bune relații cu dânsul⁴⁶ și-și dădea seama cu luciditate că nu putea sili pe români să treacă necondiționat de partea imperialilor, a fost înlocuit de la conducerea trupelor din Transilvania printr-un militar brutal și obtuz, anume

generalul Donat Heissler, căzut cu totul sub influența ambițiosului agă Bălăceanu, ce râvnea la "regența" scaunului de domnie al Munteniei.

Aflând de intențiile agresive ale imperialilor și despre iminența unei invazii tătare, Vodă Brâncoveanu a trimis la Brașov pe postelnicul Radu Golescu cu scrisori către Heissler și Bălăceanu, rugându-i să se abțină de la orice manevră militară.⁴⁷ El scria marelui agă că nu a sosit încă momentul să închine țara austriecilor, deoarece aceștia nu aveau puterea militară necesară să facă față unei armate turco-tătare. "Încă nu este vremea a ceea ce gândești, că turcul și tătarul este încă în puterea lui", scria domnul. El își încheia misiva sfătuindu-l să revină în țară la casele și familia lui.⁴⁸

Invitația lui Vodă a rămas fără răspuns. Între timp, negocierile între imperiali și Brâncoveanu au fost continuate,⁴⁹ neobținându-se decât o amânare a deciziei acestora de a intra în Țara Românească. O nouă solie trimisă la Brașov pe lângă generalul Heissler prin logofătul Radu Popescu "învățat și în limba latinească", cu o sumă de bani și o mie de boi pentru oști, încercând să convingă pe imperiali de a renunța să ierneze în Țara Românească, n-a fost încununată de succes.⁵⁰ Domnul a fost nevoit chiar să însoțească cu un corp de oaste trupele otomane până la Cerneți, în apărarea liniei Dunării, dar turcii fiind înfrânți, el a izbutit apoi cu abilitate să se întoarcă la Craiova.⁵¹ După marile victorii obținute de austrieci la Niș și Vidin (14 octombrie 1689), generalissimul trupelor imperiale, markgravul Ludwig von Baden, a trimis la Brâncoveanu pe lt.colonelul conte Leopold von Schlick spre a finaliza negocierile formale de alianță.⁵² După ce a cucerit Cladova la 25 octombrie, markgravul von Baden a primit o delegație de boieri ai domnului, anume pe marele agă Cornea Brăiloiu și logofătul Șerban Greceanu, aducându-i o contribuție financiară, dar comandantul imperial pretindea mult mai mult: provizii pentru 15 000 de soldați pe timpul iernii, 500 000 florini și 1500 cai.⁵³ În fața neputinței lui Brâncoveanu de a le îndeplini cererile, imperialii au invadat teritoriul principatului muntean. La 19 noiembrie trupele lui Ludwig von Baden au ajuns la Craiova, iar la 27 noiembrie la Curtea domnului de la Brâncoveni, unde generalissimul a primit altă delegație de boieri ai domnului, alcătuită din Diicul Rudeanu mare clucer, Cornea Brăiloiu mare agă, Preda Brătășanu mare pitar, Cernica Știrbei și Atanase Păușescul, cu care se ajunge a doua zi la un compromis, imperialii urmând să primească provizii pentru 12 regimente, o sumă de bani și 1500 de cai.⁵⁴ Spre a nu intra în contact cu austriei ce invadaseră Oltenia, Brâncoveanu s-a retras succesiv la Șerbănești, iar apoi la Potlogi și la Cotroceni, în marginea Bucureștilor.⁵⁵ Nemașocotind utilă prezența sa în Țara Românească, markgravul von Baden a trecut îndărăt munții în Transilvania, în timp ce un alt corp de oaste comandat de generalul Heissler, secondat de aga Bălăceanu și partizanii lui, venind din Ardeal, au ocupat Câmpulungul, Piteștii și Târgoviștea și coborând încet au poposit în decembrie 1689 la București, unde comandantul imperial și-a fixat cartierul general.⁵⁶

În fața acestei situații Constantin Brâncoveanu, - după ce părăsise Capitala -, a adunat boierii ce-i rămăseseră credincioși din sfatul domnesc

în trapeza mănăstirii Plătărești, spre a adopta hotărârile corespunzătoare. Cu toții l-au îndemnat să se închine austrieilor, în afara stolnicului Cantacuzino care, cu o luciditate extraordinară, a demonstrat că "tătarii sunt pe aproape și numaidecât vor veni cu putere mare de vor robi țara și o vor prăda și de către nemți nu vom avea de nici un folos".⁵⁷ Punctul de vedere al stolnicului a dobândit câștig de cauză, iar Brâncoveanu, refugiat la Rușii lui Șerban vodă din jud. Saac (azi com. Fulga, jud. Prahova), a recurs la o manevră diplomatică de mare abilitate. Astfel, el a cerut și a obținut să aibă o întrevedere cu generalul Heissler în casele Doamnei Maria, văduva lui Șerban Cantacuzino, de la Drăgănești (Prahova), în care l-a asigurat din nou de atașamentul său față de Casa de Austria, dar că nu putea trece fățiș de partea ei, fiind amenințat de primejdia unei invazii iminente a tătarilor din Bugeac.⁵⁸ Heissler a revenit înspăimântat la București, unde, după un scurt consiliu de război cu comandantii săi, a hotărât să se retragă cu trupele din Țara Românească la Brașov.⁵⁹ Austrieii cunoșteau cruzimea și forța de șoc a tătarilor și nu doreau o luptă cu ei, aflându-se și în inferioritate numerică. În cursul acestei retrageri precipitate, au părăsit țara și aga Bălăceanu cu familia lui, precum și Doamna Maria cu cuconul ei Gheorghe Cantacuzino.⁶⁰

Brâncoveanu, bucuros de reușita stratagemei sale, s-a pregătit însă să dea contralovitura, profitând de prezența în țară atât a lui Gazi Ghirai, fiul hanului tătar Selim I Ghirai, cu călăreții săi, a seraskierului otoman Cerkez Ahmed cu trupe turcești, - chemați între timp -, cât și a căpeteniei curuților răsculați împotriva Habsburgilor, Imre Thököly, cu încercații săi ostași, care spera să ocupe tronul principatului Transilvaniei, rămasvacant, în urma morții lui Mihai I Apafi (15 aprilie 1690).⁶¹ Imperialii se concentraseră sub generalul Heissler în Țara Bârsei, alăturându-și trupele cancelarului transilvan Teleki și mica oștire a românilor pribegi în frunte cu fugarul agă. La 3 mai 1690, printr-un decret solemn al împăratului Leopold I, Bălăceanu a fost ridicat la rangul de "general <al> oștilor de infanterie și cavalerie pe care le avea în principatul Valahiei și totodată și asupra oștilor ridicate nu numai în Valahia dar și în Moldova",⁶² recunoscând astfel și pe această cale identitatea statală a celor două țări române, la a căror stăpânire râvneau cu atâta asiduitate imperiile rivale vecine. Oștile lui Brâncoveanu, aliate cu un contingent moldovean pus sub comanda hatmanului Lupu Bogdan, ginerele lui Constantin vodă Canteмир,⁶³ și sprijinite de turco-tătari și curuții lui Thököly, au trecut Carpații pogorând în câmpia Tohanilor și atacând vijelios trupele lui Heissler și ale aliaților săi, în apropiere de Zărnești, le-a provocat o înfrângere cumplită la 11/21 august 1690. În această înclăștare năprasnică și-au găsit moartea cancelarul Teleki, căpetenia otomană Cerkez Ahmed iar generalul Heissler și colonelul Doria au fost luați prizonieri.⁶⁴ Totodată, precizează cronică lui Radu Popescu, "într-acest război au pierit Bălăceanul, vrăjmașul lui Costandin vodă, și i-au trimis capul la București, puindu-l într-o sulită, în curtea lui, în zioa de Sântă Mărie" (15 august).⁶⁵ După izbândă, Thököly a fost înscăunat solemn ca principe al Transilvaniei la Cârștian, lângă Sibiu, printr-o ceremonie la care a asistat și domnul Țării Româ-

nești.⁶⁶ Pentru strălucita victorie Brâncoveanu a primit o mantie de onoare (*hulat-i fahire*), iar boierii săi, caftane din partea sultanului Suleiman al II-lea – la 4 septembrie 1690;⁶⁷ dând dovadă și de o artă diplomatică rafinată, domnul a profitat de prilejul recuceririi părții de sud a Transilvaniei și de înscăunarea lui Thököly ca principe pentru a se adresa protectorului acestuia și aliatului "de facto" al otomanilor, regele Franței Ludovic al XIV-lea, printr-o scrisoare plină de curtenie, pe care i-a trimis-o la 11 octombrie 1690 din tabăra de lângă Brașov,⁶⁸ evidențiind astfel importanța căpătată de principatul muntean pe planul politic european.

Dar Thököly, datorită și poziției sale ingrate de vasal necondiționat al Porții, n-a putut să se mențină în Transilvania și chiar din toamna anului 1690, în fața contraofensivei austrieților condusă de markgravul von Baden, s-a retras cu partizanii săi peste Carpați, acestora din urmă fiindu-le îngăduit de Brâncoveanu, reîntors între timp în țară, de a-și instala taberele de iernat în Țara Românească, în apropiere de Târgoviște, București și la mănăstirea Brâncoveni; cât despre Thököly, a trecut Dunărea și s-a așezat la Vidin.⁶⁹

Datorită victoriei de la Zărnești și a eliberării temporare a sudului Transilvaniei, slăbirea frontului austriac a îngăduit turcilor în toamna anului 1690 desfășurarea cu succes a contraacțiunilor lor, izbutind să recucerească orașele Vidin, Niș (8 septembrie) și chiar Belgradul (8 octombrie) și să anuleze toate câștigurile dobândite de imperiali în campaniile din 1688-1689.⁷⁰

Din analiza evenimentelor ce au avut loc în spațiul carpato-danubian în anii 1689-1690 se constată că opțiunile de politică externă ale lui Brâncoveanu, sfătuit în mod înțelept de stolnicul Constantin și de fratele acestuia Mihai spătarul Cantacuzino, au fost cele juste. În schimb, aventurismul și imprudența manifestate de partida agăi Bălăceanu, instigat de ambițioasa văduvă a lui Șerban vodă, Doamna Maria, care a optat pentru o alianță necondiționată cu Imperiul habsburgic, s-au dovedit nefaste, întrucât austrieții s-au folosit de dânsii în propriul lor interes, urmărind nu eliberarea Țării Românești, ci cotropirea și aservirea ei, așa cum au procedat și cu Transilvania. Așa că privită în perspectiva istoriei, calea aleasă de Bălăceanu s-a dovedit greșită, iar aliații pe care a contat, intereși și nesinceri.

Pe de altă parte, Brâncoveanu și frații Cantacuzini au manifestat nu numai o luciditate evidentă, dar și o maturitate încercată în aprecierea situației create prin invazia imperialilor din 1689. Fără a-i provoca, încercând cu tact și diplomatie să-i oprească la hotare, iar neizbutind, ca să nu legitimizeze în nici un fel regimul lor de ocupație instaurat în Muntenia, Brâncoveanu a preferat să facă sacrificiul, în acest caz extrem, de a apela la sprijinul militar turco-tătar spre a izgoni din țară un inamic mult mai primejdios. Iar după aceea să aplice o lecție usturătoare austrieților, zdrobindu-i în bătălia de la Zărnești.

În felul acesta imperialii au înțeles cu toată claritatea că nu-și pot impune voința în fața conducătorului unui popor gata la ori și ce jertfe pentru a-și apăra pământul strămoșesc⁷¹ și de aceea n-au mai îndrăznit,

până la sfârșitul războiului cu otomanii, în 1699, să încerce a mai ataca Țara Românească sau Moldova. Brâncoveanu a reușit, de altfel, până la sfârșitul îndelungatei sale domnii, în 1714, să asigure respectarea inviolabilității principatului său, ferindu-l de ori și ce ocupație străină, fie că venea din partea unor dușmani, ca otomanii sau tătarii, fie purtând masca falsă și ipocrită de aliați, ca imperialii, polonii sau mai târziu rușii țarului. Este o performanță vrednică de admirat pentru acest domnitor, care, urmând linia tradițională a unor înaintași de mare prestigiu, a reușit să protejeze autonomia țării și să apere hotarele ei prin mijloace diplomatice, dar ridicând și sabia, ca în 1690, când a fost nevoie.

În dorința de a coordona politica țărilor române în împrejurările atât de dificile ale războiului aflat pe atunci în plină desfășurare între turci și adversarii lor coalizați în "Liga Sfântă", Brâncoveanu, îndrumat mai cu seamă de stolnicul Cantacuzino, a încercat să aibă un aliat de nădejde în domnul Moldovei. Dar aici s-a lovit de susceptibilitățile și reticențele lui Constantin Cantemir (1685-1693), rămas credincios turcilor și dominat de puternica familie a boierilor Rosetești, care nu avea încredere în sinceritatea lui Brâncoveanu, dar mai ales în aceea a Cantacuzinilor ce îl dominau din umbră. Rivalitățile dintre facțiunile boierești au învrăjbit și pe cei doi domni, care, dorind să se înlătore unul pe altul, și-au creat dificultăți în mod reciproc la Poartă, Brâncoveanu susținând urzile boierilor moldoveni nemulțumiți, refugiați la Curtea sa, iar Cantemir pe acelea ale partizanilor fiului lui Șerban vodă, pribegiți în Transilvania, adăpostiți în urmă în Moldova și trimiși apoi cu pâri la Constantinopol.⁷² După moartea lui Constantin Cantemir (1693), pungile vărsate de Brâncoveanu corupților dregători ai Porții au împiedicat continuarea domniei tânărului vlăstar al celui răposat, Dumitrașco, care a fost înlocuit în scaunul Moldovei, prin Constantin, fiul fostului domn Gheorghe Duca, devenit apoi ginere al influentului voievod muntean. În scurta domnie a lui Constantin Duca în Moldova (1693-1695) se poate afirma că Brâncoveanu și Cantacuzinii au avut posibilitatea de a coordona politica celor două principate. Dar fiscalitatea împovărătoare, intrigile unei părți a boierimii iritate de ascendentul prea mare căpătat de domnul muntean în țara lor și, mai ales, neîmplinirea la timp a cererilor mereu sporite ale turcilor, menite să le susțină eforturile de război, au stârnit nemulțumirea Porții ce a mazilit pe tânărul domn.⁷³ În locul său a fost numit Antioh, fiul cel mai mare al fostului rival al lui Brâncoveanu, Constantin Cantemir, care a domnit între 1695-1700. Antioh a încercat o apropiere de domnul Țării Românești, cerând chiar în căsătorie pe una din fiicele sale, dar, fiind respins, raporturile au rămas în continuare reci.⁷⁴ Brâncoveanu nu se putea împăca cu prezența în scaunul țării vecine a unui domn pe a cărui politică nu se putea baza, așa încât după alte strădanii depuse la Poartă a obținut în 1700 revenirea la tron a lui Constantin Duca. Dar și în acest caz alegerea nu s-a dovedit fericită, Duca înșelând speranțele protectorului său; o ultimă încercare a voievodului muntean de a-și impune un candidat în Moldova a avut loc în 1703, când, refuzând scaunul acestui principat oferit lui însuși de marele vizir în speranța că-i va mai

putea smulge o acceptare a măririi haraciului, el a susținut alegerea lui Mihai Racoviță, care a domnit până la 1705.⁷⁵ După această dată s-au perindat, alternativ, în principatul de peste Milcov – dar fără amestecul lui Brâncoveanu – Antioh Cantemir și Mihai Racoviță până în 1709, apoi, pentru un an, Nicolae Mavrocordat, fiul Exaporitului, până la urcarea în scaun a lui Dimitrie Cantemir.

Veleitățile domnului Țării Românești de a-și asigura influența asupra Moldovei printr-un interpus au dat greș deoarece în această țară, dominată mai puternic de Poartă, n-a posedat mijloacele de a-și impune voința și a leza susceptibilitățile locale prin adversitatea față de Cantemirești. Totodată, Brâncoveanu n-a dispus de un candidat capabil să aducă o ușurare țărănimii, strivită de opresiunea fiscală și sărăcită prin pustuirile războiului, și care să-și asigure, în același timp, și sprijinul majorității boierimii, ce era dominată de facțiunea Roseteștilor, ostilă voievodului muntean și Cantacuzinilor.

În ultima decadă a secolului al XVII-lea s-a ajuns la un anumit echilibru al situației militare în bazinul carpato-dunărean, iar eșecurile înregistrate de austrieci în lupta împotriva turcilor demonstau starea de uzură a imperiului, nefavorabilă pentru continuarea războiului împotriva Franței în Apus. Ori în continuarea ostilităților în vestul Europei erau interesați însă aliații Imperiului habsburgic, în special Anglia, – dornică să stăvilească expansiunea lui Ludovic al XIV-lea –, care se alăturase "Ligii de la Augsburg" încă de la 9 septembrie 1689.⁷⁶ De aceea, diplomația britanică, în colaborare cu cea olandeză, a încercat să medieze, începând din 1691, încheierea conflictului dintre austrieci, și partenerii lor, cu otomanii.

În cadrul acestui complicat joc diplomatic, Țara Românească sub Brâncoveanu a jucat un rol deosebit. Dar pentru a constata cum s-a putut evidenția principatul muntean în politica europeană, trebuie să analizăm în ce mod și-a constituit domnul, profitând de experiența stolnicului, cancelaria sa și mijloacele de care a dispus pentru a fi informat – și a cunoaște – punctele de vedere atât de diferite ale puterilor aflate în conflict, ținând seama, totodată, de suspiciunile Porții.

Cancelaria munteană a fost complet reorganizată sub Brâncoveanu. După mărturisirile secretarului său florentin, Anton Maria Del Chiaro, domnul, "punctual și iscusit în toate treburile sale, nu numai de acasă, ci și străine, întreținea mai mult ca oricând o corespondență prin scrisori cu feluriți potentăți, în care scop ținea cu lefuri bune, mai mulți dieci pentru limbile italiană, latină, germană și polonă (pe lângă cea greacă și turcă). La toată această corespondență nu numai că-l făcea părtaș pe... Constantin Cantacuzino, unchiul său, ci îi lăsa lui toată grija și diriguirea în legătură cu răspunsurile și celelalte, potrivit însemnătății negocierilor, astfel că toți diecii amintiți aveau poruncă de la domn să le ducă până la încheiere cu acela".⁷⁷

Ceea ce n-a precizat Del Chiaro este faptul că Brâncoveanu mai dispunea și de pisari pentru limbile rusă și ungară și că în unele cazuri – când

corespondența sa posedă un caracter strict secret și confidențial - opera cu cifru.⁷⁸ De aceleași metode se folosea și stolnicul ce a purtat o corespondență paralelă - dar separată de aceea a domnitorului - peste hotare, utilizând emisarii acestuia sau pe ai săi proprii.⁷⁹

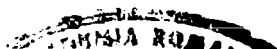
Pentru învățarea limbilor străine necesare personalului cancelariei domnești și în special a latinei,⁸⁰ indispensabilă în diplomația europeană a epocii, Brâncoveanu a autorizat introducerea de cursuri corespunzătoare în Academia domnească de la Sf. Sava, unde învățământul se preda - după cum se știe - în limba greacă,⁸¹ și a încurajat inițiativa de a se alcătui dicționare, cum a fost cazul, de pildă, al dicționarului latino-român *Dictiones latinae cum Valachica intrepretatione*, alcătuit de "pisarul unguresc" Teodor Corbea din Șcheii Brașovului și de episcopul Mitrofan al Buzăului la sfârșitul secolului al XVII-lea.⁸²

Astfel, din rândul diecilor și pisarilor de limbi străine utilizați de către domnitor în cancelaria sa amintim pe Andreas Wolff din Cotnari ("pisarul leșesc")⁸³ și pe Nicolaus Wolff (1685-1742),⁸⁴ originar din Polonia, folosiți pentru corespondența redactată în limbile polonă și latină, pe italianul Giovanni Candido Romano ("Ioan Romanul" sau "Ioan Frâncul")⁸⁵ și mai târziu pe Anton Maria Del Chiaro, pentru italiană și latină, pe Ladislau Teodor Dindar, Peter Grienner și pe medicul Curții din București, contele Bartolomeo Ferrati,⁸⁶ pentru germană și latină, pe șcheianul Teodor Corbea (c.1670-c.1725) ("pisarul unguresc"),⁸⁷ pentru maghiară și slavorusă, fratele ceașului David, mai târziu emisar în Rusia, fiu popii Ioan "gociman" la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, pe clucerul Afenduli din Constantinopol,⁸⁸ pentru turcă și pe greco-levantinul Nicolo de Porta din Chios,⁸⁹ probabil, la cifru și la decipatre, ca și pe grecul Spiridon,⁹⁰ amintit în scrisorile adresate demnitarilor țarului.

Datorită situației internaționale complexe în care s-a plasat domnia sa, Brâncoveanu - cu ajutorul stolnicului și îndemânarea diecilor de cancelarie specializați - a întreținut o vastă corespondență în limbile latină, italiană, greacă, polonă, rusă și maghiară nu numai cu suveranii vremii (împărații de la Viena, țarul Rusiei, regele Franței, al Poloniei ș.a.), dar și cu oameni de stat și generali, austrieci, poloni și ruși, conducători ai răscoalei curuților (1703-1711), ambasadori ai marilor puteri (englez, olandez, habsburgic și venețian) la Constantinopol, suveranul pontif, cardinali, înalți ierarhi ai Bisericii Răsăritului, cărturari greci ș.a. Din cele 282 scrisori - identificate până în prezent - trimise de domnitor diferiților destinatari, mai mult de jumătate, adică 170, au un caracter politic și diplomatic,⁹¹ apreciabilă cifră, care îl arată pe Brâncoveanu ca pe unul din voievozii cu activitatea cea mai dinamică pe plan extern, alăturându-l de Mihai Viteazul de la care se cunosc 240 de astfel de misive.⁹²

Totodată, Brâncoveanu a întreținut la Curtea din București, oraș devenit cel mai activ centru diplomatic⁹³ cu vederile ațintite îndeosebi spre Viena, Constantinopol, Moscova și Varșovia, o vastă rețea de agenți și emisari, recrutați în majoritate dintre cărturari, comercianți și clerici transilvani, sud-dunăreni sau levantini, pe care i-a trimis în diferite misiuni

77

în capitalele Europei. Astfel, până la pacea de la Karlowitz (1699), Brâncoveanu s-a bazat îndeosebi pe serviciile ceaușului David Corbea la Varșovia (1698),⁹⁴ pe acelea ale lui Gheorghe Castriotul, originar din Castoria (1689),⁹⁵ Panaiot Radu (1699) și Pătru Damian (1701)⁹⁶ pe lângă țarul Rusiei, ale lui Ladisiau Teodor Dindar pe lângă autoritățile imperiale din Sibiu (1695-1699)⁹⁷, și venețianului Bussi⁹⁹ la Viena (1698), pe ale kapukehaielor sale la Constantinopol, Gheorghios Cleronomos și Ianachi Porphyrita (între 1691-1701), foști dragomani ai rezidenței habsburgice la Poartă, în legătură și cu ambasadorii străini din Capitala Imperiului otoman,¹⁰⁰ ale emisarilor săi pe lângă hani tătari din Crimeea și sultanii din Bugeac, Toma portar și Ianache căpitan (1696), Anastasie kapukehaie, Luca vistier și Dumitrașco Caramanlău, mare postelnic (1698)¹⁰¹ și, în sfârșit, pe ale negustorului Nicolo Caraiani la Veneția (1677 - după 1704).¹⁰²

În sfârșit, Brâncoveanu și stolnicul Cantacuzino erau la curent cu informațiile apărute în presa europeană a vremii, primind "diarii" și reviste politice din Viena și Veneția și pe care, în timpul războiului dintre "Liga Sfântă" și Poartă, le-au trimis și ambasadorilor britanic și olandez de la Constantinopol, ce nu aveau alte posibilități de a și le procura.¹⁰³ În sfârșit, cunoștințele le mai erau completate și prin lecturi cu caracter instructiv - dar și de agrement - a diferitelor pronosticuri politice din calendarele astrologice, ca "Foletul noval", "Tartana degli influssi" sau scrierile ermetice ale lui Chiaravalle și Fourriol.¹⁰⁴

Curtea lui Constantin Brâncoveanu din București a început din 1691 să fie asiduu frecventată de o serie de emisari diplomatici străini după începerea negocierilor de pace între principalii protagoniști ai războiului, imperialii și otomanii, prin întremediul ambasadorilor puterilor maritime aliate Casei de Austria în "Liga de la Augsburg". Totodată, schimbul de misive dintre negociatorii de la Viena și Constantinopol s-a făcut tot prin Țara Românească, cu îngăduința domnitorului,¹⁰⁵ care, împreună cu sfătuitoarii săi frații Cantacuzini, a căutat să țină principatul departe de flăcările conflictului și să-i aperse statutul de autonomie, pe care imperialii n-au mai îndrăznit să-l încalce cu forța armată. Chiar victoria obținută de trupele habsburgice la Szálankemény (19 august 1691) asupra turcilor, bătălie în care a pierit însuși marele vizir Mustafa pasă Köprülüzade,¹⁰⁶ n-a modificat esențial situația, negocierile de pace dovedindu-se imperioase dată fiind starea de uzură a forțelor militare ale celor doi adversari. Brâncoveanu s-a ferit totodată, în măsura posibilului, de o cooperare militară activă cu turcii,¹⁰⁷ ducând o politică dibace de echilibru între imperiali și otomani. De aceea, el nu s-a complăcut numai în simpla situație de observator, ci a încurajat demersurile diplomatice inițiate de englezi și olandezi, menite a readuce pacea în acest zbuțiat colț al continentului european. Aceste negocieri au îngăduit trecerea prin București în drum spre Poartă sau întorcându-se de acolo a unor emisari imperiali, ca de pildă contele Luigi Ferdinando Marsigli, sub identitatea de secretar al ambasadei engleze de la Constantinopol, care a fost primit cu toată ospitalitatea în mai multe rânduri de Brâncoveanu și de stolnicul

Cantacuzino, în septembrie și noiembrie 1691 și ianuarie 1692, și pus la curent cu evenimentele de la Poartă¹⁰⁸; în scrisorile expediate de Marsigli consilierului imperial, cancelarul Boemiei, contele Franz Ulrich von Kinsky, la 18 septembrie, ca și la 20 noiembrie 1691,¹⁰⁹ el a elogiat comportamentul demn și amical al domnului Țării Românești, care l-a informat despre acțiunile ostile ale ambasadorului francez la Poartă, Pierre Antoine Castagnères, marchiz de Chateauneuf, interesat în a "torpila" negocierile de pace, pentru a nu lipsi pe Ludovic al XIV-lea de "aliații" săi otomani, ce atrăgeau grosul trupelor imperiale pe frontul de la Dunăre și din Balcani. În același timp, Brâncoveanu avea personal de înfruntat manevrele acestui diplomat, care, în dorința de a da o satisfacție conducătorului curuților, Imre Thököly, înfrânt de imperiali și refugiat la Vidin, uneltea pentru înscăunarea lui în Țara Românească; abilitatea domnului, ca și necesarele sume de bani ce au trebuit vărsate unor dregători ai Porții au șpulberat însă aceste urzeli.¹¹⁰

În acei ani tulburi, spre a potoli bănuielile Porții, unde avea dușmani redutabili,¹¹¹ Brâncoveanu a manevrat cu abilitate, atrăgându-și de partea sa influenți dregători otomani prin bogate daruri bănești și obiecte de lux, întreținând la Constantinopol o numeroasă clientelă de slujitori greco-levantini devotați intereselor sale; el a asigurat pe marii viziri și înalții demnitari, răspunzând unor solicitări legate în special de aprovizionarea oștilor turcești și tătarești, de pretinsa sa fidelitate.¹¹² Dar în ascuns, Brâncoveanu – ca și stolnicul – au păstrat în continuare relațiile lor cu imperialii și mai ales cu Marsigli printr-un schimb fructuos de scrisori,¹¹³ în care i-au transmis acestuia și unele informații cu caracter politic și militar asupra turcilor. În cursul lunii mai 1692 a trecut prin București, întorcându-se de la Poartă, și ministrul imperial Ignaz Quarient von Raal, sub identitatea unui negustor olandez, prin mijlocirea căruia Brâncoveanu s-a arătat dispus să-l ajute discret pe generalul Veterani, ce manifestase o atitudine înțelegătoare față de români, în viitoarele sale acțiuni militare pe care avea de gând să le întreprindă în Banat¹¹⁴; de altfel, domnul a și reluat legăturile cu acest militar prin intermediul contelui von Erbs, luat prizonier la Zărnești și ulterior eliberat, și, în afară de informațiile prin corespondență, i-a procurat lui Veterani, în taină, bani, cai și aprovizionare cu grâne.¹¹⁵

Autoritățile de la Viena nu s-au arătat insensibile față de domnul Țării Românești și l-au răsplătit chiar la 30 ianuarie 1695 cu acordarea titlului de principe al Sf. Imperiu,¹¹⁶ iar mai târziu i-au îngăduit achiziționarea de proprietăți la Brașov și clădirea unei reședințe la Sâmbăta de Sus.¹¹⁷ Stabilind legături amicale și cu negociatorii păcii, lordul William Paget, ambasadorul Angliei la Poartă, și omologul său olandez, contele Jacob Colyer, cu care atât Brâncoveanu, cât și stolnicul, au schimbat numeroase misive și și-au făcut reciproc daruri,¹¹⁸ domnul Țării Românești și-a asigurat sprijinul acestor diplomați pentru apărarea intereselor principatului muntean, pe care ținea neapărat să-l ferească de primejdiile conflictului armat dintre otomani și adversarii lor coalizați în "Liga Sfântă". Secretarul lordului Paget, Georg Philipp Schreyer von Wegmar, trimis în Anglia în

noiembrie 1694 pentru unele treburi, a fost primit cu toată ospitalitatea la București, unde a poposit câteva zile, fiind găzduit chiar în ultima noapte de ședere aici în reședința de la Cotroceni a stolnicului Cantacuzino.¹¹⁹

Deși imperialii și-au pierdut un interlocutor valabil cu Brâncoveanu prin moartea tragică a generalului Veterani, înfrânt în bătălia de la Lugoj (22 septembrie 1695)¹²⁰, totuși legăturile cu domnul Țării Românești s-au menținut, Curtea de la Viena bazându-se acum pe serviciile misionarului franciscan Elias Matejanić, născut și crescut în Țara Românească, dar cu studii superioare urmate la Florența și care a fost trimis cu discreție ca rezident la București, jucând însă oficial rolul de preot la biserica "baraților" din orașul de scaun al Țării Românești începând din 1697¹²¹. Prin Matejanić Brâncoveanu a intrat în relații și cu Sf. Scaun – partener minor, dar influent, pe plan spiritual, al Ligii Sfinte – trimitând o scrisoare la 24 martie 1698 nuntului apostolic de la Viena, Andrea de Santa Croce¹²²; mai târziu, domnitorul a avut chiar un reprezentant pe lângă suveranul pontif la Roma în persoana cărturarului grec Nikolaos Comninos Papadopulos din Candia, profesor de drept economic la Colegiul din Padova¹²³. Nici republica Veneția n-a fost lăsată de o parte în vasta activitate diplomatică desfășurată de Brâncoveanu, domnul întreținând legături prin corespondență cu bailul Lorenzo Sorano de la Constantinopol, iar mai târziu, în 1703-1704, cu succesorul acestuia, cavalerul Ascanio Giustini¹²⁴.

Anul 1697 aduce cu sine mutații profunde pe plan politic și militar european; în primul rând după moartea regelui Poloniei Ioan al III-lea Sobieski (17 iunie 1696), care deși partener al "Ligii Sfinte" nu era lipsit de simpatii pro-franceze și avusese același comportament neînțelegător și inabil față de Moldova¹²⁵, așa cum procedaseră și imperialii cu Țara Românească în anii 1688-1690, Imperiul habsburgic reușește să obțină numirea principelui elector al Saxoniei ca suveran la Varșovia la 27 iunie 1697 sub numele de August al II-lea¹²⁶. În felul acesta, Polonia a devenit mai atașată față de Curtea de la Viena, deși neînțelegerile și rivalitățile latente au persistat, dar într-o formă mai atenuată. Totodată, prin numirea foarte inspirată ca generalisim al trupelor imperiale a principelui Eugeniu de Savoia, un strălucit strateg și comandant de oști, austriei au trecut la o ofensivă viguroasă în Balcani și obțin o biruință hotărâtoare asupra otomanilor în bătălia de la Zenta (11 septembrie 1697) în care a pierit însuși marele vizir Elmas Mehmed pașa¹²⁷; în sfârșit, Poarta a mai suferit o lovitură decisivă și prin pacea pe care Franța o semnează la Ryswick cu adversarii ei din Liga de la Augsburg la 20 septembrie (cu Anglia și Olanda) și 30 octombrie (cu Imperiul habsburgic), turcii văzându-se astfel lăsați singuri în fața dușmanilor lor dezlănțuiți.

Constantin Brâncoveanu a apreciat cu luciditate situația și în fața victoriei inevitabile care se ivea la orizont pentru adversarii Porții și în special pentru austriei, el a depus eforturi și mai stăruitoare pe plan diplomatic spre a evita soarta Transilvaniei și a nu-și vedea țara cotropită de "aliați" creștini. În primul rând, el a încercat să intre în legături cu

noul rege al Poloniei August al II-lea, spre a cunoaște țelurile guvernanților de la Varșovia.

O misiune trimisă cu doi ani înainte, la 22 octombrie 1695 de domnul muntean la fostul rege Sobieski, prin emisarul Winkler¹²⁸, se încheiase în mod nerelevant. De data aceasta August al II-lea a luat inițiativa, deoarece, abandonând planul logic de a relua cetatea Cameniței din mâinile turcilor, se gândea – uitând de eșecul predecesorului său în Moldova și al imperialilor în Muntenia – să-și arunce privirile spre Țările Române și gurile Dunării, urmând a-și îndrepta oștirile către sud pentru a ierna acolo. În acest scop, s-a adresat rezidentului său la Viena, baronul saxon Christian August von Wackerbart, să trimită emisari la Curtea domnească din București, spre a ajunge la o înțelegere cu domnul Țării Românești. Solia, alcătuită din doi sud-dunăreni, Arbănaș și Moro, a început tratativele cu Brâncoveanu și înțelepții săi sfetnici Cantacuzini, Constantin stolnicul și Mihai spătarul, la 11 aprilie 1698. Domnul, cu avizul unchilor săi, a înțeles că polonii păseau pe aceeași cale greșită ca și imperialii în 1689 și a condiționat alianța cu regele August numai dacă acesta ar elibera mai întâi Camenița, cetățile de pe Nistru și Bugeacul, eliminând totdată și primejdia tătarască; doar la apropierea oștilor polone victorioase, domnul Țării Românești ar ridica și el 50.000 de ostași spre a ataca și ocupa linia Dunării. Solii Arbănaș și Moro au fost apoi miluiți cu daruri, o hartă a zonei aparținând stolnicului, mai bună decât a lui Marsigli, și cu promisiunea lui Brâncoveanu de a informa regulat pe poloni despre mișcările turco-tătarilor până la perfectarea unei alianțe¹²⁹. Totodată, Brâncoveanu a expediat în Polonia pe David Corbea – priceputul ceauș spătăresc ce a slujit în oaste sub Mihai Cantacuzino – spre a lua parte la încoronarea lui August al II-lea și a-i încredința o scrisoare către monarh purtând data de 1 mai 1698. În această misivă domnul muntean își exprimă formal satisfacția pentru ridicarea lui August pe tron, nutrind speranța unor bune relații de prietenie¹³⁰. În "Însemnarea pentru solia mai marelui meu frate David Corbea", scrisă cu amintitul prilej de pisarul Teodor, se dau amănunte prețioase privind rezultatele misiunii celui dintâi. Astfel, cu mare mirare David a luat cunoștința de planurile himerice de hegemonie nutrite de noul rege al Poloniei în regiunea Dunării și de faptul că August al II-lea luase scrisoarea protocolară a lui Brâncoveanu drept act de "închinare", ceea ce a constituit o gravă eroare. Corbea a intrat de îndată în contact, în mod tainic, cu Aleksei Nikitin, reprezentantul țarului Rusiei Petru I la Varșovia, punându-l la curent cu intențiile utopice ale monarhului polon, știind că vor fi dezaprobrate la Moscova. Totodată, la întoarcere, trecând prin Cernăuți, emisarul muntean s-a întâlnit și cu starostele Constantin Turculeț, "rohmistru" al unor "joimiri" moldoveni ce luptaseră alături de poloni împotriva otomanilor. Și acesta s-a declarat gata să asculte de sfaturile lui Brâncoveanu și să acționeze după poruncile sale. Corbea l-a îndemnat să părăsească pe poloni și să caute a lupta mai degrabă alături de ruși, spre care se îndreptau momentan speranțele creștinilor ortodocși din Balcani¹³¹. O știre din Viena cu data de 27 septembrie 1698 făcea cunoscută intenția regelui Poloniei de a-și trimite

rezidentul de acolo, pe baronul Wackerbart, la Brâncoveanu, spre a-i solicita din nou acordul pentru iernarea trupelor polone în principatul muntean¹³². Dar domnul s-a arătat, din nou, inflexibil, în refuzul său.

În acord cu Cantacuzinii, Brâncoveanu a mizat atunci pe o altă opțiune de politică externă unde se întreprinseseră de mai înainte sondaje spre a contrabalansa proiectele primejdioase pentru Moldova și Muntenia ale austriecilor și polonilor. Astfel, domnul și sfetnicii săi au căutat o apropiere de Rusia, putere coreligionară de care și popoarele din Balcani se simțeau mai atrase prin afinități de ordin cultural și confesional¹³³. Numeroși cărturari greci, desfășurând o fecundă activitate în Rusia, pe lângă patriarhii Ierusalimului, Dositei al II-lea și Hrisant Notara, au contribuit prin atitudinea lor militantă la cimentarea legăturilor religioase și culturale între Rusia, Balcani și Orientul ortodox, ca premisă a unei apropieri de ordin politic. Brâncoveanu în calitatea sa de protector al Bisericii Răsăritului, prin strânsele contacte cu înalții ierarhi și cărturari greci, n-a scăpat acestei influențe exercitate asupra lui de a căuta o apropiere de Rusia, tendință împărtășită mai ales de Cantacuzini, cu pretenții de scorbători din împărații Bizanțului¹³⁴. Așadar, în timp ce Corbea se afla încă la Varșovia, Brâncoveanu a trimis pe Gheorghe Castriotul în solie la țarul Petru I la 16 septembrie 1697, mai ales că, acum, acesta din urmă era informat despre intențiile expansioniste ale regelui August al II-lea. Castriotul propunea, în numele domnului său, ca țarul să întreprindă o expediție în Bugeac cu vreo 2.000 de pedestrași și 1.000 de călăreți "dintre moscali și dintre cazaci" fără teamă de a produce vreo pagubă visiteriei sale, deoarece atât Țara Românească, cât și Moldova erau pregătite să lupte pentru eliberarea lor de sub turci și să reziste presiunilor austro-polone. După cum preciza solul muntean "noi <adică muntenii și moldovenii> nu cerem decât o dată acum, să fim izbăviți, iar pe urmă noi cu cheltuiala și cu viețile noastre vom pătrunde și înainta, pentru că avem sprijin de la bulgari și sârbi și macedoneni ... și vom lupta nu ca oamenii, ci ca leii pentru patria și neamul nostru", așteptându-se astfel ajutor de la Rusia pentru ca poporul român și cele din Balcani "fugind de la șarpele agarenilor < = turcilor > să nu cadă din nou în gura papistașilor, denumiți iezuiți"¹³⁵. La 10 septembrie 1698 Castriotul revenea la Moscova cu instrucții suplimentare, sugerând țarului să întreprindă o ofensivă viguroasă spre gurile Dunării, cucerind chiar cetatea Oceakov, mai importantă decât Azovul ce căzuse în mâinile rușilor (28 iunie 1696), apoi "să meargă drept pe drumul de la Kanev spre țara Moldovei vreo 4000 de pedestrași și 10000 de călăreți, ceea ce va fi de ajuns", având asigurat și sprijinul lui "Constantin Turculeț, starostele de Cernăuți și conducătorul părților moldovenești... de acolo... cu 10000 călăreți aleși", precum și al muntenilor, în afara unor provizii bogate în grâu, miere, oi, boi, cai, unt, cheres-tea pentru construcții de corăbii și diferite alte lucruri. Chiar dacă turcii - siliți după catastrofa înfrângere de la Zenta să reia în 1698 tratativele de pace cu partenerii din "Liga Sfântă" - ar încheia luptele cu austro-polonii, Castriotul asigura pe țar că "ajutorul moldovenilor și muntenilor nu va fi mai mic decât al nemților și leșilor, deoarece ajutorul acestora nu

se va face pentru altceva decât pentru pradă și slava lor și pentru înmulțirea erezilor lor și ale papistașilor, dar mai ales a necredinței lor, așa cum a fost până acum".¹³⁶

Dar sugestiile lui Brâncoveanu, în acord cu moldovenii, n-au fost primite de țar, intrat în armistițiu și negocieri de pace începute de austro-poloni cu otomanii prin intermediul anglo-olandez la Karlowitz (azi Karlovač) (14/24 octombrie 1698).¹³⁷ Văzând că nu poate exista altă soluție, Brâncoveanu s-a resemnat, atunci, să mențină situația de *statu-quo* a principatului muntean între puterile beligerante, străduindu-se ca negociatorii să nu ia în discuție problema Țării Românești, deoarece în virtutea principiului *uti possidetis*, nici austriecii, nici polonii nu puteau emite vreo pretenție asupra stăpânirii ei, imperialii având ocupată doar Transilvania iar aliații lor doar câteva localități în nordul Moldovei. Kapukehaieli muntene, Ianachi Porphyrita, i s-a îngăduit să însoțească pe negociatori la Karlowitz și dat fiind bunele legături ale lui Brâncoveanu cu Alexandru Mavrocordat Exaporitul, ce îi era cuscu¹³⁸ și reprezentant al Porții la tratative, precum și cu lordul Paget, principalul mediator, domnul a putut păstra legăturile cu aceștia și să fie informat de mersul convorbirilor de pace. Totodată, domnul Țării Românești s-a adresat la 7/17 octombrie 1698 plenipotențiarului imperial, contele Kinsky, asigurându-l de bunele sale sentimente față de Casa de Austria, dar rugându-l să evite la tratative orșice aluzie la Muntenia, pentru a nu indispuce pe turci ce ar putea crede că o asemenea inițiativă ar fi sugerată chiar de Brâncoveanu. De aceea el se ruga să nu facă mai rău în loc de bine, lui și țării.¹³⁹ Aceeași rugămintă a fost făcută la 17/27 octombrie și lordului Paget considerând că este "drept ca în purtarea de acum a tratativelor de pace să nu se facă pomenire de vreuna din părți... despre această provincie... ca nu cumva această provincie zbuciumată, ori numele meu să fie amestecate în felurite greutăți și bănuieli" producându-se "vreun lucru rău și păgubitor".¹⁴⁰

Deoarece problema Țării Românești n-a mai fost pusă în discuție la Karlowitz iar pretențiile ridicole ale polonilor de stăpânire a Moldovei spulberate, procedându-se doar la retrocedarea Căminitei în schimbul localităților din nordul provinciei restituite principatului, al cărui statut de autonomie față de Poartă, ca și acel al Munteniei, a rămas neschimbat, două din țările române au scăpat de pretențiile neîntemeiate ale cotropitorilor, fiind preferabilă situația existentă în raporturile lor cu Poarta. Doar Transilvania n-a putut fi salvată și a fost anexată Imperiului habsburgic prin tratativele de pace încheiate la Karlowitz la 16/26 ianuarie 1699¹⁴¹, care punea capăt doar ostilităților între austro-poloni, Sf. Scaun, Veneția (ce a căpătat Moreea și câteva compensații teritoriale minore în arhipelag) și otomani, întrucât Rusia s-a retras din negocieri.

Acest fapt a determinat pe Brâncoveanu să se apropie mai mult de această putere, rezidenții săi ajutând chiar în primăvara anului 1700 pe reprezentantul țarului, Emilian Ignatievici Ukraințev, în decursul tratativelor de pace separate inițiate cu Poarta la Constantinopol.¹⁴² Prin pacea încheiată la 13/23 iulie 1700, otomanii au cedat rușilor Azovul și teritoriile învecinate și au renunțat la tributul anual plătit înainte hanilor tătari din

Crimeea de către țari. Drept răsplată pentru serviciile sale Brâncoveanu a fost decorat de țar cu crucea de cavaler a Ordinului Sf. Andrei (21 august 1700)¹⁴³, iar domnul și-a trimis ca rezident la Moscova, la sfârșitul anului, pe grecul Panaiot din Rodos¹⁴⁴. Ba chiar în urma altei solii, a arhimandritului grec Arsenie, îndreptat spre țar de către Dosithei al II-lea, patriarhul Ierusalimului, și de către domnul Țării Românești spre a acorda azil acestuia din urmă în caz de nevoie, Petru I a asigurat pe Brâncoveanu în ianuarie 1701 cu promisiunea că-i va hărăzi adăpost într-unul din orașele sale din Ucraina, dacă împrejurările îl vor sili vreodată să părăsească tronul.¹⁴⁵

Deși pacea fusese încheiată între otomani și adversarii lor, totuși speranța eliberării țărilor române și a popoarelor din Balcani de sub dominația turcească de către Rusia țarilor – alimentată în mod dibaci de către cei interesați printr-o literatură de propagandă mesianică de pseudo-prevestiri și oracole proorocind izbăvirea Țarigradului din robia "agareană" de către un neam "plavos" (blond) venit de la Nord¹⁴⁶ – era atât de puternică, încât noul rezident al Munteniei cu caracter permanent pe lângă țar, ceaușul David Corbea, informa pe cancelarul Feodor Alekseievici Golovin la 6 decembrie 1702 despre întrunirea care avusese loc la București între patriarhul Dosithei, Brâncoveanu, frații Constantin și Mihail Cantacuzino "fiind rugați și îndemnați ... de către toți grecii și sârbii, bulgarii, arnăuții, moldovenii, precum și de românii din Transilvania" de a cere "izbăvirea tuturor pravoslavnicilor creștini care gem sub jugul necredinciosului tiran turc și sunt tare năpăstuiți de eretici <=austrieci>, dușmani ai Bisericii răsăritene".¹⁴⁷

Năzuințele românilor și ale vecinilor lor de la sudul Dunării nu țineau însă seama de realitățile momentului și nici nu puteau intui adevărul. În lupta pentru afirmarea politică a Rusiei pe continentul european, țarul Petru urmărea, mai întâi, să obțină ieșirea țării sale la Marea Baltică, având de susținut, însă, în acest scop, un istovitor și îndelungat război cu Suedia. Cu toată literatura de propagandă, sprijinită în special de cercurile grecești din imperiu, care alimentau la începutul secolului al XVIII-lea credința în destinul Moscovei "a treia Romă", analiza atentă a realității istorice dovedește că Petru nu a acordat în această perioadă prioritate "problemei orientale". Antrenarea tot mai adâncă a Rusiei în războiul nordic, după 1700, n-a scăpat atenției lui Brâncoveanu, care, instinctiv, a început să-și dea seama că o eliberare apropiată a popoarelor din Balcani de sub dominația otomană nu era momentan de așteptat.

O legitimă preocupare a manifestat Brâncoveanu și pentru soarta românilor din Transilvania, după încorporarea provinciei la Imperiul habsburgic în 1699, datorită prozelitismului religios al autorităților de la Viena, încercând prin catolicizare să făurească un anumit liant spiritual în rândul populațiilor subjugate. Atragerea românilor din Transilvania la Unirea cu biserica Romei – prin promisiunea obținerii unor drepturi în

stat - a fost privită cu mari reticențe de Brâncoveanu, Cantacuzini și forurile ecleziastice ortodoxe din Țara Românească și Balcani.

Împotriva acțiunilor mitropolitului uniat Athanasie Anghel, care, prin jurământul de credință solemn din 25 iunie 1701 depus în față cardinalului primat Leopold Kollonich, rupea legăturile cu mitropolia Ungro-Vlahiei și patriarhia din Constantinopol, Brâncoveanu și autoritățile religioase ale Răsăritului au reacționat.¹⁴⁸ Domnul, ctitor al lăcașurilor din Făgăraș (1689), Sâmbăta de Sus (1700) și Ocna Sibiului (1701) și autor a numeroase danii și ajutoare în bani, odoare și proprietăți pentru Biserica Ortodoxă din Transilvania¹⁴⁹, s-a opus măsurilor de prozelitism în rândul românilor luate de mitropolitul Athanasie, caterisit, de altfel, de Teodosie, mitropolitul Ungro-Vlahiei, de Calinic al II-lea, patriarhul Constantinopolului, și de Dositei al II-lea Notara, patriarhul Ierusalimului.¹⁵⁰ În același timp, reprezentanții bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului n-au recunoscut Unirea cu Roma și au venit chiar din 1699 la București, spre a-și reafirma atașamentul față de credința ortodoxă. În scrisoarea adresată românilor brașoveni la 5 iulie 1701, Brâncoveanu îi asigură că în urma răspunsurilor primite la unele intervenții făcute la Viena, Athanasie nu avea "voie împărătească ca să facă silă oamenilor"¹⁵¹, trecerea la uniatism fiind lăsată la latitudinea credincioșilor. Într-adevăr, prin rescriptele imperiale din 12 septembrie și 12 decembrie 1701, Leopold I dădea dreptul românilor la opțiune în materie religioasă, "iar dacă voiesc a rămânea în riturile ce observă până acum, să fie liberi a o face"¹⁵². Alte două intervenții făcute de patriarhul Calinic și de Brâncoveanu, prin intermediul ambasadorului Angliei la Constantinopol, lordul William Paget, în trecere prin Țara Românească în drum spre Viena la 1702, nu s-au mai bucurat de succes, împăratul manifestând chiar iritare pentru amestecul domnului și al prelatului răsăritean în treburile religioase ale monarhiei.¹⁵³ În sfârșit, schimbul de scrisori dintre cardinalul Kollonich și mitropolitul Teodosie la 1703 - cu recriminări violente de ambele părți - a fost adus prin voința domnului Țării Românești și a Cantacuzinilor și la cunoștința țarului Rusiei, spre a-i face cunoscută soarta românilor ortodocși din Transilvania.¹⁵⁴

Izbucnirea răscoalei antihabsburgice a curuților sub conducerea lui Francisc al II-lea Rákóczi în 1703, ca și tulburările prin care a trecut provincia de peste Carpați până la 1711 au limitat posibilitățile lui Brâncoveanu și ale ierarhilor ortodocși de a mai interveni în favoarea românilor rămași la credința ortodoxă, dialogul cu Viena încetând, chiar, într-un atare subiect; aceasta s-a datorat faptului că voievodul muntean trebuia să manifeste și menajamente față de împărat, dată fiind situația internațională complicată existentă în sud-estul Europei și nesiguranța care domnea în privința intențiilor Porții otomane. Totuși acțiunea de ajutorare și apărare a credinței ortodoxe a românilor transilvăneni a continuat pe alte căi și anume prin răspândirea cărților religioase tipărite atât în Țara Românească cât și în Moldova, prin hirotonisirea de preoți și peste munți, trimiterea de dascăli și copiiști de la mânăstirile din principate în Transilvania, a daniilor în bani și odoare¹⁵⁵ ș.a.

La începutul secolului al XVIII-lea situația în sud-estul Europei s-a agravat din nou prin izbucnirea amintitei răscoale a curuților pe fundalul general al războiului de succesiune la coroana Spaniei (început la 15 mai 1701) care diviza din nou marile puteri ale continentului în tabere opuse.

Brâncoveanu a trebuit din nou să desfășoare un complicat joc diplomatic, țările române aflându-se la răscrucea celor trei imperii rivale otoman, habsburgic și rus, din care ultimele două se aflau implicate în conflicte armate diferite. În primul rând, domnul și-a întărit rețeaua diplomatică în capitalele marilor puteri vecine, având acum - deși tot în taină - ca rezident permanent la Moscova cu începere din 1702 pe ceaușul David Corbea, secondat și de frații săi Teodor și Matei din 1703, deși aceștia toți erau credincioși și legați mai mult de stolnicul Constantin și spătarul Mihai Cantacuzino; ca soli ocazionali au fost folosiți Mihai Barbat (1703) și Dementie Pavlov (1710); ulterior, domnul a reapelat la serviciile lui Gheorghe Castriotul în relațiile cu țarul și cancelarii săi Feodor Alekseievici Golovin, apoi Gavril Ivanovici Golovkin, continuând în același timp corespondența asiduă cu toți aceștia și cu alți demnitari ruși până către sfârșitul vieții sale.¹⁵⁶ În ceea ce privește legăturile cu imperialii, Brâncoveanu a folosit în continuare pe Ladislau Teodor Dindar ca principal reprezentant al său¹⁵⁷ și sporadic pe Bussi¹⁵⁸, completând personalul și prin Peter Grienner¹⁵⁹ și dragomanul Alois Volde (sau Wolda)¹⁶⁰, trimiși la Viena sau pe lângă comandamentul superior militar din Transilvania; domnul a ținut în permanență - indiferent de împrejurări și unele fricțiuni - legăturile prin corespondență cu împărații Leopold I și succesorii acestuia, Iosif I și Carol al VI-lea, precum și cu guvernatorul György Bánffy, cu generalii baron Dietrich von Glöckelsperg, Jean Louis de Bussy Rabutin și Stephan conte von Steinville, aceștia doi din urmă comandanți generali cu reședința la Sibiu.¹⁶¹ În același timp, domnul a întărit rețeaua sa de reprezentanți la Constantinopol, unde, pe lângă kapukehalele (Vergo, mare clucer 1698, 1700-1703; Bunea Grădișteanu, mare comis, 1701-1703, 1712-1713; Dumitrașco Caramanlău, mare postelnic, 1701-1703) și clientela greco-levantină obișnuită (în special Iordache Rahtivan între 1710-1713), a trimis uneori, în misiuni temporare confidentiale, pe verii săi slugerul Toma Cantacuzino (între 1703-1704) și marele paharnic Ștefan Cantacuzino (în 1704), viitorul domn, pe credincioșii săi boieri: marele agă (ulterior mare paharnic apoi mare clucer) Ianache Văcărescu (1703, 1705, 1709, 1710, 1713), pe marele ban Cornea Brăiloiu (1702, 1704), pe marele șetar Mănăilă Mărăcineanu (1706), pe marele vistier Șerban Bujoreanu (1708), pe marele sluger Radu Dudescu (1708, 1710), pe marele ban Constantin Știrbei (1710), pe marele vornic Radu Goleșcu (1710), pe marele vornic Grigore Băleanu (1713), ca și pe ginerii săi Iordache Crețulescu, mare cămăraș, apoi mare agă și mare postelnic (1706, 1709, 1710, 1713), Șerban Greceanu, mare logofăt (1712) și Manolache Lambrino, mare agă (1714).¹⁶² La tătari domnul a avut între 1701-

1703 ca emisari pe Constantin slugerul, Mănăilă căpitan, Dumitrașco căpitan și Radu vătaf.¹⁶³

Totodată, Brâncoveanu a păstrat contactul prin corespondență și curieri cu reprezentanții marilor puteri de la Constantinopol sau cu dragomanii lor, îndeosebi cu ambasadorul țarului, Piotr Andreievici Tolstoi - împrumutat și cu apreciable sume de bani¹⁶⁴ -, rezidenții imperiali Ignaz Quarient von Raal și Michael Talman¹⁶⁵ și bailul venețian Ascanio Giustiniani¹⁶⁶; unii dintre aceștia - ca de pildă Quarient sau Giustiniani - au primit chiar și daruri sau stipendii din partea domnului¹⁶⁷ spre a nu mai aminti de peșcheșurile și plocoanele plătite fără întrerupere mai marilor Porții.¹⁶⁸

Datorită intrigilor adversarilor săi, uneltind la Constantinopol, cărora li se alăturase acum și Alexandru Mavrocordat Exaporitul, altă dată înrudit cu Brâncoveanu¹⁶⁹, domnul, deși fusese reîntărit în scaun prin firman primit la București la 13 aprilie 1694 și trecut în Condica Porții la 3 februarie 1700¹⁷⁰, a fost totuși chemat în 1703 de marele vizir Rami-Mehmed pașa la Adrianopol, otomanii dorind să se lămurească asupra devotamentului și comportării lui față de Poartă. Însoțit de fiul său Ștefan și de o suită numeroasă de mari boieri și slujitori "ca la 70 de oameni", în frunte cu rudele apropiate, unchiul spătar Mihai Cantacuzino și verii Toma și Ștefan Cantacuzino, apoi de marele ban Cornea Brăiloiu, marele logofăt Diicul Rudeanu ș.a., Brâncoveanu, deși suferind de erezipel, a părăsit Bucureștii la 5 mai 1703, îndreptându-se spre Adrianopol, unde a ajuns la 3 iunie. Alaiul domnesc fusese precedat însă de trimiși încărcăți cu daruri pentru dregătorii Porții și în special pentru marele muftiu Feizullah efendi Es-Seid. Brâncoveanu a fost primit cu bunăvoință de marele vizir Rami ce l-a îmbrăcat "cu caftan", ca și pe alți 20 boieri. Apoi, după ce - spre a împlini cererea Porții și a se disculpa în față acuzațiilor de necredință ce planau asupra sa - domnul a trebuit să consimtă la sporirea apreciabilă a haraciului țării¹⁷¹, s-a înfățișat la 15 iunie și în fața sultanului Mustafa al II-lea, care l-a căftănit din nou, iar printr-un hatișerif "l-au miluit și cu domnia țării, să o aibă până la sfârșitul vieții Mării Sale". Domnul și o parte din suita sa au luat drumul întoarcerii în țară la 28 iunie, ajungând cu bine la București la 11 iulie¹⁷². Această călătorie a impresionat în mod atât de neplăcut pe Brâncoveanu, încât - după afirmațiile lui Dimitrie Cantemir - domnul ar fi mărturisit stolnicului "că mai bine ar dori să moară cerșind o bucată de pâine pe pământ creștinesc, decât să mai treacă vreodată peste Dunăre spre Țarigrad"¹⁷³. Profund nemulțumit de venalitatea otomanilor, Brâncoveanu a mai constatat și instabilitatea regimului lor politic, imperiul fiind zguduit nu numai de sângeroasa răzvrătire a ienicerilor din august 1703 ce a dus la răsturnarea de pe tron a sultanului Mustafa, înlocuit cu fratele său Ahmed al III-lea¹⁷⁴, dar și slăbit prin frecventele schimbări ale marilor viziri, în această înaltă dregătorie succedându-se între 1700-1714, la intervale foarte scurte, nu mai puțin de 13 persoane.

De aceea, decis mai mult decât oricând de a-și continua diplomația activă, domnul a încercat să păstreze echilibrul între otomani și potențialii lor adversari, gravitând însă mai mult spre o înțelegere cu Rusia lui Petru I, fără a elimina însă din calculele sale și pe imperiali. Chiar din 1703, s-a creat o situație specială prin dezlănțuirea răscoalei antihabsburgice condusă de Francisc al II-lea Rákóczi, care țintea la dezrobirea Ungariei și a Transilvaniei de sub stăpânirea Casei de Austria¹⁷⁵.

În privința atitudinii cercurilor guvernante din principatul muntean față de această mișcare de eliberare, izvoarele îngăduie a se face o distincție între poziția lui Brâncoveanu și cea a fraților Cantacuzini. Din analiza corespondenței purtată de stolnicul Constantin Cantacuzino cu reprezentantul muntean pe lângă țar și omul său devotat, David Corbea, în perioada 1703-1704¹⁷⁶, iar mai târziu cu însuși conducătorii răscoalei (1707-1709)¹⁷⁷ reies clar opțiunile avizatului dregător și intuiția sa în a percepe scopurile ridicării curuților, blamând totdată politica mioapă de represiune promovată de autoritățile imperiale, el încercând să sprijine pe cât a putut cauza lui Rákóczi.

Nu tot același lucru se poate spune și despre domnul Constantin Brâncoveanu. În pofida unui schimb de curieri și de scrisori destul de activ inițiat cu Rákóczi și unii dintre consilierii săi, contele Lórincz Pekri și Mihály Mikes, mai marele căpitan al celor Trei Scaune Secuiești, între 1704-1709¹⁷⁸ și a declarării unor sentimente de prietenie și bună vecinătate reciproce, deci a unei cordialități aparente, realitatea era, însă, diferită. Domnul nu dorea să sprijine în mod real pe răsculați atât din dorința de a menaja pe imperiali - cu care păstrase suficiente legături¹⁷⁹ - dar și din teama de a nu fi implicat într-un conflict în care Poarta nu era angajată. Este adevărat că otomanii, stimulați de francezi, inamici ai Casei de Austria, ajutau pe Rákóczi și l-au îndemnat și pe Brâncoveanu să procedeze la fel, dar niciodată n-au făcut-o în mod deschis și cu sinceritate. De aceea, în lipsa unor instrucții precise din partea Porții, ea însăși șovăielnică deoarece se temea să provoace pe imperiali, Brâncoveanu s-a simțit liber să acționeze în felul cum credea de cuviință.

Așadar, în pofida afișării unor bune sentimente față de răsculați, Brâncoveanu s-a menținut în expectativă, n-a întrerupt niciodată legăturile cu Viena¹⁸⁰ și, deși a acordat azil temporar unor refugiați curuți pe teritoriul muntean, a făcut-o mai mult din rațiuni umanitare. El urmărea intens evenimentele - ca și stolnicul Cantacuzino - și dorea sincer un succes al mediației întreprinse de ambasadorii Angliei și Olandei la Viena, respectiv George Stepney și Jan Jacob van Hammel-Bruyninx, între curuți și imperiali, care ar fi prezentat după părerea sa, cea mai bună ieșire dintr-o situație suficient de delicată. Eșuarea tratativelor (1706)¹⁸¹ și cursul operațiilor militare - în general nefavorabil pentru curuți mai ales în Transilvania, unde autoritățile habsburgice reușiseră în majoritatea cazurilor să se mențină în orașe, recucerind provincia aproape în întregime - l-au determinat pe Brâncoveanu să rămână, mai departe, circumspect și rezervat.

Între timp s-au produs mutații importante în politica externă a principatului muntean datorită fricțiunilor ivite între Brâncoveanu și atotputernica partidă a Cantacuzinilor. Ceașul David Corbea, omul de casă al acestor boieri și reprezentant al principatului muntean la Curtea țarului din 1702, fusese rechemat de Brâncoveanu în țară, în februarie 1705, deoarece nu-i mai inspira încredere – și în pofida insistențelor lui Petru I și ale sfetnicilor săi care îl reclamau la Moscova – domnul l-a reținut pe lângă sine timp de doi ani¹⁸². El cunoștea atașamentul lui Corbea față de Cantacuzini, deoarece aceștia militau pentru o politică de alianță fățișă cu Rusia, opțiune respinsă însă de domn datorită incertitudinilor provocate de războiul nordic în care era implicată această țară și a preocupărilor țarului de a obține o ieșire pentru imperiul său la Marea Baltică, mai degrabă decât la Marea Neagră. După ce Brâncoveanu a îngăduit, totuși, lui Corbea să se reîntoarcă în Rusia, acesta – devenit consilier de curte acolo (20 aprilie 1707) – a jucat un rol de seamă la apropierea dintre răsculații curuți și Petru I, fiind chiar emisarul țarului la negocierile ce s-au perfectat prin încheierea tratatului de alianță de la Varșovia din 4 septembrie 1707¹⁸³. Corbea n-a mai apucat însă să asiste la semnarea documentului, deoarece a murit cu aproape o lună înainte, la 11 august, răpus de o boală necruțătoare¹⁸⁴.

Raporturile dintre Brâncoveanu și Cantacuzini se înăspriseră în acea vreme din pricina îndepărtării lui Mihai Cantacuzino, fratele stolnicului, din rangul de mare spătar (2 februarie 1706), iar înlocuirea lui, cu propriul nepot al celui demis, Toma Cantacuzino, la 1 septembrie 1706, n-a avut darul să potolească supărarea acestor influenți boieri. Într-adevăr, datorită vârstei mai înaintate și a vastei lor experiențe politice, frații Constantin și Mihai Cantacuzino călăuziseră pe Brâncoveanu, nepotul lor de soră, timp de aproape două decenii, iar domnul, ajuns acum la 52 de ani, era, într-un fel, dornic să se emancipeze de sub tutela lor. Apăruseră generații noi atât la Cantacuzini cât și la Brâncoveni, iar Constantin vodă dorea să-și aibă asigurată succesiunea la tron în persoanele fiilor săi și nu a verilor și nepoților scoborâtori din ambițioasele sale rude¹⁸⁵. În felul acesta deteriorarea raporturilor dintre Brâncoveanu și unchiul său Constantin și Mihai Cantacuzino, în pofida păstrării aparențelor de prietenie și înrudire, va duce la elaborarea unei linii politice proprii – dar secretă – a acestor boieri, diferită de cea oficială a domnului, adică a țării. Cantacuzinii se vor sfii din ce în ce mai puțin să întrețină o corespondență confidențială directă cu țarul Petru și cancelarul Gavril Ivanovici Golovkin iar fratele lui David Corbea, Teodor, să-l înlocuiască pe acesta în vechile sale atribuții de secretar și emisar devotat¹⁸⁶. Așa s-a ajuns la o angajare mai accentuată a partidei Cantacuzinilor în sprijinirea cauzei curuților, mai ales după încheierea alianței lui Rákóczi cu Rusia. Deși conducătorul răscoalei a continuat să păstreze raporturi – aparent – cordiale cu Brâncoveanu, prin schimb destul de regulat de scrisori și emisari în tot decursul anilor 1707-1709, totuși, în înțelegere cu Cantacuzinii, el a încercat să-și asigure sprijinul neprecupețit al principatului muntean prin înlăturarea

domnului. Un plan destul de nebulos urzit de Cantacuzini în 1708-1709 – în colaborare cu Ibrahim pașa de Belgrad, sprijinitor al lui Rákóczi și cu Alexandru Mavrocordat Exaporitul – spre a obține mazilirea lui Brâncoveanu și înlocuirea lui printr-un membru al familiei complotiștilor, ce ar fi urmat să încheie un tratat de alianță formal cu conducătorul răscoalei, n-a depășit însă faza de proiect¹⁸⁷. Rákóczi era absorbit atunci de lupta pentru supraviețuire, iar Curtea țarului – mutată acum la St.Petersburg – s-a arătat foarte reticentă, nefiind interesată în vreo schimbare de domnie în Țara Românească, întreținând la rândul ei, după cum se știe, strânse relații cu Brâncoveanu, verificat ca un interlocutor foarte eficient și dibace și dispunând mai ales de mari resurse financiare. Domnul muntean, neștiind nimic de urzelile rudelor sale, a continuat și după 1709 să acorde asistență curuților răzvâriți – adăpostindu-i în principat și asigurându-le, pe cât a putut, aprovizionarea – deși mișcarea intrase într-un evident declin și nu se mai întrezăreau sorți de izbândă. Prudența lui Brâncoveanu s-a dovedit și de data aceasta inspirată deoarece Rákóczi, înfrânt, a fost nevoit să se refugieze cu o seamă de tovarăși de arme rămăși credincioși, în Polonia, în vreme ce contele Sándor Károlyi, cu întreaga oștire a curuților, a depus armele și a semnat cu imperialii tratatul de pace de la Satu Mare (26 aprilie 1711)¹⁸⁸.

Între timp avuseseră loc schimbări însemnate în relațiile ruso-turce, datorită evoluției favorabile a situației pe fronturile de luptă pentru Imperiul rusesc în războiul nordic.

Victoria decisivă a țarului Petru, denumit acum "cel Mare", asupra suedezilor la Poltava (27 iunie/8 iulie 1709)¹⁸⁹ și retragerea regelui Carol al XII-lea cu rămășițele înfrânte ale oștirii sale și ale hatmanului trădător al cazacilor Ivan Stepanovici Mazepa pe teritoriul turcesc la Bender, au răsturnat complet echilibrul politic sud-estic european, insufliând noi speranțe de eliberare popoarelor din Balcani, dar îndemnând totodată pe otomani, ațâțați de tătari, să se pregătească de război¹⁹⁰. În scrisoarea de felicitări trimisă la 28 iulie 1709 cancelarului Golovkin pentru biruința țarului asupra suedezilor la Poltava, Brâncoveanu îl făcea totuși atent pe înaltul demnitar rus că "turcii parcă se pregătesc de război și... lucrează în grabă în arsenaluri câteva fregate și alte vase", întărindu-și o garnizoană din Crimeea cu 2.000 de ieniceri; domnul mai relatează că la Curtea sa se refugiase o căpetenie sârbească, pe nume Ivan Tikeli, care se arăta dispusă să intre în slujba țarului, oferindu-se chiar să pună la bătaie "între 30.000 – 40.000 de oșteni"¹⁹¹; la 6 august 1709 domnul a scris însuși lui Petru I manifestându-și "bucuria" – în mod diplomatic destul de retoric – pentru marea sa izbândă de la Poltava¹⁹². Cu acest prilej s-a afirmat în trecut în istoriografia română, după unele aluzii vagi și neconcludente ale cronicarului Neculce¹⁹³, că Brâncoveanu ar fi încheiat chiar din 1709 o alianță secretă cu Petru I promițându-i asistență militară și provizii în cazul unei intervenții cu oștirile sale în Moldova și Țara Românească¹⁹⁴, dar știrea nu este confirmată de nici un alt izvor contemporan¹⁹⁵.

Degradarea continuă a relațiilor ruso-otomane la care au contribuit și intrigile regelui Suediei, refugiat la Bender și dornic de revanșă, precum și uneltirile hanului tătar Devlet Ghirai al II-lea, ca și ale polonilor potriviți lui August al II-lea legat de Rusia și sprijinitori ai lui Stanislas I Leszczyński, aliat al lui Carol al XII-lea, au dus la izbucnirea războiului, declarat de turci la 9/20 noiembrie 1710¹⁹⁶. Ei au numit atunci ca domn al Moldovei pe Dimitrie Cantemir (14/25 noiembrie 1710), care trăise multă vreme la Poartă, avea numeroase relații și era un bun cunoscător al culturii turcești, inspirând deplină încredere dregătorilor otomani¹⁹⁷; noul domn avea – printre altele – ca sarcină să supravegheze pe Brâncoveanu, să-l împiedice a trece de partea rușilor și la momentul potrivit, după obținerea unui firman, să-l înlocuiască în scaun și să-l trimită captiv la Poartă¹⁹⁸. Turcii au comis însă o eroare capitală, deoarece Cantemir în convingerile sale intime era un vrăjmaș al lor, ca asupritori ai poporului român și a celor din Balcani și nutrea la eliberarea patriei de sub dominația opresivă a Porții. De aceea, odată instalat în domnie, s-a pregătit în ascuns să treacă de partea noilor adversari ai otomanilor. Declarația de război a Porții n-a fost urmată în iarna 1710-1711 de operații militare, dar însuși țarul Petru a amânat intrarea în vigoare a stării de beligeranță până la 22 februarie/5 martie 1711, când a lansat un manifest către popoarele balcanice îndemnându-le la răscoală, iar deabia la 28 februarie/11 martie a făcut "înștiințarea" începerii războiului cu Imperiul otoman¹⁹⁹. Renunțând la un atac asupra Crimeii, țarul s-a pronunțat pentru o campanie în regiunea Dunării de Jos, spre a lichida și focarul de rezistență de la Bender, unde se afla refugiat Carol al XII-lea, contând mai ales pe sprijinul armat al țărilor române și al popoarelor din Balcani. Profitând de apropiata sosire a armatelor ruse, Dimitrie Cantemir a putut să dea pe față adevăratele sale sentimente patriotice, începând tratativele de alianță cu rușii și obținând de la țar diploma (sau cum a fost denumit impropriu tratatul) de la Luțk din 13/24 aprilie 1711 ce urma, în caz de victorie, să asigure Moldovei un regim de completă autonomie sub garanția Rusiei, transformând principatul într-un stat monarhic ereditar centralizat²⁰⁰.

Constantin Brâncoveanu urmărea, la rândul său, cu înfrigurare desfășurarea evenimentelor. Conflictul ce-l despărțise într-o vreme de Cantemireștii moldoveni a fost dat uitării în fața imperativului de importanță națională a dezrobirii în comun a țărilor române. Astfel, încă de la 1 martie 1711, el a avansat 500 de taleri la Constantinopol lui Antioh Cantemir, fost domn al Moldovei²⁰¹ și fratele mai mare al lui Dimitrie, reținut la Poartă și și-a mobilizat oștirea, aparent la chemarea marelui vizir Mehmed Baltadji pașa ce se apropia de Dunăre, dar în fapt spre a se alătura trupelor moldo-ruse îndată ce acestea s-ar ivi la hotarele țării. Domnul, în fruntea armatei sale, cu spătarul Toma Cantacuzino și alți boieri, a părăsit Bucureștii la 7 mai și s-a îndreptat spre Gherghița, iar după alte câteva zile, observând mișcările trupelor otomane, a poposit la Albești "în gura Urlaților"²⁰².

Turcii înaintau cu prudență spre Dunăre, iar marele vizir temându-se de forța rușilor care intraseră cu oștile în Moldova încă de la 30 mai/10

iunie, a însărcinat pe Brâncoveanu să încerce o împăcare printr-un emisar²⁰³. Domnul muntean a profitat de acest prilej spre a tri te la Iași pe încercatul diplomat ce se dovedise a fi comisul Gheorghe Castriotul, sub pretextul medierii unei păci între adversari, dar în realitate spre a sonda intențiile țarului²⁰⁴. În același timp, Brâncoveanu a acordat lui Dimitrie Cantemir la 2 iunie un împrumut bănesc în valoare de 2.500 de taleri pentru nevoile sale, în timp ce domnul Moldovei a lansat la 3/14 sau 4/15 iunie fa i oasa sa proclamație adresată întregului popor, înde nându-l să se ridice la luptă împotriva asupritorilor²⁰⁵. Brâncoveanu se adresa, însă, printr-o scrisoare, la 6/17 iunie cancelarului Golovkin exprimându-și neliniștea că-l expediase cu 25 zile mai înainte pe Castriotul la dânsul, dar neprimind nici un răspuns "suntem îndurerați și înspăimântați de prea cruzii păgâni, de la care să nu ni se întâmple și nouă și bieteii noastre țări un rău fără leac, deoarece sălbatici și crunți sunt foarte față de creștini și față de noi și de la aceasta îi oprește și împiedică frica și nu cutează să reverse răutatea și cruzimea lor"; totodată domnul îl asigura pe destinatar că "în toate chipurile ne pregătim să fie făcut la vreme totul"²⁰⁶.

Evenimentele s-au precipitat însă într-un ritm neprevăzut și nedorit de luptătorii cauzei antiotomane. Grosul armatei țarului sub comanda supremă a lui Petru, dar efectiv a feldmareșalului Boris Petrovici Șeremetev, a intrat în Iași la 23 iunie/4 iulie 1711²⁰⁷, dar mișcările lente și indecise ale oștirii ruse precum și carențele strategice dovedite de statul major n-au fost în măsură să împiedice trecerea Dunării la 29 iunie/10 iulie pe la vadul de la Oblucița a trupelor marelui vizir întărite cu contingente din Anatolia și Egipt și cu tătari, ridicându-se la un efectiv de aproape 180000 de oameni²⁰⁸, care au înaintat de-a lungul Prutului. Brâncoveanu - demoralizat și de reținerea manifestată de Imperiul habsburgic, ce, în pofida așteptărilor țarului, n-a dorit să se implice în conflict - cu greu și "multe meșteșuguri ... dar mai vârtos cu bani au împăcat pe turci ca să nu meargă la ei, văzând pe moscali că au intrat în Țara Moldovei, nădăjduind în orice chip izbândă creștinilor"²⁰⁹. Domnul, prudent, "nu vrea să meargă nici spreo parte, nici spre alta ca să nu să întâmple vreo greșală, măcar că mulți îl îndemna să margă la moscali, iar el nici cum nu vrea, numai ce șădea la Urlați, lângă Cricov, privind ce vor face oștile moscăcești și cu ale turcului"²¹⁰.

În pofida dificultăților evidente și a unei situații neclare, partida Cantacuzinilor s-a declarat pentru o colaborare militară fățișă cu rușii, iar marele spătar Toma Cantacuzino, în fruntea unui steag de călăreți munteni, împreună cu Ghinea ceaușul, Mihalache căpitanul, Toader Corbea și vărul său Gavrilă, ajutați de marele stolnic Mihalcea Cândescu, au dezerat din tabăra domnului de lângă Urlați, trecând noaptea, în ascuns, munții Vrancea²¹¹. Spătarul Toma cu oștenii lui au sosit la Iași unde s-au alăturat trupelor lui Cantemir și ale mareșalului Șeremetev aflate în tabăra de la Țuțora; între ti p sosise la Iași la 25 iunie/6 iulie și țarul Petru²¹². Situația lui Brâncoveanu se complicase considerabil; pe de o parte, "să temea de turci că auzind de un boieriu spătariu și rudă a lui și credincios al lui că s-au dus la vrăjmașii lor, toți vor să zică și vor să crează că cu

învățătura lui s-au dus²¹³, iar pe de altă parte, defecțiunea spătarului Toma l-a compromis în fața aliaților săi, punându-l într-o lumină defavorabilă ca slab și indecis. De aceea și misiunea de mediere a comisului Gheorghe Castriotul, privit cu suspiciune de țar și sfetnicii lui, a eșuat total²¹⁴. Brâncoveanu, reîntors la Târgoviște de la 28 iunie/9 iulie, se adresa inutil lui Castriotul la 7/18 iulie printr-o misivă, în care își exprima neliniștea și tristețea, fiind lăsat fără vești și îndrumări, într-o stare de nesiguranță totală²¹⁵.

Hotărârea adoptată de țar și de statul său major într-un consiliu de război de a divide trupele ruse – care și așa se aflau într-o vădită inferioritate numerică față de cele turco-tătare²¹⁶ – s-a dovedit nefastă. Astfel, la 30 iunie/10 iulie grosul forțelor ruse – alcătuite mai mult din trupe de infanterie – puse sub comanda țarului și a lui Șeremetev, împreună cu ostașii lui Cantemir, au coborât de-a lungul Prutului spre a opri înaintarea trupelor marelui vizir, în timp ce generalul Karl Ewald von Rönne, cu 8 regimente de cavalerie, asistat de spătarul Toma Cantacuzino și polcul lui, a avut misiunea de a lansa un atac de diversiune asupra Brăilei, în spatele liniilor otomane și a decide astfel intervenția lui Brâncoveanu. Înfruntarea dintre trupele moldo-ruse și cele osmano-tătare, soldată cu încercuirea celor dintâi la Stănilești, în vadul Prutului la 8/19 iulie, a dus la necesitatea încheierii unui armistițiu primit de marele vizir la 11/22 iulie și chiar la încheierea unei păci precipitate la 12/23 iulie, prin care țarul – lăsat liber să se întoarcă cu oștirea în țara lui – a fost nevoit să consimtă la retrocedarea Azovului către turci, la dărâmarea fortărețelor construite în acea regiune, la încetarea amestecului în treburile Poloniei și să îngăduie lui Carol al XII-lea să se înapoieze în patrie²¹⁷.

Între timp, oastea generalului Rönne, asistat de polcul spătarului Toma, reușise, după câteva zile de asediu, să cucerească cetatea Brăilei la 14/25 iulie²¹⁸; el expediase lui Brâncoveanu din tabăra sa la 13/24 iulie o scrisoare cu caracter ultimativ, prin care insista ca domnul să nu-și mai amâne sosirea cu miliția sa "sub un cuvânt oarecare" și să-i procure proviziile depozitate la mănăstirea Măxineni din apropiere²¹⁹. Dar vestea înfrângerii armatelor țarului și semnarea păcii de la Prut l-au obligat pe Rönne, la porunca lui Petru I, să restituie turcilor cetatea Brăilei la 18/29 iulie și să se retragă spre nord de-a lungul Siretului pentru a se reuni grosului armatei ruse ce se întorcea în patrie. Dimitrie Cantemir cu familia sa și o seamă de boieri credincioși, printre care și hatmanul cronicar Ion Neculce, au fost siliți, la rândul lor, să ia drumul pribegiei spre Ucraina.

La auzul acestor vești catastrofale, Toma Cantacuzino s-a refugiat în Transilvania în timp ce Brâncoveanu, grav compromis în fața Porții și fără nici un sprijin de nicăieri, s-a văzut obligat să trimită marelui vizir Mehmed Baltadji toate proviziile cumpărate cu aurul rușilor și să înapoieze țarului Petru banii înaintați în acest scop²²⁰. El a trebuit să îndure totodată și blamul detractorilor contemporani care l-au acuzat de eșecul campaniei rusești²²¹. De fapt, după cum rezultă neîndoielnic din analiza imparțială a izvoarelor, expediția din Moldova, improvizată în condițiile în care

atenția rușilor și principalele lor forțe armate erau concentrate în provinciile baltice și în Polonia împotriva suedezilor, nu a constituit decât un episod subsidiar războiului nordic, puțin glorios pentru renumele lui Petru cel Mare²²².

În ceea ce privește pe Brâncoveanu, el era extrem de afectat de eșecul țarului și mâhnirea lui se întrevește și din corespondența pe care a purtat-o cu imperialii; dacă scriind la 31 iulie generalului Steinville, comandantul trupelor din Transilvania, domnul face o expunere sobră a evenimentelor din Moldova²²³, în schimb în misiva de la 4 august se exprimă într-un mod mult mai semnificativ: "Este o treabă proastă că moscoviții au fost siliți să facă o pace atât de contrară intereselor lor"²²⁴.

Ultimii ani de domnie ai lui Brâncoveanu s-au desfășurat mai mult ca oricând sub semnul incertitudinilor. El a încercat, în pofida neînțelegerilor și răcelii intervenite după eșecul campaniei lui Petru I, să asigure pe ruși de prietenia sa, continuând să trimită în taină scrisori demnitarilor țarului și în special guvernatorului Kievului, Dmitri Mihaïlovici Golișin²²⁵, pe care l-a ținut la curent cu desfășurarea complicatelor negocieri de la Constantinopol din anii 1712-1713 purtate de emisarii ruși Piotr Pavlovici Șafirov vice-cancelar și consilier intim și Mihail Borisovici Șeremetev, general maior, reșinuți ca ostatici la Poartă, pentru ratificarea tratatului de pace de la Prut, mereu tulburată de intrigile suedezilor și atitudinea belicoasă a unor dregători ai Porții; după numeroasele pertractări și răbufniri belicoase ale otomanilor, datorită asistenței oferite ca mediatori și de ambasadorul Angliei la Constantinopol, Sir Robert Sutton și de cel al Olandei, Jacob Colyer, s-a ajuns în sfârșit la recunoașterea definitivă a păcii de la Prut printr-un ultim tratat semnat de plenipotențiarilor ruși la Adrianopol la 5/16 iunie 1713²²⁶.

În aceeași perioadă și în special în 1713, Brâncoveanu a reluat corespondența (în parte cifrată) și cu regele Poloniei, August al II-lea – aliatul țarului – și principalii săi sfetnici marele hatman Adam Mikolaj Sieniawski și Stanislaw Chometowski, voievod al Mazoviei și sol extraordinar la Poartă, prin mijlocirea negustorului Eftimie, pe care, i-a ținut la curent cu evenimentele din Imperiul otoman și le-a asigurat transmiterea corespondenței diplomatice de la Constantinopol la Varșovia²²⁷.

Dar cele mai intense eforturi au fost depuse de domnul Țării Românești spre a-și reinnoi legăturile cu Viena, căutând să-și extindă proprietățile din Transilvania prin cumpărături, sporindu-și depozitele de bani la Brașov, încredințate cunoscutului său om de afaceri Manu Apostol²²⁸, informând regulat pe generalul Steinville, în 1712-1713, de acțiunile otomanilor și de evacuarea forțată a regelui Carol al XII-lea de la Bender și aducerea sa la Demirtași, în apropiere de Adrianopol; în sfârșit a obținut din nou de la împăratul Carol al VI-lea, la 27 martie 1712, întărirea permisiunii de a se refugia cu întreaga familie în Transilvania, la caz de primejdie²²⁹.

Brâncoveanu a căutat astfel prin desfășurarea unei activități diplomatice intense să încerce a-și asigura domnia și a-și consolida pozițiile pe plan extern, afectate de pe urma evenimentelor din 1711. Totodată, ruptura cu

familia Cantacuzino era acum consumată, averile spătarului Toma și ale însoțitorilor săi, fugiți și refugiați în Rusia, confiscate pentru "hainire"²³⁰, iar stolnicul, frații, fiii și nepoții săi ținuti de o parte și priviți cu toată neîncrederea de către domn. Bătrânul stolnic Constantin, trăind mai mult retras la moșiile sale de la Afumați și Filipești, scria chiar patriarhului Hrisant Notara al Ierusalimului, la 10/21 noiembrie 1712, că a ajuns "țăran curat și moji prost" spre a putea dobândi "ceva liniște" și a fugi "de acelea despre care filosoful Solon spune că e mai bine ca omul să nu privească, nici să audă"²³¹. De aceea, familia Cantacuzinilor a hotărât să înlăture cu orice preț pe Brâncoveanu din scaunul țării și să revină la putere. Urzile s-au țesut de către un cerc de dușmani foarte periculoși ai domnului, în afara stolnicului și a fratelui său Mihai, asociindu-se complotului și gine-rele acestuia din urmă, Dumitrașco Racoviță, spionând toate mișcările lui Brâncoveanu în Transilvania și corespondența cu imperialii și comunicându-le fratelui său Mihai Racoviță, fostul domn al Moldovei, mazilit la Constantinopol. Pârile și denunțurile s-au aglomerat la Poartă, Brâncoveanu fiind arătat ca trădător, întreținând corespondență secretă cu austriecii, rușii, polonii și venețienii, ca jecmănitor al săracilor și al țării, depunând averi uriașe la băncile din Veneția și în alte locuri, cu care spera să se întrețină după ce ar fi fugit cu familia în Transilvania unde posedea întinse proprietăți, că îndemnase pe Toma Cantacuzino să treacă la ruși, că bătuse monede comemorative de aur pentru împlinirea a 25 de ani de domnie²³² ș.a. În acest timp, Brâncoveanu făcuse eforturi disperate să asigure pe turci de credința lui, se supusese tuturor cererilor bănești ale Porții, despăgubise pe brâileni pentru pagubele suferite în 1711²³³, se achitase prompt de procurarea de salahori pentru lucru la cetatea Hotinului²³⁴, dar în atitudinea înalților dregători otomani intervenise o importantă schimbare. Atâta timp cât turcii se știuseră slabi și siliți să rămână într-o expectativă prudentă față de adversarii lor, ei toleraseră acțiunile lui Brâncoveanu și încercările sale de apropiere față de marile puteri creștine, care le conveneau până la un punct, deoarece, în necesitatea de a se disculpa, domnul Țării Românești nu numai că a vărsat însemnate sume de bani dregătorilor Porții, dar fusese silit, câteodată, să le procure și unele informații. Dar după încheierea cu succes a campaniei din 1711, Poarta a adoptat o linie politică agresivă și revanșardă, al cărei exponent a devenit noul mare vizir Ali Damad pașa, cumnatul sultanului Ahmed al III-lea, personaj crud și ambițios, urmărind nu numai recucerirea Moreii de la venețieni dar și a teritoriilor pierdute prin pacea de la Karlowitz în urma ultimului război cu imperialii. De aceea, spre atingerea acestor țeluri, Poarta a devenit extrem de precaută cu principatele de la hotarele Imperiului otoman, mai ales după defectiunea lui Cantemir, nemaingăduind nici un fel de abatere domnilor țărilor române. Cazul lui Brâncoveanu - dispunând de însemnate avuții, bucurându-se de o influență politică notorie și întreținând relații strânse cu puterile creștine - devenise prea flagrant spre a mai putea fi tolerat de turci și de aceea Poarta, luând drept valabile acuzațiile, cunoscute ei de multă vreme, aduse domnitorului de partida Cantacuzinilor și susținătorii acestora, a procedat

la mazălirea domnului la 24 martie/4 aprilie 1714 prin trimiterea lui Mustafa aga capigi-başa cu o escortă la Bucureşti²³⁵. Brâncoveanu a fost arestat şi dus cu întreaga familie la Constantinopol, după ce toate bunurile şi averea descoperite în ţară, cifrându-se la 12.000 de galbeni şi un imens tezaur - din vase de argint, scule, haine scumpe şi blănuri - i-au fost confiscate²³⁶. În locul său, Poarta a numit în scaunul Ţării Româneşti, pe spătarul Ştefan Cantacuzino, fiul stolnicului, ca preţ al trădării. Totodată, spre a fi siguri că Brâncoveanu nu va scăpa cu viaţă, Cantacuzinii au trimis la Constantinopol pe rudele lor, banul Constantin Ştirbei şi logofătul Radu Dudescu, cu pări şi daruri în bani către vizir, spre a nu se da dovadă de clemenţă²³⁷. Aruncat în temniţa de la Edi-kulé şi strămutat apoi în cea de la Bostangi başa de lângă prima poartă a Seraiului, Brâncoveanu a fost supus torturilor spre a mărturisi locurile unde şi-a ascuns averile, depozitate de fapt în bani lichizi la Braşov şi Zecca Veneţiei. După ce turcii au smuls de la Brâncoveanu şi familia sa tot ce au putut afla, nefericitul domn împreună cu cei patru fii şi credinciosul său sfetnic, clucerul Ianache Văcărescu, au fost decapitaţi la 15/26 august 1714 înaintea sultanului Ahmed al III-lea, a marelui vizir Ali paşa, a Curţii imperiale şi a ambasadurilor străine la Iali Kiosk, în apropierea Seraiului imperial, iar trupurile aruncate în mare; rudele celor ucişi împreună cu doamna Marica şi cu unicul nepot de fiu al defunctului domn, rămas în viaţă, au fost surghiuniţi în Asia Mică. Moartea cumplită a bătrânului volevod a impresionat nu numai pe contemporanii săi - fiind pe larg relatată în cuprinsul cronicilor româneşti²³⁸, în rapoartele diplomaţilor străini acreditaţi la Constantinopol²³⁹ sau chiar în presa europeană a vremii²⁴⁰ -, dar a lăsat urme chiar şi în folclor, circulând la câţiva vreme după tragicul eveniment balade şi cântece inspirate de pieirea năpraznică a domnului şi a fiilor săi²⁴¹. Cu uciderea lui Brâncoveanu a luat sfârşit un capitol însemnat al istoriei Ţării Româneşti.

Personalitate marcantă a timpului său, Constantin Brâncoveanu a ştiut vreme de mai bine de un sfert de veac să apere - îndeosebi prin arta diplomaţiei ridicată la culmi neatinse până atunci - integritatea pământului strămoşesc, să lupte nu numai pentru autonomia principatului muntean, dar şi a emancipării provinciilor surori Moldova şi Transilvania, când a putut să manevreze cu îndemănare şi să exploateze contradicţiile dintre puterile rivale, imperiile otoman, habsburgic, rus şi Polonia, pentru a salva neatârnamarea neamului. Căderea lui s-a datorat nu atât tragicului şi sfâşietorului conflict ce l-a opus Cantacuzinilor - nu mai puţin iubitori de ţară în optica proprie şi care au fost sacrificaţi, la rândul lor, doi ani mai târziu de Înalta Poartă -, cât mai ales dorinţelor revanşarde ale otomanilor, ce s-au ridicat în a doua decadă a secolului al XVIII-lea, într-o ultimă şi sângeroasă zvâcnire de rezistenţă împotriva adversarilor lor austrieci şi ruşi, ce au început să-i domine net de acum înainte.

Om politic şi diplomat iscusit, protector generos al artelor şi culturii²⁴² şi adevărat Mecena pentru întregul Orient ortodox²⁴³, Constantin Brâncoveanu a fost în măsură să asigure Ţării Româneşti în timpul domniei sale, de aproape 26 de ani, o epocă de certă măreţie.

NOTE

1. N.Iorga, *Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914, p.15.
2. *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717* (ed. C.Grecescu), București, 1959, p.120-121. Pentru educația îngrijită primită de viitorul domn vezi N.Iorga, *Viața și domnia lui Constantin vodă Brâncoveanu*, București, 1914, p.24-26.
3. Șt.Ionescu, P.I.Panait, *Constantin vodă Brâncoveanu. Viața - Domnia - Epoca*, București, 1969, p.134.
4. N.Stoicescu, *Dicționarul marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec.XIV-XVII*, București, 1971, p.126.
5. Vezi pentru campania turcilor în Ucraina (1677-1681), monografia lui N.A.Smirnov, *Rossija i Turčija XVI-XVII vv.*, vol.II, Moscova, 1946, p.154-168; Mustafa Ali Mehmet, *Istoria turcilor*, București, 1976, p.231-232.
6. Amănunte în *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopiseșul Cantacuzinesc* (ed. C.Grecescu și D.Simonescu), București, 1960, p.173-176. Pentru punctul de vedere advers, vezi Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești* (ed. C.Grecescu), București, 1963, p.169-171.
7. Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol.XI (1661-1690), București, 1939, p.177-179, doc.127.
8. N.Stoicescu, *op.cit.*, p.126.
9. Pentru schimbul de scrisori cu cancelarul Transilvaniei, Mihály Teleki, vezi A.Veress, *op.cit.*, XI, p.239-240, doc.157; p.243-246, doc.160; p.249-251, doc.163; p.251-253, doc.164.
10. Gheorghe Brancovici, *Cronica românească* (ed. D.Mioc și Marieta Adam-Chiper), București, 1987, p.74-76; Marina Lupaș, *Mitropolitul Sava Brancovici, 1656-1683*, Cluj, 1939, p.74-82.
11. Cf. scrisorii lui Csáki și Pásko din Constantinopol către Șerban vodă Cantacuzino la 21 august 1681. (A.Veress, *op.cit.*, XI, p.188-189, doc.132).
12. Jovan Radonić, *Situația internațională a principatului Țării Românești în vremea lui Șerban Cantacuzino (1678-1688)*, în "Analele Academiei Române", seria a II-a, M.S. I, tom.XXXVI (1913-1914), p.950-954.
13. Unde însuși Șerban vodă Cantacuzino a fost silit să participe în tabăra otomană alături de Gheorghe Duca al Moldovei și Mihail Apafi al Transilvaniei cf. Radu-Ștefan Ciobanu, *Puncte de vedere asupra participării lui Șerban vodă Cantacuzino la asediul Vienei (1683)*, în *România și asediul Vienei 1683. Culegere de studii*, București, 1983, p.25-34.
14. Vezi toate amănuntele în monografia lui Onno Klopp, *Das Jahr 1683 und der folgende grosse Türkenkrieg bis zum Frieden von Karlowitz 1699*, Graz, 1882; *Z dziejów wojny i polityki w dobie Jana Sobieskiego* (Din istoria războiului și a politicii în epoca lui Ioan Sobieski), Varșovia, 1960; D.Levi-Weiss, *Le relazioni fra Venezia e la Turchia... e la formazione della Sacra Lega*, în "Archivio Veneto-Tridentino", VII (1925), p.45-46; cf. și M.A. Mehmed, *op.cit.*, p.236-240.
15. N.A.Smirnov, *op.cit.*, II, p.171.
16. Ion Moga, *Rivalitatea polono-austriacă și orientarea politică a țărilor române la sfârșitul secolului XVII*, Cluj, 1933, p.119-180; Alexandru Popescu, *Șerban Cantacuzino*, București, 1978, p.121-123.
17. Virgil Zaborovschi, *Politica externă a celor trei Principate, Țara Românească, Transilvania și Moldova, de la asediul Vienei (1683) până la moartea lui Șerban Cantacuzino și suirea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu (1688)*, București, 1925, p.76-84; I.Lupaș, *Sfârșitul suzeranității otomane și începutul regimului habsburgic în Transilvania*, în "Analele Academiei Române", seria a III-a, M.S.I., Tom. XXV (1942-1943), p.815-819.
18. J.Radonić, *op.cit.*, p.953-972; V.Zaborovschi, *op.cit.*, p.57-116; Otto Brunner, *Österreich und Walachei während des Türkenkrieges von 1683-1699* în "Mitteilungen des Österreichische Instituts für Gesichtsorschung", XLIV (1930), p.277-293; Al.Popescu, *op.cit.*, p.139-142; *Călători străini despre țările române*, vol.VII, București, 1980, p.230-231 și *ibidem*, vol.VIII, București, 1983, p.27-35.
19. L.E. Semionova, *Stabilirea legăturilor permanente între Țara Românească și Rusia la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, în "Romanoslavica", Istorie, V (1962), p.31-33; Dan Pleșia, *Noi contribuții la cunoașterea legăturilor dintre Rusia și Țara*

- Românească în veacul al XVII-lea, în "Biserica ortodoxă română", LXXXI (1963), nr.9-10, p.955-956; Al.Popescu, *op.cit.*, p.143-147.
20. C.I. Karadja, *Un manuscris al lui Ieremia Cacavela din biblioteca lui Constantin Brâncoveanu*, în "Revista istorică", XII (1926), nr.1-3, p.117; Ariadna Camariano-Cioran, *Jérémie Cacavela et ses relations avec les Principautés Roumaines*, în "Revue des études sud-est européennes", III (1965), nr.1-2, p.174-178.
21. Mihai Cantacuzino banul, *Genealogia Cantacuzinilor* (ed. N.Iorga), București, 1902, p.234-235. Vezi pe larg în această lucrare, p.216-249, toată corespondența purtată de Șerban vodă Cantacuzino cu împăratul Leopold I, miniștrii acestuia și emisarii trimiși la București pentru stabilirea unei alianțe cu Viena.
22. C.Giurescu, *Documente răzlețe din arhivele Vienei (1535-1720)* în "Buletinul Comisiei istorice a României", I (1915), p.298-299, doc.XIII.
23. V.Drăghiceanu, *Constantin Brâncoveanu conte al regatului ungar și principe al sacralui Imperiu Roman. Stema și portret*, în "Convorbiri literare", vol.XLIX (1915), nr.9, p.929-930; N.Iorga, *Les diplômes impériaux de Constantin Brâncoveanu, prince de Valachie*, în "Revue historique de sud-est européen", XIV (1937), nr.7-9, p.177-181.
24. V.Zaborovschi, *op.cit.*, p.113; I.Lupaș, "Österreich über alles." *Marele principat Transilvan potrivit alipirii la regatul ungar*, în "Studii istorice", Sibiu, IV (1943), p.163-172.
25. *Istoria Țării Românești 1290-1690...*, p.187.
26. *Ibidem*, p.187-188; Al.Popescu, *op.cit.*, p.147.
27. Pentru atitudinea înțelegătoare a lui Veterani vezi V.Zaborovschi, *Colecția de documente externe a domnului Basarab Brâncoveanu*, în "Revista istorică", XVII (1931), nr.4-6, p.115 și *Călători străini...*, vol.VII, p.468-470.
28. C.Giurescu, N.Dobrescu, *Documente și regeste privitoare la Constantin Brâncoveanu*, București, 1907, p.1, doc.1.
29. Domnul cerea suveranului habsburgic "ca să tinză porunca lui ... asupra puternicilor oști ale împărăției sale câte sânt trimise asupra păgânilor turci, ca... să păzească și aceasta Țară Rumânească ca să o scoață din gura lupilor turci și a leilor tătari". (Cf. *Istoria Țării Românești 1290-1690...*, p.188-189). Mai vezi și Radonić, *Situația internațională...*, p.968-971; Zaborovschi, *op.cit.*, p.135-137; Brunner, *Österreich und Walachei...*, p.294-296; Moga, *op.cit.*, p.173-174.
30. Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688-1714)* (ed. Aurora Ilieș), București, 1970, p.55; *Istoria Țării Românești 1290-1690...*, p.188; N.Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, București, 1902, p.325-326, doc.7.
31. Vezi corespondența dintre generalul Veterani și Consiliul aulic de război între 11 și 21 octombrie 1688 la C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.2-3, doc.2-6.
32. *Ibidem*, p.4, doc.7 (scrisoarea lui Veterani către Consiliul aulic din 21 octombrie).
33. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.55.
34. Încă de la 27 august 1688, simțindu-se bolnav, Șerban vodă Cantacuzino solicită principelui Mihail Apafi să-i trimită la Curte pe priceputul doctor Andreas Pécsi cf. *Monumenta Comitilia regni Transylvaniae*, vol.XX, Budapest, 1897, p.139.
35. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.55.
36. *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, p.3-11; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.56-58; V.Mihordea, *Raporturile Moldovei și Țării Românești cu tătarii în secolele XVI-XVIII*, în "Revista de istorie", 32 (1979), nr.6, p.1074-1075. Sultanul Suleiman al II-lea a confirmat înscăunarea lui Brâncoveanu prin firmanul acordat la 15 noiembrie 1688 și trimis domnului prin Ismail aga kehaiaua capigiilor (Cf. Tahsin Gemil, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești (1601-1712)*, București, 1984, p.382-383, doc.180), care a ajuns la 23 noiembrie la București, fiind miluit cu o mare sumă de bani. Vezi scrisoarea lui Brâncoveanu către Anania, egumenul mănăstirii Brâncoveni, din 23 nov. 1688, în N.Iorga, *Documente privitoare la Constantin vodă Brâncoveanu, la domnia și sfârșitul lui*, București, 1901, p.173-175, doc.I.
37. A.Veress, *Documente...*, XI, p.297, doc.187.
38. *Ibidem*, p.298-299, doc.188 și p.301-302, doc.191.
39. Louis André, *Louis XIV et l'Europe*, Paris, 1950, p.238-240.
40. *Istoria Țării Românești... 1688-1717*, p.12-13; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.58. De altfel, însuși generalul Veterani recunoștea în scrisoarea sa către abatele Altoviti, expediată din

- Făgăraș la 27 decembrie 1688, că "românii mei <continuă> cu promisiunile și pentru a-i împinge la traducerea lor în fapt ei vor trupe și deocamdată acestea lipsesc și eu mulțumesc lui Dumnezeu că ambiția mea nu m-a rătăcit într-atât încât să intru în Țara Românească. Dacă aș face așa ceva, aș risca să pierd Transilvania pe care tătarii au respectat-o din cauza prezenței acestor trupe", cf. A.Veress, *op.cit.*, XI, p.307, doc.196; *Călători străini...*, VII, p.468-469.
41. N.Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, p.325-326, doc.VII; idem, *Documente privitoare la Constantin vodă Brâncoveanu*, p.43; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.13-16.
42. *Ibidem*, p.16; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.58-59.
43. N.Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, p.327, doc.IX; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.17; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.58-59.
44. *Ibidem*, p.59; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.17-18.
45. Astfel, la inviniurile consilierului imperial, contele Johann Jörger, că Brâncoveanu nu-și respectă cuvântul, spătarul Iordache Cantacuzino, rămas la Viena, i-a replicat că domnul va încheia alianța numai "când <despre tătarii> ar avea spatele liber și ar fi asigurați și despre turci, care tot îi apără". Cf. E. de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol.V, București, 1886, p.285-286, doc.CXCVIII; C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.VI.
46. Vezi scrisoarea lui Veterani din Sibiu adresată la 9 februarie 1689 abatelui Altoviti, în care laudă pe Brâncoveanu cu care se înțelege mai bine decât cu predecesorul său (A.Veress, *op.cit.*, XI, p.315-316, doc.202) și misiva trimisă generalului de către domn din București la 23 martie 1689, prin care îi făcea cunoscute mișcările de trupe ale marelui vizir în regiunea Dunării și încercările curuților lui Imre Thököly de a ataca Orșova (*Ibidem*, p.331-332, doc.211).
47. *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.21. Pentru acest boier, vezi Sebastian Tudor, *Un boier muscelan, stolnicul Radu Golescu, colaborator și slujitor al domnitorului Constantin Brâncoveanu*, în "Studii și comunicări", Muzeul Câmpulung-Muscel, IV, 1987, p.69-76.
48. *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.20-21.
49. Brâncoveanu a trimis în aprilie 1689 la Viena pe solul său Matei Clironomos, nepotul kapukehaieli Gheorghios aflat la Constantinopol, pentru a purta negocieri la Curtea imperială; acestea s-au dovedit sterile, iar emisarul domnului s-a înapoiat în țară la sfârșitul lui septembrie fără nici un rezultat (cf. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.11, doc.26 și p.15, doc.34), deși Brâncoveanu scrisese împăratului Leopold I încă de la 2 august din Cerneți încredințându-l de sentimentele sale de prietenie și îl rugase să nu dea crezare calomniilor lui Bălăceanu (Hurmuzaki, *Documente...*, V, p.278-279, doc.CXCIII).
50. *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.22-26. Însuși cancelarul Teleki scria lui Brâncoveanu din Bârcut sfătuindu-l să întrețină relații cu Heissler și să accepte cererile sale (cf. A.Veress, *Documente...*, XI, p.355-356, doc.226), la care domnul îi răspundea din București. La 20 iulie 1689, că, deși era inclinat să se alieze cu împăratul, totuși trebuia să țină seama "din partea turcilor... spre marea primejdie și stricăciune a acestui sârman pământ nevoiaș al nostru, locuind în gâtlejul lor, <iar> aceia sunt împrejurul nostru din toate părțile, care nu ne țin dușmani mici". (*Ibidem*, p.374, doc.235).
51. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.59-60.
52. *Ibidem*, p.60; C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.16, doc.36.
53. Hurmuzaki, *Documente...*, V, p.308, doc.CCXI; A.Veress, *op.cit.*, XI, p.383-386, doc.241; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.61.
54. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.19, doc.39 și nota 1; A.Veress, *op.cit.*, XI, p.386-387, doc.242; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.62.
55. *Ibidem*, p.62; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.28.
56. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.20-22, doc.41; A.Veress, *op.cit.*, XI, p.391-393, doc.246; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.64-66; O. Brunner, *Österreich und Walachei...*, p.297-300 etc. Despre fărădelegile comise de ocupanți la București relatează atât *Istoria Țării Românești 1688-1717* ("Jafurile ce au făcut de pâine și dobitoace nu poate om să le spue", p.28), cât și cronică lui Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești* ("însă răutăți ce s-au făcut într-o lună ce au șăzut, limbă nu poate să spue, bătați, cazne, legături, egumenii și unii boiari legați cu ștreanguri de gât pentru făină și orz și carne și altele ca acestea nenu-

- mărate", p.190). Vezi pe larg la Constantin Rezachevici, *Constantin Brâncoveanu - Zărnești 1690 -*, București, 1989, p.60-73.
57. *Istoria Țării Românești 1290-1690*, p.195.
 58. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.68-69; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.28-29.
 59. A.Veress, *op.cit.*, XI, p.403, doc.254.
 60. *Ibidem*, p.405-410, doc.256; p.415-418, doc.260; p.418-419, doc.262.
 61. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.67 și 73; Paul Cernovodeanu, *Imre Thököly et ses liens avec les Pays Roumains*, în "Revue Roumaine d'Histoire", XXI (1982), nr.1, p.63. Chemarea tătarilor a fost socotită de Brâncoveanu ca un rău necesar pentru a elibera țara de ocupația imperialilor, mult mai primejdioasă pentru libertatea ei. Domnul deplângea în scrisoarea adresată din București la 1 martie 1690 cancelarului Teleki excesele mulțimei "tătarilor păgâni venind în această țară sărăcită și fără de vină căzută în stare de plâns, călărind mult cruciș și curmeziș și făcând pustiire primejdioasă într-însa" (A.Veress, *op.cit.*, XI, p.411-412, doc.257). La fel și *Istoria Țării Românești 1688-1717...* arată că după reinstalarea domnului în scaunul de la București "tătării împrăștiindu-se pretutindeni au făcut jafuri și cazne oamenilor. Încă pe unii i-au și robit de s-au făcut mare pustiire pământului despre amândouă părțile, și despre nemți, și despre tătari" (p.29); cf. și V.Mihordea, *Raporturile... cu tătarii...*, p.1075-1076.
 62. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.26, doc.50.
 63. Ion Neculce, *Opere. Letopiseful Țării Moldovei...* (ed. G.Ștrempele), București, 1982, p.326.
 64. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.77-79; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.30-32. Vezi și *Istoria militară a poporului român*, vol.III, București, 1987, p.402-403, cu o reproducere a schiței bătăliei de la Zărnești.
 65. Radu Popescu, *op.cit.*, p.192. O interesantă evocare a vieții și personalității lui Constantin Bălăceanu și a sfârșitului său dramatic la Constantin Bălăceanu-Stolnici, *Cele trei săgeți. Destine la confluența cu istoria: Saga Bălăcenilor*, București, 1990, p.48-79.
 66. *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.32; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.82-84; Radu Popescu, *ibidem*. Toate amănuntele privind bătălia de la Zărnești și urmările ei la C.Rezachevici, *op.cit.*, p.183-216.
 67. M.Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, vol.I, București, 1960, p.45, doc.98; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.84-85.
 68. A.Veress, *op.cit.*, XI, p.446-447, doc.275.
 69. P.Cernovodeanu, *op.cit.*, p.64.
 70. O.Klopp, *Das Jahr 1683...*, p.458-472.
 71. În *Memoriile sale*, generalul Veterani, care înțelesese cu luciditate poziția românilor și primejdia de a-i întârâta, avertiza astfel pe împăratul Leopold după înfrângerea de la Zărnești: "Am scris din Orăștie <în 1689> Cuișii arătând cu supunere că dacă în locul comportării blânde pe care am avut-o față de români ... s-ar purcede într-un chip care să irite acest popor, s-ar ivi primejdia evidentă a pierderii Transilvaniei... În dimineața următoare a sosit vestea faptului că și l-a făcut dușman pe domnul Țării Românești, care, pentru a se răzbuna, a reluat corespondența <adică legăturile> cu Thököly, fără de care acesta n-ar fi îndrăznit niciodată să intre în Transilvania..." (*Căldtori străini*, VII, p.469).
 72. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.93-95; I.Neculce, *op.cit.*, p.322-337, 343; Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir* (ed. Radu Albală), București, 1973, p.135-145, 189-196.
 73. I.Neculce, *op.cit.*, p.348-377; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.51-53, 55-56, 76-78; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.94, 95, 100-101, 113.
 74. I.Neculce, *op.cit.*, p.381-382; *Cronica Ghiculeștilor. Istoria Moldovei între anii 1695-1754* (ed. N.Camariano și A. Camariano-Cioran), București, 1965, p.5.
 75. Vezi toate amănuntele în romanul alegoric al lui Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglică* (ed. Stela Toma și N.Stoicescu), în *Opere complete* (ed. Academiei Române), vol.IV, București, 1973, *passim*. Pentru cadrul general al relațiilor domnului muntean cu principatul de dincolo de Milcov vezi Panait I. Panait, *Moldova în politica lui Constantin vodă Brâncoveanu*, în "Anuarul Muzeului județean Vaslui", vol.II, Vaslui, 1980, p.301-307.
 76. L.André, *Louis XIV et l'Europe...*, p.252-260; Mark Thomson, *Louis XIV and William III 1689-1697*, în "The English Historical Review", LXXVI (1961), nr.258, p.37-58.
 77. *Căldtori străini*, VIII, p.386-387; Virgil Cândea, *Diplomația românească sub Constantin Brâncoveanu*, în vol. *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, p.169-170.

78. Deși cifrul a fost utilizat sporadic și înaintea domniei lui Brâncoveanu, în 1662 [cf. Alexandru Mareș, *Cel mai vechi raport diplomatic cifrat în limba română*, în "Limba română", XXX (1986), nr.1, p.37-44] și 1682 (N.Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, III, București, 1901, p.96-98), în rapoartele adresate lui Grigore I Ghica și Șerban vodă Cantacuzino de către kapukehaiele lor de la Constantinopol, totuși perfecționarea procedurii a avut loc numai după 1688. Sistemul folosit de Brâncoveanu – ca și de stolnicul Constantin Cantacuzino – consta în înlocuirea textului clar al misivei prin cifre, litere grecești sau latine și semne convenționale, utilizat într-o primă formă în perioada 1695-1699 și schimbat apoi din 1707; domnul a întrebuințat cifrul nu numai în corespondența externă, dar și în însemnările sale de taină ce cuprind și informații de ordin politic. Amănunte la R.Pava, *Criptogramele din însemnările de taină ale lui Constantin vodă Brâncoveanu*, în "Studii și materiale de istorie medie", IV (1960), p.507-517; Al.Mareș, *Din istoria criptografiei românești: cifrul cancelariei brâncovenești pentru corespondența în limba polonă*, în "Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A.D.Xenopol»", Iași, XXIV (1987), partea I, p.335-341.
79. C.Șerban, *Legăturile stolnicului Constantin Cantacuzino cu Rusia*, în "Studii și articole de istorie", II (1957), p.239; Radu Ștefan Ciobanu, *Pe urmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1982, p.233-240.
80. Victor Papacostea, *Doi bursieri ai lui Petru cel Mare la școlile din București*, în "Studii. Revistă de istorie", XIV (1961), nr.1, p.115.
81. Ariadna Camariano-Cioran, *Academile domnești din București și Iași*, București, 1971, p.34.
82. Gh.Crețu, *Cel mai vechi dicționar latino-românesc de Teodor Corbea...*, în "Voința națională", XXII (1905), nr.613 (15/28 oct.), p.2.
83. Amintit la 2 ianuarie 1699 ca "pisariu ușesc" și răsplătit de către domn "pentru mul ă și dreaptă slujbă ce au slujit la multe trebi și întâmplări ale țării și ale domniei mele ca o credincioasă slugă" cu 360 stânjeni de ocină la Sărulești (jud.Ilfov). (Arh.St.Buc., *Condica brâncovenească* (ms.705), f.182v^o-183v^o; *Călători străini...*, VIII, p.119-120; *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, ed. Al.Elian și colaboratori, vol.I, București, 1965, p.221, nr.48.)
84. *Inscripțiile medievale ale României...*, vol.I, p.220, nr.46; Ștefan Ionescu, *Epoca brâncovenească. Dimensiuni politice. Finalitate culturală*, Cluj-Napoca, 1981, p.113.
85. Traducând și calendarele astrologice pentru uzul domnului, cf. *Călători străini...*, VIII, p.133; Emil Vărtosu, *Foletul Novel. Calendarul lui Constantin vodă Brâncoveanu 1693-1704*, București, 1942, p.V-XI; N.Vătâmanu, *Medici și astrologi la Curtea lui Brâncoveanu*, în "Viața medicală", XIII (1966), nr.1, p.53-54.
86. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.XIV; *Călători străini...*, VIII, p.398-400; N.Vătâmanu, *Dohtori și pătimași*, București, 1974, p.154-158.
87. Miluit de Brâncoveanu ca "pisariu unguescu" cu 44 răzoare de vie în dealul Cernăteștilor "după slujba ce avea", ce au fost confiscate ulterior și dăruite la 20 martie 1712 vel armașului Pătru Obedeau, cf. Arh.St.Buc., ms.705, f.509v^o. Vezi și Scarlat Struțeanu, *Frații Corbea, doi umaniști ardeleni la Curtea lui Constantin Brâncoveanu*, în "Ramuri", Craiova, XXXIII (1941), nr.1-2, p.40-55; Ștefan Meteș, *Din relațiile noastre cu Rusia. Frații David și Teodor Corbea din Brașov... ca diplomați și scriitori*, în "Mitropolia Ardealului", V (1960), nr.1-2, p.836-862 și Gh.Cardăș, *Teodor Corbea, poet și traducător al Psaltirei, "vel pisar i cancelar" al împăratului Petru cel Mare*, în "Mitropolia Olteniei", XIX (1967), nr.1-2, p.28-44.
88. Ion Ionașcu, *Despre cronicarul Afenduli din Țara Românească*, în "Studii. Revistă de istorie", XXII (1969), nr.5, p.875-885.
89. *Călători străini...*, VIII, p.139-140; Mario Ruffini, *L'influsso italiano in Valacchia nell'epoca di Constantin vodă Brâncoveanu (1688-1714)*, München, 1974, p.136-137; Șt.Ionescu, *op.cit.*, p.114.
90. *Istorijskije sviazi narodov SSSR i Rumîniî v XV-naciale XVIII v. – Relațiile istorice dintre popoarele U.R.S.S. și România în veacurile XV-inceputul celui de al XVIII-lea*, vol.III (1673-1711), Moscova, 1970, p.200 și 201, doc.55.
91. Vezi toate amănunțele și bibliografia aferentă la P.Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu* (I), în "Revista Arhivelor", an LXII (1985), vol.XLVII, nr.1, p.78-80.

92. Vezi și C.Șerban, *Contribuții la repertoriul corespondenței politice și diplomatice a lui Mihai Viteazul*, în vol. *Mihai Viteazul. Culegere de studii*, București, 1975, p.269-276.
93. P.Cernovodeanu, *Bucarest, important centre politique du sud-est européen à la fin du XVIIe siècle et au commencement du XVIIIe*, în "Revue des études sud-est européennes", IV (1966), nr.1-2, p.152-153; Leonid Boicu, *Principalele române în raporturile politice internaționale (secolul al XVIII-lea)*, Iași, 1986, p.39-40.
94. Gh. Georgescu-Buzău, *Un diplomat român la Moscova la începutul secolului al XVIII-lea: David Corbea ceașul*, în vol. *Relații româno-ruse în trecut. Studii și conferințe*, București, 1957, p.53. Brâncoveanu acorda scutiri de bir și alte angrale încă din 21 iunie 1690 lui David Brașoveanu, "fiind el om străin și aflându-se cu slujbă pe lângă... boiarinul domniei mele Mihai Cantacuzino vel spătar". (Cf. N.Iorga, *Documente privitoare la Constantin Brâncoveanu*, p.175-176, doc.II.) Într-alt document domnul întărește o vânzare de vii în dealul Tohanilor "jupânului David Corbea și jupănesei dumnealui Ilinca", în hotar cu amintitu! spătar (*Ibidem*, p.176, nr.1). În sfârșit, la 30 oct. 1697, se acordau lui "David ceașul spătăresc" și dascălului Damaschin suma de 70 de taleri, pentru cheltuială, "când s-au dus în Ardeal" (*Condica... Vistieriei*, p.352).
95. Stabilit în Țara Românească, unde Brâncoveanu l-a boierit, acordându-i titlul de postelnic, apoi de mare comis (1704-1706), întărindu-i la 4 iulie 1702 un loc de casă în București "în mahalaoa ce să zice a popii Stoicăi din vale... pentru dreapta și credincioasa a dumisale slujbă ce au slujit și slujește domniei mele și țării", cf. Arh.St.Buc., ms. 705, f.337 v°-338. Vezi și P.Cernovodeanu, *op.cit.*, p.156 și 157; Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea*, București, 1972, p.320.
96. C.Șerban, *Legăturile stolnicului... Cantacuzino cu Rusia*, p.243.
97. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.XII, p.84, doc.130; p.87, doc.141; p.95, doc.157; p.103, doc.169.
98. N.Vătămanu, *Iacob Pylarino, medic al Curții domnești din București (1684-1687; 1694-1708)*, în vol. *Din istoria medicinei românești și universale*, București, 1962, p.125-126; Hannelore Schwann și S.Schwann, *Date despre unii medici care au practicat în țările române în perioada 1680-1720*, în "Viața medicală" XXIX (1982), nr.5, p.237-238, unde se precizează că Pylarino a stat, de fapt, în serviciul lui Brâncoveanu între 1694-1698 și 1701-1703.
99. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.XIV.
100. *Ibidem*, p.X; P.Cernovodeanu, *Bucarest, important centre...*, p.156 și nota 42; idem, *Arhiva diplomatică a lordului William Paget (1637-1713)* în "Revista Arhivelor", an LII (1975), vol.XXXVII, nr.1, p.83-84. Kapukehaiaua Ianachi Porphyrita, salarizat cu sume variind între 400 și 1.000 de taleri, la sfârșitul slujbei sale, în 1701-1702 (cf. *Condica de venituri și cheltuieli a Vistieriei de la leatul 7202-7212 <dec.1693 - dec.1703>*, ed. C.Aricescu, în "Revista istorică a Arhivelor României", București, 1873, p.642, 652, 658 și 684), s-a adresat în febr.-mart. 1701 dregătorilor de la Poartă pentru a fi scutit de dări, drept răsplătit pentru slujba credincioasă de kapukehaie timp de mai bine de 25 de ani (cf. T.Gemil, *op.cit.*, p.454-458, doc.221); între 1701-1710 Porphyrita a intrat în slujba Porții ca dragoman al flotei pe lângă marele kapudan (ap. Bas. VI. Sfyroeras, *I dragomani tu stolu... (Dragomanii Flotei)...*, Atena, 1965, p.86-93).
101. *Condica Vistieriei...*, p.270, 416 și 420.
102. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.XIV și p.89, doc.146. Caraiani era în legătură cu românii din Moscopolie și cu negustorul grec Nikos Papasarafi din București și inlesnea la Veneția cumpărăturile lui Mano Apostol entru domnie, cf. Valeriu Papahagi, *Correspondența inedită a lui Constantin Brâncoveanu cu bailul Ascanio Giustinian(!)*, în "Revista istorică", XVII (1931), nr.7-9, p.175.
103. N.Iorga, *Documente privitoare la C.Brâncoveanu*, p.109, doc.VIII; idem, *Studii și documente privitoare la istoria românilor*, vol.XXIII, București, 1913, p.268, doc.CCXLVII; E.D.Tappe, *Documents concerning Rumania in the Paget papers* în "The Slavonic and East European Review", XXXII (1954), nr.80, p.203.
104. E.Vărtosu, *Folenul Novel...*, p.XXI-XXIII; V.Câdea, *op.cit.*, p.169.
105. L.Demény, P.Cernovodeanu, *Relațiile politice ale Angliei cu Moldova, Țara Românească și Transilvania în secolele XVI-XVIII*, București, 1974, p.190-192.
106. O.Klopp, *Das Jahr 1683...*, p.472-485.

107. Limitându-se doar la livrări de provizii, unele deplasări în întâmpinarea dregătorilor otomani angajați în luptele de pe frontul balcano-dunărean, trimiteri de salahori la munci pentru întărirea cetăților turcești etc.
108. C. Giurescu, N. Dobrescu, *op. cit.*, p. IX, XII; p. 67, doc. 101; p. 67-68, doc. 102; p. 71, doc. 106; Hurmuzaki, *Documente...*, V₁, p. 392-393, doc. CCLXIX; N. Iorga, *Documente privitoare la C. Brâncoveanu*, p. 107-108, doc. V; *Călători străini*, VIII, p. 55-56; L. Demény, P. Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 186-187.
109. Hurmuzaki, *Documente...*, V₁, p. 388, doc. CCLXV; C. Giurescu, N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 58-59, doc. 82; O. Brunner, *Österreich und die Wallachei...*, p. 318-319.
110. N. Iorga, *op. cit.*, p. 109-111, doc. IX; p. 112-118, doc. X; P. Cernovodeanu, *Imre Thököly et... les Pays Roumains*, p. 63 și 65.
111. Urzelile împotriva lui Brâncoveanu au fost, la început, încurajate de dușmanii din afară, membri ai familiei lui Șerban vodă Cantacuzino, refugiați la imperiali, sau de facțiunea boierilor Rosetești (Cupărești) din Moldova, cu înclinații pro-otomane. Față de uneltirile adversarilor, domnul s-a arătat necruțător; pe paharnicul Staico Merișanu și boierul Preda Prooroceanul, care l-au pârât în 1693 la Poartă, i-a condamnat la spânzurătoare, execuțiile având loc în fața norodului, în zi de târg, la București și Rușii de Vede, iar complicii lor trimiși la ocne. Amănunte la Radu Greceanu, *op. cit.*, p. 92-96; *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p. 37-45; Șt. Ionescu, P. I. Pañait, *Constantin vodă Brâncoveanu...*, p. 172-177.
112. Vezi în acest sens darurile și peșcheșurile făcute sultanilor, marilor viziri și altor dregători otomani și unor hani tătari sau reprezentanților acestora, în afara sumelor livrate pentru zaherea și alte contribuții în *Condica Vistieriei*, p. 7-8, 14-15, 21, 29, 37-38, 51, 55-58, 61, 75-76, 84, 151-153, 164, *passim*; Dinu C. Giurescu, *Anatesterul. Condica de porunci a Vistieriei lui Constantin Brâncoveanu*, în "Studii și materiale de istorie medie", V (1962), p. 413, nr. 70; p. 417, nr. 96; p. 419, nr. 105; p. 420, nr. 112; p. 426, nr. 144 etc; C. Giurescu, N. Dobrescu, *op. cit.*, p. XLII-XLV; V. Mihordea, *Raporturile... cu tătarii*, p. 1076-1084.
113. Hurmuzaki, *Documente...*, V₁, p. 391, doc. CCLXVIII; p. 394, doc. CCLXXI ș. a.
114. C. Giurescu, N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 68-71, doc. 104.
115. *Ibidem*, p. X-XII, p. 65-66, doc. 99; p. 66, doc. 100; p. 76, doc. 114; p. 77, doc. 117; p. 77-78, doc. 118.
116. V. Drăghiceanu, *Constantin Brâncoveanu... Principe al Sacrului Imperiu Roman...*, p. 932-934; N. Iorga, *Les diplômes impériaux de Constantin Brâncoveanu...*, p. 181-186.
117. C. Giurescu, N. Dobrescu, *op. cit.*, p. XXXV și XXXCII; Șerban Semo, *Câteva observații referitoare la Curtea lui Constantin Brâncoveanu de la Sâmbătat de Sus*, în "Revista Muzeelor", IV (1967), nr. 2, p. 169-171.
118. N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor...*, vol. XXIII, p. 268, doc. CCCXLVII și CCCXLVIII; L. Demény, P. Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 192-194; Andrei Pippidi, *Un episod al relațiilor româno-engleze: corespondența dintre Constantin Brâncoveanu și lordul Paget în vol. Constantin Brâncoveanu*, București, 1989, p. 139-155.
119. *Călători străini...*, VIII, p. 132-134.
120. Hurmuzaki, *Documente...*, V₂, București, 1889, p. 273-274, doc. CCCCXXI-XXII.
121. Karol Telbizov, *Quelques données sur la personnalité et l'activité diplomatique de Ilija Matejanić*, în "Etudes balkaniques", XI (1975), nr. 1, p. 99-102; Andrei Pippidi, *Tradiția politică bizantină în Țările Române în secolele XVI-XVIII*, București, 1983, p. 228; P. Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu* (I), p. 81.
122. *Ibidem*, partea a II-a, în "Revista Arhivelor", LXII (1985), vol. XLVII, nr. 3, p. 338-339, doc. 1.
123. Prin intermediul său Brâncoveanu a adresat chiar o scrisoare protocolară papei Clement al XI-lea la 18 februarie 1701. Amănunte la Virginia Vasiliu, *Constantino Brâncoveanu e il Cattolicesimo...* în "Ephemeris Dacoromana", Roma, III (1925), p. 110-128.
124. V. Papahagi, *Corespondența inedită a lui Constantin Brâncoveanu cu bailul Ascanio Giustinian*, p. 170-176.
125. Domnul Constantin Cantemir (1685-1693) a rezistat cu succes expedițiilor inițiate în două rânduri (1686 și 1691) de regele Ioan Sobieski, care dorea pur și simplu "vasaliza-rea" principatului, și a contrabalansat presiunile exercitate asupra sa prin alianța cu Șerban vodă Cantacuzino și menținerea unei politici de echilibru între Habsburgi și

- otomani, cf. Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir*, p.89-93; Ilie Corfus, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVII-lea*, București, 1983, p.329-333, doc.202 și 203 (două scrisori ale lui Constantin Cantemir către regele Ioan Sobieski din 2 oct. 1691); vezi și relatările lui Iacob Sobieski, fiul regelui, și ale trimisului lui Ludovic al XIV-lea în Polonia, François Gaston de Béthune, în *Călători străini...*, vol.VII, p.399-435; Ion Neculce, *Opere. Letopisetul Țării Moldovei*, p.310, 314, 330-332; Jan Wimmer, *Wojsko polskie w drugiej polowie XVII wieku (Războiul polon în a doua jumătate a sec.XVII)*, Warszawa, 1965, p.213-219 și 224-226.
126. Scheller-Steinwartz, *Polen und der polnische Königswall von 1697* în "Zeitschrift für österreichische Geschichte", 1912, nr.2.
127. Înfrângerea a impresionat atât de puternic pe turci, încât anul în care a avut loc acest eveniment atât de dramatic pentru soarta imperiului a rămas consemnat în analele otomane sub numele de *Zenta senesi* ("Anul Zentei"), cf. M.A.Mehmed, *Istoria turcilor*, p.240.
128. I.Corfus, *op.cit.*, p.334-335, doc.205.
129. N.Iorga, *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brâncoveanu...*, p.3-37 și 416 (rapoartele lui Wackerbart din Viena, la 17, 25 mai și 15 iunie 1698); idem, *Operele lui Constantin Cantacuzino*, București, 1901, p.XVI-XIX; C.Șerban, *Constantin Brâncoveanu*, București, 1969, p.87-88.
130. I.Corfus, *op.cit.*, p.337-338, doc.208.
131. Gh.Georgescu-Buzău, *Un diplomat român la Moscova... David Corbea ceașul*, p.53-54. Vezi și P.I.Panait, *Moldova în politica lui Constantin vodă Brâncoveanu*, p.301-307. În sprijinul starostelui Turculeț, Brâncoveanu a intervenit și mai târziu, la 2 august 1704, pe lângă regele August al II-lea, pe atunci aliat al Rusiei în războiul nordic împotriva Suediei lui Carol al XII-lea, cf. Gh.Duzinchevici, *Documente din arhivele polone relative la istoria românilor (secolele XVI-XIX)*, Vălenii de Munte, 1935, p.12, doc.III.
132. N.Iorga, *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brâncoveanu*, p.47.
133. Primul contact avut de Brâncoveanu cu țarii Rusiei asociați pe atunci, Ivan al V-lea și Petru I, cu sora lor țarevna Sofia Alekseievna, a avut loc prin scrisoarea trimisă acestora la 31 decembrie 1688 cu grecul Dementie Fomentin, prin care le cerea sprijinul în fața manevrelor amenințătoare ale imperialilor, cf. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.101-108, doc.30.
134. P.Cernovodeanu, *Pierre le Grand dans l'histoire roumaine et balkanique du XVIII-e siècle*, în "Revue des études sud-est européennes", XIII (1975), nr.1, p.77-79; A.Pippidi, *op.cit.*, p.226-229.
135. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.114-121, doc.34; L.E.Semionova, *Russko-valașkije otnoșenija v konje XVII - naciiale XVIII v.*, Moscova, 1969, p.81-82; A.Pippidi, *op.cit.*, p.227-228.
136. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.123-131, doc.36; L.E.Semionova, *Stabilirea legăturilor permanente... între Țara Românească și Rusia...*, p.37-38; eadem, *Russko-valașkije otnoșenija...*, p.83-84; L.Boicu, *op.cit.*, p.41-43.
137. P.Cernovodeanu, *Le journal des travaux du Congrès de Karlowitz (1698-1699)*, în "Revue des études sud-est européennes", XIX (1981), nr.2, p.325.
138. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.122-123. Pentru activitatea lui Mavrocordat la Karlowitz, vezi Nestor Camariano, *Alexandre Mavrocordat, le grand drognan. Son activité diplomatique 1673-1709*, Thessaloniki, 1970, p.43-45; P.Cernovodeanu, *Alexandru Mavrocordat Exaporitul (1641-1709)*, în *Diplomați iluștri*, vol.IV, București, 1983, p.39-44.
139. Hurmuzaki, *Documente*, V₁, p.511-512, doc.CCCXLI.
140. E.D.Tappe, *Documents concerning Rumania...*, p.206; L.Demény, P.Cernovodeanu, *op.cit.*, p.205. Relațiile lui Brâncoveanu cu lordul Paget au continuat să rămână cordiale, la încheierea misiunii acestuia la Poartă și în drumul de întoarcere spre patrie, diplomatul englez fiind primit de către domn și stolnicul Cantacuzino cu tot fastul la Curtea domnească din București (în mai 1702) (*Ibidem*, p.213-214; *Călători străini...*, VIII, p.192-216, 217-224; A.Pippidi, *Un episod al relațiilor româno-engleze...*, p.153-155).
141. P.Cernovodeanu, *Le journal... du Congrès de Karlowitz*, p.327-354; L.Boicu, *op.cit.*, p.24-26.
142. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.139-141, doc.39.
143. *Ibidem*, p.151-152, doc.42; L.E.Semionova, *Stabilirea legăturilor diplomatice...*, p.38-39; Șt.Ionescu, *Epoca brâncovenească*, p.96.
144. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.153-155, doc.44; L.Boicu, *op.cit.*, p.41.

145. *Istorieskije sviazi...*, III, p.158 și 161, doc.45; p.162-163, doc.46; L.E.Semionova, *Stabilirea legăturilor permanente... între Țara Românească și Rusia*, p.40. Din inventarul înscrisurilor princiare brâncovenești confiscate la Brașov în 1715, după moartea domnului, din ordinul generalului Steinvill, reiese că lui Brâncoveanu i s-a acordat de către țar o diplomă împuternicindu-l să se adăpostească la Moscova, dacă era nevoie (cf. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.294-295); nu știm dacă este vorba de documentul din 1701 sau de un altul rămas până acum necunoscut. Este interesant de constatat că în același an, 1701, Brâncoveanu primea și de la împăratul Leopold I o patentă prin care era autorizat să se refugieze în Transilvania, în caz de primejdie (*Ibidem*).
146. În rândul acestei literaturi cu vândute intenții politice semnalăm *Das Moskowitzsche Prognosticon...* sau "Prognostic al rușilor..." datorat autorului german Stanislav Reinhard Axtelmeyer și tipărit la Augsburg în 1698, unde se elogiau acțiunile țarului Petru I împotriva turcilor otomani, al căror sfârșit era proorocit la o dată foarte apropiată. Brâncoveanu a dat dispoziții chiar în același an, la 1 noiembrie, înzestratului cleric și cărturar Mihail Vizantios să-i traducă lucrarea în limba greacă vorbită, sarcină de care tâlmăcătorul s-a achitat în luna mai 1699, cf. N.Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, în "Analele Academiei Române", Seria a II-a, M.S.I., tom.XX (1897-1898), p.221-222.
147. *Istorieskije sviazi...*, III, p.176, 191, doc.51; Gh.Georgescu-Buzău, *Un diplomat român la Moscova...*, p.56-57; C.Șerban, *Legăturile stolnicului... Cantacuzinocu Rusia*, p.244-246; L.Boicu, *op.cit.*, p.49-52.
148. Radu Tempea, *Istoria Sfintei Biserici a Scheilor Brașovului* (ed. Octavian Șchiau, Livia Bot), București, 1969, p.72-87; Șt.Ionescu, P.I.Panait, *op.cit.*, p.201.
149. I.Rămureanu, *Constantin Brâncoveanu sprijinitor al Ortodoxiei* în "Biserica ortodoxă română", LXXXII (1964), nr.9-10, p.920-923.
150. Hurmuzaki, *Documente...*, XIV₁, București, 1915, p.342-344, doc.CCCXCVIII.
151. Sterie Stinghe, *Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei*, vol.I, Brașov, 1901, p.15; Candid C.Mușlea, *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii-Brașovului (1292-1742)*, vol.I, Brașov, 1943, p.146.
152. Hurmuzaki, *Documente...*, XV₁, București, 1936, p.1486, doc.MMDCCCXIX și p.1489, doc.MMDCCCXXI; *Istorieskije sviazi...*, III, p.184 și 189, doc.51 (doc.ante 6 dec. 1702); Silviu Dragomir, *Contribuții privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia în veacul XVII*, București, 1912, p.71-74.
153. Nicolaus Nilles, *Symbollae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris Coronae S. Stephani*, vol.I, Oenipontae, 1885, p.354-355.
154. Elena Ionescu, *Din corespondența inedită a lui David Corbea ceașul în "Cumidava"*, Brașov, VI (1973), p.63-65; Șt.Ionescu și P.I.Panait, *op.cit.*, p.201.
155. Mircea Păcurariu, *Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova*, Sibiu, 1968, p.40-50; cf. și Ioan Aurel Pop, *Domnia lui Constantin Brâncoveanu și românii din Transilvania - realitate istorică și reflectare în istoriografia românească transilvăneană din secolul XVIII* în vol. *Constantin Brâncoveanu*, București, 1989, p.59-73.
156. Publicată în majoritatea ei de către A.I.A.C.Stourdza, *Constantin Brancovan prince de Valachie 1688-1714. Son règne et son époque*, vol.III, Paris, 1915, 285 p. (332 doc. în l.rusă și traducere franceză) și *Istorieskije sviazi...*, III, *passim*.
157. Hurmuzaki, *Documente...*, XV₂, București, 1913, p.1491, 1533-34, 1536; István Wesselény, *Sanyarú világ, Napló 1703-1708* (Jurnal din 1703-1708), (ed. András Magyari), vol.I, București, 1983, p.72, 76, 124, 268, 351, 355; vol.II (ed. L.Demény, A.Magyari), București, 1985, p.47, 505, 609, 610; George Barițiu, *Pări alese din istoria Transilvaniei...*, vol.I, Sibiu, 1889, p.172-173, 181; C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.127, doc.206; p.139, doc.231; p.140, doc.232; p.143, doc.240, *passim*.
158. *Ibidem*, p.299, doc.454 și nota 1. Primea stipendii de 100 taleri la 1 martie și de 250 de taleri la 8 mai 1711 de la domn [cf. Constantin Brâncoveanu, *Catastih de toate veniturile domniei... <și cheltuielile> <1709-1714>* (ed. Ion Radu Mircea) în "Manuscriptum", București, XVI (1985), nr.4 (61), p.23] ca și Dindar (la 20 august 1711 și 15 dec. 1712), cf. *Ibidem*, p.15, 23 și 27.
159. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.153, doc.259; p.193, doc.309; p.194, doc.311; p.204-205, doc.328; p.206, doc.329 etc.; stipendiat și de Brâncoveanu pentru cheltuieli de deplasare la Viena cu 400 taleri la 3 decembrie 1710 și 500 taleri la 7 ianuarie 1712,

- cf. *Catastih...*, p.22 și 24. El a fost însoțit și de un Constantin, fiul lui Vasilie, plătit tot cu 400 taleri la 3 decembrie 1712 spre a se duce la Veneția și primind la înapoiere la 3 iunie 1713 alți 150 taleri "pentru osteneala lui" (*Ibidem*, p.22-23).
160. Hurmuzaki, *Documente...*, VI, București, 1878, p.69-70, doc.XXXV (1708); p.139, doc.LXX (1714).
161. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit., passim*; cf. și P.Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu* (I), p.79; L.Boicu, *op.cit.*, p.55-56, 65, 110-121.
162. *Condica Vistieriei*, p.539, 620, 632, 642, 652, 658-659, 679, 684, 694, 712, 742; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.151, 154, 158, 169, 173, 176, 178, 192, 196, 201, 211; V.Papahagi, *Corespondența... lui... Brâncoveanu cu bailul... Giustinian*, p.171-172, 175-176; *Catastih...*, p.16, 18, 19, 23, 24, 26-30. Vezi și rapoartele adresate domnului de Toma Cantacuzino la 14 iulie și 2 august 1703 din Adrianopol, cf. Al.A.C.Stourdza, *op.cit.*, p.99-101, doc.84 și p.104-105, doc.87. Mai recent, Viorel Panaite, *Reprezentanța diplomatică a Țării Românești la Poarta Otomană în epoca lui Constantin Brâncoveanu* în "Revista de istorie", 41 (1988), nr.9, p.877-894.
163. *Condica Vistieriei*, p.621, 622, 702; V.Mihordea, *Raporturile... cu tătarii*, p.1078.
164. La 17 ianuarie 1704 cu 30.000 de efumci sau la 23 martie 1708 cu apreciabila sumă de 4.000 galbeni turcești. cf. *Istoričeskije sviazi...*, III, p.201, doc.55; p.290, doc.96; cf. și L.Boicu, *op.cit.*, p.68.
165. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.149-150, doc.252; p.165-166, doc.268; p.172, doc.273 etc.
166. V.Papahagi, *op.cit.*, p.169-176.
167. Astfel, Giustiniani primea la 8 ianuarie 1710 un inel în valoare de 940 taleri, iar Quarient, înapoiat la Viena, un dar de 500 taleri la 7 ianuarie 1712, cf. *Catastih...*, p.19 și 24.
168. *Condica de venituri și cheltuieli... 1694-1704, passim; Catastih...*, *passim*.
169. Prin fiul Exaporitului, Scarlat, însurat cu Ilinca, fiica lui Brâncoveanu, decedat la 28 iulie 1699 în vârstă de 22 ani, fără urmași, cf. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.129.
170. E.Vărtosu, *Foleul Novel*, p.186; T.Gemil, *Relajiile Țărilor Române cu Poarta otomană*, p.450-451, doc.219.
171. Sporul a fost masiv, reprezentând aproape o dublare (cf. N.Iorga, *Documente privitoare la C.Brâncoveanu*, p.125-126, doc.XXII), adăugându-se celor 270 pungi inițiale încă 230, adică vreo 500 de pungi, echivalând cu 100.000 de galbeni, cf. M.Berza, *Haraciul Moldovei și Țării Românești în sec. XV-XIX*, în "Studii și materiale de istorie medie", II (1957), p.41. Suma de 500 galbeni ce urma a fi plătită de Brâncoveanu, dar nu sultanul Mustafa al II-lea, ci sucesorul lui acestuia Ahmed al III-lea, este confirmată și printr-un raport inedit din 18/29 octombrie 1703 al ambasadorului britanic la Poartă, Sir Robert Sutton (P.R.O., State Papers, Foreign, *Turkey*, dos.97/21, f.146).
172. Vezi toate amănunțele în *Călătoria Odriului*, jurnalul de drum al lui Brâncoveanu (E.Vărtosu, *Foleul Novel*, p.190-193), și *Condica Vistieriei*, p.712, 714-715, 720, 722, 727, 738; apoi la Radu Greceanu, *op.cit.*, p.143-146 și Anton Maria Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia...* (ed. N.Iorga), București, 1914, p.151-157. O mențiune și în *Nuussetname* a silahdarului Findıklılı Mehmed aga în *Cronici turcești privind țările române. Extrase* (ed. M.Guboglu), vol.II (sec.XVII - începutul sec. XVIII), București, 1974, p.511.
173. Dimitrie Cantemir, *Scurtă povestire despre stărpirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor* (ed. P.Cernovodeanu, Alvină și E.Lazea, M.Caratașu) în *Opere complete* (ed. Academiei Române), vol.VI, tomul II, București, 1996, p.79.
174. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.146-148; M.A.Mehmed, *Istoria turcilor*, p.247.
175. Pentru cadrul general al desfășurării războaielor vezi Gustáv Heckenast, *Rákóczi szabadság-harca*, Budapest, 1953.
176. Elena Ionescu, *Din corespondența inedită a lui David Corbea ceașul*, p.63-83; P.Cernovodeanu, *Primele știri privitoare la insurecția rákócziiană în corespondența stolnicului Constantin Cantacuzino din anii 1703-1704* în *Studii de istorie a naționalităților conlocuitoare din România și a înfrățirii lor cu națiunea română. Naționalitatea maghiară*, vol.I, București, 1976, p.79-101.
177. P.Cernovodeanu, *Constantin Cantacuzino stolnicul. Corespondență diplomatică. Scrisori londoneze și budapeștane*, în "Manuscriptum", VII (1976), nr.4 (25), p.156-161; idem,

- Relațiile stolnicului Constantin Cantacuzino cu răscolaii curuși ogîndite în corespondența sa în "Revista Arhivelor", anul LXVII (1990), vol.XLV, nr.1, p.53-67.*
178. P.Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui... Brâncoveanu* (II, III și IV), în "Revista Arhivelor", LXII (1985), vol.XLVII, nr.3, p.339-343, doc.2-4; LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.1, p.56-62, doc.5-10 și nr.3, p.313-315; nr.1; L.Boicu, *op.cit.*, p.144-145.
 179. Astfel, în 1707, la cererea Camerei aulice, domnul procură cai și provizii armatelor imperiale, acordă împrumuturi bănești în 1707, 1709 și 1710, asigură transmiterea corespondenței rezidentului habsburgic de la Constantinopol spre Viena și înapoi (1704-1708) ș.a., cf. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.140, doc.232 și 234; p.148-149, doc.250; p.155-160, doc.263; p.162-165, doc.267; p.172, doc.273 și 274; p.174, doc.277 și 278; p.177-179, doc.286; p.179, doc.287; p.191-193, doc.309.
 180. Domnul poartă corespondență cu împăratul Iosif I care îi reinnoiește în 1706 patenta acordată de predecesorul său Leopold I la 1701 ca în caz de nevoie domnul să se poată refugia în Transilvania, iar acesta îl asigură pe monarh la 30 noiembrie 1708 și 28 iulie 1710 că va întreține relații bune cu generalul Kriechbaum și cu noul comandant imperial Stephan conte von Steinville; monarhul mulțumește lui Brâncoveanu la 11 iulie 1710 pentru sumele de bani împrumutate autorităților imperiale și în urma cererii acestuia din februarie 1711 de a-i reinnoi patenta de asigurare a refugiului în Transilvania, Iosif I dă dispozițiile convenite generalului Steinville la 1 martie 1711, cf. *ibidem*, p.176, doc.283; p.185-186, doc.301; p.196-198, doc.317; p.200, doc.320.
 181. Amănunte la L.Demény, P.Cernovodeanu, *op.cit.*, p.220-234.
 182. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.209-212, doc.58; p.212-213, doc.59; p.221, doc.64; p.226 și 228, doc.67; p.230-231, doc.69; p.235-237, doc.71; p.242-243, doc.75; p.248-249, doc.78; Gh.Georgescu-Buzău, *op.cit.*, p.59-61.
 183. G<oldenberg> S<amuel> Ardeleanu, *Știri privitoare la istoria Țărilor Române în corespondența împăratului Rusiei Petru I*, în "Studii și cercetări de istorie medie", I (1950), p.216-218, nr.LXXXVII; *Istoriceskije sviazi...*, III, p.255-256, doc.82; p.258-259, doc.84; Gh.Georgescu-Buzău, *op.cit.*, p.61-62.
 184. A.I.A.C.Stourdza, *op.cit.*, III, p.189-190, doc.217 și 218; Gh.Georgescu-Buzău, *op.cit.*, p.62; L.Boicu, *op.cit.*, p.60-61.
 185. Șt.Ionescu - P.I.Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu*, p.231-232 și 271-272; Radu Șt.Ciobanu, *Pe urmele stolnicului...*, p.267-268.
 186. Gh.C<ardaș>, *Legături între Petru cel Mare și Constantin Brâncoveanu*, în "Studii...", III (1950), nr.3, p.172. Țarul Petru a primit și pe Sevastian, fiul lui David Corbea, în Rusia ca să învețe la școlile din Moscova, cf. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.262-263, doc.88.
 187. P.Cernovodeanu, *A Havasalföldi és Moldvai vezető körök magatartása a kuruk felkeléssel szemben* (Atitudinea cercurilor conducătoare din Țara Românească și Moldova față de insurecția rákócziánă), în vol. *Rákóczi - Tanulmányok*, Budapesta, 1980, p.258-262.
 188. Carol Göllner, Paul Abrudan, *Francisc Rákóczi al II-lea*, București, 1983, p.181-190.
 189. T.Kriľova, *Poltavskaja pobeda i russkaja diplomatiia* (Victoria de la Poltava și diplomația rusă) în vol. *Piotr Veliki*, Moscova-Leningrad, 1947, p.104-166. Pentru ecoul bătăliei în țările române vezi și Dumitru Velciu, *Un "universal" al lui Petru cel Mare folosit în Letopiseful Țării Moldovei pe anii 1661-1709 (Pseudo - N.Costin)*, în "Revista de istorie", 28 (1975), nr.3, p.345-363.
 190. S.F.Oreșkova, *Russko-tureĳkije otnošenija v naciale XVIII v* (Relațiile ruso-turce la începutul sec. XVIII), Moscova, 1971, p.57-92.
 191. *Istoriceskije sviazi...*, III, p.307-312, doc.106.
 192. A.I.A.C.Stourdza, *op.cit.*, III, p.267, doc.286.
 193. I.Neculce, *Opere. Letopiseful Țării Moldovei...*, p.483 (după victoria de la Poltava: "și nu numai Mihai-vodă <Racovița> s-agiunses<ă> ce și Brâncovanul și sârbimea to<a>tă mai denainte vrême (sublinierea noastră) s-agiunses <ă> cu Moscul și trăgea nedejdeea lui din ce[î]aș în ce<a>s cu bucurie") și p.525 (planul lui Petru I în campania din 1711; va înainta spre Dunăre, deoarece: "zahară ne va scoate Brâncovanul-vodă, ca așea să adeverește, și ni-a eși înainte cu 30.000 de oaste. Și iaste să mai ias<ă>, cu Brâncovanul 20.000 de oaste sârbi... și din Moldova iar scriu boiarii că sunt gata 10.000 de oaste").
 194. *Istoria României* (ed. Academiei), III, București, 1964, p.210.

195. Însăși cercetătoarea sovietică L.E.Semionova, *Stabilirea legăturilor diplomatice permanente între Țara Românească și Rusia...*, p.48 recunoaște că "până în prezent nu s-a găsit textul acestei convenții nici în documentele publicate, nici în materialele aflate în arhive", sugerând, eventual, că "această convenție să fi fost verbală <!,>, deoarece Brâncoveanu se temea foarte mult ca turcii să nu-i descopere legăturile lui cu Rusia". Inexistența tratatului și la L.Boicu, *op.cit.*, p.77-78.
196. S.F.Oreškova, *op.cit.*, p.93-95.
197. P.P.Panaitescu, *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958, p.95.
198. I.Neculce, *op.cit.*, p.511-512.
199. *Pisma i bumagij imperatora Piotra Velikago*, tom.XI, fasc.I, Moscova, 1962, p.74-83, nr.4265; p.85-86, nr.4270.
200. Vezi Maria Holban, Ludovic Demény, *Originalul și traducerea latină a "diplomei lui Petru I" dată lui Dimitrie Cantemir, cuprinzând condițiile tratatului moldo-rus din 1711*, în "Studii...", 26 (1973), nr.5, p.1067-1078; L.Boicu, *op.cit.*, p.78-80.
201. *Catastih de toate veniturile domniei...* (ed. I.R.Mircea), p.22. Chiar și după dezastrul de la Stănilești și refugiarea lui Dimitrie Cantemir în Rusia, Brâncoveanu a avut grijă în continuare de Antioh, fratele acestuia, trăind în dizgrație și sărăcie la Constantinopol, trimițându-i în mod repetat ajutoare bănești (câte 500 taleri la 18 noiembrie 1713) și chiar 2000 taleri la 8 martie 1714 (pentru proiectata nuntă a fiului lui Brâncoveanu Răducanu, cu fiica lui Antioh, Maria); și un împrumut de 1500 taleri la 27 aprilie 1712 primind zălog o pereche de cercei de smaragd (*Ibidem*, p.24-25, 28-30).
202. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.179.
203. *Ibidem*, p.180.
204. *Ibidem*; I.Neculce, *op.cit.*, p.559.
205. *Catastih...*, p.23; Andrei Pippidi, *Politică și istorie în proclamația lui Dimitrie Cantemir din 1711*, în "Studii...", 26 (1973), nr.5, p.923-940.
206. A.J.A.C.Stourdza, *op.cit.*, III, p.288, doc.311; Vera Merenco, în "Rev.istorică", XXIII (1937), nr.1-3, p.76-77.
207. Vezi relatările feldmareșalului Șeremetev, generalului Ludwig Nicholas Allard din armata țarului și ale cancelarului G.I.Golovkin, în *Călători străini...*, VIII, p.424-425, 435-436 și p.552.
208. Cf. mărturiilor unui anonim francez atașat oastei marelui vizir (*Ibidem*, p.506-507).
209. *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.110.
210. *Ibidem*, p.110-111. Cu privire la neutralitatea lui Brâncoveanu vezi și o corespondență polonă (Lvov 26 iulie 1711), precum și o misivă scrisă în latină și trimisă chiar din tabăra de la Urlați (N.Iorga, *Documente privitoare la C.Brâncoveanu*, p.87, doc.III; p.87-89, doc.IV).
211. *Istoria Țării Românești*, p.111; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.180-181; I.Neculce, *op.cit.*, p.560.
212. *Ibidem*, p.553-555; jurnalul lui Șeremetev în *Călători străini...*, VIII, p.425.
213. *Istoria Țării Românești...*, p.111.
214. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.181-182; jurnalul cancelarului Golovkin, în *Călători străini...*, VIII, p.553. I.Neculce, *op.cit.*, p.559-560 afirmă chiar că turcii promisese "hotar Moscalului Dunărea" în cazul încheierii păcii și a retragerii țarului din Moldova, dar Petru I, în special, la instigațiile lui Toma spătarul ce râvnea la scaunul de domnie al Țării Românești a refuzat oferta făcută prin Castriotul.
215. A.J.A.C.Stourdza, *op.cit.*, III, p.288-289, doc.312; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.182.
216. Vezi relatările țarului făcute amiralului danez Just Juel, trimis extraordinar la Curtea sa, în *Călători străini...*, VIII, p.444 și estimările, destul de corecte, ale lui I.Neculce, *op.cit.*, p.552-553.
217. *Ibidem*, p.592-595; Radu Greceanu, *op.cit.*, p.184; P.P.Panaitescu, *Dimitrie Cantemir*, p.115-116; L.E.Semionova, *Rusko-valașkije otnošenija...*, p.138-139; S.F.Oreškova, *op.cit.*, p.127-128; M.A.Metumed, *Istoria turcilor*, p.253-254.
218. C.Șerban, *Un episod al campaniei de la Prut: cucerirea Brăilei (1711)* în "Studii și materiale de istorie medie", II (1957), p.449-456.
219. *Călători străini...*, VIII, p.637-638. Vlasie stegarul, venit de la generalul Rönne la domn, era răsplătit de acesta din urmă la 10 iulie st.v., împreună cu alții cu 200 de taleri, cf. *Catastih...*, p.23; vezi și Radu Greceanu, *op.cit.*, p.183.

220. I.Neculce, *op.cit.*, p.567; L.Boicu, *op.cit.*, p.83-87.
221. Vezi de pildă – printre altele – jurnalul țarului Petru, redactat prin 1719-1721 și publicat în I.rusă la St.Petersburg în 1770, cf. *Călători străini...*, VIII, p.565.
222. Vezi aprecierile generale la N.Iorga, *Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țările noastre (1709-1714)*, în "Analele Academiei Române", seria a II-a, M.S.I., XXXIII (1910-1911) p.112; A.Boldur, *Expediția de la Prut din 1711*, în "Studii și cercetări istorice", Iași, XII (1946), p.79, și Radu Florescu, *Contemporary Western Reaction to the Battle of Stănilești* în vol. *East Central European Society and War in the pre-revolutionary eighteenth Century*, New York, 1982, p.415-429. O sinteză a întregii campanii în *Istoria militară a poporului român*, III, p.411-417.
223. N.Iorga, *Documente privitoare la C.Brâncoveanu*, p.89-91, doc.V; A.Pippidi, *Tradiția politică bizantină...*, p.230.
224. L.Demény, P.Cernovodeanu, *Relațiile politice ale Angliei...*, p.268 și scrisoarea domnului către Steinville din 5 august 1711, cf. Hurmuzaki, *Documente*, V, p.92, doc.LI.
225. L.E.Semionova, *Russko-valașkije političeskie sviazi (1712-1713 gg.)* (Relațiile politice ruso-muntene în anii 1712-1713), Moscova, 1966, p.1-10; eadem, *Russko-valașkije otnoșenija*, p.142-152. Legăturile tainice prin corespondență erau asigurate de Gheorghe Castriotul stabilit la Kiev ca rezident al domnului muntean și de diferiți alți curteni, cf. eadem, *Neopublikovannii dokumenti po istorii russko-valașskikh otnoșenija naciála XVIII v* (Documente inedite privind legăturile ruso-muntene la începutul sec. XVIII) în vol. *Slavjano-balkanskije issledovannija* (Cercetări de slavistică și balcanistică), Moscova, 1972, p.281-290. Brâncoveanu a păstrat relațiile și cu cancelarul Golovkin căruia îi adresa o scrisoare cifrată în l. greacă la 12 martie 1712. rămasă nedită (Ț.G.A.D.A., fond 68, opis no.1, 1712, ed.hr.no.1, f.12-14 v°, 20 v°-24; Arh.St.Buc., *Microfilme URSS (Rusia)*, rola 17, cadre 96-100, 112-120).
226. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.195-196; S.F.Oreșkova, *op.cit.*, p.138-187; P.Cernovodeanu, *Anglo-Dutch Mediation in the Russo-Turkish Peace Treaty of the Prut (1712-1713)* în "Southeastern Europe / L'Europe du Sud-est", Tempe, Arizona (S.U.A.), vol.5 (1978), part I, p.88-101.
227. Textul scrisorilor și comentarii, la P.Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu* (I), p.81-82; (III), p.62-64, doc.10-11; (IV), p.315-317, doc.2-3. Vezi și Veniamin Ciobanu, *Relațiile politice româno-polone între 1699 și 1848*, București, 1980, p.37 și 47.
228. C.Giurescu și N.Dobrescu, *op.cit.*, p.XXXVI-XXXVIII; p.237-242, doc.366-371; Manu Apostol a fost chiar innobilat de împăratul Carol al VI-lea prin diploma acordată la 24 mai 1713 (*Ibidem*, p.242-244, doc.372). Vezi și Șt.Ionescu, P.I.Panait, *op.cit.*, p.267-268. Brâncoveanu primise în zălog în 1712 de la fostul principe nominal al Transilvaniei, Mihail al II-lea Apafi, trăind în exil la Viena și de la soția acestuia, Katalin Bethlen, domeniul de la Dumbrăveni (Sibiu) cu satele aferente Vișoara și Ernea, precum și Nou Săsesc și Daia, pentru un imprumut de 50.000 de florini pe doi ani cu 6% dobândă, cf. N.Iorga, *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, p.274, doc.X.
229. Vezi scrisorile către Steinville din 21 februarie, 25 iulie, 3 și 25 august și diploma lui Carol al VI-lea, cf. C.Giurescu, N.Dobrescu, *op.cit.*, p.221-223, doc.347; p.230-231, doc.359; p.240-250, doc.379-382; Hurmuzaki, *Documente*, VI, p.134, doc.LXIX. În ceea ce privește relațiile lui Brâncoveanu cu rezidentul regelui Carol al XII-lea la Iași și București în 1713, Hyltéén, după "calabalăcul" de la Bender, ele au fost reci și lipsite de semnificație, cf. *Călători străini...*, VIII, p.605-611.
230. Printre altele bunurile lui Toader Corbea, fostul "pisar unguresc" și ale nepotului său Pastia, fiul ceașului David, cf. Șt.Ionescu, P.I.Panait, *op.cit.*, p.263.
231. Hurmuzaki, *Documente...*, XIV, București, 1936, p.103, doc.LXIV; Șt.Ionescu, P.I.Panait, *op.cit.*, p.273.
232. *Istoria Țării Românești 1688-1717...*, p.113-114; Radu Popescu, *Istoriile domnilor...*, p.203-204; A.M. Del Chiaro, *Istoria delle rivoluzioni... della Vallachia*, p.165-166; *Călători străini...*, VIII, p.630.
233. Radu Greceanu, *op.cit.*, p.188-189.
234. *Ibidem*, p.207 și 209-210.

235. *Istoria Țării Românești...*, p.114-115; Radu Popescu, *op.cit.*, p.204-205; I.Neculce, *op.cit.*, p.646-647; A.M. Del Chiaro, *op.cit.*, p.171-174. Vezi porunca sultanului Ahmed al III-lea din 17 martie 1714 adresată mumbașirului Mustafa pentru prinderea și aducerea lui Brâncoveanu la Poartă, cf. Valeriu Veliman, *Relațiile româno-otomane (1711-1821). Documente turcești*, București, 1984, p.85-88, doc.11.
236. Vezi relațiile martorului ocular, medicul domnului, Bartolomeo Ferrati, în *Călători străini...*, VIII, p.400-403, precum și cele, foarte revelatoare date de colonelul Silvinski regelui August al II-lea al Poloniei la 13 mai 1714 din Dzikow (N.Iorga, *Documente privitoare la C.Brâncoveanu*, p.66-71, doc.XIV). Alte detalii la D. Cantemir, *Opere complete*, vol VI, tom. II (ed. cit.), p147-148, nota 149.
237. *Istoria Țării Românești...*, p.118; Radu Popescu, *op.cit.*, p.208-209; în complotul anti-brâncovenesc au mai fost implicați și marele logofăt Grigore Băleanu și marele vornic Radu Golescu, cf. A.Pippidi, *Tradiția politică bizantină...* p.231 și nota 463; sultanul Ahmed al III-lea dădea dispoziții la 23 iunie 1714 marelui imbrobor Mehmed și noului domn Ștefan Cantacuzino să trimită la Poartă pe "boierul Ienache" și pe vistierul lui Brâncoveanu, în posesia cărora acesta ar fi lăsat 100.000 de galbeni și alte bunuri ale sale, cf. V.Veliman, *op.cit.*, p.91-93, doc.14; alte amănunte privind mazierea, arestarea, aducerea domnului și a familiei sale în captivitate la Poartă, întemnițarea, maltratarea și execuția sa și a celor patru fii, în rapoartele dintre 23 aprilie-21 septembrie 1714 ale unor emisari imperiali și ale rezidenților olandezi în Imperiul otoman Colyer și Hochedied, cf. N.Iorga, *op.cit.*, p.52-66, doc.II-XIII; p.71-81, doc.XV-XXII și p.128-149, doc.XXIV-XXXIV, precum și în relatarea din *Cronica expediției turcilor în Moreea, 1715*, atribuită lui Constantin Diichiti și publicată de N.Iorga, București, 1913, p.3-5. Alte detalii la D.Cantemir, *Opere complete*, vol.VI, tom II (ed.cit.), p.147-148, nota 149.
238. *Istoria Țării Românești...*, p.119-120; Radu Popescu, *op.cit.*, p.209-210; I.Neculce, *op.cit.*, p.647-648. Vezi și relațiile lui A.M. Del Chiaro, *op.cit.*, p.181-183.
239. A.Pippidi, *Constantin Brâncoveanu, personaj al abatelui Prévost*, în "Studii de literatură universală", XVI (1970), p.166-169; L.Demény, P.Cernovodeanu, *op.cit.*, p.275-276. Vezi și raportul inedit al emisarului rus P.P.Safirov din 2 septembrie 1714 la Ț.G.A.D.A., fond 68, opis 1. 1714, ed.hr.no.1, f.2 (Arh.St.Buc., *Microfilme U.R.S.S. (Rusia)*, rola 17, cadru 133).
240. L.Baidaff, *La mort de Constantin Brâncoveanu et la presse européenne (1714)*, în "Revue historique du sud-est européen", VI (1929), nr.1-3, p.64-70; T.Holban, *Despre moartea lui Constantin Brâncoveanu* în "Revista istorică", XII (1936), nr.1-3, p.45-46; I.Lupaș, *Mucenicia Brâncovenilor*, Cluj, 1937.
241. Șt.Ionescu, P.I.Panait, *op.cit.*, p.297-301; mai recent vezi și Petre Ș.Năsturel, *O mărturie grecească despre mucenicia lui Vodă Brâncoveanu* în "Verbum", București, VI-VII (1995-1996), nr.7, p.289-291.
242. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brâncoveanu ctitor de cultură românească* în "Biserica ortodoxă română", LXXXII (1964), nr.9-10, p.879-899.
243. Vezi, mai ales, T.G.Bulat, *Daniile lui Constantin Brâncoveanu pentru Orientul ortodox* în *ibidem*, nr.9-10, p.931-944.

DIN CORESPONDENȚA POLITICĂ ȘI DIPLOMATICĂ A LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU* - Culegere selectivă -

-
- * Dat fiindcă această lucrare este destinată unui public mai larg, am renunțat a mai reproduce textele originale publicate în diferite limbi (greacă, italiană, latină, maghiară, polonă, rusă) redând doar traducerea românească preluată din diferite ediții și ușor stilizată de mine, când a fost cazul. Pentru scrisorile inedite, traducerea este efectuată pentru prima oară. Identificarea locului de emisie al unor scrisori, trecută între paranteze ascuțite, a fost efectuată pe baza coroborării cu documente interne și alte izvoare externe. Țin, totodată, să adresez mulțumirile mele călduroase colegilor Ștefan Andreescu, Costin Feneșan și Emil Lazea pentru ajutorul dat la traducerea textului unor scrisori din limbile italiană și latină

Tabelul scrisorilor lui Constantin Brâncoveanu căt̄re diferiți destinatari:

1. <i>București, 1688 noiembrie 22: cancelarul Transilvaniei, Mihály Teleki</i> . . .	55
2. <i><București>, 1688 (7197) noiembrie 23: egumenul mănăstirii Brâncoveni, <Anania></i>	55
3. <i>București, 1688 decembrie 31: țarii Rusiei, Ivan al V-lea și Petru I și țarevna Sofia Alekseievna</i>	56
4. <i>București, 1689 februarie 13: cancelarul Mihály Teleki</i>	59
5. <i>București, 1689 martie 22: cancelarul Mihály Teleki</i>	60
6. <i>București, 1689 mai 10: principele Transilvaniei, Mihail I Apafi</i>	60
7. <i>București, 1689 mai 10: cancelarul Mihály Teleki</i>	61
8. <i>București, 1689 mai 25: cancelarul Mihály Teleki</i>	62
9. <i>București, 1689 iunie 22: principele Mihail I Apafi</i>	62
10. <i>București, 1689 iunie 27: cancelarul Mihály Teleki</i>	63
11. <i>București, 1689 iulie 9: cancelarul Mihály Teleki</i>	64
12. <i>București, 1690 martie 1: cancelarul Mihály Teleki</i>	65
13. <i><București>, 1690 mai: mitropolitul de Adrianopol, Climent</i>	66
14. <i>București, 1689 iunie 30: cancelarul Mihály Teleki</i>	67
15. <i>Tabăra de lângă Brașov, 1690 octombrie 11: regele Franței, Ludovic al XIV-lea</i>	67
16. <i><București>, 1691 septembrie 9: marele logofăt al Patriarhiei din Constantinopol, Ioan Cariofil</i>	68
17. <i>1692 iulie 29: marele logofăt al Patriarhiei, Ioan Cariofil</i>	69
18. <i>1692 august 4: marele logofăt al Patriarhiei, Ioan Cariofil</i>	70
19. <i><Târgoviște>, 1692, septembrie 10: marele logofăt al Patriarhiei, Ioan Cariofil</i>	71
20. <i><București>, 1692 decembrie 30: marele eclesiarh al Patriarhiei din Constantinopol, Ralachi Cariofil</i>	71
21. <i>București, 1694 iulie 29: ambasadorul Angliei la Constantinopol, lordul William Paget</i>	72
22. <i><București>, 1694 august 11: marele eclesiarh al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	73
23. <i>București, 1694 decembrie 8: lordul William Paget</i>	73
24. <i>București, 1694 februarie 8: lordul William Paget</i>	74
25. <i>Brâncoveni, 1695 <aprilie 26>/mai 6 (st.n.): lordul William Paget</i>	75
26. <i>București, 1695 aprilie 28: lordul William Paget</i>	75
27. <i>Cerneși, 1695 iunie 3: patriarhul de Ierusalim Dositei al II-lea <Notura></i>	75
28. <i>București, 1695 octombrie 25/noiembrie 4 (st.n.): lordul William Paget</i>	77
29. <i>Târgoviște, 1696 septembrie 2: lordul William Paget</i>	77
30. <i>București, 1696 noiembrie 5: lordul William Paget</i>	78
31. <i>București, 1696 decembrie 21: lordul William Paget</i>	78
32. <i>București, 1698 martie 24: nunțiu apostolic la Viena și arhiepiscop titular de Seleucia, Andrea de Santa Croce</i>	79
33. <i>București, 1698 mai 1: electorul Saxoniei și rege ales al Poloniei August al II-lea</i>	80

34. <i>Pitești, 1698, octombrie <7>/17: <consilierul aulic și cancelarul Boemiei>, contele <Franz Ulrich von> Kinski</i>	81
35. <i>Târgoviște, 1698 octombrie 17/27: lordul William Paget</i>	82
36. <i>București, 1699 aprilie 4: lordul William Paget</i>	83
37. <i>București, 1699 aprilie 9: lordul William Paget</i>	83
38. <i>București, 1699 aprilie 13: lordul William Paget</i>	84
39. <i>București, 1699 mai 28/ iunie 7: lordul William Paget</i>	84
40. <i>București, 1699 iunie 23/ iulie 3: lordul William Paget</i>	85
41. <i><București>, 1699 iunie 23: marele retor al Patriarhiei din Constantinopol, Ralachi Cariofil</i>	86
42. <i>1700 martie 27: solul său din Rusia, Gheorghe Castriotul</i>	87
43. <i>București, 1701 februarie 18: papa Clement al XI-lea</i>	88
44. <i>București, 1701 martie 5: lordul William Paget</i>	88
45. <i><București>, 1701 martie 31: marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	89
46. <i>București, 1701 (7209) aprilie 1: țarul Rusiei, Petru I</i>	89
47. <i>1701 (7209), iulie 5: soborul preoților bisericii Sf. Nicolae și bătrânii din cartierul brașovean Șchei</i>	91
48. <i><București>, 1702 ianuarie 30: marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	91
49. <i><București>, 1702 mai 6: marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	92
50. <i>1702 (7211) decembrie 28: judele Brașovului, Andreas Rheter</i>	93
51. <i>1703 (7211) februarie 8: judele Brașovului, Andreas Rheter</i>	93
52. <i>1703 martie 14: marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	94
53. <i><Târgoviște>, 1703 octombrie 18: marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	95
54. <i>1703 decembrie 17: marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	96
55. <i>1704 ianuarie 17: <cancelarul Rusiei>, Teodor Alekseievici Golovin</i>	96
56. <i>București, 1704 martie 13: bailul Veneției la Poartă, Ascanio Giustiniani</i>	97
57. <i><București>, 1704 martie 28: principele Transilvaniei, Francisc al II-lea Rákóczi, conducătorul răscoalei curuților</i>	98
58. <i>1704 mai 30: către marele retor al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	98
59. <i>1704 iunie 9: judele Brașovului, Andreas Rheter</i>	99
60. <i>1704 iunie 21: marele hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol, Ralachi Cariofil</i>	100
61. <i>1704 iunie: marele hartofilax al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	100
62. <i>Obilești, 1704 septembrie 8: contele Lórincz Pekri, participant la răscoala curuților</i>	101
63. <i><Obilești>, 1704 septembrie 9: <cancelarul Rusiei>, Feodor Alekseievici Golovin</i>	102
64. <i>1704 noiembrie 1: marele hartofilax al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	103
65. <i>1704 decembrie 16: marele hartofilax al Patriarhiei, Ralachi Cariofil</i>	103
66. <i><București>, 1705 (7213) ianuarie 23: Magistratura orașului Brașov</i>	104
67. <i>București, 1705 ianuarie 31: contele Lórincz Pekri</i>	105
68. <i>1705 iunie 2: țarul Rusiei, Petru I</i>	106
69. <i>București, 1706 ianuarie 30: <cancelarul Rusiei>, Feodor Alekseievici Golovin</i>	106
70. <i><București>, 1706 februarie 12: <cancelarul> Feodor Alekseievici Golovin</i>	108
71. <i>București, 1706 mai 30: <cancelarul> Feodor Alekseievici Golovin</i>	109

72. <Târgoviște>, 1706 august 25: <cancelarul> Feodor Alekseievici Golovin	110
73. 1706 <ante octombrie 24>: trimisul extraordinar al Curții din Viena la Poartă, <baronul Christoph Ignaz> von Quarient	111
74. <Târgoviște>, 1707 februarie 5: <cancelarul Rusiei>, Gavril Ivanovici Golovkin	113
75. Târgoviște, 1707 februarie 24: țarul Rusiei, Petru I	114
76. București, 1707 mai 27: principele Transilvaniei, Francisc al II-lea Rákóczi	114
77. <București>, 1707 iulie 1: soborul arhierilor Patriarhiei din Ierusalim	115
78. <București>, 1708 ianuarie 14: cancelarul Gavril Ivanovici Golovkin .	117
79. București, 1708 ianuarie 30: principele Francisc al II-lea Rákóczi	120
80. 1708 martie 23: cancelarul conte Gavril Iavnovici <Golovkin>	120
81. Potlogi, 1708 mai 27: principele Francisc al II-lea Rákóczi	122
82. Potlogi, 1708 mai 27: comandantul militar curuț, contele Mihály Mikes	123
83. <București>, 1708 iunie 2: țarul Rusiei, Petru I	124
84. Târgoviște, 1708 decembrie 14: principele Francisc al II-lea Rákóczi ..	125
85. 1709 (7217) ianuarie 3: Magistratura orașului Brașov	125
86. 1709 februarie 4: patriarhul de Ierusalim, Hrisant <Notara>	126
87. 1709 (7217) februarie: judele Brașovului, Bartholomeus Seuler	128
88. 1709 martie 12: mitropolitul de Ianina, Climent	129
89. Târgoviște, 1709 iulie 28: cancelarul conte Gavril Iavnovici Golovkin .	130
90. Târgoviște, 1709 august 1: principele Francisc al II-lea Rákóczi	132
91. 1710 ianuarie 2: cancelarul conte Gavril Iavnovici Golovkin	133
92. București, 1710 iunie 30: marele hatman al Coroanei Poloniei și castelan de Cracovia, Adam Mikolaj Sieniawski	135
93. Târgoviște, 1710 iulie 28: împăratul Iosif I	136
94. <Pitești>, 1710 septembrie 23: patriarhul de Ierusalim, Hrisant <Notara>	137
95. <Tabăra de la Albești>, 1711 iunie 6: cancelarul conte Gavril Ivanovici Golovkin	137
96. Târgoviște, 1711 iulie 31: contele Stephan von Steinville, comandantul imperial din Transilvania	138
97. <București>, 1712 decembrie 22: patriarhul de Ierusalim, Hrisant <Notara>	139
98. <Târgoviște>, 1713 februarie 15: patriarhul Hrisant <Notara>	140
99. <București>, 1713 iulie 14: patriarhul Hrisant <Notara>	141
100. <Târgoviște>, 1713 august 14: patriarhul Hrisant <Notara>	142
101. <Târgoviște>, 1713 septembrie 17: marele hatman al Coroanei Poloniei, Adam Mikolaj Sieniawski	143
102. Târgoviște, 1713 decembrie 2: regele Poloniei, August al II-lea	144
103. <Târgoviște>, 1713 decembrie 31: trimisul său la Bender, clucerul Afenduli	144
104. fără loc și dată <1713>: voievodul Mazovili și sol extraordinar al Poloniei la Poartă, Stanislaw Chometowski	145
105. <București>, 1714 martie 17: patriarhul Hrisant <Notara>	145
106. <București>, 1714 martie 25: patriarhul Hrisant <Notara>	146

TEXTUL SCRISORILOR

1

București, 1688 noiembrie 22

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Transilvaniei, Mihály Teleki, făcându-i cunoscută alegerea sa ca domn al Țării Românești și asigurându-l de toată bunăvoința sa. A trimis ca emisar la cancelar pe vistierul Drăgușin.

Cinstitul nostru tată, poftim Domniei Tale de la Dumnezeu ani fericiți, îndelungați și norocoși.

Căutările lui Dumnezeu nu sunt cunoscute și nimeni n-a putut și nu poate ocoli voia Domnului. E deci nevoie să ne supunem Sfintei Lui voințe și numai Sfintei Sale Maiestăți suntem datori să dăm mulțumire cu recunoștință pentru toate acelea ce i-ar plăcea și a hotărât să fie.

Poate a aflat Domnia Ta până acum și prin alții cele ce s-au întâmplat zilele trecute aici, adică plecarea din lumea aceasta a Măriei Sale unchiului nostru voevodul Șerban de credincioasă pomenire și cu consimțământul din partea tuturor boierilor și locuitorilor țării noastre pentru alegerea noastră la domnie peste sârmana noastră țară sărăcită; totuși am vrut să o aducem la cunoștință mai cu de-amănuntul prin acest cinstit boier credincios nouă vornicul vistier Drăgușin atât Măritului Principe cât și Domniei Tale; prin cinstitul nostru boier pomenit mai sus și din scrisoarea noastră către Măritul Principe poate afla Domnia Ta în ce chip și de ce fel poate fi înclinarea și voința noastră atât față de Măria Sa cât și față de Domnia Ta precum și față de acea țară bună vecină și nobilă și întrucât va sta în putința noastră suntem gata a fi cu dragoste neschimbătoare și bunăvoință. Ne rugăm Maiestății Sfinte a Atotputernicului Dumnezeu să le îngăduie toate după cuprinsul cinstei noastre. După acestea încredințăm pe Domnia Ta purtării de grijă milostive a lui Dumnezeu.

Dat în cetatea noastră București, în ziua de 22 noiembrie a anului 1688

Strălucitului și mărinimosului Domniei Voastre

Fiu și gata de slujbă

<în caractere chirilice> Costandin Brancoveanul

Ediții: Andrei Veress, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, vol. XI Acte și scrisori (1661-1690), București, 1939, p.298-299, doc.188; original maghiar.

2

<București>, 1688 (7197) noiembrie 23.

Constantin vodă Brâncoveanu către <Anania>, egumenul mănăstirii Brâncoveni, făcându-i cunoscută înscăunarea sa ca domn al Țării Românești, nedorită de dânsul dar primită spre binele țării la rugămintea mitropolitului <Ungro-Vlahiei, Teodosie>, a înaltului cler și a boierilor, după moartea unchiului său <după mamă> Șerban vodă Cantacuzino. La 23 noiembrie a primit caftanul domniei și de la Poartă prin <Ismail> aga <kapigilar kehaiasi>. După înștiințarea kapukehaielor de la Constantinopol, privind așteptarea unui dar bănesc din partea sa de către mai marii Porții, și în urma hotărârii luate cu mitropolitul, clericii și boierii de a contribui fiecare cu câte o sumă de bani, pretinde de la egumenul mănăstirii Brâncoveni o contribuție de 300 taleri, cu soroc de o săptămână, ce i se va scădea din darea (ploconul) steagului.

Din mila lui Dumnezeu Io Costandin Voevod și *gospodar scrie Domnia mea* părinte eg<u>mene de la Brâncovéni *sănătate**

Cătră aciastă v<ă> dau în șt<i>re Domnia M<ea> că iat<ă> că, din voia lui Dumn<e>zeu întâmplându-se se petrecania unchiul<ui> Domnie<i> Mél<e> Io Șerban Voevod, dup<ă> rânduiul<a> lumii c<u> sfatul părintelui Vl<ă>dicăi și a eg<u>menilor și a boiarilor și al tuturor căpeteniilor și a toat<ă> țara rugându-ni-s<e>, ne-au rădicat Domnu. Car<e> Domnia Me<a> aceasta nu o aș<i> fi pohtit, că știț<i> Sf<i>nția Ta că nici de unel<e> lipsă n-am fost, ci ca un Domnu eram la <ca>sa mea; numai pentru rug<ă>ciunea tuturor carii scriu mai sus și pentru ca să nu vie niscari străini Domni asupra ț<ă>răi și a săra<c>ilor, să-i necăjască făr<ă> de mil<ă> și s<ă> pustiască țara, pentru aceast-am luat Domnia, jugul acesta, asupra Domnii Mél<e>. Ce iată, când fu astăzi la noem<vrie> 23 d<ni> <=ziua>, veni și aga cu caftanul de la Împărăție, care ne-au adus ferman de Domnie, milostivindu-s<e> puternicul Împărat cătră noi, de ne-au miluit cu Domnia ț<ă>răi. Pentru care ne-<a> scris dumnealor boiari de acol<o> pentru pocloanele împărătești ce dau după obicei la Domnie nouă, ca să facem cum s-ar putea de o sumă de bani, să trimitem în[n]ainte, să s<e> dea la Împărăție. De care lucru într-alt chip nu să putu face<e> acum mai în grab<ă>, numai aci s-au făcut socote[al]<a> împreun<ă> cu părintele Vl<ă>dica și ep<i>sc<opii> și eg<u>măni și toț<i> boiarii, cu s atul și c<u> voia tut<u>ror și s-au pus toț<i> să dea, cin<e> cât s-a socotit de s-au rânduit și s-au pus și la Sf<i>nția Ta t<a>!<eri> 300, ca să-i dăm acum. Nu doar să socotești că acești bani să vă fie peritori; acéia să nu dea Dumn<e>zeu, că Domnia M<ea> unil<e> ca aceasta nu le pohtescu a fi, numai aciasta o veț<i> ști că, peste o lun<ă>, două, să va rândui poclonul steagului, ce iaste să ias<ă> dup<ă> obicei și dintr-acest bir să vor da dumneavoastră toț<i> banii; deci, în vrém<e> ce veți vedea aciast<ă> carte a Domnii Méle și c<u> slug<a> Domnii Mél<e> anum<e>, iar Sf<i>nția Ta să dai acești bani ce ești rânduit, toț<i> deplin să-<i> aduc<ă> aici la Vistiria D<om>nii Méle. Nimic zăba-v<ă> să nu fie. *Așa a scris Domnia Mea*

Io Costandin Voevod

Noem<vrie> 23 dni <=ziua>, l<eat>, 7197

<Adresa pe v<:> Sfînții Sale părintelui egumenul de la Brâncovéni *să se dea cu sănătate*. Taleri 300. Soroc zil<e> 7.

• Cuvintele scrise cu litere cursive sunt traduse din limba slavonă.

Ediții: N.Iorga, Documente privitoare la Constantin Vodă Brâncoveanu, la domnia și sfârșitul lui, București, 1901, p.173-175, doc.I; original român.

3

București, 1688 (7137), decembrie 31

Constantin vodă Brâncoveanu către țarii Rusiei Ivan al V^{ma} și Petru I și țarevna Sofia Alekseevna făcându-le cunoscută moartea unchiului său Șerban vodă Cantacuzino la 29 octombrie și alegerea sa ca domn al Țării Românești. A primit pe arhimandritul Isaia purtător al unui mesaj adresat de stăpânitorii Rusiei răposatului voievod prin care-l asigurau de lupta lor susținută împotriva Imperiului otoman. Domnul s-a bucurat de acest ajutor dat nefericitei țări, gemând sub asuprirea Porții. Speră ca victoria țarilor să fie tot atât de deplină ca și aceea a împăratului <de la Viena, Leopold I> împotriva turcilor, deoarece armatele acestuia au ajuns la Belgrad și Porțile de Fier ale Dunării, cucerind Orșova și Cladova. În luna august trecut trupele imperiale de la Belgrad au avut drum

slobod prin Țara Românească înspre Transilvania, unde se află garnizoane de ale lor. Domnul se roagă pentru izbânda armatelor ruse împotriva cotoptitorilor turci.

În scrisoarea lui Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești, către marii domnitori, trimisă cu grecul Dementie Fomin este scris:

Către dreptcredincioși, prealumiinați și preaputernici fericiți în Hristos Dumnezeu, credincioși și prea mari Domnitori și prea mari Kneji și mari Țari, Ioan Alekseievici, Petru Alekseievici și marea Doamnă dreptcredincioasă Țarevna creștină și marea Kneghină Sofia Alekseievna...

Deoarece Atotputernicul Dumnezeu, Atotțiitorul, în așa fel a făcut și a hotărât cu cugetul și mintea Sa adâncă și veșnică faptele acestei lumi, încât tot ce este în ea se preschimbă și se preface în timp și în soarta ei, ca atunci când ele ating o singură margine, socotită prea sfântă și hotărâtă de Pronia cerească, care este în fața viitorului de aceiași poruncă dumnezeiască, nimeni nu poate să se împotrivească sau să pună piedici de tot felul față de mâna Lui prea sfântă și atotputernică și aceasta este voința Lui. Iar voința lui Dumnezeu este ca prea luminații Țari și marii Kneji și Domnitori să fie mari, după cum [din voința Lui] și la noi s-a întâmplat o schimbare; s-a sfârșit cu moartea celor drepti, unchiul meu Ioan Șerban Cantacuzino Voievod, care a căzut rău bolnav și după o mare suferință n-a putut să scape de soarta tuturor și a răposat la 29 octombrie, care moarte a stârnit o mare întristare atât nouă rudelor cât și prietenilor, dar n-avem ce face decât să-i mulțumim lui Dumnezeu deoarece nu putem face nimic și nici nu știm pentru ce se întâmplă toate acestea. Treburile noastre sunt groaznice, de plâns, țara noastră e fără conducător și starea aceasta de tulburare și nenorocire o va ruina și o va pustii cu totul, deoarece ea este înconjurată din toate părțile de dușmani, care să pregătesc să ne înghită cu gurile deschise și acuma fără încetare sunt gata de a face aceasta. Totuși această nenorocire neașteptată ne-a ajuns și văzând aceasta întreaga noastră stăpânire, clerici și mireni, precum și oșteni, sfātuindu-se după obicei și cerând sprijin și apărare de la Unul Singur Dumnezeu <Tatăl> ceresc, au hotărât că jugul domniei țării noastre mi se cuvine mie și să mă înving cu conducerea ei, de care eu nu sunt vrednic, ținând seamă de greutate și poveri; cu toate că recunoscându-mă nepotrivit, mai ales în asemenea vremuri în care ne aflăm, în mare asuprire și nenorocire și prin toate mijloacele căutăm ca să ne izbăvim de aceasta, n-am putut să nu ascult dorința poporului, de aceea m-am bizuit pe voința lui Dumnezeu (în care credem și la care ținem, cu adevărat, ca una ce cuprinde totul), am primit aceasta și i-am închinat Preabunului Dumnezeu și treburile mele și ale poporului meu întreg și porunca Lui sfântă, după cum El ne va îndruma și ne va apăra și ne va izbăvi de nenorocirile nespuse, care atârnă asupra noastră. Și cugetând astfel, slujba mea este de a îndura nevoile și de a răbda năpastele și chiar de a vărsa sângele meu în numele lui Hristos și al Domnului Nostru Dumnezeu și pentru credință și pentru Biserica singură Sfântă și Pravoslavnică Apostolică și cea adevărată și pentru țara noastră, eu, din mila și hotărârea lui Dumnezeu, ca unul ce am spus mai sus, și în zilele trecute în 31 ale luni de față, am găsit aici un credincios purtător de scrisori pe trimisul acesta pe prea sfântul și prea minunatul părinte Isaia, arhimandrit, care plin de harul milostivirii și de mare alinare și bucurie prea minunată și preacinstită ne-a adus preamarele și prealuminosul hrisov domnesc al sfintei Măriei Voastre (scris încă către răposatul unchiu al meu Ioan Șerban Cantacuzino Voievod). Eu care sunt mic și nevrednic l-am primit cu închinare chiar până la pământ și cu mare evlavie aducând slavă, laudă și mulțumire veșnicului Dumnezeu, pe care <hrisov> l-am deschis cu smerenie, iar după deschidere și citire am înțeles întreaga bunăvoință și milostivirea sfântă și mare a Măriei Voastre prea puternică și prea luminoasă, atât cât este scris și cât cuprinde, anunțând de acele treburi și arătându-l și acela, care au izbutit să-l cunoască în ziua de astăzi, deoarece izbăvirea lor de la

o robie grea ei nu o așteaptă de la nici un alt mântuitor decât de la Domniile Voastre prea mari, prea puternici și prea luminați Țari, aleși de Milostivul Dumnezeu, și trăiesc cu această mare nădejde. Așadar hrissovul milostiv și sfânt al Mărilor Voastre prea mari și prea puternice și prea luminoase privind acele treburi, este bine înțeles, de care suntem setoși ca și cerbii de izvoarele de apă, și de soarele de primăvară care încălzește cu strălucirea sa pe aproapele nostru și dă viață la tot ce s-a ofilit și a înțepenit de frig și de iarna pustiitoare, ce înviază și face să crească, stropiște flori și frunze ofilite cu o rouă cerească și, stropindu-le întărește și în felul acesta le face din nou să înflorească. Și creștinii pravoslavnici, care trăiesc sub stăpânirea păgână, sunt ca și morți și înțepeniți de mari nenorociri și temeri și nenumărate năpaste; ei se mângâie și se bucură și se înveselesc parcă înviază, parcă își reinnoiesc viața cu această milostivire ce se înfăptuiește în ziua de astăzi, de aceea în toate bisericile noastre este o asemenea grijă, și noi toți și toți până la unul ne tânguim și dorim nimicirea dușmanului comun ne rugăm fără încetare și contenire de Domnul Dumnezeu Atotțiitorul și Stăpânul tuturor vietăților ca din comoara bunătății Sale și din adâncul milosteniei Sale să se milostivească și să arunce ochii bunăvoinei Sale și asupra acestor țări. Și se zice că <deși> creștinii trăiesc ca niște ticăloși și năpăstuiți, <ei ar vrea> arme multe, mari și nenumărate pentru oaste și <ar putea fi> o mare primejdie pentru dușmanul vostru, mari, slăviți și prealuminați Țari. Să fiți binecuvântați și fericiți, mari și prea înalți Țari, ca să puteți cu mâna voastră prea înaltă și prea mare, cu Pronia Cerească și osârdia <celui de Sus>, să dați îndrumarea care ați început-o pentru nimicirea cuibului păgân și izbăvirea neamului creștinesc cu bine și ușor. Să se înfăptuiască toate acestea cele ce se fac spre mai mare slava a numelui lui Dumnezeu și spre slava veșnică ca și lauda voastră a marilor și prea puternicilor și prealuminaților Țari, ca moștenitori ai Împărăției cerești în urma faptelor mari, bune și preaslăvite, pe care le veți înfăptui în lume, după cum vi se cuvine și vă este potrivit, mari și prealuminați Monarhi, pe care le-ați hotărât în urma cugețarilor și sfaturilor adânci, mari și prea puternici și prea luminați Țari, despre încălcarea și sfărâmarea păgânilor și dușmanilor Sfintei Cruci, de asemenea și despre milostivirea domnească și izbăvirea, pe care ne-o făgăduiți nouă milostiv și tuturor creștinilor și ne dați bună nădejde, că ne vom liniști mult și ne vom uita la ei de-a dreptul ca la o stea adevărată așteptând să vadă acele zile ca de obicei, ca cei morți Învierea, deoarece amărăciunea <izvorâtă> din suferințele noastre a întrecut <răbdarea> sufletului nostru. Așa dar, dându-vă de știre după cum e poruncit despre buna nădejde și milostivirea Voastră dătătoare de viață, mari și prealuminați Țari, cum se cuvine tuturor și de peste tot locul creștinilor nenorociți și năpăstuiți să cheme în ajutor mai întâi pe Domnul Hristos și pe Maica lui Născătoare de Dumnezeu și Precista Fecioara Maria Doamna apărătoare, mântuitoare și alinătoare a întregului popor creștin, judecând asemenea vremuri și toate și faptele de acum. Și să nu cădem într-o prăpastie oarecare și într-o rană de netălmăduit din partea dușmanilor și ai noștri și ai voștri, de care suntem înconjurați ca ceara de albine, și cât va sta în puțința noastră umilă și slabă, când și unde se va ivi prilejul și țara noastră va face destule și nu vă vom părăsi pentru nimic <în lume> și ne vom strădui <la toate>; pe lângă aceasta și voi, mari și prealuminați Țari, nu vă veți îndoi <de biruință> ca și în trecut, deoarece ați văzut cum Dumnezeu a trimis noroc armelor Cesarului roman împotriva păgânilor - împotriva acestui tiran care nu se mai satură de răutăți - și care a luat și a supus chiar multe alese vestite cetăți și ținuturi în Țările Ungurească și Sârbească, cum este Belgradul de pe partea cealaltă a Dunării (care nu este departe de noi) și de partea aceasta a Dunării, chiar până la hotarele noastre, chiar până la Porțile de Fier, a luat și Orșova, cetatea de la marginea țării noastre, și din nou <a luat> în fața noastră dincolo de Dunăre cetatea Cladova; în luna august, când și alte oști de ale lor au asediat Belgradul atunci o parte din oastea lor a venit și în țara noastră în chip de creștini și nu ca dușmani, dar au venit ca niște creștini în țara

noastră spre pământul Transilvaniei deoarece au avut o mare grijă să păstreze
acea țară și astfel au venit în Țara Transilvaniei, a cărei pământ l-au ocupat încă
din iarna anului trecut și în toate cetățile cele mai puternice și cele mai alese au
așezat străjile lor ostășești <și> toată țara aceea de la miază-noapte se mărginește
cu țara noastră.

Pentru aceasta vă săcâim cu aceste treburi și cu altele de felul acestora, și ce
se schimbă și ce este, nu mai mult, cu scrisoarea mea umilă și smerită către Voi,
mari și prea luminați Țari, și omul Măriei Voastre domnești, care este trimis cu
scrisoarea. el vă va spune adevărul despre suferința noastră, ce a auzit și ce a văzut
și veți cunoaște adevărul și din nou vă rugăm cu lacrimi să vă milostiviți să vă
aduceți aminte (pentru sângele prea scumpului Mântuitor Domnul Hristos cu care
a mântuit lumea vărsându-l) și să fiți totdeauna milostivi, mari și prealuminați
Țari, deoarece mâna Voastră prea înaltă și prea sfântă a pus începutul și năzuința
sfântă, care urmărește nimicirea dușmanului păgân și izbăvirea poporului sărac
și urgisit de creștini pravoslavnici și nu ne îndoim de voi, mari și prealuminați Țari
dreptcredincioși (după Dumnezeu) ochii și nădejdea tuturor se îndreaptă (către
Voi ca să scăpăm) de gura acelei fiare fioroase și ne rugăm din nou fără încetare
și strigăm, cu mare căldură către Veșnicul Dumnezeu <ca să vă dea> viață înflori-
rită de fericire, o pace neclintită și statornică și toate bunurile dorite, cele cerești
și cele lumești, ani mulți și până la adânci <bătrâneți> mari Țari prea puternici
și prea luminați, și moștenitori veșnici, Monarhi de nebiruit, să trăiți <Dumnezeu>
să vă apere și să vă ocrotească.

Al Măriei Voastre mari, sfinte, puternice și prea luminoase, umil,
mic și smerit slujitor.
Constantin Brâncoveanu voievod

Scris în cetatea noastră de scaun București anul 7197 decembrie 31 zile.

*Ediții: Istoriceskie sveaci narodov SSSR i Rumânii v XV - naciiale XVIIIv. - Relațiile istorice
dintre popoarele U.R.S.S. și România în veacurile XV - începutul celui de al XVIII^{lea}..., tom III
1673-1711, Moscova, 1970, p.105-108, doc.30; traducere rusă după original grec.*

4

București, 1689 februarie 13

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki, rugându-l să-i
trimită de grabă pe medicul András Pécsi, chemat mai înainte și de răposatul
Șerban vodă Cantacuzino, bătându-l bolile chiar și în propria-i familie, mama sa,
Doamna <Stanca>, fiind suferindă.

Strălucite și mărinimosule Domn, iubindu-ne ca un părinte

Cu prilejul acesta trimițându-ne poșta la Domnia Sa domnul doctor Pécsi, n-am
vrut să lăsăm să treacă să nu cercetăm pe Domnia Ta prin această mică scrisoare,
care poftim să găsească pe Domnia Ta în plăcută și bună sănătate și stare fericită.
Iarăși precum mai înainte Măria Sa fratele meu Voievodul răposat în Domnul a
rugat pe Măria Sa Voievodul despre Domnia Sa, <adică dr. Pécsi> ca să porun-
cească Măria Sa printr-o rânduială Domniei Sale să nu-și cruțe Domnia Sa oste-
neala până la noi, iar fiind atunci bolnav, n-a putut veni; la fel suntem nevoiți și
acum să rugăm pe Măria Sa ca pe Părintele nostru pentru Domnia Sa să nu i se
pară greu Măriei Sale să-i ordone Domniei Sale printr-o rânduială pentru venirea
lui aici la noi, căci multe feluri de boli și de nevoi băntuie aici printre noi, atât în
cinurile de sus cât și în cele de jos și în neamul nostru, astfel că a pătruns și în
casa noastră și Domnia Sa Mama noastră este într-o rea stare și cu greu putem
afla astfel de om care s-ar pricepe la beteșuguri. De aceea rugăm cu cinste pe
Domnia Ta să nu-i pară greu a repeta și înaintea Măriei Sale, să nu i se pară greu

și să poruncească Măria Sa Domnului Pécsi, să nu-i pară greu nici Domniei Sale pentru o mică osteneală până la noi; ceea ce nu va fi în zadar pentru Domnia Sa. Ne silim să slujim și Domniei Tale bunăvoința și dragostea de Părinte a Domniei Tale față de noi. Încredințând ocrotirii lui Dumnezeu pe Domnia Ta, rămânem binevoitori și ca fiul Domniei Tale.

Dat în București la 13 februarie în anul 1689

<în caractere chirilice> Io Costandin B<asarab> Voevoda

Ediții: Andrei Veress, *Documente...*, vol.XI (1661-1690), p.317, doc.203; original maghiar.

5

București, 1689 martie 22

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki, făcându-i cunoscută incursiunea unor tâlhari din Transilvania în principatul muntean în 1688, sub domnia lui Șerban vodă Cantacuzino, când au jefuit cu cruzime averea unui boier din Uești, ucigându-i și mama. Auzind de prinderea răufăcătorilor peste munți, domnul cere cancelarului restituirea bunurilor furate către boierul prădat.

Strălucitului și mărinimosului Domn părinte al nostru prea vrednic de cinstire

Cu prilejul acesta vreau să cercetez pe Domnia Ta prin scrisoarea mea, care poftesc să poată găsi pe Domnia Ta în ceas fericit și în bună sănătatea de odinioară. Dar înștiințăm pe Domnia Ta că în anul trecut mai în urmă, când era încă în viață Măria Sa fratele nostru Șerban Cantacuzino Voevodul de fericită pomenire, atunci niscaiva tâlhari din țara Domniilor Voastre coborând în Țara noastră, au năvălit asupra unui cinstit boier al nostru lăcuiitor în satul numit Uești, pe care înconjurându-l din toate părțile, l-au chinuit foarte și fără Dumnezeu, atât pe boier cât și pe cei ai casei sale, pe mama sa atât au ars-o <cu fier> până a murit, iar pe el de-abia că l-au lăsat în viață, așa l-au chinuit, făcând pradă în toate, i-au luat sculele de aur și de argint și alte lucruri scumpe, pe cari, fiind boierul de față, le poate spune. Pentru aceasta am rugat și pe Măria Sa Principele ca pe Părintele nostru, rugând și pe Domnia Ta ca pe părintele meu, cu dragoste de vecin, să se pedepsească după cuviință lotrii cufundați în astfel de fapte necreștinești și după dreptatea sârmanului nostru boier nevoiaș, ca să nu fie lăsat cu desăvârșire păgubit, fiind atât de chinuit, ci precum am auzit că și tâlharii sunt prinși, Domniile Voastre să binevoiască a-i înapoia bunurile prădate și luate, în care bunăvoință a omniilor Voastre față de noi nu ne îndoim, făcând-o aceasta omniile Voastre, în alte lucruri asemănătoare ne silim i noi să slujim și să fim pe placul Domniei Tale cu dragoste de fiu.

Scriind acestea, rămân în slujba Domniei Voastre mărinimoase

Dat în București la 22 martie al anului 1689

Strălucitului și mărinimosului al Domniei Voastre

Fiu și vecin binevoitor

<în caractere chirilice> Io Costandin B<asarab> Voevoda

Ediții: Andrei Veress, *Documente...*, vol.XI (1661-1690), p.331, doc.210; original maghiar.

6

București, 1689 mai 10

Constantin vodă Brâncoveanu către principele Transilvaniei, Mihail I Apafi, mulțumindu-i pentru rânduielile făcute împotriva tâlbarilor aciuiți pe moia sa de la Sâmbăta <de Sus din Țara Făgărașului>. Va mai trimite principelui din fructele primite de la Constantinopol, la dorința acestuia.

Prea luminate Domnule Principe, Domnule Părinte, prietene, vecin și nouă binevoitor!

Am primit și a doua scrisoare a Măriei Tale cu supunere și cu iubire fiască, din ea am înțeles iubirea și bunăvoința de părinte a Măriei Tale față de noi. Și faptul că a poruncit Măria Ta în privința moșiei noastre de la Sâmbăta să se facă îndreptarea lucrurilor după legea obișnuită și adevărată și obiceiul țării noastre și a locului, l-am primit cu foarte mare cinste și mulțumire din partea Măriei Tale; cu toate că am înțeles că în satul nostru se află foarte mulți oameni lotri, dar în care colț al țării nu se află acești lotri? Aproape pretutindeni, dar să creadă Măria Ta, noi nu numai că nu suntem părținitori ai acelor lotri, dar după știința noastră nici nu îngăduim să locuiască în satul nostru. Să nu dea Dumnezeu ca să fim purtătorii de grijă și ocrotitorii lotrilor, dar hotărârea pentru lotri este, după meritul său să-și primească răsplata oricine, iar nu așa că oarecare din satul nostru (sau venit de aiurea în sat) face vre-o tâlhărie și e aruncat în închisoare și altul se scoală și dă o sumă de bani pentru el și-l ia la el, astfel prin aceasta arată și altora bunăvoință, pentru că dacă a fost om lotru și cel care îl răscumpără este lotru și încă mai lotru; dar omul lotru să nu poată merge mai departe, ca să ia și alții pildă de la el, să fie judecat după lege adevărată, mai bine decât așa nu poate fi.

Voind și noi să putem răspunde datoriei noastre de fiu pentru bunăvoința părintească a Măriei Tale, suntem gata în toate împrejurările, în lucrurile cu putință să slujim Măriei Tale.

București, la 10 mai al anului 1689

Al Domniei Voastre prea luminate
Fiu, prieten și vecin binevoitor
<Io Costandin Basarab-Voevoda>

P.S. Puținele fructe pe cari le-am trimis Măriei Tale, să mă ierte Măria Ta, că le-a primit cu plăcere, căci au fost prea puține și ori dece fel au fost, căci și nouă ne-au adus puține din părțile unde rodesc. Și acum aduc puține din Constanti-nopol. Dacă dorește Măria Ta, vreau să împărtășesc și să fac plăcerea Măriei Tale și din acelea; cu toate că sunt puține, să o ia Măria ta în nume bun. Rugăm pe Măria Ta cu dragoste de frate.

Ediții: Andrei Veress, Documente..., vol.XI (1661-1690), p.351, doc.223; copie maghiară.

7

București, 1689 mai 10

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki, asigurându-l de credința sa, fiind satisfăcut de corespondența dintre ei. Îl previne că va primi deslușiri mai multe prin viu grai de la trimisul său pe lângă principele Apafi, Nicolae Mera. Promite să-i mai trimită în dar moruni, dacă dorește.

Strălucitului și mărinimosului Domn, Domn părinte al nostru prea vrednic de cinstire

Am primit cu supunere de fiu și cu mare dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale către noi și înțelegându-i și cuprinsul, am primit cu foarte mare plăcere iubirea și bunăvoința Domniei Tale față de noi, în care ne-am și liniștit singuri și fără nici o îndoială. Să fie încredințat Domnia Ta că și noi voind să răspundem îndatoririi noastre de fiu, suntem față de Domnia Ta cu aceeași spunere a adevărului și supunere de fiu și dorim să și mergem mai departe, poftind de la Dumnezeu ca scrisoarea noastră să poată găsi pe Domnia Ta în ceas norocos și stare fericită. Însă trimițând mai înainte cu un prilej pe credinciosul nostru domnul Nicolae Mera, pentru anumite treburi la iubitul nostru părinte, Măria Sa strălucitul Principe, nu vreau să împovărez pe Domnia Ta cu scriere lungă, nici cu repetări,

știind că Măria Sa împărtășește și Domniei Tale cuprinsul scrisorilor mele către Măria Sa, ci rugăm pe Domnia Ta cu iubire adevărată și de fiu, ca mai sus pomenitul credincios al nostru spunând Domniei Tale toate lucrurile încredințate lui să deie Domnia Ta credință vorbelor cele va spune și să nu-i fie greu să-l asculte amănunțit și să ne păstreze pe noi în bunăvoința părintească de mai înainte.

Mai departe că a primit Domnia Ta cu plăcere micul nostru plocon de morun, a fost foarte puțin, să poruncească Domnia Ta, suntem gata cu mare dragoste, în toate împrejurările să slujim și să fim pe placul Domniei Tale, ca părintelui nostru binevoitor de bine.

Scriind acestea, rămân în slujba Domniei voastre mărinimoase

Din București, în ziua de 10 mai a anului 1689

Al Strălucitului și mărinimosului Domniei Voastre

Fiu prea plecat

<în caractere chirilice> Io Costandin B<asarab> Voevoda

Ediții: Andrei Veress, Documente..., XI (1661-1690), p.352-353, doc.224; original maghiar.

8

București, 1689 mai 25

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki, mulțumindu-i pentru scrisoarea trimisă și sfaturile cuprinse într-însa. Mai pe larg va primi deslușiri de la trimisul său, Nicolae Mera.

Strălucitului și mărinimosului Domn, Domn părinte al nostru prea vrednic de cinstire

Am primit cu cinstea cuvenită, cu mare dragoste cinstita scrisoare a Domniei Tale către noi, i-am înțeles cuprinsul. Iar spunerea adevărului și dragostea de părinte a Domniei Tale către noi am primit-o cu mare plăcere, să deie Dumnezeu să o putem sluji Domniei Tale. Mai departe mulțumim Domniei Tale pentru sfaturile și învățăturile părintești ale Domniei Tale, dorind și noi să ne ținem datoria față de Domnia Ta cu spunerea de adevăr frățească și nu pregetăm să slujim și să fim pe placul Domniei Tale în toate împrejurările, în lucrurile cu puțință din partea noastră. Pentru celelalte, trimițând către Domniile Voastre pe dumnealui Nicolae Mera, credem că celelalte toate le vor putea înțelege Domniile Voastre mai pe larg de la Domnia Sa. Cu aceasta, încredințând pe Domnia Ta purtării de grijă milostive a lui Dumnezeu, rămânem ai Domniei Tale, fiu supus și binevoitor.

Dat din București, la 25 mai al anului 1689

<în caractere chirilice> Io Costandin B<asarab> Voevoda

Ediții: Andrei Veress, Documente..., XI (1661-1690), p.358-359, doc.228.

9

București, 1689 iunie 22

Constantin vodă Brâncoveanu către principele Mihai I Apafi înștiințându-l și prin scrisoare, trimisă cu Nicolae Mera, despre plecarea sultanului otoman <Suleiman al II^{ea}>, însoțit de marele vizir <Bekri-Mustafa pașa>, către Filipopoli și Sofia. De acolo vizirul va pleca spre Belgrad, încercând să atace cetatea iar despre sultan nu știe unde se va îndrepta. <Imre> Thököly, <conducătorul rebelilor curuți>, se află la Vidin, împreună cu Hussein pașa de Vidin și un Ali pașa, venit cu șeice pe Dunăre în dorința de a ataca Cladova și Orșova; seraskierul Mustafa pașa a trecut oștile peste Dunăre de la Baba<dag> la Cartal <cetate

turcească în apropiere de lacul Cahul în Bugeac> îndreptându-se spre Moldova. Despre tătari nu a aflat lucruri sigure. Alte știri i le va da trimisul său, Nicolae Mera.

Rugăm pe Măria ta, ca pe iubitul nostru părinte bun, să ne ierte pentru că din anumite pricini n-am putut scrie răspuns la scrisoarea Măriei Tale din zilele trecute, așteptând în fiecare zi din aceste ținuturi din prejurul nostru, niscăi știri sigure, despre cari voind totdeauna și cu toate prilejurile să ne arătăm dragostea noastră de fiu și bunăvoința noastră față de Măria Ta, ca față de Părintele nostru bun și iubit, nu lăsăm să nu înștiințăm pe Măria Ta despre toate.

Și cu acest prilej de acuma trimițând pe Domnia Sa domnul Nicolae Méra, cinstitul nostru credincios, la Măria Ta, n-am vrut să las să treacă și să nu cercetăm pe Măria Ta prin această scrisoare mică, în care dorim de la Dumnezeu, să poată găsi pe Măria Ta în ceas fericit și în plăcută sănătate bună. Pe lângă aceasta, despre știrile curgătoare aici, nu pot scrie altceva mai sigur Măriei Tale decât aceea că împăratul turcesc a plecat cu vizirul în 18 ale lunii. Merge de la Filipopol către Sofia și de acolo vizirul cu oastea, nu cu puțini (precum ne spun oamenii noștri, cari vin de acolo) merge la Belgrad, voind să încerce Belgradul, despre împărat n-am putut afla încă încotro și până unde se silește. Și domnul Tököli e la Vidin cu pașa de acolo Hussain și cu altul sosit acuma, Ali-Pașa, care a venit acolo cu câteva șeici și cu Turcii de pe ele, au debarcat, voind să încerce și să lovească Cladova și Orșova; seraschierul Mustafa-Pașa și-a trecut oștile peste Dunăre de la Baba la Cartal către Moldova și el însuși, după cum auzim, a trecut încoace; după cum se spune, până acum nu sunt mulți, dar vin, și vremea ne va învăța unde vreau să meargă ei.

Despre tătari încă nu putem scrie nimic sigur Măriei Tale, cu toate că auzim unele și altele despre ei, dar oamenii noștri nu vin încă de acolo și nu înțelegem lucruri mai sigure, până atunci nici nu putem scrie Măriei Tale; dar aflând <lu-cru> sigur, nu las să treacă fără să înștiințez numai decât pe Măria Ta despre toate, după dorința Măriei Tale; despre celelalte poate afla Măria Ta mai din belșug de la credinciosul nostru, domnul Nicolae Méra.

Scriind acestea etc.

<Io Costandin voevoda>

București, în 22 iunie 1689

Ediții: Andrei Veress, Documente..., XI (1661-1690), p.367, doc.231; copie maghiară.

10

București, 1689 iunie 27

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Tele i, trimițându-i o scrisoare prin Nicolae Mera, care-l va vedea și îi va desluși pe larg ceea ce mai e de spus. E încredințat că a fost pus la curent cu conținutul scrisorii sale către principe.

Strălucitului și mărinimosului Domn, părinte al nostru prea vrednic de cinstire
Cu prilejul de acum, trimițându-l pe credinciosul nostru, Domnul Nicolae Mera, pentru cercetarea Domnului Principe, iubitul nostru părinte bun, n-am vrut să las să treacă și să nu cercetăm și pe Domnia Ta, ca pe iubitul nostru părinte bun, cu dragoste de fiu, prin această scrisoare mică a noastră, care dorim să poată găsi pe Domnia Ta în ceas norocos și în plăcută bună stare. Dar nu dorim să împovărăm pe Domnia Ta prin scrisoare multă, știind că nici Domniei Tale nu-i va fi ascuns cuprinsul scrisorii către Măria Sa. Și de la credinciosul nostru, domnul Nicolae Méra, va putea afla Domnia Ta mai pe larg despre toate. Păstrând și după aceea

dragostea de fiu față de Domnia Ta, suntem gata să slujim și să fim pe placul Domniei Tale în lucrurile cu puțință din partea noastră.

Scriind acestea, rămân în slujba Domniei Voastre mărinimoase și urându-vă multă sănătate

Dat în București în ziua de 27 iunie a anului 1689

Al strălucitului și mărinimosului Domniei Voastre

Fiu prea plecat

<în caractere chirilice> Io Costandin B<asarab> Voevoda

Ediții: Andrei Veress, Documente..., XI (1661-1690), p.368, doc.232; original maghiar.

11

București, 1689 iulie 9

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki, confirmând cu bucurie primirea scrisorii trimisă din Sfântu Gheorghe la 24 iunie. Împărtășește sfatul primit de a sta alături de împăratul <Leopold I> și de creștini, deși această comportare a sa nu este lipsită de primejdii din pricina bănuielilor turcilor. El s-a arătat totdeauna credincios față de fața împărătească <a Austriei> și nu se știe vinovat a-i fi greșit cu ceva; în această privință să nu se dea crezare zvonurilor și bârfitorilor de tot felul care vor să-l ponegrească în fața împăratului și a prietenilor săi. Îl roagă să a gure pe generalul <Federico Veterani, comandantul trupelor imperiale din Tran Ivania> de toată credința sa.

Strălucitului și mărinimosului Domn, părinte al nostru prea vrednic de cinstire

Am primit cu mare cinste și cu supunere de fiu cinstita scrisoare a Domniei Tale datată din Sfântul-Gheorghe la 24 Iunie și aflând despre sănătatea bună și aflarea în apropiere a Domniei Tale, ne-am bucurat foarte. Iarăși, am înțeles totul despre ce ne-a scris Domnia Ta. Este așa, că Domnia Ta și mai înainte ne-a sfătuit să ne lipim de milostivirea și ocrotirea Maiestății Sale Împăratului roman și ne sfătuește Domnia Ta și acum ca pentru binele nostru și al țării să ne așezăm numai sub milostivirea și ocrotirea Maiestății Sale, pentru cari mulțumim foarte Domniei Tale pentru toate și primim învățătura Domniei Tale ca de la Tatăl nostru cu plăcere, dar am fost foarte uimiți și ne mirăm ce fel de lucru ne-a fost adus la cunoștință până acuma, de care nu am ținut și am fi făptuit din partea noastră împotriva lui? Nu știm. Căci așa credem și gândim că nimeni nu știe mai bine decât Domnia Ta și în ce chip deosebit știe și cu mult mai înainte dorința și înclinarea noastră spre acel imperiu și spre creștinătate, și întrucât am putut cu slaba noastră putere l-am slujit și-l slujim, pentru care și Domnia ta ne poate fi mărturie în fața lui Dumnezeu și a lumii, ceea ce n-am putut crede să fie lăsată în uitare: cu toate că toate acelea le-am făptuit și le făptuim nu spre binele nostru din partea Turcilor ci spre marea primejdie și stricăciune a acestui sărman pământ nevoiaș al nostru, locuind în gâtlejul lor, aceia sunt împrejurul nostru din toate părțile, cari nu ne țin dușmani mici.

Noi, pentru simțirea râvnitoare creștinească fiind creștini, și pentru dragostea noastră față de Înalta Casă împărătească pe care am avut-o totdeauna și-o avem și acum, urând primejdiile dușmanilor noștri și ne-am încărcat cu griji nespuse și cu nevoi, precum le vede și le știe Dumnezeu cel a toate văzător și atunci orice om cuminte înzestrat cu suflet se poate gândi și lua aminte, în ce ne aflăm și ce poveri grele purtăm.

Se vede lămurit și în fața acestei lumi și puțină putere a acestei sărmane țări, căci cu câtă putere mai au încă păgânii, foarte ușor și fără nici-o întârziere ne pot strica și pot pustii această țară sărmană. Iarăși este adevărat că și ei în fiecare zi ne dau zor și ne amenință. Lăsăm la judecata fiecărui om înțelept și creștin, în ce

fel de primejdie suntem noi acum, atât noi cât și sârmana noastră țară, și cu mintea lui poate gândi ușor și-o poate crede ori și cine, căci toate acelea sunt adevărate. Dar dacă este cineva care se năpustește asupra noastră și ne amestecă în altă turburare și vrea ca și această sârmană țară să se pustiască și altul purtând bănuială despre ele la unul și la altul și ridicând pricini neadevărate la cei ce fac parte din Curtea împărătească sau la vreun general al Maiestății Sale Împăratul roman, pe aceia să-i judece Dumnezeu cel Drept și să le plătească. Eu așa cred și mă încred în Maiestatea Sa Dumnezeu că acestui fel de oameni în toate iese la iveală înșelăciunea, căci nu este om care să se poată ascunde undeva. Nu este taină pe lumea aceasta pe care Dumnezeu să n-o scoată cu vremea la iveală. De aceea rog pe Domnia Ta ca pe Părintele meu iubit, ca întâlnindu-se cu domnul general (cu care cred că adeseori este de față Domnia Ta) Domnia Ta să-l informeze pe Domnia Sa prin sfaturi drepte despre toată spunerea noastră de adevăr și precum am putut ne-am arătat totdeauna faptele și le arătăm și să înștiințeze Domnia Ta pe Domnia Sa cu înțelegerea Domniei Tale, să arate Domnia Ta ca Domnia Sa să cunoască pe acei vicleni și să nu se ia după limba lor vicleană. Și să nu creadă viclenilor acelora și trădătorilor și făcătorilor de gâlceavă, căci aceia nu aduc și nici nu pot aduce nici un bun de obște. Iar acestea le fac cunoscute numai Domniei Tale, ca iubitorului meu părinte, cu spunere de adevăr și încredere. Nu am nici o îndoială că poate cunoaște bunul public potrivit pentru folosul acestei sârmane țări nevoiașe a noastră. Să făptuiască, pentruca să poată lua Domnia ta răsplată cuvenită de la Dumnezeu cel Drept. Să nu-i fie greu Domniei Tale să-și arate față de noi bunăvoința părintească, atât cu sfatul și atât precum s-ar cuveni și ca adevărat și bun creștin: *magnae experiantiae vir* (bărbat plin de mare înțelepciune). Cu aceasta, încredințând pe Domnia Ta ocrotirii lui Dumnezeu, rămânem ai Domniei Tale Fiu voritor de bine și supus.

<în caractere chirilice> Costandin Brancoveanu Voevoda

Dat în București la 9 iulie a anului 1689

Ediții: Andrei Veress, Documente..., XI (1661-1690), p.373-375, doc.235; original maghiar.

12

București, 1690 martie 1

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki căruia îi trimite această scrisoare pe lângă cea hărăzită principelui. N-a putut să mai scrie de mult din pricina necazurilor prin care a trecut, țara sa fiind pustiiată și pârjolită de tătari. Domnul a prevestit acest lucru. Roagă pe cancelar, ca și pe principe, să ușureze greutatea iobagilor săi de pe moșia Sâmbăta <de Sus>, care suferă de pe urma unor mari nevoi și lipsuri.

Strălucitului și mărinimosului Domn, Domn părinte al nostru vrednic de cinstire Scriind cu acest prilej Măriei Sale slăvitului principe, Părintelui meu, n-am vrut să las să treacă și să nu cercetez și pe Domnia ta, ca pe părintele nostru vechiu și iubit, prin această mică scrisoare, care doresc să poată afla pe Domnia Ta în ceas fericit și în bună și plăcută sănătate. Iar fiindcă din timp potrivit n-am putut scrie nici slăvitului meu Părinte, nici Domniei Tale, rugăm pe Domnia Ta să nu socotească Domnia Ta a fi uitare sau lenevire, ci din pricina turburărilor nespus de mari, a stării noastre întristate și a altor vremuri turburate care ne-au apăsât. Singur numai Iehova Dumnezeu știe cum am fost și cum suntem; căci mulțimea tătarilor păgâni venind în această țară sărăcită și fără de vină căzută în stare de plâns, călărind mult cruciș și curmeziș și făcând pustiire primejdioasă într-însa, ce n-au făptuit în afară de răpirile obișnuite? De toate! Iar noi prevăzând acestea de

mult, am spus, ne-am plâns și am strigat de ajuns că astfel ni se va întâmpla. Dar altceva n-am putut spune ci numai: Să fie voia lui Dumnezeu, suntem în mâna Sa puternică, facă cu noi cum îi place Maiestății Sale Sfinte.

Venind la noi sârmanii noștri iobagi din Sâmbăta, s-au plâns de greutățile ce-i apasă. Iar noi știm (precum mărturisesc și ei) că nu numai pe ei îi apasă această povară grea, ci pe toți oamenii. Pentru aceea precum l-am rugat și pe Măria Sa Măritul Principe, la fel rugăm și pe Domnia Ta, ca arătându-și bunăvoința față de noi în privința aceasta, să ieie sub ocrotirea Sa pe sârmanii noștri oameni și să le ușureze greutățile pe cât se poate, ca să poată trăi și ei, sârmanii. Nu vom lăsa să treacă și să nu slujim pe Domnia Ta cu dragoste de fiu pentru cinstea părintească a Domniei Tale în această treabă.

Al strălucitului și mărinimosului Domniei Voastre

Gata de slujbă ca un fiu

<în caractere chirilice> Costandin Brâncoveanul

Dat la București în ziua de 1 martie a anului 1690

Ediții: Andrei Veress, *Documente...*, vol.XI (1661-1690), p.411-412, doc.257; original maghiar.

13

<București>, 1690, mai

Constantin vodă Brâncoveanu către Climent, mitropolitul de Adrianopol, despre nesupunerea monahilor de la mănăstirea Muntelui Sinai care sfidează Sinodul convocat de patriarhii <Calinic al II-lea de Constantinopol și Dositei al II-lea Notara de Ierusalim>, arătându-se recalcitranți. Dacă aceste frământări vor continua, domnul se va ridica împotriva lor.

Io Constantin Basarab Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia

Preasfințite și prea-învățate Mitropolit al preasfințitei Mitropolii a Adrianopolei, kirie kir (Domnule, Domn) Climent, ne închinăm cucernic Preasfințitei Tale și sărutăm sfânta-ți dreaptă, rugând pe Dumnezeu să te afle cea de față a noastră în sănătate și toate cealaltă bucurie și mulțumire.

Scrisoare n-am primit de mult de la Preasfinția Ta, dar nici noi nu l-am scris, de multele griji ce avem. Ci acum n-am lăsat să nu-ți scriem și să-ți dăm cuvenita hiritisire, și mai ales pentru Sinaiți, căci auzim cum că au venit acolo, și înșeală cu meșteșuguri străine, și cer pronomii și măriri, și i-au chemat Sinodul să vie acolo să le vadă gâlceava; și ei se trufesc și disprețuiesc Sinodul și nu se supun Sinodului; și-și bat joc și de Patriarhi și le spun felurite vorbe necuvioase, ceia ce e faptă de necucernici. Și vroim ca din partea noastră să-i chemi Preasfinția Ta și să le spui să stea liniștiți, și ca niște călugări și creștini, și să se cărmuiască și să meargă cum au mers și au petrecut părinții mănăstirii, de când s-a întemeiat până acum. Căci înorile sunt semnul ereșilor, și, de au vre-un cuvânt, să-l spuie Bisericii, care nici n-a nedreptățit, nici nu nedreptățește pe nimeni. Și, dacă poate nu se mulțămesc cu doi Patriarhi, să facă să vie și alții la un loc, și ce vor găsi toți că e bine, să primească și ei; și să li spui încă și aceia că așa trebuie să facă, și nu altfel. Căci și noi toți, și împărații creștinilor, ce sunt mai mari ca noi, ascultă de hotărârea Patriarhilor; întru cât cineva calcă hotărârea de obște a Patriarhilor, el nu ascultă de Biserică și e ca păgânul și vameșul, cum a spus-o Domnul însuși; și astfel de acum înainte să facă după hotărâre. Iar, dacă vor face altfel și vor disprețui pe Maica noastră, Biserica, și-și vor bate joc de Sinod, și vor grăi cuvinte necuvioase despre Patriarhi, ori de unul ori și de toți, să știe că și noi, ca fii ai Sfintei lui Dumnezeu Biserici, le vom sta împotriva, în ce chip vom putea. Să le

spui toate Preasfinția Ta, așa cum scriem, și să avem răspuns. Acestea deocamdată; iar anii să-ți fie de la Dumnezeu mulți și buni.

Al Prea Sfinției Tale
fiu duhovnicesc
Io Constantin Basarab-Voevod

1690, mai

Ediții: E. de Hurmuzaki, Documente privitoare la istoria românilor. Documente grecești... (ed. N. Iorga), vol. XIV, 1320-1716, București, 1915, p. 272-273, doc.CCCXLII; original grec.

14

București, 1690 iunie 30

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul Mihály Teleki regretând că n-a putut să-i scrie mai des din pricina nenorocirilor prin care a trecut țara. Sosind cu o zi mai înainte poșta de la Adrianopol, a primit printre scrisori și unele adresate către cancelar provenind de la ambasadorul Angliei <la Poartă, Sir William Trumbull> pe care se grăbește să i le trimită, asigurându-l și în continuare de credința sa.

Strălucitului și mărinimosului Domn, Domn părinte al nostru prea vrednic de cinstire

Faptul că cercetăm rar pe Domnia Ta prin scrisorile noastre să nu-l socotească Domnia Ta ca pe o uitare față de Domnia Ta sau înstrăinare (drept de care suntem departe,) ci ca o urmare a stării noastre nenorocite și a țării noastre. Numai singur Jehova știe, cum suntem și cum ne ducem zilele, suntem în mila lui Dumnezeu, să fie sfântă voia sa. Poftim din inimă ca această scrisoare a noastră să afle pe Domnia Ta în toate bunătățile poftite, sufletești și trupești. Sosindu-ne ieri poșta din Adrianopol, ne-a adus alăturat scrisorii noastre și scrisori către Domnia Ta și, după cum ni se scrie, sunt de la solii englezi, cari le trimitem cu acest prilej Domniei Tale. Și după aceasta, în ceea ce ne socoate Domnia Ta a fi de folos, după cum am fost Domniei Tale vechi fii binevoitori și neschimbați, suntem aceiași și rămânem totdeauna fii voitori de bine.

Dat la București în ziua de 30 iunie a anului 1690

<în caractere chirilice> Costandin Brancoveanul

Ediții: Andrei Veress, Documente..., vol.XI (1661-1690), p.429, doc.267; original maghiar.

15

Tabăra de lângă Brașov, 1690 octombrie 11.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ludovic al XIV^{lea}, regele Franței, prezentându-i respectele sale prin Gáspar Sándor, comandantul curuților și sfetnicul principelui ales al Transilvaniei, <Imre> Thököly, și cerând recomandarea suveranului pentru buna lui purtare spre a se bucura de bunăvoința acestuia și a sultanului suzeran <Suleiman al II^{lea}>.

Preacreștine și preaputernice Rege,

Numele glorios al Maiestății Voastre Preacreștine, cu adevărat creștin și de cea mai mare putere, însemnat de preaputernicul Dumnezeu, după cum a devenit cunoscut întregii lumi, tot astfel m-a îndemnat și pe mine, nu întrutotul neștiutor al acestuia, ca să dovedesc umilul meu respect datorat Maiestății Voastre Preacreștine. În timp ce vă trimit acest respect de departe prin aducătorul celor prezente, nobilul și vrednicul de laudă domn Gaspar Sandor, comandantul suprem și sfetnicul intim al prea înaltului principe al Transilvaniei, Thököly, fratele meu,

foarte drag, nu doresc nimic mai mult altceva decât să pot dobândi preafericita protecție a preaputernicului și neînvinsului Împărat otoman, stăpânul meu îndurător, precum și mila și bunăvoința creștinească a Maiestății Voastre Preacreștine. Pentru a merita aceasta, eu, rugătorul ofer Maiestății Voastre Preacreștine zelul supunerii mele preaplecată și mă supun, datorită slăbiciunii mele, darnicilor recomandări ale aceleiași Preacreștine Maiestăți a Voastre. În același timp mă rog cerând de la preaputernicul Dumnezeu îndelungată sănătate pentru Maiestatea Voastră Preacreștină și sporirea dorită a tuturor succeselor atât de bogate. S-a dat din tabăra așezată în apropiere de Corona <Brașov>, în a unsprezecea zi a lui octombrie, în anul 1690.

Al Maiestății Voastre Preacreștine

preaplecat

<în caractere chirilice> Constandin Brâncoveanu

<în caractere latine> Constantinus Brankovan
Principele Valachiei.

Ediții: Ioana Burlacu și Natalia Săndulescu, O scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu către Ludovic al XII-lea în "Revista arhivelor", an LI (1974), vol. XXXVI, nr.1-2, p.307, original latin.

16

<București>, 1691 septembrie 9.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ioan Cariofil, mare logofăt al Patriarhiei din Constantiopol, făcându-i cunoscută întoarcerea sa în orașul de scaun, după dezlegarea primită de la răposatul mare vizir <Fazâl-Mustafa pașa> și despre trecerea prin țară a unui emisar englez <de fapt contele bolognez Luigi Marsigli> în drum spre imperiali, umblând zvonuri de pace <între aceștia și turci>. A luat aminte la cele scrise de Calinic <al II-lea> <patriarh de Constantinopol>, dar povețele sale n-au fost ascultate. Are încredere în trimișii săi pe care îi știe credincioși, deoarece nu are nimic de ascuns.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite, prea înțeleptule și prea învățate sfinte mare logofăt al Marelui Biserici, Domnule Ioan, cel mai bun dintre prietenii mei, salutăm tocmai această însușire a ta de om învățat, rugându-ne de Dumnezeu ca cea de față a noastră scrisoare s-o găsească în sănătate și să se bucure și de orice bucurie. Cinstita-ți scrisoare am primit-o și dintr-ânsa aflând de buna-ți sănătate ne-am bucurat; de asemenea am înțeles în amănunțime și toate celelalte despre care ne scrii și la care nu-ți răspundem pe larg, deoarece nici timp nu avem și nici nu-i chiar așa nevoie.

Noi am venit, prea de bun neam al meu prieten și ne aflăm deocamdată la scaunul nostru; întrucât privitor la drumul pe care trebuia la început să-l facem, potrivit poruncii care venise, am dobândit slobozire, căpătând încă de la Vizirul care a murit, învoirea ca noi să ne reîntoarcem la scaunul nostru, spre a ne putea vedea de poruncile Împărăției.

Pe aci a trecut un om de al ambasadorului englez care se îndreaptă în sus, spre nemți și, după cât se pare, sunt zvonuri despre o apropiere. De-ar da dumnezeiasca putere să se amestece și să facă ea astfel ca, între împărați să fie iubire, ca să se liniștească lumea, să ne găsim și noi o ușurare după atâtea și atâtea nevoi și necazuri de care suferă de atâtea ani această țară sărmană.

Am luat seama la cele ce ne scrii privitor la prea sfințitul kir Callinicos și, chiar el v-a scris coli întregi. El a susținut cu tărie că alții au fost cei care l-au făcut să aibă mai multe bănuieli; lui i-am răspuns și noi, zicându-i că, întrucât nu a primit sfatul nostru, pe care i l-am dat chiar în folosul său, să păstorească sănătos. Ce ai nevoie? Ce te omori?! așa i-am scris și, după aceea își va da seama de ceea ce

noi i-am zis. <Acum> în ceea ce privește treaba de care stăruie el, că oamenii care ne slujesc trebuie să fie credincioși, noi pe acești oameni, prea luminate, îi avem de credincioși, însă și nici că avem ceva <lucruri> tainice pe care ei să le descopere, întrucât treburile noastre sunt cinstite și vădite, deoarece nu ne gândim la răul nimănui și nici că uneltem în ascuns împotriva cuiva, doar treburile ni le facem în văzul tuturor și pentru aceasta puțin ne pasă, însă luminata-ți înțelepciune bine face să ne sfătuești ca prieten. Și fie ca, iarăși să avem parte de o altă cinstită a ta scrisoare, care să ne arate buna-ți sănătate și care să ne aducă ceva lucruri noi, iar anii tăi, fie ei mulți și buni!

Al dumitale foarte bun prieten,
Io Costandin Voievod

1691 septembrie 9

<Adresa>: Prea cinstitului, prea-înțeleptului și prea-învățatului sfânt mare logofăt al Mării Biserici, Domnului Ioan Cariofil.

Cu sănătate și multă bucurie
(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil în "Biserica ortodoxă română" (BOR), anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1145, doc.1; original grec.

17

1692 iulie 29.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ioan Cariofil, mare logofăt al Patriarhiei din Constantinopol, despre problema curierilor; își menține prietenia față de <Ștefan>, fiul lui Radu Vodă <Leon>, dar i-a cerut să se mute din casele sale de la Constantinopol, care au nevoie de reparații, trimițând în acest sens porunci lui Ghidimache. Casele au aparținut răposatului unchi <Șerban vodă Cantacuzino> al domnului și au fost răscumpărate cu multe cheltuieli.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite, prea învățate și prea-înțelepte arhon logofete, Domnule Ioan, prieten al meu, îți salutăm chiar această însușire de om ales și învățat, pe care Dumnezeu s-o păzească întreagă și fericită. Am intrat în stăpânirea cinstitei tale scrisori și am luat cunoștință de sănătate și de cele scrise, la care și noi răspunzându-ți îți spunem că suntem părtași, pentru că ținem și la odihna noastră și la bucuria casei și a copiilor, și pe lângă acestea, la tovărășia ta, la puțința de a vorbi cu aleasa ta față, a vechiului și foarte bunului nostru prieten; însă ținând seama că, și de sus, așa s-a hotărât, este o datorie din partea noastră a tuturor să îndurăm cu plăcere tot ce ne vine și, pe urmă să ne rugăm lui Dumnezeu, ca toate să meargă bine și să ne învrednicească de împlinirea a ceea ce dorim, cât mai curând. Ai aflat cele întâmplare, câte și ce fel, privitoare la curieri și nici că ar mai fi cazul să mai vorbim <despre ele>. Domnul meu, doar să-și facă mila <căci> foarte mulți, prea alesule, nearătând însemnătatea cuvenită acestor lucruri, poate, și scriindu-le noi să nu le creadă, însă, fie ca, nici să se fi întâmplat ele, nici noi să nu fi fost nevoiți să li le scriem <spre a-i face atenți>.

În ceea ce privește pe fiul Radul Voievod, cum că este prieten al nostru, cunoaștem și noi acest lucru și totodată și ținem la el, și așa cum nu i-a lipsit până acum ajutorul nostru, tot așa nici pe viitor n-ar să-i lipsească dar, atât cât este cu puțință, vom avea grijă de dânsul; iar cât despre faptul că am zis să se mute din casa noastră, aceasta este într-adevăr și chiar i-am și scris-o și lui, să se facă întocmai așa, deoarece toți cei ce vin dintr-acolo, cu toții ne încredințează de stricăciunea casei încât, nu putem, prea alesule, s-o lăsăm să se strice de tot, pentru că facem pentru ea atâtea și atâtea cheltuieli.

Se pare că Împărăția ne-a dat această casă în dar, însă până ce a izbutit aceasta, au trebuit mai multe cheltuieli decât dacă am fi vrut să ne fi cumpărat și să ne fi făcut alta și, dacă am făcut aceasta, a fost numai pentru că n-am găsit de cuviință să privim <nestingheriți> la vânzarea caselor răposatului nostru unchi altora, în vreme ce noi suntem în viață. Și acum, doar pentru faptul că ne este prieten beizadea, să-l lăsăm să ne strice casa? Nu ne putem îngădui așa ceva, dimpotrivă, ne pare rău, mai ales că un prieten care îți pricinuieste pagube, se denumește dușman. Așadar, hotărârea noastră în ceea ce îl privește, aceasta este și anume ca el să iasă din casă și, chiar ne gândim, să trimitem mai târziu și pe un om care s-o repare și am dat poruncă lui Ghidimache să-și ia omul său de acolo, să meargă împreună. Iar cât privește aleasa lui față, așa cum am zis-o, avându-l ca pe un prieten al nostru, îl vom socoti ca atare și vom avea grijă de dânsul, fără ca ieșirea sa din casa noastră să însemne o piedică în ceea ce privește prietenia și dragostea noastră. Cam acestea și cu privire la această treabă. Iar prea bunul Dumnezeu să ne învrednicească să te avem și să ne bucurăm de tine deplin sănătos, și cât de curând să ne revedem reintâlnindu-ne după dorința amândurora, adică a noastră și a voastră, iar anii să vă fie mulți și buni.

Prietenul în toate al presei tale fețe
Io Constandin Voevod

1692 iulie 29

<Adresa>: Către presei cinstitul și presei alesul și înțeleptul arhon marele logofăt, Domnul Ioan, prietenul nostru, cu sănătate și cu mare bucurie.

(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărmurarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1145-1146, doc.2; original grec.

18

1692 august 4.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ioan Cariofil, mare logofăt al Patriarhiei din Constantinopol, arătându-i compasiune pentru boala sa și anunțându-l că-i va trimite un «arhon» doctor <poate Pantaleone Caliarh?> ca să-l îngrijească.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Presei cinstite și presei înțelepte arhon, mare logofete, Domnule Ioan, prieten al nostru, tocmai pe presei aleasa ta față o salutăm <făcându-i cunoscut că> după ce am primit cinstita-ți scrisoare, am luat cunoștință de starea proastă a sănătății tale și de nevoia trimerii medicului, și în ceea ce privește suferința ta, ne-a părut rău, iar cât privește treaba în întregul ei, iată că fără nici o amânare am și trimis pe arhon doctorul în vizită la aleasa ta persoană, doctor care, ar fi de dorit să-ți folosească după cum îți este și ne este și nouă dorința și să se înapoieze (cu ajutorul Domnului pentru buna-ți sănătate), aducându-ne vestea cea bună, iar anii tăi să fie mulți și buni.

Prietenul în toate al presei tale fețe
Io Costandin Voevod

1692 august 4

<Adresa>: Presei cinstitului și presei înțeleptului arhon mare logofăt, Domnului Ioan, prietenul nostru, cu sănătate.

(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărmurarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1146-1147, doc.3; original grec.

<Târgoviște>, 1692 septembrie 10.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ioan Cariofil, mare logofăt al Patriarhiei din Constantinopol, interesându-se de starea sănătății sale; îi face cunoscută plecarea sa la Pötlogi, unde va rămâne 5-6 zile în așteptarea unui emisar de la Belgrad, după care se va reîntoarce la București. Îl asigură de trimiterea drepturilor bănești ce i se cuvin prin marele vistiier <Matei Ciorogârleanu>.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea înțelepte sfinte mare logofete al Marei Biserici, Domnule Ioan Cariofil, cu drag îți salutăm prea învățata și aleasa ta față. Prin mijlocirea Prea Sfințitului și-am primit cinstita scrisoare și bucurându-mă de buna-ți sănătate, am luat cunoștință de cele ce ne-ai scris. Tot prin mijlocirea Prea Sfințitului am cunoscut și cercul vostru de cunoștințe și tovărășie pe care le aveți acolo și ne-am bucurat că împreună veți avea o bună purtare, iar în ceea ce privește toate celelalte treburi pe care ni le urează învățata și aleasa ta față, să vă auză Dumnezeu și să îndepărteze de la noi orice amară mahnire, atât de pe urma bolilor și morților, cât și din cauza altor întâmplări potrivnice.

Deocamdată însă, prea învățata și aleasa ta față va ști că, ne mutăm de aici, ducându-ne într-un sat numit Pötlogi încât, vom zăbovi și acolo 5-6 zile până ce va veni cineva la noi de la Belgrad, ca să vedem și răspunsurile pe care le vom avea de acolo și pe urmă vom veni la București și ne vom bucura de a vă vedea sănătos. Cât privește drepturile bănești, ne-am dat seama cum de nu vi le-au dat și ne-am mirat, mai ales pentru luna iulie, de care vistiernicul ne scria că le-a dat, vistiernic pe care mâine îl vom găsi acolo unde mergem și vom vedea în ce fel se va dezvinovăți. În afară de luna august, iată că am dat poruncă celui de-al treilea vistiernic, care aflându-se aici, s-a pus pe cheltuieli și, prin Prea Sfințitul a și trimis 31 de <groși> albi și are să-i primească chiar și pe cei ce vi se cuvin din luna septembrie; îi vom trimite cu prilejul venirii acolo a marelui vistiernic <punând la socoteală chiar> și zilele care au trecut.

Și pentru acum - acestea deocamdată, iar anii tăi să fie ei mulți și buni!

Prietenul în toate al prea alesei tale fețe

Io Costandin Voievod

1692 septembrie 10

<Adresa>: Către Prea cinstitul și prea înțeleptul sfânt mare logofăt al Marei Biserici, Domnului Ioan Cariofil și cel mai bun prieten al nostru, cu sănătate și mare bucurie.

(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1147, doc.4; original grec.

20

<București>, 1692 decembrie 30.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare eclesiarh al Patriarhiei din Constantinopol, mulțumindu-i pentru urările primite cu prilejul căsătoriei fiicei sale <Stanca cu Radul, fiul lui Iliăș vodă Alexandru al Moldovei>; va trimite la Constantinopol 500 de groși și rămasurile răposatului tată al lui Ralachi, Ioan, prin omul de încredere al acestuia, Lymberi.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea-învățate sfinte mare eclesiarh Kiriță Ralachi Cariofil, salutăm tocmai mărirea ta ca, cea de față a mea scrisoare s-o găsească în sănătate

și bucurie. Amândouă scrisorile sale le-am primit și ne-am bucurat de sănătatea sa și am luat cunoștință și de cele scrise. Ne hiritisește ca prieten, pentru căsătoria fiicei noastre care, cu ajutorul lui Dumnezeu s-a făcut și ne face urări ca această căsătorie să fie procopsită și deplin fericită și la rândul nostru îți mulțumim urând mării tale să se învrednicească la bucurii asemănătoare ale urmașilor săi de boieri și, deopotrivă să-i facem hiritisirile noastre.

Cât privește averea răposatului prieten al nostru și tatăl mării sale, iată că s-a făcut precum i-a fost cererea și i s-au înmănat toate omului său, lui Kir Lyمبرi, spre a i le căra și a i le aduce venind acum acolo, însoțit de oameni de ai noștri chezași, de la care urmează să primească <deocamdată> acestea și, în afara lor și alți groși albi, care sunt la locul lor, la număr 500, iar în ceea ce privește rămășițele care mai rămân, să aștepte că i le vom trimite și pe acelea la timp, întrucât prietenia-i părintească ne mai îndatorează și la acest lucru, precum și în a te avea ca prieten în locul răposatului întocmai, nesfiindu-te față de noi.

Acestea deocamdată și, să avem răspuns la primirea celor mai sus arătate, ca și pentru orice altceva necesar, iar anii mării sale, fie ei mulți și buni.

Al dumitale oricând
Io Costandin Voevod

1692 decembrie 30

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului mare eclesiarh Kiriță Ralachi Cariofil

Cu sănătate și fericire
(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărmurarii greci Ioan și Ralachi Cariofil în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1147-1148, doc.5.

21

București, 1694 iulie 29

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, ambasadorul Angliei la Poartă, mulțumind pentru prețuirea arătată serviciilor sale <de a transmite corespondența diplomatică engleză de la Constantinopol la Viena prin Țara Românească>, cum a făcut-o și pentru predecesorii acestuia în post. Nu va pregeța să aducă servicii de același fel și pe viitor.

Prea luminate și prea cinstite Domn,

Nu este de atât de mare însemnătate treaba înfăptuită prin transmiterea scrisorilor, cât este de mare prețuirea cu care este înfățișată și mărturisită această însemnătate de către Excelența Voastră, al cărei suflet și minte au dreptul la mai mari dovezi de slujire, căci îngrijirea dragostei și a prieteniei, pe de o parte, începută cu prea luminații Excelenței Voastre înaintași și pe de altă parte unită cu a Excelenței Voastre însăși, a cărei virtute fără seamă mi-a ajuns la cunoștință, îmi susțin îndemnul să mărturisesc pentru Excelența Voastră o aplecare nu obișnuită, de obște.

Așadar, după cum prin această mărunță treabă iau cunoștință de sufletul Excelenței Voastre nobil, în acele probleme în care se va ivi în viitor prilejul și împrejurarea o va cere, făgăduiesc Excelenței Voastre, să închin străduința mea grabnică fără prefăcătorie și cu totul bucuros voi ține gata totdeauna sprijinul meu de bun prieten și de credincioasă slugă pentru folosul comun, după puteri. Cu acest zel mărturisit, cu toată plecăciunea și cu prețuirea cuvenită, sunt și rămân al prea

Luminății și Excelenței Voastre
prea iubitor și prieten, slugă

(în caractere chirilice) Costandin Brâncoveanu
isc<al>

(în caractere latine) Constantinus Brankowan

Data în București, 29 iulie 1694

Pe v^o filei albe: "Scrisoarea domnului Țării Românești din București 29 iulie 1694.
Răspuns la <loc alb> octombrie 1694."

Într-alt loc: "Scrisoarea principelui Transilvaniei (?) Constantin Brâncoveanu
din 29 iulie 1694."

Com: University of London, School of Oriental & African Studies (S.O.A.S.), *Paget Papers*,
Bundle no.59, filele 61-61v^o și 62v^o, doc.31; original latin.

22

<București>, 1694 august 11.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare eclesiarh al Patriarhiei din Constantinopol, asigurându-l de prietenia sa neștrămutată, dovedită și prin salutările transmise prin marele său cămăraș Kiriță Manolache <Hurmuza-chi> aflat la Poartă.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate sfinte mare retor, arhon Kiriță Ralachi, chiar mărirea ți-o salutăm, iar cea de față a noastră scrisoare s-o găsească în sănătate și în bucurie.

I-am primit scrisoarea și ne-am bucurat de sănătatea sa, ne-am dumerit și de cele scrise, care privește cu totul rugător la faptul de a ține la mărirea sa și de a o trece, numărând-o în cartea prietenilor noștri, astfel ca să nu se piardă prietenia părintească pe care o aveam față de răposatul său tată, ci să rămână veșnică și, de bună seamă așa și trebuie să se facă, dar și noi nu am lipsit, ținând la mărirea ta, să ne arătăm acest lucru prin prieteneasca noastră scrisoare către tine, în scopul învederării faptului că ținem la mărirea ta, precum și acum cu prilejul venirii acolo a marelui nostru cămăraș Kiriță Manolache, nu am trecut cu vederea s-o salutăm prin cea de față și, într-un fel prietenesc să-i dăm prilej de a ne scrie, să ne bucurăm de sănătatea sa, ai cărei ani să fie mulți și buni.

Al dumitale

Io Costandin Voievod

1694 august 11

<Adresa>: Prea cinstitului și prea înțeleptului arhon Khiriță Ralachi, marele retor
Cu sănătate
(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1148, doc.6; original grec.

23

București, 1694 decembrie 8.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, confirmându-i primirea scrisorii adresate prin secretarul acestuia Georg Philip Schreyer. Din pricina nesiguranței drumurilor și a pericolelor de război domnul se va însărcina și mai departe cu tranzitarea, în siguranță, prin țara sa a corespondenței diplo-

matice engleze <între Constantinopol și Viena>. Îi asigură de credința și prietenia sa.

Prea Înălțate și prea Luminate Domn,

Mult prea binevoitoarea Dvs. <misivă>, plină de toată omenia, înmănată cu dragoste și bunăvoință de către domnul Giorgio Filippo Schreyer, am primit-o ca semn al prețuirii pe care o port persoanei Excelenței Voastre.

Cinstirile acordate mie, pornite din bunătațea voastră, țin foarte mult de meritul nemăsurat al bunătății și nobleței voastre, pentru care, mărturisindu-ne neliniștea sufletească, nu mă voi da înapoi a vă sluji în măsura în care mă vor ține puterile.

Din pricina nesiguranței de pe drumuri și din pricina zvonurilor de război, după cum mi se spune, Excelența Voastră necunoscând felul potrivit pentru transmiterea sigură a scrisorilor, ca o dovadă de omenie, vă îndemn să vă folosiți, în țara aceasta, de mijloacele noastre; pentru a vă face să aflați cu câtă căldură ieșim în întâmpinarea dreptelor Dvs. dorințe, sunt gata să vă stau la îndemână după puteri, fiind în același timp gata și pentru alte slujbe care ar fi în cinstea Dvs. și în folosul comun; rămân al Excelenței Voastre

Cea mai legată și cea mai credincioasă
slugă Costandin Brâncoveanu
isc<a1>

București, 8 dec<embrie> 1694

Cota: University of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, fila 63, doc.32; original italian.

24

București, 1695 februarie 8

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, mulțumindu-i pentru scrisoarea foarte amabilă ce i-a adresat-o ambasadorul la 26 octombrie <1694> și exprimându-și devotamentul față de persoana acestuia. Își exprimă dorința de a se întâlni împreună.

Prea Înălțate Domn,

În prețuirea pe care o port ființei Excelenței Voastre și pentru vrednicul vostru merit privitor la laudele prea mari pe care Excelența Voastră în <misiva> sa din 26 octombrie cred că le-a făcut cu prea multă bunăvoință, mărturisesc că sunt prea mic față de prea nobilele voastre virtuți; drept care, voind să-mi dovedesc fără înconjur râvna ce am de a ieși în întâmpinarea dorințelor voastre, mă îndreptai mai întâi s-o aștern pe curățenia unei foi de hârtie, încredințând pe Excelența Voastră, care v-ați pus în gând, că nu-mi va lipsi niciodată dorința arzătoare de a vă întâlni.

Pe temeiul zelului înfocat pentru binele de obște, mă învrednicesc să fac tot ce se poate spre a vă dovedi prin fapte ceea ce a scris pana, dovedind Excelenței Voastre că voi fi totdeauna unul ce rămân al Excelenței Voastre

Cea mai legată și cea mai credincioasă slugă
Constandin Brâncoveanu
isc<a1>

București, 8 Februarie 1695

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, doc.33; original italian.

Brâncoveni, 1695 <aprilie 26>/mai 6 (st.nou)

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, informându-l de trecerea pe la Curtea sa a secretarului acestuia, Georg Schreyer de Wegmar, pe drumul de întoarcere <la Constantinopol>. Este totdeauna pregătit să servească cu îndatorire pe ambasador.

Prea cinstite Domn,

Cu acest prilej, al înapoierii mărinimosului domn Georg Schreyer de Wegmar, secretarul Excelenței Voastre, nu vreau să scap prilejul fără a mărturisi neprefăcuta mea dragoste față de Excelența Voastră, cu care urmărindu-vă mereu de departe cum se cuvine și căutând să cuprind toate mijloacele de a vă sluji, făgăduiesc cu sufletul curat, că voi căuta să fiu gata întotdeauna, venind în întâmpinarea prea prietenoaselor Excelenței Voastre dorințe și să fac față cerințelor înaintate de către Excelența Voastră. Înfățișând graba aceasta a inimii mele Excelenței Voastre, vă încredințez pazei dumnezeiești și rămân totdeauna
al Excelenței Voastre prea supus
și totdeauna gata pentru slujbă
Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Trimisă de la Curtea din Brâncoveni
la 6 mai 1695 stil nou.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.67, doc.34; original latin.

București, 1695 aprilie 28

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget exprimându-și grațitudinea pentru mai multe iepe primite în dar. La rândul său va ști cum să răsplătească pe destinatar.

Prea cinstite Domn,

Cu câtă adâncă mulțumire am primit darul iepelor, înaintat de Excelența Voastră, lucru nou și cu totul neobișnuit pe aceste meleaguri; și totuși sunt foarte tulburat fiindcă cu nici una din răsplățile dinainte n-am cinstit cum se cuvine pe Excelența Voastră. Această dorință a mea aș păstra-o până la un prilej mai nimerit, pentru luare în seamă, iar acum până la aceea, rămân mereu cu cea mai deosebită iubire și cinstire,

Al Excelenței Voastre
prea plecat și prea îndatorat
Costandin Brancovanul
isc<al>

Emisă la București
în ziua de 28 aprilie 1695.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.75, doc.38; original italian.

Cerneți, 1695 iunie 3

Constantin vodă Brâncoveanu către Dositei al II^{ea} <Notara> patriarh de Ierusalim, arătându-și satisfacția pentru succesul medierii sale în stingerea plân-

gerilor monahilor Sinaiți și ale episcopului Ioanichie, aflați la București, în urma acordării de satisfacții prin scrisori sinodale de către patriarh. Nădăjduiește că anul viitor va isprăvi lucrările de restaurare a bisericii Sf. Gheorghe <Nou> din București, după cum a discutat și cu Hrisant <Notara, nepotul patriarhului>. Felicită pe patriarh pentru buna lui idee de a porunci egumenilor mănăstirilor închinată Ierusalimului, aflate în Țara Românească, de a investi o parte din încasărilor obținute în vederea restaurării lăcașurilor afectate, cum ar fi de pildă cel de la Căluș. Crede pe Dositei când se plânge de dările mari ce i le-au impus turcii, deoarece de același regim suferă și principatul său. Așteaptă răspunsul ierarhului prin postelnicul său <Dumitrașcu Caramanlău> iar alte știri i le va trimite Hrisant, pornit acum spre București.

Prea-fericite și prea înțelepte întru Hristos părinte și Patriarh al Sfintei cetăți Ierusalimul, Kir Dositei, ne închinăm cu evlavie Fericirii Tale și sărutăm și sfânta-Ți dreaptă, pe care s-o și păzească Domnul pe veci.

Respectata-Ți scrisoare am primit-o; ne-am bucurat de sănătatea Ta și de rugăciunile Tale ascultate de Dumnezeu pentru noi; am aflat și cele scrise și, pe larg, afacerea Sinaiților; pentru care lăudând pe făcătorul de pace Dumnezeu, mulțumim și Fericirii Tale, care n-a trecut cu vederea mijlocirea mea, ci s-a plecat spre bunătațe și s-au făcut spre iertare scrisorile sinodalești care mi-au venit. Pe care și trimitându-le la București episcopului kir Ioanichie, pentru mângâierea lui și a celor ce sunt cu el, nădăjduim cum că și acei săraci părinți se vor bucura și vor da slavă lui Dumnezeu și mulțumire și hiritisiri Fericirii Tale, care s-a înduplecat la rugăciunea lor, și au căpătat ce doreau, ce au căutat cu atâtea osteneli, și pot acuma, cu această hotărâre, să se întoarcă bucuroși la ale lor. Desigur, stăpâne al meu, după pacea aceasta s-a făcut bucurie în cer, și Fericirea Ta vei avea multă laudă și răsplată, căci ai desfăcut scandalele pricinuite de alții și ai ținut samă înainte de toate de buna înțelegere a Bisericilor, faptă apostolicească. De ar da Domnul păcii să nu îngăduie mai mult de acum înainte să se petreacă astfel de scandale și tulburări între sfintele Biserici, ei în pace și frățescă înțelegere să le ducă totdeauna. Am scris și noi aceluia episcop să se ție, cu ai lui, de toate cele drepte, căci, dacă ar călca aceasta în vre-o privință, nu vor avea de sigur cine să-i ajute. De asemenea ne rugăm și de Fericirea Ta să-i iubești, pentru Sfintele Locuri, și să-i sprijini în cele ce privesc cărmuirea, împotriva celor silnici; căci și porunca este: "să porți poverile celor fără putere", - și pentru acestea ajunge ce s-a spus.

Iar, în ce privește încunjurarea cu ziduri a Sfântului Gheorghe de aici, despre care mi-a vorbit prea-învațatul domn Hrisant, și am făgăduit să ajutăm a lua sfârșit, și ți-a plăcut și Fericirii Tale și ai lăudat gândul și ne rogi întru aceasta ca să ne silești, cu orânduile cheltuieli, să ne apucăm de lucru, de sigur, stăpâne al meu, după făgăduiala și dorul ce avem pentru împodobirea acelei biserici, începem îndată cu Dumnezeu, și nădăjduim, cu ajutorul Sfântului Gheorghe, să se isprăvească lucrul în anul viitor, fără să ne pară rău de osteneli și de cheltuielile ce vor mai fi; iar Sfântul Gheorghe prin fericitele-i rugăciuni, e, după Dumnezeu, ocrotitor și săvârșitor.

Am aflat, stăpâne al meu, cum că și la celelalte mănăstiri ai orânduit Fericirea Ta să se facă așa, din veniturile lor, și lăudăm cu adevărat fapta-Ți cea dreaptă și binecuvântată; și, de oare ce s-a făcut o astfel de hotărâre și orânduială a Fericirii Tale către egumeni, avem și noi de ce să poruncim să se apuce de lucru, și mai ales celui de la Căluș, întâlnindu-l, i-am vestit, fără să poată aduce înainte ceva, să înceapă a lucra câte va cere nevoia, și să nu mai lase baltă, că ați iertat atâția ani de zile un lucru ca acesta, și ne rugăm să vedem înfrumusețarea și orânduiala tuturor.

Iar acum că aveți de spre partea puternicilor vremii, stăpâne al meu, cheltuieli foarte mari, neapărat că o credem; că se întâmplă cumva aceasta, ne-o asigură și

lucruri de aici. Și alta n-avem de spus decât că Dumnezeu să îndulcească pe toți și să trimeată ajutor și cărmuire. Ne spui și aceia că prin dumnealui Postelnicul nostru aveți să-mi scrieți ceva, și așteptăm să vedem ce vor fi cele scrise, după care vom face și răspunsul. Noi, stăpâne al meu, suntem gata să-ți slujim și cu hotărâre în cele cu putință, dacă ne vei cere.

Kir Hrisant, după porunca Fericirii Tale, iată că a pornit spre București, și de acolo va veni pregătit; care îți și scrie mai ales, și ce mi s-a părut și mie, i-am spus să-ți scrie. Deci și Fericirea Ta cum crezi și vei socoti, îi vei da răspuns la aceasta. Acestea, și fericita-Ți rugăciune să nu ne părăsească în toată viața.

Al Fericirii Tale cu duhul:
Io Constantin Basarab Voevod.

Cerneți, 3 iunie 1695.

Ediții: Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol.XIV, 1320-1716, p.297-299, doc.CCCXLI; original grec.

28

București, 1695 <octombrie 25>/noiembrie 4 (st.nou)

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, despre expedierea scrisorii către acesta prin reprezentanții săi la Poartă, (kapukehaiele) urându-i sănătate și izbândă în toate treburile. Îi asigură de credința sa deosebită.

Prea cinstite Domn,

Nu vreau să pierd prilejul de a înainta Excelenței Voastre încredințările mele de bună prietenie și omenie, prin deosebiții mei slujitori trimiși la Înalta Poartă cu treburile acestei provincii, pe care mărturisindu-le, doresc mai presus de orice, ca Excelența Voastră să se afle pe drumul dorințelor fericit împlinite, această scrisoare a mea să fie primită cu bună inimă și, dacă nu va arăta lucrul acesta o împovărare, să fiu încunoștiințat de prea fericitul mers al bunei sănătăți a Excelenței Voastre, căruia așa precum de foarte mulți ani îi doresc mereu cea mai bună sănătate, tot astfel chem în sprijin și acum Dumnezeiasca binecuvântare și cu cinstea cuvenită, rămân mereu sluga Excelenței Voastre, totdeauna gata să vă înfățișez semnele prieteniei

Costandin Brancovanul
isc<al>

Trimisă din București
la 4 noiembrie (stil nou) 1695.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.69, doc.35; original latin.

29

Târgoviște, 1696 septembrie 2.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, asigurându-l de devotamentul și bunele sale sentimente, fiind pregătit oricând să-i îndeplinească serviciile cerute. Îi urează succes în îndeletnicirile sale <de mediator al păcii între Poartă și Imperiul habsburgic> și se roagă să fie ținut la curent cu mersul treburilor.

Prea cinstite Domn,

Fiincă datoria bunului și adevăratului prieten, atunci când se ivesc împrejurările, trebuie să se arate cu mărturia bunelor sale simțăminte față de prietenul lui,

un astfel de lucru, acum când s-a ivit prilejul potrivit să-l fac, nu vreau să-l scap. În timp ce țin la îndemâna Excelenței Voastre slujbele mele, mă rog mereu pentru înfloritoarea sa sănătate și pentru prea fericitul mers al treburilor sale, de care bănuiesc că se ocupă cu grijă. Nu mică bucurie voi avea, dacă, despre cele pomenite mai sus, cunoscându-mi dorința de a le ști, veți binevoi a mă încunoștiința. Cerând pentru Excelența Voastră de la Atotputernicul Dumnezeu o izbândă fericită în toate treburile, rămân mereu sluga Excelenței Voastre cel mai plecat și gata pentru slujbe

Costandin Brâncoveanul
isc <al>

Scrisă la Târgoviște
la 2 septembrie 1696.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.81, doc.41; original latin.

30

București, 1696 noiembrie 5.

Constantin vodă Brâncoveanul către lordul William Paget, mulțumindu-i pentru recunoștința arătată de dânsul. A primit pachetul închis cu scrisori <diplomate> ale ambasadorului pe care le va tranzita prin țara sa spre a ajunge la destinație. Se arată pregătit pentru orice servicii și pe viitor.

Prea cinstite Domn,

Din scrisorile prea plăcute, trimise din Pera la 21 septembrie stil vechi, de Excelența Voastră și primite cu cea mai mare bucurie, am înțeles că arătați o atât de mare mulțumire și o recunoștință pentru o treabă foarte mică făcută, cât nu merită acel lucru. Căci dragostea și prețuirea Excelenței Voastre, ca de asemenea și iubirea arătată față de mine, s-ar adevări doar prin mai mari dovezi de credință din partea mea. Lucru pe care până acum, când s-a ivit prilejul, nu am scăpat să-l arăt Excelenței Voastre și tot astfel și acum, când ați binevoit să trimiteți acest pachet închis cu scrisori, cu multă bunăvoință trimis și primit de mine de curând, nu mă dau în lături să vă înaintez cele mai neprețuite slujbe ale bunăvoinței mele. Cu această sigură bunăvoință, care întotdeauna mă va pune la încercare ca cel mai credincios Excelenței Voastre și gata la orice slujbe.

Costandin Brâncoveanul
isc <al>

Scrisă la București
la 5 noiembrie (stil vechi) 1696.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.83, doc.42; original latin.

31

București, 1696 decembrie 21.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, manifestându-și recunoștința pentru amabila scrisoare ce i-a trimis-o la trecutul 26 noiembrie. Mulțumește și pentru darul în postavuri primit. Îi urează succes în întreprinderile sale și se arată pregătit, oricând, ca să-l servească.

Prea îndrăgite Domn,

Cu câtă bucurie a inimii obișnuiește Excelența Voastră să primească rândurile mele și câte însușiri bune îmi pune în seamă din curată dragoste pentru mine, au arătat-o din belșug scrisorile Excelenței Voastre prea gingașe, datând din 26 ale

lunii trecute. A Excelenței Voastre bunătate cunoscută și adevărată dragoste, nu atât o simt și o știu, dar chiar pipăi cu propriile mâini mărinimosul dar în țesături <postavuri> și pentru această mărinimoasă dăruire a Excelenței Voastre, pe lângă felul de mulțumire cuvenit, mărturisesc că rămân îndatorat.

Cu dragostea neschimbată și adevărat voi încerca, ca în doritele prilejuri de a vă sluji, bucurându-mă cel mai mult de lungă viață a Excelenței Voastre (pentru care fac rugăciune), să fiu în stare să pot să vă aduc mulțumirile cuvenite și întotdeauna să pot arăta că sunt și rămân

Al Excelenței Voastre
prea credincios și gata de orice slujbă
Costandin Brâncoveanu
isc<al>

S-a scris în București
la 21 decembrie (stil vechi) 1696.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.85, doc.43; original latin.

32

București, 1698 martie 24.

Constantin vodă Brâncoveanu îi mulțumește lui Andrea de Santa Croce, arhiepiscop titular de Seleucia, nunțiu apostolic la Viena, atât pentru scrisoarea trimisă prin misionarul franciscan Elias Matejanić, cât și pentru bunăvoința și sprijinul acordat zisului misionar la Curtea imperială; îl roagă să-i apere interesele pe lângă împărat <Leopold I>.

Preailustre și preacucernice Domn,
Domn mie preavrednic de cinstire,

Sunt tulburat de atât de marea milostivire și dragoste pe care preastrălucita și preacucernica Voastră Domnie binevoiește a <mi> le arăta mai mult decât meritele mele, prin <mijlocirea> cucernicului părinte Elias Matejanic, înfățișătorul neprețuitei și venerabilei Voastre scrisori. Bunătatea <Voastră> și neasemuita afecțiune față de mine strălucește parcă cu atât mai mult prin faptul că preailustra și preacucernica Voastră Domnie i-a fost alături sus-numitului părinte, ca binevoitor sprijin și călăuză la PreaAugusta Curte, prin sfatul, mijlocirea și sprijinul său, întru înfățișarea anumitor lucruri către Preasacra Maiestate, Domnul Domn mie Preamilostiv. În care privință, cum pilda deosebitei virtuți a preailustrei și preacucernice Voastre Domnii mă îndatorează la mari dovezi ale recunoștinței <mele> sufletești, aduc nesfârșite mulțumiri preailustrei și preacucernice Voastre Domnii pentru toate vorbele binevoitoare de acum și pentru dăruirea plină de încredere a râvnei Sale. Pentru ele mereu mă voi răsplăti și, ținând seama de momentul și prilejul potrivit, voi apela cu încredere. Neavând nici o îndoială că preailustra și preacucernica Voastră Domnie, după cum, mișcată fiind de pura sa bunăvoință, mi-a arătat dovada osebitei <sale> afecțiuni, va binevoi să ia sub ocrotirea Sa, cu bunăvoință și folos, treburile mele pe lângă PreaAugustul <Împărat>. Lucru pe care îl va înfățișa mai pe larg preailustrei și preacucernice Voastre Domnii, împreună cu o preaalasă închinare, sus-zisul cucernic părinte și, odată cu înfățișarea cuvenitei mele închinăciuni pe care o datorez, va întări, pe cinstea sa de cleric, că sunt și rămân mereu

Al Preailustrei și Preacucernice
Voastre Domnii, preadevotat și preaplecat slujitor
<în caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanu
<în caractere latine:> Constantin Brâncoveanu

Dată la București
În ziua a 24-a a lui martie 1698

(Adresa pe un plic separat.) Preailustrului și preacucernicului Domn, Domnului
Andrea de Santa Croce, arhiepiscop de Seleucia, nunțiu apostolic pe lângă Prea-
sfânta Maiestate Crăiască, legat a latere etc., domn și ocrotitor mie vrednic de
cinstire. Viena.

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (II)*
în "Revista Arhivelor", anul LXII (1985), vol. XLVII, nr. 3, p. 339, doc. 1; original latin.

33

București, 1698, mai 1

Constantin vodă Brâncoveanu către August al II-lea, electorul Saxoniei și rege
ales al Poloniei, scuzându-se pentru întârzierea pusă în a-l felicita cu prilejul
urcării pe tron; se bucură de încetarea tulburărilor legate de competiția pentru
coroană și îi transmite urări de domnie fericită, multe izbânzi, sănătate și domnie
înelungată.

Prea luminate și prea mărite Rege,

Fiindcă voi ajunge mai târziu la Serenisima Voastră Maiestate regală cu ceea
ce sunt dator, va binevoi Sacra Maiestate regală să-mi acorde iertare cu toată
milostenia. Mă îndoiesc prea puțin că față de Maiestatea Voastră, căreia oarecum
nu-i este necunoscut acest ținut, atât marea depărtare cât și starea acestei provincii
și desigur și alte pricini, nu mă vor ierta pentru zăbavă. Căci inima mea, care se
străduia pe nerăsuflăte să fie la înălțime în chipurile cele mai potrivite, deși acum
se arată cu totul neîndemânatică, sunt încredințat că va fi înțeleasă cu îngăduință
de bunătatea și mărinimia înăscută a Serenisimei Voastre Maiestăți. Așadar, spre
nespusă bucurie mi s-a dat prilejul fericit să vă hiritisesc cu toată smerenia pentru
această mare cinste pe care Pronia cerească a dat-o Sacrei Voastre Maiestăți
Regale, în cele mai fericite împrejurări și diadema ca semn al domniei în Sere-
nisima Republică Polonă, spre a aduce potolirea tulburărilor lăuntrice iscate în
acea țară și mă rog cu toată credința cât e cu putință ca, cu binecuvântarea Celui
Prea Înalt, Sacra Voastră Maiestate Regală, în toate gândurile și planurile prea
pioase și prea glorioase și în eroicele sale fapte să aibă parte de o izbândă cât mai
strălucită spre înălțarea și răspândirea gloriei dumnezeiești și spre folosul dorit al
întregei lumi creștine.

A adăoga mai multe, convenita modestie nu-mi îngăduie; doar atât că, intrat în
prea binevoitoare grație a Sacrei Voastre Maiestăți Regale, să mai adaog la cele
spuse mai sus urarea mea repetată și prea sinceră, ca Dumnezeu cel în trei chipuri,
Prea Bun și Prea Înalt, să vă dăruiască cu toată milostenia, pe lângă domnia prea
fericită a Maiestății Voastre, sănătatea cea mai deplină și viață cât mai lungă.

S-a scris la București la 1 mai, anul 1698.

Prea umila slugă a Serenisimei și prea
puternicei Voastre Maiestăți
Constantinus Brankovan

<Adresa:> Serenisimului și Prea Puternicului August II, prin grația dumnezeiască
Rege al Polonilor și Elector de Saxonia.

Ediții: Ilie Corfus, *Documente privitoare la istoria României culase din arhivele polone. Secolul
al XVII^{lea}*, București, 1983, p. 337-338, doc. 208; original latin.

Constantin vodă Brâncoveanu către contele <Franz Ulrich von> Kinsky, <consilier aulic și cancelar al Boemiei>, aducându-i la cunoștință neliniștea din rândul turcilor, care se tem de imperiali dar nu sunt cu totul convinși să încheie pacea, deoarece mai au nădejde în succesul incursiunilor tătărești, în pofida dorinței marelui vizir otoman <Husein-Amdja zadè pașa> de a pune capăt războiului. Așa cum i-a scris prin secretarul său <Ladislau Teodor> Dindar, domnul se roagă de demnitarul imperial, ca în decursul tratatelor de pace cu turcii, să nu pomenească nici numele său, nici al Țării Românești, nici să pretindă recunoașterea atitudinii ei de neutralitate, întrucât acestea s-ar dovedi de prisos, ba chiar primejdioase pentru dânsul și țară, Poarta nefiind dispusă la nici o concesie în această privință. Roagă să se păstreze *statu-quo-ul* politic existent al principatului muntean, mai convenabil domnului, și care s-ar dovedi cel mai productiv în situația prezentă.

Copia misivei scrise de domnul Țării Românești contelui Kinsky la 17 octombrie 1698

Prin curierul meu venit astăzi de la Belgrad, am primit o scrisoare de la buni și vrednici de credință prieteni ai mei, în care îmi vestesc printre altele că, deși turcii pot fi socotiți până acum mai liniștiți și mai slabi, atât datorită lipsei de oșteni cât și a părăsirilor <=dezertărilor> și fugii din rândurile lor, totuși deoarece n-au întâmpinat până acum nici o supărare sau încercare <de atac> din partea imperialilor, de care se tem neîncetat cât se poate de mult, și văzând că jafurile și atacurile tătarilor sunt întrucâtva norocoase, se spune că sunt mai trufași și aproape că se înfățișează mai încăpățânați în a încheia pacea după dorința creștinilor, la care lucru este mai aplecat dintre ceilalți <turci> doar vizirul, de aici putându-se vedea, într-adevăr, o astfel de pornire la ei, cum nu este decât la cei speriați și înfrânți. Astfel stând lucrurile, mi-a venit în adâncă băgare de seamă și cea mai mare grijă treaba noastră pe care am făcut-o cunoscută Excelenței Voastre iar aceasta cu atât mai mult cu cât suntem înștiințați de oameni chibzuiți și de <bună> credință, *să nu se facă nici o pomenire despre mine și despre această țară a mea** deoarece aceștia <=turcii> nu voiesc să primească în nici un chip vreo neaplecare <=neutralitate> sau - așa cum am scris Excelenței Voastre în scrisoarea trimisă prin secretarul meu Dindar - nici <eu> nu sunt de părere, *deoarece printr-o astfel de pomenire, atunci când treaba n-ar izbuti, s-ar isca cea mai mare vâlvă și cea mai mare primejdie și n-ar fi de vreun folos nici Maiestății Sale Prea Luminată, nici mie și țării mele**, mai ales că după cum se poate înțelege și ști cu siguranță, printr-un asemenea chip în care se zice că trebuie cerută pacea, nu se va căpăta nimic de la turci. De aceea, dacă aceasta va fi urmarea păcii, este mai bine și mai nimerit să nu se ia în seamă acest sfat, ca nu cumva să se ivească vreo pagubă în loc de folos, ajungând să nu fie în viitor deloc în câștigul vreunui creștin și știind prea bine nestatornicia, răutatea și alte viții barbare și crude ale turcilor. *Socotesc așadar mai bine (dacă asta e voia lui Dumnezeu) de ales și zis, că rămân așa cum sunt**, ca să pot duce astfel, mai departe, mai sigur și mai bine, slujbele mele către Maiestatea Sa Prea Luminată, pe care martor mi-e Domnul Atotștiutor, le vom urma și aduce cu credință, gând cu care mă dăruiesc cu bunăcredință Maiestății Sale Prea Luminată și Excelenței Voastre și mă supun celei mai înalte și mai bine chibzuite judecăți, încheind chiar cu multe rugăminți, ca Excelența Voastră, cumpănind și socotind bine lucrurile, să se străduiască întru aceea, ca nu cumva atât mie cât și țării mele să i se întâmple sau aducă vreun rău

în loc de bine; așa încât, încredințând totul băgării de seamă înțelepte și chibzuinței dovedite a Excelenței Voastre, mă înfățișez cu toată credința și cinstea milostivirii și bunăvoinței Voastre statornice

Al Excelenței Voastre preasupus slujitor
Constantinus Branckovan (!)

Pitești, 17 octombrie 1698 <st.n.>

• Subliniere în text

Ediții: E. de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol.V., București, 1885, p.511-512, doc.CCCXLI; copie latină.

35

Târgoviște, 1698 octombrie 17/27.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, rugându-l să nu pomenească în decursul tratativelor de pace, <ce se vor ține la Karlowitz> numele Țării Românești și al său personal, spre a evita complicațiile și dorințele de cotropire din partea beligeranților <austrieci și poloni> și a nu provoca bănuielile <turcilor>. Îl asigură de credința și încrederea sa spre a feri țara de primejdii.

Prea cinstite Domn,

Ivindu-se acest prilej, de a înnoi și continua vechea și adevărata prietenie cu Excelența Voastră, pe lângă încredințarea adevărată a slujbelor mele și rugăciunea pentru statornica Excelenței Voastre sănătate, vă doresc din toată inima izbânzile cele mai depline, așa cum le doriți, în purtarea de acum a tratativelor. Și așa cum din deprindere este știut dintotdeauna, că monarhii și cei ce dețin puterea, nemulțumiți cu regatele și provinciile lor, se zbat să mai dobândească altele, chiar cu războaie și cu pagubele de neînălțurat ale popoarelor, atât pentru a câștiga ceva mai mult cât și pentru fală și pe de o parte în momentul cel mai potrivit pentru liniștirea gâlcevilor privind hotarele propriilor stăpâniri, năzuiesc să-și lărgească puterea, iar pe de alta năzuiesc și se îngrijesc chiar să adauge pământuri străine la stăpânirea lor. Într-o astfel de desfășurare a împrejurărilor trebuie să luăm aminte că este drept ca în purtarea de acum a tratativelor de pace să nu se facă pomenire de vreuna din părți chiar despre această provincie, care ar fi mai mult cu pagubă decât cu vreun folos, câtă vreme treaba nu este încheiată.

De aceea, în această îndoială și nesiguranță, am simțit îndemnul să rog pe Excelența Voastră, ca cel mai înțelept prieten al meu și cel mai nimerit mijlocitor în acele tratative, să binevoiască a-și aduce aminte și a fi cu băgare de seamă ca nu cumva această provincie zbuciumată, ori numele meu, să fie amestecate în felurite greutăți și bănuieli și ca nu cumva în locul vreunui bine ce ar trebui să iasă de acolo, să urmeze vreo nedorită neplăcere și vreun lucru rău și păgubitor. Lăsând lucrul acesta pe seama desăvârșitei băgări de seamă și luminătei judecăți a Excelenței Voastre și lăsându-vă în grijă purtarea acestor tratative cu deplină încredere prietenească, sunt gata să rămân al Excelenței Voastre

Prea credincioasă și prea îndatorată slugă
Costandin Brâncoveanul
isc<a>

Trimisă din Târgoviște
la 17/27 octombrie 1698.

Ediții: E.D.Tappe, *Documents concerning Rumania in the Paget Papers* in "The Slavonic and East European Review", XXXIII (1954), no.80, p.206.

București, 1699 aprilie 4.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget trimițându-i pe lângă emisarul său oficial cu scrisorile obișnuite și pe unul din secretarii săi, cu scrisori și oarecare probleme deosebite. Roagă să-l primească pe secretar în mod tainic și să-i răspundă la întrebările ce i le va pune, dar confidențial. Se arată pregătit oricând să-l servească.

Prea cinstite Domn,

Pe lângă trimisul meu aparte și întărit din scrisorile de dinainte, mai adaug și pe predătorul acestora de acum, pe secretarul meu credincios, căruia i-am dat însărcinarea ca într-o binevoitoare primire anume, căpătată de la Excelența Voastră, să vă înfățișeze oarecare probleme.

De aceea vă rog din toate puterile, ca în această treabă în care mă îndrept către Excelența Voastră fără prefăcătorie și în chip tainic, să binevoiți a-mi răspunde în același fel.

Vă făgăduiesc ca în toate împrejurările care trebuie să dovedească adevărata prietenie și cu toate prilejurile de a vă aduce o slujbă, am să fiu mereu gata cu tot ce îmi stă în putință și întotdeauna cu convenita dragoste și cu prețuire, rămân

Al Excelenței Voastre prea credincioasă
și prea îndatorată slugă,
Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Scrisă la 4 aprilie (stil vechi) 1699.

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, filele 49-49^v, doc.25; original latin.

București, 1699 aprilie 9.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, regretând faptul că trecând prin apropierea hotarelor sale în drumul acestuia de întoarcere <de la Karlowitz la Constantinopol>, nu a avut fericitul prilej de a-l întâlni. L-a trimis ca să-l salute pe unul din boierii de frunte ai Curții, <logofătul> Matei Cleronomos. Își arată din nou devotamentul și credința către destinatar.

Prea cinstite și prea înălțate Domn,

Cu cât de mare bucurie înțeleg din prea binevoitoarele scrisori de la Excelența Voastră, că ați avut o fericită trecere prin locuri învecinate cu hotarul meu. Totuși aș fi fost copleșit de o bucurie cu mult mai mare și aș fi socotit un prea deosebit noroc pentru mine, dacă în urma unei oarecare mici abateri din drum, v-aș fi îmbrățișat la vedere. Dar, deoarece nevoia de a fi cu băgare de seamă, m-a lipsit de prilejul dorit, pe lângă un firesc semn de mulțumire, dată fiindu-mi însemnătatea acestei treceri, trimit la Excelența Voastră pe nobilul drag Mathias Cleronomos, cel mai înalt conducător al cancelariei mele, cu cea mai binevoitoare salutare și cu deplina mărturie a dragostei mele adevărate, care în urma tuturor actelor de credință, a bunăvoinței chiar de curând pusă la încercare și a altor dovezi de adevărată prietenie e însărcinat a vă aduce în numele meu cele mai plăcute mulțumiri. Și se va ruga ca adevărul simțămintelor arătat de o parte și de alta până acum, să se întărească totdeauna și să crească. Pe care din partea mea, înaintându-l cu toată grija și cu cinstea cuvenită, rămân

Al Excelenței Voastre
prea credincioasă și prea îndatorată slugă
Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Trimisă din București
la 9 aprilie 1699, stil vechi

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, filele 47-47^v, doc.24; original latin.

38

București, 1699 aprilie 13.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, exprimându-și regretul că trimisul și secretarul său, trimiși să-l întâmpine la Rusciuc, nu s-au întâlnit cu dânsul, deoarece, fiind ziua de Paște <9/19 aprilie>, el s-a grăbit să plece de acolo mai devreme. Speră să primească scrisorile anterioare și pe cele de acum cu agentul său la Poartă, Ianache <Porphyrta> care să-i înainteze și salutul său prea respectuos.

Prea cinstite Domn,

Mă frământ într-o mare supărare și neliniște, deoarece trimisul meu, ca nobil imputernicit oficial, împreună cu secretarul meu, ce trebuiau să salute pe Excelența Voastră, n-au mai găsit-o de față la Rusciuc, fiind tocmai ziua de Paște, în care Ea plecase cu mult înainte de amiază. Care lucru cu totul neplăcut, punându-l pe seama, pe de o parte, primirii cu întârziere a prea binevoitoarelor scrisori ale Excelenței Voastre și pe de altă parte întâmplării cu neașteptata plecare grabnică, rog cu toată străduința pe Excelența Voastră să nu pună în seama lipsei mele de cinstire, cel care doream cu toată grija și sânguința să arăt cât mai din plin dragostea mea și să Vă fie mărturisită prin secretarul meu, adevărata mea credință. Fiindcă am rămas lipsit de acest prea dorit prilej, am judecat potrivit să adaog la aceste scrisori și pe cele pe care le trimiseseam mai înainte, cu rugămintea ca Excelența Voastră, pe care mereu vă urmez și vă voi urma, să păstreze despre mine aceeași părere prea vrednică și prea statornică. Și pentru ca gândul meu să fie mai bine lămurit față de Excelența Voastră, am dat porunci Domnului Ianache ca să binevoiască să înfățișeze Excelenței Voastre în de față ascultare, cum că eu mă încred în cea mai înaltă băgare de seamă și în bunătatea înăscută a Excelenței Voastre, la a cărei statornică bunăvoință și dragoste încredințându-mă, rămân mereu

Prea credincioasă și prea îndatorată slugă
Costandin Brâncoveanu
isc <a>

Trimisă din București
la 13 aprilie (stil vechi) 1699

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, filele 37-37^v, doc.19; original latin.

39

București, 1699 mai 28/iunie 7.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, exprimându-și din nou regretul că trimișii săi nu l-au putut întâlni spre a le remite răspunsul la întrebările puse. Totuși kapukehaia sa la Constantinopol, Ianachi Porphyrta, i-a făcut cunoscute bunele sentimente ale ambasadorului față de persoana sa, căruia îi este veșnic recunoscător pentru bunele sfaturi primite, chiar și atunci când a fost vorba de revizuirea hotarelor de către Poartă. Îi încredințează de devotamentul său nestrămutat, fiind gata să-l servească oricând.

Prea cinstite Domn,

Deși la ambele dorințe, adică mult dorita vedere a Excelenței Voastre, cu prilejul trecerii de curând prin vecinătate, ce trebuia să fie îndeplinită prin strădaniile oamenilor mei și la altele pe care vi le-am dat de știre, fiind eu lipsit de o atât de mare bucurie (pe care până azi o plâng cu durere), n-am primit nici un răspuns de la Excelența Voastră. Totuși prin darea de știre a prea cinstitului domn Ienaki Porphirita, rezidentul meu, cu multă grijă sunt înștiințat de toată bunăvoința Excelenței Voastre și de statornica ei prietenie față de mine. Tot timpul mie nu mi-a lipsit sfatul sănătos și neprefăcuta înștiințare îndrumătoare a Excelenței Voastre (chiar și atunci când Înalta Poartă dădea porunci să se facă o nouă rânduială a hotarelor). Pentru care dovadă de bunăvoință neprețuită, încă de pe acum împărtășită și pentru prea adevărata iubire, așa cum aduc astăzi nesfârșite mulțumiri Excelenței Voastre, tot astfel, cu bună credință, făgăduiesc să rămân tot timpul prea îndatorat și prea supus Excelenței Voastre, ale cărei dovezi de înăscută bunătate și cinstire, le-am cunoscut și continui să le cunosc. Voi socoti ca o rară și fără de preț fericire, dacă ați binevoi să-mi procurați prilejul de a vă sluji. Prea plăcutele Excelenței Voastre porunci, mă voi sili cu tot zelul și cu toată graba să le urmez și să le împlinesc. Între timp, mă încredințez bunăvoinței și grijei Excelenței Voastre cu toată cinstirea cuvenită și rămân întotdeauna

Al Excelenței Voastre
prea obligată și cu totul gata la poruncă slugă
Costandin Brâncovean <u>
</u>isc <a>

Trimisă din București,
8* iunie (28 mai) 1699

* Corect 7 după stilul nou.

Cor: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, filele 95-95^v, doc.48; original latin.

40

București, 1699 iunie 23/iulie 3.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, așteptând încă răspunsul la scrisorile sale, întârziat poate de tratativele în care se afla implicat ambasadorul în hotărnicirea hotarelor < Imperiului Otoman cu foștii săi adversari, imperialii și polonii >. I-a trimis din nou omagii prin vărul său Toma Cantacuzino. Regretă că nu mai este solicitat ca mai înainte, arătându-se grabnic a-l servi oricând.

Prea cinstite Domn,

Deși am așteptat binevoitorul răspuns al Excelenței Voastre la câteva scrisori ale mele, până acum n-a fost cu putință să-l primesc (poate din pricină că n-au îngăduit tratativele aflate într-o fază mai importantă); totuși așa cum n-am scăpat din vedere cu prilejurile de mai înainte, la fel și în acesta care se ivește acum prin cinstitul meu văr Toma Cantacuzino, trimis acolo pentru treburile mele proprii, nu scap din vedere să reinnoiesc Excelenței Voastre mărturia cinstirii prieteniei mele și cuvenita plecăciune prea gingașă.

Arătând prea multa mea părere de rău, că Excelența Voastră n-a binevoit să-mi ceară a o sluji la vreo trebuință cu toată graba și nici să se folosească de rezezi-ciumea de altădată, cu care eu mă socoteam, cu cea mai mare plăcere, să dovedesc străduința cea mai neprefăcută în îndeplinirea dorințelor, de aceea sunt și acum cu totul gata, așa cum sunt prea cunoscut închinării și bunăvoinței Excelenței

Voastre pentru mine, și mai cu seamă mă încredințez cu toată cinstirea și rămân mereu

Al Excelenței Voastre
prea îndatorată slugă, gata la toate
Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Trimisă din București
la 23 iunie/3 iulie 1699

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.97, doc.49; original latin.

41

<București>, 1699 iunie 23.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, încredințându-l de sentimentele sale de prietenie arătate și față de răposatul lui tată, <Ioan Cariofil>, de care nu trebuie să se îndoiască prin clevetirile răspândite de răuvoitori.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate mare retor al Mării Biserici Kiriță Rali, chiar îți salutăm mărirea, care să se bucure de cea de față a noastră scrisoare în sănătate și în bucurie.

Am văzut o scrisoare a mării sale și ne-am bucurat de sănătatea sa și am luat cunoștință și de pricinile care au împiedicat-o într-o vreme de timp atât de îndelungată și nu ne-a scris, dar acum încrezătoare în buna noastră oblăduire datorită vechei sale prietenii părintești, ne-a scris rugându-ne s-o cunoaștem ca pe cineva care se roagă pentru noi și ca pe un prieten neschimbat, fără să dăm crezare și ascultare clevetirilor și celor care se bucură de nenorocirile <semenilor>. Însă, ca să nu lungim și noi vorba tocmai pentru un repede răspuns (întrucât și mereu avem grijă) vom spune pe scurt două-trei lucruri și, să isprăvim. Dar dacă mărirea ta ne-a scris o singură dată mai de mult, și nu i-am răspuns, nu trebuie să ia în nume de rău acest lucru și să creadă că a venit din vreun gând potrivit, ci din opreliști pricinuite de felurite împrejurări. Răposatul său tată iarăși, ce de bunăvoință și câtă înțelegere și ajutor a văzut și s-a bucurat atât din partea noastră, cât și din partea răposatului Domn...? și era socotit ca făcând parte din rândul prietenilor noștri scumpi și, ca dascăl și bătrân era un om ce se bucura de cinstire, este aceasta un lucru mărturisit și, întrucât îl mărturisești și mărirea ta împreună cu noi că, așa a fost, mai ales că se întâmplase să te arăți urmaș al unui asemenea mare om și prin nimic să nu arăți că asupra ta au avut înrăurire <diferiți> clevetitori prin scrieri de ale lor ori oameni ce se bucură de nenorocirea altuia. Chiar așa? Pentru că nici prin scrieri, nici într-alt fel cumva nu ne-au arătat nouă și nici împotriva mării tale ci, doar tăcerea ta care s-a băgat în seamă singură, ea a dat naștere la o asemenea bănuială fără pricină.

În ceea ce ne privește, nici pe prieteni nu i-am alungat, nici că am dat cuiva vreun temei sau pricină ca să aibă de suferit din partea noastră, dar toți acei ce dau întâietate să aibă prietenia noastră, întotdeauna noi suntem gata, iar acei ce nu vor s-o aibă, nici nu-i silim, însă nici că îi socotim vinovați că doar ei sunt stăpâni pe voința lor, iar mărirea ta dacă îți să te bucuri de hatărul nostru și să ne scrii, ai să capeți și urmările prieteniei.

Acestea <deocamdată> drept răspuns, iar anii săi <ai mării tale> să fie mulți.

Io Costandin Voievod

1699 iunie 23

<Adresa>: Către prea cinstitul și prea învățatul arhon, Kiriță Rali, mare retor al Mării Biserici a lui Hristos, cu sănătate. (L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarilor greci Ioan și Ralachi Cariofil în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1148-1149, doc.7; original grec.

42

1700. martie 27

Constantin vodă Brâncoveanu către solul său din Rusia, Gheorghe Castriotul, în care îi face cunoscută buna comportare a trimisului țarului <Petru I> la Poartă. Emilian Ignatievici <Ukraințev>, în tratativele purtate cu dregătorii otomani pentru încheierea păcii. Atitudinea perfidă a marelui dragoman <Alexandru> Mavrocordat <Exaporitul> slujind pe turci împotriva creștinilor. Ajutorul dat lui <Ukraințev> de către kapukehailiele domnului de la Constantinopol și de către patriarhul Ierusalimului <Dosoftei al II^{ea} Notara> prin sfaturi și învățături. A trimis 6 pachete de scrisori ale trimisului rus în patru rânduri spre destinație, adică la hatmanul <cazacilor Ivan Stefanovici Mazepa> și către țarul <Petru I>. Turcii nu sunt dispuși a încheia pacea cu rușii până nu vor vedea încheiată răzvrătirea arabilor și perșilor din apropierea orașului Basra <în Mesopotamia>.

Traducere după o scrisoare în limba greacă

Copie de pe un hrisov al Prea înaltului meu Domn anul 1700, luna martie, 27 zile.

Îți facem cunoscut ceea ce am auzit de la mulți, și rezidenții noștri de la Țarigrad au scris și scriu că Emilian Ignatievici s-a purtat foarte cuminte și stăruitor cu turcii și că a răspuns foarte chibzuit și înțelept la tot felul de întrebări de-ale lor, pe care între timp le-a avut în legătură cu propunerile lor și răspunsul la ele. Și dacă și din partea lui împotriva voinței sale față de această slujbă se pare că nu s-a făcut nici o greșală, cu toate că păgânii sunt vicleni, întotdeauna fățarnici și nu spun niciodată adevărul față de creștini și au stăruit în fel și chip și toți s-au străduit, firește, să-l ispitească, mai ales mijlocitorul lor, trădătorul Iudă, adică Mavrocordat, care pentru o glorie deșartă și trecătoare nu pune nici un preț pe creștini și ajută pe agarenii care sunt de o teapă cu el. Dar și noi prin rezidenții noștri și prin grija altor prieteni de-ai noștri și buni creștini n-am părăsit niciodată, ci cu toată sârguința am dat un anumit sfat și știrile trebuincioase însuși diacului de Dumă Emelian pentru ca el să știe cum se petrec lucrurile în lumea aceea. Același lucru l-a făcut întotdeauna și preafericitul părinte al nostru Patriarhul de la Ierusalim și de aceea am poruncit și pe viitor rezidenților noștri ca ei întotdeauna să facă toate înlesnirile diacului de Dumă și pe viitor până la desăvârșire așa va fi.

Iar ceea ce ni s-a scris de la voi nouă, credem că știi și tu de aceea nu ne vom lungi astăzi cu vorba. Totuși am dat răspuns la toate. Dar mai ales din luna ianuarie și până acum am scris de 5 ori și am trimis în 4 rânduri 6 pachete de scrisori pe care ni le-a trimis diacul de Dumă și ne-a rugat mult de tot ca noi să le trimitem așa cum sunt hatmanului, pentru că avem inimă sinceră și dragoste curată și fierbinte pentru Măria Sa sfântă și autocrată. Iar pe pagubă și pierderi nu punem nici un preț. Și am trimis acele scrisori. Și să ajute puterea dumnezeiască ca scrisorile dintâi și cele de acum să fie înmănate Autocratului încununat de Dumnezeu și cui se cuvine. Și să îndrumeze Domnul Dumnezeu tot ce începe el, tot ce iubește și dorește. Iar noi întotdeauna suntem gata să slujim Măriei Sale Autocrate, precum am făgăduit dintru început.

Și-ți mai fac cunoscut că ni se scrie de la Țarigrad că de la unii oameni de seamă s-a auzit că turcii vor să pună la cale unele sfaturi mari și obștești și că

atunci ar vrea să-i dea un răspuns hotărât diacului de Dumă Emelian despre pace sau despre război și că treaba aceasta o chibzuiesc unii oameni mari de acolo și că turcii vor să vadă care va fi sfârșitul răzvrătirii arabilor și perșilor, pentru că acolo se aude că ei au săvârșit o anumită năvală lângă orașul Basra, dar noi nu credem de loc acele vorbe, mai ales credem dimpotrivă că prin acest zvon ei vor să-i ispitească pe creștini. Și să ne dezvăluie Dumnezeu sfaturile lor viclene și tainice.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.140-141, doc.39; traducere rusă după original grec.

43

București, 1701 februarie 18

Constantin vodă Brâncoveanu către papa Clement al XI-lea, cinstit cu un an mai înainte de vârul său, <marele paharnic> Răducanu Cantacuzino, pe vremea când era cardinal <sub numele de Giovanni Francesco Albani>, felicitându-l călduros pentru alegerea sa recentă în fruntea Bisericii Catolice, adusă lui la cunoștință de către preotul <Nicolae> Comnen Papadopol. Domnul își exprimă speranța că, nu peste multă vreme, va fi în măsură să i se închine în persoană.

Preasfinte și Preafericite Părinte,

Pe cel pe care în fericitul an trecut l-am cinstit cu adâncă plecăciune cuvenită, prin vârul meu, slăvitul Radu Cantacuzino, ca pe Eminentul Cardinal, acum îl îndrăgesc și îl prea măresc ca pe marele Pontifroman, a cărui vestită faimă răsună în toată lumea, despre a cărui înălțare prin voia lui Dumnezeu pe culmea celui mai de seamă cin, sunt cât se poate de sigur <înștiințat> prin domnul părinte Comnen Papadopol; și nu pierd prilejul de a-l ruga din tot sufletul pe Cel de Sus ca binecuvântându-vă, <alegerea> să fie cât mai prielnică și fericită Sanctității Voastre, iar Bisericii drept credincioase cât mai folositoare, ca din voia și întocmirea lui Dumnezeu, prin Sanctitatea Voastră să se facă auzită cea mai izbutită voce de obște, marea înțelepciune înnăscută, deosebita pricepere, cea mai dreaptă conducere și alte podoabe ale celor mai alese virtuți, în așa fel, ca tuturor creștinilor din lume să le poată aduce mântuirea dorită și liniștea cea mai bine cuvenită. Până când, fără îndoială, nădăjduiesc ca în viitor, cu cea mai credincioasă plecăciune a sufletului meu, voi <putea> săruta după cuviință poala sacralului veșmânt de purpură al Sanctității Voastre, rog <să primesc> binecuvântarea Pontificală Apostolică.

Al Sanctității Voastre
cel mai credincios și umil fiu întru Christos
Constantin Brâncoveanu, principele Valahiei.

Dată în București în Țara Românească

În a optsprezecea zi a lunii februarie

A anului o mie șaptesute unul,

Ediții: Virginia Vasiliu, Costantino Brâncoveanu e il Cattolicismo, în "Ephemeris Dacoromana", Roma, III, 1925, p.112-113; original latin.

44

București, 1701 martie 5.

Constantin vodă Brâncoveanu către lordul William Paget, arătându-se încântat de prețuirea ce i-a arătat-o recent în scrisoarea trimisă la 28 ianuarie. Îi asi ură în continuare de bunele sale sentimente.

Prea cinstite Domn,

Deși prețuiesc totdeauna foarte mult chipul simțămintelor Excelenței Voastre față de mine, arătate în multe mărturii ale sufletului prea bun al Excelenței

Voastre, totuși nu cu puțină plăcere am aflat din scrisoarea Excelenței Voastre din 28 ianuarie, de dovada statornicej prețuirii a Excelenței Voastre față de mine, în timp ce mai înțeleg că Excelența Voastră nu m-a uitat. Așa cum am încercat întotdeauna să vă fiu plăcut, prin străduința mea de a vă sluji prin dovada, de a vă arăta prietenia mea, după putință; tot așa, stăruiind în sentimentele față de Excelența Voastră, Vă stă pregătită cu cea mai mare plăcere graba mea în acele treburi, în care mă ajută puterile și cu prețuirea și cinstirea cuvenită, rămân mereu

Al Excelenței Voastre
Prea credincios și gata pentru slujbă
Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Trimisă din București,
la 5 martie 1710

Cota: Univ. of London, S.O.A.S., *Paget Papers*, Bundle no.59, f.90, doc.50; original latin.

45

<București>, 1701 martie 31.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, manifestându-și satisfacția pentru reluarea corespondenței între dânsii și reafirmându-și prietenia sa fermă.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon, mare retor Ralachi Cariofil, chiar salutăm mărirea ta și cea de față scrisoare s-o găsească în sănătate și în bucurie.

Cinstita sa scrisoare trimisă ca răspuns la a noastră, am primit-o și ne-am bucurat de sănătatea sa, de asemenea am luat cunoștință și de mulțumirile pe care ni le aduce pentru îngăduința ce i-am dat-o de a ne scrie cu îndrăzneală prietenească și să ne arate din când în când nevoile sale și, o spunem iarăși, așa să o știe bine că, în orice împrejurare ne-ar ruga ceva, care ne va sta în putință, de dragul său nu o vom trece cu vederea, doar să ne țină sănătoși Dumnezeu, de la care să ai ani mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1701 martie 31

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului arhonte, marelui retor și prietenului nostru Kiriță Ralachi Cariofil.

Cu sănătate și fericire
(L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1149, doc.8.

46

București, 1701 (7209), aprilie 1

Constantin vodă Brâncoveanu către țarul Rusiei Petru I Alekseievici scuzându-se de întârzierea răspunsului datorat solului său din Rusia, Gheorghe Castriotul, care i-a transmis cartea de miluire dată de țar <înainte de 29 ianuarie, unde i se aduc mulțumiri pentru ajutorul dat și făgăduiala de a-l adăposti în Ucraina la caz de nevoie>. Domnul își arată deplina recunoștință pentru această protecție.

Nădăjduiește la eliberarea țării sale de sub robia păgânilor turci prin lupta dreaptă a țarului.

Din mila lui Dumnezeu prealuminatului și preaputernicului Mare Domnitor, Țar și Mare Kneaz Petru Alekseievici... mă închin cu smerenie până la pământ ca un rob.

Cu plecăciune adâncă, chiar până la fața pământului, ca un rob, cuprinzând picioarele prea luminoasei Voastre Mării, cer iertare la marea și puternica Voastră Mărie domnească, deoarece mă văd căzut în păcat: până acum am tărăgănat cu răspunsul (întrucât faptele din vremea din urmă ne puneau piedici) și nu v-am adus și nu v-am înfățișat printr-o scrisoare de a mea - umilă și smerită - mulțumirile mele ce vi le dătoz Măriei Voastre domnești prealuminate pentru binefacerile prea multe, milostivirile și darurile și milele Domniei Voastre domnești, care au întrecut puțința și firea mea.

De toate acestea am fost înștiințat într-un chip desăvârșit de domnia sa pan Castriotul, reîntors aici, care mi-a făcut cunoscut și m-a înștiințat, și nu numai pe mine dar și întreg popor și neam al nostru și care ne impune această mare îndatorire de a aduce un grabnic <răspuns> ce-l datorăm Măriei Voastre domnești cu multă bucurie și nădejde în milostivirea și bunătatea Măriei Voastre prealuminate și puternice. Toate acestea ne încântă mult sufletele noastre și alină mult viața noastră înrăită din pricina păgânilor fioroși și spurcați.

În ceea ce privește această milă neînchipuit de mare, făgăduită de Domnia Voastră, noi și tot neamul și poporul nostru pravoslavnic suntem datori de a-i aduce <slava> Domnului nostru (ceea ce facem cunoscut Măriei Voastre domnești prealuminate și puternice), însă nu avem cu ce și nu știm cum vom putea să vă aducem recunoștința noastră, doar să ridicăm ochii în sus și mâinile să le îndreptăm înspre cer, împreună cu toate bisericile noastre și cu toate popoarele pravoslavnice și îl vom ruga neobosit și fără contenire pe Făuritorul a tot ce este și Atotputernicul Dumnezeu pentru viața prea scumpă și neprețuită a Măriei Voastre domnești prealuminate, să te ajute, să te păstreze și să te întărească <Dumnezeu> pentru ani lungi, mulți și până la adânci <bătrâneți> întreg și cu sănătatea deplină, în bunăstare și fericire neasemuită și <să-ți dăruiască cerul> biruințe slăvite și minunate asupra dușmanilor Măriei Voastre domnești prealuminate și asupra tuturor dușmanilor Sfintei Biserici Apostolice de Răsărit cu adevărat pravoslavnice.

Despre toate acestea ne rugăm sârguincios și neadormit din toată inima și sufletul nostru și ziua, și noaptea în orice loc <în orice> lăcaș. De asemenea ne rugăm să ne miluiască și pe noi <Dumnezeu> ca să vedem acea zi luminoasă, zi mare și sfântă, pe care o dorește mult tot <poporul> cu adevărat pravoslavnic și așteaptă și nădăjduiește de a o vedea ca pe al doilea Mesia (<prin care> înțelegem venirea Măriei Voastre domnești prea luminate), după cum Acesta a izbăvit și a slobozit de robie și chinuirea nemaivăzută de către diavol întregul neam creștinesc, de asemenea și Măria Voastră creștinească prealuminată să ne izbăvească de <robia> diavolului în carne și oase și de chinuitorul celor pravoslavnici.

Cu toate acestea în ceasul de față mă închin la picioarele Măriei Voastre domnești prealuminate și sărut smerit poalele porfirei Măriei Voastre domnești prea puternice și prea luminate.

Al Măriei Voastre prealuminate,
umil și nevrednic rob, gata oricând la poruncile Dvs.
Constantin Brâncoveanu, voievod.

Din București,
aprilie 1 zile, anul 7209.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.165-166, doc.47; original rus.

Constantin vodă Brâncoveanu către soborul preoților din Brașov și al bătrânilor din cartierul Șchei înștiințându-i că a luat cunoștință de plângerile făcute împotriva mitropolitului <Bisericii Unite, Atanasie Anghel> și îi felicită pentru hotărârea lor de a rămâne la ortodoxie, păstrându-și credința strămoșească. După știrile primite de domn de la Curtea din Viena, rezultă că mitropolitul Bisericii Unite n-are voie să convertească pe nimeni cu sila la uniaticism (cultul greco-catolic) și de aceea domnul este încredințat că <Athanasie> nu se va atinge de clerul bisericii <Sf.Nicolae> din Șchei, care este ctitorită de domnia ortodocșii ai Țării Românești. La fel liniștește și pe preoții și credincioșii din Făgăraș.

Io Costandin Voevod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești
Molitvelor voastre preoților de la Brașov și altor bătrâni den Șchei sânatate vă pohtim, cartea ce aț<i> trimis ne-au venit și toate câte ne scrieț<i> am înțeles. Cât pentru dumnealui piscupul de acii din Ardeal, în ce feliu s-au purtat și ce au făcut, am cunoscut din scrisoare-v<ă>, de care bună nădejde am avut și încredințat<i> suntem, că Dumnezeu unora ca acestora, carii ocărăscu și nu cinstescu légea întru care s-au pomenit și în[n]aintea lui Dumnezeu s-au făgăduit, cu degrab le va răsplăti, că de multe ori aciasta am văzut, că cel ce-ș<i> lasă légea sa și pofteste alta, iau plată de la dreptul judecător Dumnezău, iar molitva voastră și dumneavoastră afați pravoslavnici, cum că nimic nu v-aț<i> lunecat, nici aț<i> umblat dup<ă> acéia. ce aț<i> păzit curata lége cea pravoslavnică, care de la părintii și moșii voștri o aveț<i>, de aciasta foarte ne-au părut bine și ne-am bucurat, căci cunoaștem, că aț<i> făcut lucru cinstit și cuvios, plăcut lui Dumnezeu și oamenilor celor înțelepți, de la care Dumnezeu rugăm să v<ă> întărească și să v<ă> păzească tot în cea strămoșească pravoslavnică lége, să o puteți ținea și păzi curată și nezmintită, căci noi vedem și de la Curtea împărătească de la Beci avem știre, că dumnealui piscupul n-are voe împărătească, ca să facă silă oamenilor, fără că numai cei ce vor vrea de voia lor. Deci nu gândim, nici socotim, că să va tinde dumnealui mai mult den câtu-i iaste porunca și <mai> ales că la acea besérecă sântem și noi ctitori, de vréme ce iaste făcută de răposății domnii ai acești<i> țări, ce trebuiește să păzească și să urmeze légea care au ținut până acum și noi iarăș<i> cu céia ce vor fi de pre partea noastră a v<ă> păzi și a v<ă> ajuta, cu céia ce se va putea, nu vom lipsi. Înțeles-am că și părintii de la Făgăraș și alți creștini pravoslavnici, iarăși asemenea nimic nu s-au lunecat cu firea, ce ș-au păzit cinstea legii sale, care și de aciasta mult ne-am bucurat, măcar că așa li s-au căzut a și face, de vréme ce noi acea sfântă besérecă o am rădicat și o am făcut cu acea nădejde, că o închinăm prea sfânțitei săborniceștii a Răsăritului Beséreci și că va fi prân putință preoții și creștinii lăcuiorii de acolo de acea pravoslavie să nu se lipsească și noi iar zicem, cu céia ce ne va fi prin putință a-i căuta și a-i păzi nu vom lipsi. Aciasta acum și Dumnezeu pururea să vă fie într-ajutor.

Io Costandin Voevod

Iulie 5 l<eat> 7209

Ediții: Sterie Stinghe, *Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei (1700-1783)*, vol.I, Brașov, 1901, p.15-16, doc.VIII; original român.

<București>, 1702 ianuarie 30.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, salutându-l prin marele clucer <de arie> Ianache și mulțumindu-i pentru serviciile oferite, de care, deocamdată, nu are nevoie. Va fi folosit la timpul său, așa după cum a apelat și la răposatul lui tată <Ioan Cariofil>.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate al nostru prieten, arhon Kiriță Ralachi Cariofil, tocmai salutăm a ta mărire și <urăm> ca cea de față a noastră scrisoare s-o găsească în sănătate și în bucurie.

Am primit destul de repede o cinstită scrisoare a ta, prin care aflând de buna sănătate, ne-am bucurat, iar faptul că nu am răspuns de atunci, nu se datorește decât clucerului nostru Ianache, prin a nu fi trimis pe altcineva la oraș, de aceea nu v-am răspuns, însă acum trăgând folos de prilejul venirii acolo a aducătorului de față, nu am lipsit de a-ți scrie prietenește, deși ne-a mai scris mărirea ta și înainte, rugându-ne s-o socotim drept o față plăcută <nouă> și s-o folosim în slujba noastră. Dar și atunci, ca și acum i-am răspuns îndeajuns și cerându-ne la fel, îi și răspundem și îi spunem că deocamdată neavând acolo nici un lucru care să aibă nevoie de ostenele tale, nu avem nici o treabă în care, am putea-o folosi ci, când se va întâmpla să fie, atunci îți vom scrie și te vom pune la osteneală și, să nu ai îndoială că nu ne ești prieten și că nu ținem la tine și nu îți vom binele, deoarece și noi pe răposatul tău tată cu mulți ani în urmă îl aveam ca un părinte și potrivit dragostei acesteia părintești, fără îndoială te socotim și pe tine încât mărirea voastră și știe acest lucru, iar anii voștri să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1702 ianuarie 30

<Adresa>: Către Prea Cinstitul și prea învățatul mare retor al Marei Biserici, arhon Kiriță Ralachi Cariofil și al nostru prieten, cu sănătate

(L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărmurarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1149-1150, doc.9; original grec.

49

<București>, 1702 mai 6.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, reafirmându-i stima și prețuirea lui, ca și prietenia arătată rudelor sale, față de care nutrește cele mai bune sentimente.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate al nostru prieten arhon Kiriță Ralachi Cariofil, tocmai îți salutăm mărirea și urăm ca cea de față a noastră scrisoare s-o găsească în sănătate și în bucurie.

Am primit cinstita-i scrisoare și ne-am bucurat de sănătatea sa și am luat cunoștință și de mulțumirea ce ne-o aduce cu privire la știrea pe care i-am dat-o și anume că te păstrăm ca pe un vechi prieten și la vremea, când vom avea nevoie, ne vom folosi de această prietenie; chiar și acum, după cea de față salutare, din nou îți dăm aceeași știre. După aceasta, mărirea ta ne arată și ne înfățișează starea legăturilor de la început cu rudele tale, spre a ne da seama și să ieșim din părerea ce urma s-o avem, chipurile pentru mărirea ta, adică având aceeași păreri și același fel de purtare cu ale lor, însă acest fel de a vedea <lucrurile> Kiriță Ralachi, nu și-a aflat locul fiindcă noi față de rudele tale nu avem nici o răceală ori scârbă, pentru a ne purta urât cu ai lor; <dimpotrivă>, fețele lor alese au însemnătate pentru noi și îi socotim atât ca rude, cât și ca creștini și îi iubim ca atare, iar cât privește faptul că așa este, timpul va fi acela care va fi martorul bun care, pe fiecare din noi îl face să-i schimbe părerea.

Așadar, ieși și mărirea ta din părerea aceasta și cunoaște-ne, pur și simplu, ca prieteni și scrie-ne cu îndrăzneală despre cele ce se cuvine s-ajungă la cunoștința noastră, despre sănătatea ta, ai cărei ani, dare-ar Domnul să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1702 mai 6

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului mare retor Kiriță Ralachi Cariofil, cu sănătate L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1150, doc.10; original grec.

50

1702 (7211) decembrie 28

Constantin Brâncoveanu către Andreas Rheter, jude al Brașovului, făcându-i cunoscut că după ce a cumpărat în anii trecuți casele jupânului Francisc Franțisco) din oraș, i s-a făcut act de întărire a stăpânirii lor în românește. Domnul a făcut o traducere în latină a acestui document pe care o trimite judeului, rugându-l s-o copieze și să-i dea act formal de stăpânire a caselor în limba latină. Se arată gata de a face, la rândul său, servicii.

Io Costandin Voevod *din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești*

La al nostru cinstit și pururea de bine voitor, dumnealui jupânului Andreiaș, marel <e> județ al cetății Brașovului, sănătate și mult bine poftim dumital <e> de la Dumnezeu. Cu aciasta facem știre dumitale că mai în trecuții ani, când am cumpărat casele jupânului Franțisco, am fost pohtit pre dumneavoastră de aț <i> făcut și cartea dumneavoastră pentru întărirea acelor case. Care carte iaste făcută rumânește. Pentru aciasta dară, poftim pre dumneavoastră să să facă letinește, precum iată, scoțându izvodu duple cartea cea rumânească, letinește, îl trimise-semu dumneavoastră. Deci, precum scrie izvodul, pohtim pre dumneavoastră, așa să să facă și cartea. Noi încăș <i> la céle ce ne-ți pofti dumneavoastră, gata ne vom afla, păzind pururea vecinătatea cea bună. Și, cu aciasta sfârșindu, iarăș <i> rugăm, mila lui Dumnezeu să fie pururea cu dumneata. Dich <e> m <vrie> 28 dni, <zua>, l <eat> <anul> 7211

Dumital[e] de bine voitor:

Io Costandin Voevod.

<Adresa pe v°:> Cinstitului și al nostru de bine voitor și vecin de aproape, dumisal <e> jupânului Andreiaș, marel <e> județ al cetății Brașovului, cu multă săn <ă> tate să s <ă> dea.

Ediții: N.Iorga, *Brașovul și românii. Scrisori și lămuriri (Studii și documente cu privire la istoria românilor vol.X)*, București, 1905, p.252-253, doc.4; original român.

51

1703 (7211) februarie 8

Constantin Brâncoveanu către Andreas Rheter, jude al Brașovului, înștiințându-l că a primit scrisoarea (cartea) lui în care ridică plângeri împotriva lui Andreiaș, care locuiește în casele domnului din oraș, deoarece acesta a făcut datorii bănești în urma unor speculații bancare (meșteșugul țehiurilor) și nu dorește să se înfățișeze la judecată cu reclamanții. Domnul îl asigură că va porunci lui Andreiaș să se prezinte la judecată, sperând că ea va fi dreaptă și deocamdată îi

va interzice să mai facă speculații bancare. A primit darurile (pocloanele) trimise pentru care mulțumește.

Io Costandin Voevod *din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești*

Bunului nostru priiater și vecin de aproape, în toată vrémea de bine voitor, dumnealui jupânul Reiter Andreiaș sãn <ă> tate și tot binele poftim dumital <e> de la Dumnezeu. Cartea ce ai trimis dumneata, ne-au venit și, de sãn <ă> tatea dumitale înțelegând ne-am bucurat. Alalte ce ne-ai scris dumneata, am înțeles. Pentru Andreiaș, care șade în casel <e> noastre, în Șchéei, cum că mulți pentru datorii ce ar avea la dânsul, îl trag la dumneata la judecată, și nu va să vie să să judece, și cum că să amestecă și în meșteșugul țehiurilor, - de aciasta vei ști dumneata că în știrea noastră acéstea nu sânt, ce iat <ă> că-i vom porunci, ca, oricine ce ar avea cu dânsul, și l-ar trage la judecata dumital <e>, să nu să ferească de judecată, ce cu toți să stea înaintea dumital <e>, să să judece. Numai și noi poftim pe dumneata, cu unii ca aceia să-i faci dreptate. Așijderea și pentru acéia ce zici dumneata că să amestecă în meșteșugul țehiurilor, noi încă nu poftim, nici să nu suferim céle ce n-au fost obiceiul să să facă. Ca și de aciasta i-am poruncit să nu să mai amestece în cele ce n-are treabă. Pocloanele ce ne-ai trimis dumneata, cu dragu le-am priimit, și mulțumim dumitale de osteneal <ă>, ca unui bun vecin. Aciasta, și mila lui Dumn <e> zeu să fie cu d <u> mn <ea> ta.

De bine voitor dumital[e]:

Io Costandin Voevod

Fev <ruarie> 8 d <ni>, l <eat> 7211.

<Adresa pe v°:> Bunului nostru priiatin și vecin de aproape, în toată vrémea de bine voitor, dumnealui jupânul Andreiaș Reiter, marel <e> județ al cetății Brașovului, cu multă sãn <ă> tate să s <ă> dea.

Ediții: N.Iorga, Brașovul și românii..., p.253, doc.5; original român.

52

1703 martie 14.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, adresându-i cele mai bune urări cu prilejul căsătoriei fiicei sale cu Kiriță Constantin și înștiințându-l că a rugat pe marele eclesiarh al Patriarhiei din Constantinopol, Kiriță Andronache <Lambrino>, să fie nun și să-l reprezinte la oficierea cununiei, deoarece nu poate trimite pe altcineva, boierii țării lipsind cu treburi, fie la Adrianopol, fie în alte părți.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon Kiriță Ralachi, mare retor, al nostru prieten, întocmai îți salutăm mărirea și <dorim> ca cea de față a noastră scrisoare s-o găsească în sănătate și în bucurie.

Am primit două cinstite ale sale scrisori, amândouă cuprinzând rugămintea pe care ne-o face, ca să trimitem să-i cunune pe iubita sa fiică cu prietenul nostru Kiriță Constantin și văzând cererea sa, pe unde ne-am dus, nu s-a întâmplat însă să se ivească un prilej ca să trimitem de aici pe vreunul din boierii noștri întru izbăvirea trebi, întrucât lipsesc, unii pe la Adrianopol, iar alții în altă parte; doar am scris marelui eclesiarh, prietenul nostru Kiriță Andronache, ca arhonte al orașului, față cinstită și <om> bătrân să fie nun și să primească ca din parte-ne, cununile și să cinstească nunta precum se cuvine, nuntă care, noi urăm, să fie într-un ceas bun și de Dumnezeu blagoslovit, și să le dăruiască tinerilor căsătoriți milostivenia sa, sănătate și viață bună, nașteri bune, belșug și fericire, încât să vă

bucurați și voi, să ne bucurăm și noi, și iarăși într-un ceas bun să le fie, iar Domnul care a învrednicit pe mărirea ta cu cununia lor, să o învrednicească și la cununile celorlalți copii ai săi, Domnul din partea căruia < să-ți fie hărăziți > ani mulți și buni.

Prietenul dumitale
Io Costandin Voievod

1703 martie 14

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului arhonte mare retor și prietenului nostru Kiriță Ralachi, Cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1151, doc.11; original grec.

53

<Târgoviște>, 1703 octombrie 18.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, mulțumindu-i pentru găzduirea vărului său Toma < Cantacuzino > < mare sluger >, la locuința lui din capitala Imperiului otoman și încredințându-l din nou de sincera și afectuoasă sa prietenie. Transmite salutări soției lui Ralachi, Smaragda și fiicei lor, fina domnului.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon și mare retor Kiriță Ralachi, îți salutăm întocmai mărirea, care să se și bucure de cea de față a noastră scrisoare în sănătate și în bucurie.

Cinstita sa scrisoare am primit-o și ne-am bucurat de a sa sănătate ca și de prieteneasca-i aplecare, care, și prin vorbă și prin scris, nu lipsește ca să-și amintească de noi, pe de o parte mahnindu-se de greutatea care se abat asupra noastră, iar pe de altă parte bucurându-se de iscusita, cu ajutorul lui Dumnezeu, înfruntare a acestor stări grele, precum și de faptul că mărirea ta ne urează o restatornicire pașnică. De altfel, mărirea sa l-a primit în boierasca sa locuință și pe vărul nostru bun Toma și arătându-se cu totul prietenește față de dânsul noi urăm de bine mării sale și îi aducem mulțumiri. Prin urmare, ca și altădată, mărirea sa ne roagă s-o cuprindem și noi în pomelnicul prietenilor noștri, dar acest lucru nouă ne arată că și mai de mult i l-am făcut cu prisosință și i l-am întărit și din nou acum spunem același lucru și îi dăm de știință că o socotim ca pe un prieten al nostru și că o vom pofti la timpul care se va ivi cel mai potrivit, spre un prietenesc folos. De aceea, să fie sigură de dragostea noastră și cu îndrăzneală să ne scrie < să mai spună tot >.

Pe boieroaica sa Kirița Smaragda precum și pe fiica sa și fina noastră le salutăm precum se cuvine, urându-le de la Dumnezeu sănătate, iar anii Dumneavoastră să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voievod

1703 octombrie

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului mare retor, arhon Kiriță Ralachi, cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Miha I Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1151-1152, doc.12; original grec.

1703 decembrie 17.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol, confirmându-i primirea unor scrisori și mulțumindu-i pentru devotamentul arătat față de persoana lui, lucru pe care i l-a împărtășit și arhontele Toma <Cantacuzino>. Îl va chema într-o slujbă atunci când va avea nevoie de serviciile sale. Transmite salutări soției lui Cariofil, Smaragda și fiicei lor, fina domnului.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon și mare retor Kiriță <Ralachi>, chiar îți salutăm mărirea, iar cea de față s-o găsească în sănătate și în bucurie. Am primit cele dbuă cinstite scrisori ale sale și ne-am bucurat de sănătatea sa, am citit și cele însemnate iar cât privește credința și dragostea, ca și orice zel al mării tale față de noi, ne-a încredințat de toate astea chiar și arhontele nostru Toma, numai că acest lucru l-am aflat noi de mult și știm că așa este, fără să fie nevoie de vreo altă dovadă; pe de altă parte, în ceea ce privește cererea repetată ca pe mărirea sa s-o așezăm într-o slujbă în care râvna sa să se arate și prin fapte, chiar și acest lucru așa cum în repetate rânduri l-am scris, când nevoia o va cere, noi o vom chema să se ostenească <ca să-și ție noua slujbă>, pentru că în orice lucru este nevoie și de vreme potrivită și, numai sănătate de la Dumnezeu să fie, între timp însă prieteneasca îndrăzneală trebuie să fie îmboldită, atât prin cuvântul, cât și prin fapta fiecăruia.

Salutăm, precum se cuvine, pre boiereasca sa Kirița Smaragda și pre fiica sa și fina noastră, iar anii mării tale, să fie mulți și buni.

1703 decembrie 17.

Io Costandin Voevod

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului mare retor arhon Kiriță Ralachi, cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, Din corespondența lui Constantin vodă Brâncovănu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1152, doc.13; original grec.

1704, ianuarie 17

Constantin vodă Brâncoveanu către <cancelarul Rusiei> Feodor Alekseievici Golovin de la Curtea țarului, trimițându-i răspunsul prin negustorul grec Spiridon, nepotul patriarhului de Ierusalim <Dosithei al II^{ea} Notara>. Negustorul amintit s-a întors de la Constantinopol unde, potrivit dispozițiilor domnului, răspunzând la apelul țarului, a înmănat rezidentului rus la Poartă, Piotr Andreievici <Tolstoi>, un ajutor bănesc în valoare de 30.000 de efimci. Domnul se arată oricând dispus de a răspunde apelurilor țarului. A primit scrisoarea lui Golovin trimisă prin negustorul Sava <Lukici> Vladislavov<ici> <Raguzinski> care a fost răsplătit de domn.

Tălmăcire după o scrisoare grecească cifrată, care a fost scrisă de domnul Țării Românești prin grecul Spiridon boierului de încredere Feodor Alekseievici Golovin.

Luna ianuarie 17 zile anul 1704.

Este nu numai drept, dar se și cuvine (Preaînalte boier de încredere și preadorite Domn, Domnule Feodor Alekseievici Golovin) ca prietenii să-și scrie și să-și

vestească cele trebuincioase și cele întâmplătoare (căci aceasta o cere prietenia cea mare și neprefăcută). Dar întrucât aducătorul acestei scrisori, cinstitul domn negustor Spiridon sau nepotul prea fericitului patriarh al Ierusalimului, are de vestit destule Înălțimii Voastre despre întâmplări trecute, cât și despre cele de acum, petrecute în aceste țări, ca martor care a fost față la toate aceste întâmplări, dar mai ales pentru că a sosit din nou de la Țarigrad, n-am vrut să lungesc vorba și să împovărez prin scris auzul Înălțimii Voastre, lăsând ca el să vă spue prin viu grai cele ce a văzut și a cunoscut între timp. Rugăm doar înalta pronie dumnezeiască să vă găsească în deplină sănătate și în bună stare cu toți ai casei.

Totodată înștiințez pe Înălțimea Voastră că, la porunca preamilstivului Monarh <am dat> solului vostru Piotr Andreievici o sumă de 30000 de efimci, cu toate că și atunci și acum, noi și biata noastră țară ne aflăm la cea mai mare strâmtoare și în cea mai mare mâhnire din pricina neîncetelor cereri sau, mai bine zis a jafurilor păgânilor, <dar totuși> ne-am dat toată silința și am îndeplinit rugămintea sfântului Monarh (căruia ne închinăm, plecându-ne genunchii), trimițând <banii> suspomenitului sol, prin același Spiridon, după cum Înălțimea Voastră va afla mai pe larg din însăși scrisorile solului.

De aceea, dacă această treabă cere vreo rânduire sau vreun ajutor, aceasta se află în marea și înțeleapta chibzuire a frăției voastre și să ajutați cum puteți mai bine ca el să se înapoieze cât mai repede cu felurite știri.

Noi iarăși în privința celor ce se vor întâmpla în aceste țări, după slabele noastre puteri, suntem sânguincioși și nestrămutați și, făcând aceasta, lăsăm pe Înălțimea Voastră în grija și paza Atotputernicului Dumnezeu ca să vă dea ani mulți și fericiți.

Prea zelos pentru a vă îndeplini dorințele,

Constantin Brâncoveanu voievod.

În țidulă scrie:

În urma sosirii cinstitului negustor Sava Vladislavov am primit preacinstita voastră scrisoare de ocrotire și pentru dragostea Domniei Voastre l-am primit cu toată bucuria pe el, care se mai află aici, și, când o fi să plece, îi vom face ceea ce i se cuvine, deoarece este un om vrednic de cinste și tare iscusit.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.201-202, doc.55; traducere rusă după original cifrat grec.

56

București, 1704 martie 13

Constantin vodă Brâncoveanu către Ascanio Giustiniani, bailul Veneției la Poartă, făcându-i cunoscută prietenia statornică prin mijlocirea vărului său, <marele paharnic> Ștefan Cantacuzino <viitorul domn>, trimis cu o delegație de boieri la Constantinopol. A transmis scrisorile bailului la Veneția iar prin mijlocirea corespondentului său de acolo, <Nicolae Caraiani>, a primit altele anexate prezentei misive.

Prea cinstite și luminate Domn,

Legătura de prietenie cu Excelența Voastră nu-mi îngăduie să las să treacă prilejul de acum cu care pentru anume treburi ale acestei nefericite țări merg în acele părți niște boieri, printre care înălțatul domn Ștefan Cantacuzino, vărul meu, fără a vă face știință cu aceste puține rânduri de încredințarea acelorași curate simțăminte pe care vi le păstrează neștirbite.

Scrisorile Excelenței Voastre au fost trimise cu primul prilej, și, de la știutul corespondent în Veneția fiindu-mi sosite cele adăogate la acestea, care sunt poate din partea nobilei voastre case <familiei>, fără întârziere vi le trimit oferindu-mă

cu vie iubire pentru orice altă slujbă ce v-ar trebui în aceste locuri, spre a vădi că sunt

Al Excelenței Voastre,
Oricând gata și pregătit slujitor,
Costandin Brâncoveanu

București, 13 martie 1704

<Adresa:> Prea cinstitului și prea luminatului domn Cavaler Justiniani.

Ediții: Valeriu Papahagi, Corespondența inedită a lui Constantin Brâncoveanu cubailul Ascanio Giustinian (!) în "Revista istorică" XVII (1931), nr.7-9, p.174-175; original italian.

57

<București>, 1704 martie 28.

Constantin vodă Brâncoveanu îi mulțumește principelui Francisc al II^{ea} Rákóczi, conducătorul răscoalei curuților, pentru scrisoarea ce i-a trimis-o la 10 ianuarie, însoțită de manifestul-program al răsculaților adresat conducătorilor tuturor țărilor, făcându-i totodată cunoscute sentimentele sale de prietenie și exprimându-și speranța că vor întreține împreună relații de bună vecinătate.

Preainălțate Principe,

Domn, Domn vrednic de cinstire,

Zilele acestea am primit, am văzut și am luat aminte, cu cinstea și prețuirea cuvenită, la scrisoarea Înălțimii Voastre, dată la 10 ianuarie, și deopotrivă la manifestul împărtășit (după cum îmi face cunoscut Înălțimea Voastră) tuturor regiilor, principilor <și> statelor întregii lumi creștine, <pe care> ați binevoit a mi-l trimite și mie, iar întru cât privește vecinătatea dorită de Înălțimea Voastră, ce poate să fie mai plăcut și mai de folos decât să o cultiv nefățarnic și să o păstrez cu cea mai mare sfințenie.

Dumnezeu Atotputernicul și Multdreptul – prin a cărui Preaputernică Mână se împlinesc toate și sunt cârmuite acelea despre care singur El știe în adevărul faptelor că vor fi spre binele și folosul fiecăruia – El să hotărăscă, să îngăduie și să înfăptuiască potrivit nepătrunsei Pronii și voiei Sale. Rămân

Al Înălțimii Voastre,

Gata să <vă> slujesc

<în caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanul
voevod isc(al)

Data în 28 martie 1704

<Adresa pe un plic separat:> Prealuminatului Principe, Domnului Domn Francisc Rákóczi de Fölso Vadász etc., Domnul prieten și Vecin preavrednic de cinstire. Acolo unde <se va afla>. (L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu, Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (II) în "Revista Arhi elor", anul LXII (1985), vol.XLVII, nr.3, p.340, doc.2; original latin.

58

1704 mai 30.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol, adresându-i cele mai bune urări și manifestându-și bucuria de a fi botezat pe nepotul său <de fiică>, fiind reprezentat prin marele paharnic <Ștefan Cantacuzino>.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon Kiriță Ralachi, mare hartofilax, îți salutăm așa cum se cuvine mărirea și <dorim> ca cea de față a noastră scrisoare s-o găsească în sănătate și în bucurie.

Am primit cinstita sa scrisoare și ne-am bucurat de sănătatea sa și am aflat cum arhon Paharnicul, potrivit poruncii noastre l-a primit prin Sfântul Botez pe fiul nostru de duh și nepotul său și, cum cu toții împreună ați mâncat, ați băut și v-ați înveselit la botezul lui, pentru care mărirea sa ne mulțumește și ne urează să ne învrednicim și la cununile lui, așa să dea Dumnezeu, care să-l aibă în pază atât pe cel botezat, cât și pre voi, ca și pre noi, încât cu toții să ne bucurăm împreună și la acea Sfântă Taină, de la care și anii săi să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1704 mai 30

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului arhonte Kiriță Ralachi, marele hartofilax, cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1152, doc.14; original grec.

59

1704 (7212) iunie 9

Constantin Brâncoveanu către Andreas Rheter, jude al Brașovului, luând act de plângerile sale formulate împotriva incursiunilor prădalnice ale rebelilor curuți ce au jefuit alimentele (bucatele) locuitorilor din regiune. Domnul arată că răzvrățiții au încălcat și hotarele Țării Românești, fapt pentru care a trimis un emisar la căpetenia lor <Péter Kálnoki>, spre a protesta împotriva acestor acțiuni, a le interzice pe viitor și a cere despăgubiri pentru sătenii păgubiți, amenințând în caz contrar cu represalii. A trimis corpurile de slujitori (ostași lefegii) în regiunile de munte spre a apăra pe locuitori.

Io Costandin Voevod *din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești*

Bunului nostru priiaten și vecin de aproape, în toată vremea de bine voitor, dumnealui jupânul Andreiaș Reiter, mare[e]-județ al cetății Brașovul. Sănătate și tot binel[e] pohtim dumitale de la Dumnezeu. Cartea dumital[e] ne-au venit, și de a dumitale bună sănătate ne-am bucurat. Alalte ce ne-ai scris dumneata, pentru acei vecini ai dumneavoastră, de jafurile ce fac și pe cât<i> au prădat de le-au luat bucatele, am văzut, și ne pare foarte rău. De care lucru noi aciasta nu vom îngădui, mai vârtos căci au călcat hotarul țării noastre; ce iat<ă> că am trimis omul nostru la cine iaste mai mare pest<e> aceia, și i-am scris ca să întorcă săracilor toată paguba ce li s-au făcut; că, de nu vor da cui ce au luat, am învățat pe omul nostru să-i zică că apoi noi vom găsi de vom lua mai mult; ce să nu-i pară rău. Iat<ă> că am trimis și câțiva sluj<i>tori la munți, să păzească ca să nu-i mai lase pe unii ca aceia să să tinză și să mai facă ce au făcut. Și iar, ce va fi pen puțința noastră pentru folosul și ajutoriul dumneavoastră, nu ne vom apăra a nu face. Aciasta, și mila lui Dumn<e>zeu să fie cu dumneata. Iun<ie> 9 d<ni>, l<eat> 7212.

De bine voitor dumital[e];
Io Costandin Voevod.

<Adresa pe vº:> Bunului nostru priiatin și vecin de aproape, în toată vremea de bine voitor, dumnealui jupânul Andreiaș Reitel, mare<e>-județ al cetății Brașovul, cu multă săn<ă>tate să s<ă> dea.

Ediții: N.Iorga, *Brașovul și românii...*, p.170, doc.24; original român.

1704 iunie 21.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol, mulțumindu-i pentru urările făcute cu prilejul căsătoriei fiicei sale <Ancuța>, cu postelnicul Nicolae Rosetti.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon, mare hartofilax Kiriță Ralachi, îți salutăm pre cum se cuvine măreția și urăm ca scrisoarea de față să-ți găsească în sănătate și în bucurie.

Am primit cinstita sa scrisoare și ne-am bucurat de a sa sănătate și totdată am luat cunoștință și de urările făcute lui Dumnezeu și de faptul că s-a bucurat din inimă de căsătoria săvârșită mai înainte a fiicei noastre cu nepotul mării sale, Postelnicul Nicolae Rosetti, urându-ne în același timp să ne învrednicim ca să ne bucurăm și la copiii lor și să a jungem să luăm parte și la cununiile celorlalți copii, să-i auză Dumnezeu, de asemenea, odată cu mulțumirile noastre, la rândul nostru, urăm și noi mării tale, să se învrednicească la nunțile celor prea scumpi ai săi, așa cum mărirea sa dorește, iar noi să-i urăm de bine prietenește și, anii săi să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voievod

1704 iunie 21

<Adresa>: Prea cinstitului și prea învățatului arhonte mare hartofilax Kiriță Ralachi, cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu. *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1153, doc.15; original grec.

1704 iulie.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol, încredințându-l de amicitia sa neclintită și mulțumindu-i pentru sfaturile adresate de a întreține strânse legături cu ambasadorul Olandei la Poartă <Jacob Colyer>, lucru pe care l-a făcut timp de 24 de ani, acesta din urmă numărându-se prin vechii și devotații săi prieteni.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate mare hartofilax al mării Biserici a lui Hristos, arhon Kiriță Ralachi, prieten al nostru îți salutăm chiar mărirea, iar scrisoarea noastră de față s-o găsească în sănătate și în bucurie.

O scrisoare cinstită a mării sale am primit și ne-am bucurat de sănătatea sa, și am luat cunoștință de cuprins. Mărirea sa arată că se bucură atunci când vede vre o scrisoare de a noastră iar când nu are norocul să primească, atunci se măhnește și, desigur mărirea sa zice adevărul că, aceasta scoboară din prietenia pe care o are către noi; și nouă ne place să scriem des, astfel încât să dăm temei prietenilor noștri să se bucure, însă de acest lucru ne lipsește numeroasele griji și dacă nu scriem des, să avem iertare.

Mărirea ta stăruie să păstrăm și prietenia Excelenței Sale ambasadorului fi-meng ca fiind foarte folositoare și mulțumim mării tale pentru povață, însă prietenia prea glorioasei Sale Excelențe noi o avem încă de acum 24 de ani și a prins și rădăcini de neclintit, iar în orice împrejurare se ivesc și urmările acestora,

de aceea mărirea sa luând cunoștința de un lucru ce îl dorește să-l vadă ca și dinainte înfăptuit, bucură-se că și-a ajuns țelul și primește încă o dată mulțumirea din partea noastră pentru povață și, anii mării tale să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1704 iulie

<Adresa>: Către prea cinstitul și prea învățatul mare hartofilax al Marei Biserici a lui Hristos, prietenul nostru arhon Kiriță Ralachi, cu sănătate (L.S.).

Edi ii: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarilor greci Ioan și Ralachi Cariofil în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1153, doc.16; original grec.

62

Obilești, 1704 septembrie 8.

Constantin vodă Brâncoveanu îi scrie contelui Lőrincz Pekri că regretă arestarea cancelarului Transilvaniei, contele Miklós Bethlen, acuzat de trădare de austrieci, și îl asigură că va interveni în favoarea lui la Curtea din Viena în speranța că împăratul <Leopold I> va grația pe cel învinuit. Cere liberă trecere pentru un trimis al său la Viena.

Preastrălucite Domn, Domn nouă prevrednic de cinstire,

Nu avem îndoială că va fi ajuns acum, din plin, la cunoștința Strălucirii Voastre întâmplarea nefericită a preailustrului Domn Conte Nicolae de Bethlen în care și până acum se află vârat cu totul, și anume din ce cauză; acum, voind să-i venim în ajutor ca unui prieten al nostru, stând și cugetând, tot cântărim toate felurile de împrejurări și, drept urmare, nevindu-se nici o altă cale mai sigură de a-l ajuta decât ca noi singuri să ne dăm cu milostivire părerea pe lângă PreaAugustul Împărat, în seama cui stă anume să cerceteze și să orânduiască, după dreptul Țării precum și după cel Imperial, asemenea persoane (dacă s-ar fi făptuit vreo crimă împotriva Țării și a Sa).

De aceea am hotărât să cerem Strălucirii Voastre, ca prieten și vecin, să binevoiască nu numai să-l asigure, cu scrisoare de liberă trecere, pe purtătorul prezentei care se îndreaptă din partea noastră către Augusta Curte, la Viena, în privința salvării vieții aceluia, scumpă și nouă, ci și, după putința sa, să-i dobândească și să-i înlesnească o trecere și o întoarcere de acolo sigură și fără de grijă prin <scrisori> de recomandare către prietenii și voitorii noștri de bine; împlinirea acestui serviciu, nu numai deosebit de plăcut nouă și de răsplătit din partea noastră când se va ivi prilejul, ci urmărind a primi mulțumiri în mii de feluri din partea sus-numitului preailustru Domn Conte, va arăta un sprijin de neplătit. Asupra acestor lucruri, câtă vreme ne așteptăm să avem parte de o atitudine binevoitoare față de prietenul nostru, rămânem cu dorința de a ne lega de prietenia și afecțiunea Voastră,

gata să <Vă> slujim
<în caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanul
isc<al>

Obilești 8 septembrie <1>704

<Adresa pe un plic separat:> Preastrălucitului Domn, Domnului Laurențiu conte de Pekri, împuternicit permanent pentru Transilvania al preafinaltului Principe Rákóczy, Domnului Prieten și Vecin nouă prevrednic de cinstire. (L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu, Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (II) în "Revista Arhivelor", anul LXII (1985), vol.XLVII, nr.3, p.341-342, doc.3.

<Obilești>, 1704, septembrie 9

Constantin vodă Brâncoveanu către <cancelarul> Feodor Alekseiivici Golovin confirmând primirea scrisorilor ce i-a trimis prin logofătul Teodor <Corbea> și <grecul> Șpilot <sau Spiliot> <aflat în slujba patriarhului de Ierusalim Dosithei al II^{ea} Notara> și a banilor pentru rezidentul rus la Poartă <P.A.Tolstoi>. Roagă pe Golovin să intervină pe lângă țar să-l trimită îndărăt în țară pe solul său, David <Corbea>, deoarece se teme că nu cumva turcii să afle că are un rezident la Curtea Rusiei. Mulțumește pentru darul primit. Nu are alte noutăți să-i comunice din țară.

Traducerea scrisorii cifrate în limba greacă, scrisă de domnul Țării Românești către boierul Feodor Alekseiivici Golovin în acest an 1704 octombrie 18

Prealuminate și preainălțate Domn și prieten al nostru scump și mult dorit!

Două scrisori ale Domniei Voastre, cinstite și plăcute le-am primit - una cu logofătul Feodor, iar alta cu domnul Șpilot, din care am aflat de sănătatea Domniei Voastre, pe care mult v-o dorim și am trimis Proniei dumnezeiești slavă și recunoștință, și ne rugăm și de acum încolo ca să vă apere Cel de Sus de orice necazuri pe Domnia Voastră și pe toți cei scumpi ai Domniei Voastre.

Ceea ce a întârziat răspunsul (mai ales cea dintâi cauză) este din vina împrejurărilor, deoarece Monarhul n-a fost în orașul Său de scaun, iar după reîntoarcerea Lui era nevoie de timp ca să-l cunoască.

A doua cauză era aceea, că n-am avut ce să-i comunicăm Măriei Sale dumnezeiești și Luminății Voastre. Iar acum (deoarece se așteaptă reîntoarcerea Lui în orașul de scaun) vă rugăm, chiar foarte vă rugăm pe Luminăția Voastră, ca să se comunice Monarhului uns de Dumnezeu (pe El și picioarele Sale le sărut smerit) ca să binevoiască Măria Sa să dea drumul omului nostru David, deoarece s-a răspândit zvonul de către mulți și diferiți oameni că ne aduce pagube, dar chiar că ne amenință viața (deoarece stăpânul este nu numai un păgân, dar și un chinuitor barbar și un lup ce se nutrește cu sânge), și suntem încredințați că Monarhul creștin nu dorește să ne pricinuiască vreo pagubă sau nenorocire. Din această cauză omul acela trebuie să se întoarcă, și în viitor dacă vreo treabă îl va cere, noi ne vom gândi la el sau la altcineva, așa ca slujba Monarhului uns de Dumnezeu nu va rămâne niciodată nefăcută, numai să avem sănătate și voi și noi.

Iar o a doua scrisoare am primit-o din mâinile domnului Șpilot și plata bogată și darnică în bani, dată solului Țarului la Constantinopol, pentru care bunăvoință mulțumim mult Monarhului de obârșie dumnezeiască de asemenea mulțumim și Luminății Voastre pentru gândurile bune ce le-ați nutrit cu acest prilej.

Noi am fost totdeauna și suntem bucueroși pe cât ne e cu putință <să ascultăm> poruncile Autocratului cel dumnezeiesc, și fiecare dorință a Sa ne găsește gata fără vreo zăbavă (să-i dai Doamne! ani mulți și fericiți, iar nouă putere), să-i slujim Țarului credincios și zelos, până la sfârșitul vieții noastre, ascultă-ne Doamne! Se pare că domnul Șpilot a fost foarte mulțumit și indestulat atât de bunăvoință Țarului cât și de poruncile Luminății Voastre.

Am mai primit prin el un dar scump, care îmi face cinste, venind de la un prieten atât de scump, l-am primit cu multă bucurie. Și vă încredințăm să răsplătesc cu o slujbă sânguincioasă, ce se va cere de la aceste țări, ce o socotesc ca o mare milă.

Despre alte întâmplări din aceste țări nu este nimic de seamă a fi spus; ceea ce a fost mai însemnat - s-a spus lui David, și de la el Luminăția Voastră va auzi toate amănunțit. Rămân totdeauna gata de orice slujbe prietenești și zelose după legile prieteniei.

Gata totdeauna și la toate poruncile sânguinciosul
C<onstantin> v<oievod> Brâncoveanu.

1704 septembrie 9 zile.

64

1704 noiembrie 1.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol, înștiințându-l de primirea unei scrisori și de însărcinarea dată vărului său, marele paharnic Ștefan Cantacuzino, de a se interesa de persoana și doleanțele lui.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate mare hartofilax arhon Kiriță Ralachi, salutăm precum se cuvine mărirea ta, iar scrisoarea de față s-o găsească în sănătate și în bucurie.

O scrisoare cinstită din partea mării tale am primit și, ne-am bucurat de sănătatea sa și am luat cunoștință și de cele însemnate într-ânsa.

Deocamdată, cu prilejul venirii boierului și vărului nostru bun, marele Paharnic Ștefan Cantacuzinul, altceva nu avem de spus, afară de aceste două lucruri și anume primul să salutăm mărirea sa ca pe un prieten, după datină, iar al doilea să-i spunem că, am trimis vorbă aceluiași boier al nostru ca, prin viul său grai să întrebe pe mărirea sa ca să afle și să înțeleagă care este țelul său și să ni-l înfațișeze prin scris, astfel încât apoi să dăm răspunsul și, prin urmare mărirea ta, după întrebarea pe care i-o va pune Luminăției Sale în legătură cu țelul venirii sale, ai să afli și apoi va urma și din partea noastră răspunsul potrivit și, altceva nimic, iar anii săi < să fie > mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1704 noiembrie 1

<Adresa>: Către prea cinstitul și preainvățatul mare hartofilax al Marei Biserici a lui Hristos, arhonte Kiriță Ralachi, cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1154, doc.17.

65

1704 decembrie 16.

Constantin vodă Brâncoveanu către Ralachi Cariofil, mare hartofilax al Patriarhiei din Constantinopol, repetându-i cele transmise printr-o scrisoare anterioară și prin marele său paharnic Ștefan Cantacuzino.

Io Constantin Basarab Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia.

Prea cinstite și prea învățate arhon Kiriță Ralachi, mare hartofilax, îți salutăm chiar mărirea, iar cea de față să-l găsească în sănătate și în bucurie.

Am primit o cinstită scrisoare din partea sa și ne-am bucurat de sănătatea sa și am luat cunoștință și de cele însemnate în ea, ca și în însemnare, lucruri și fapte, pe care ni le-a deslușit mai pe larg și al nostru arhonte, marele Paharnic, și deoa-rece răspunsul la acestea l-am dat aceluiași arhonte al nostru, întrucât este la fel, lăsăm să-l înțeleagă și mărirea îndreptându-se către Luminăția Sa.

Deocamdată nu avem a vă scrie altceva mai mult în afară de <urare de creștinească de> sărbători bune, iar anii săi <să dea Domnul> să fie mulți și buni.

Al dumitale prieten
Io Costandin Voevod

1704 decembrie 16

<Adresa>: Către prea cinstitul și prea învățatul mare hartofilax al Marei Biserici a lui Hristos, arhonteale Kiriță Ralachi, cu sănătate (L.S.).

Ediții: Paul Cernovodeanu și Mihail Caratașu, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cănturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în BOR, anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1154, doc.18.

66

<București>, 1705 (7213) ianuarie 23

Constantin Brâncoveanu către Magistratura orașului Brașov, confirmând primirea celor două scrisori trimise cu emisarul "Țaco Ghiorghe". A luat act de înștiințarea făcută în legătură cu jefuirea vinurilor ce au fost trimise de la Câmpulung la Brașov de către rebelii curuți prădalnici, deși ei n-aveau nimic a face cu locuitorii Țării Românești. Domnul a trimis emisari în două rânduri la căpetenia curuță, Péter Kálnoki, spre a protesta și cere despăgubiri, fără a primi, până acum, vreun răspuns. În legătură cu plângerea Magistraturii privind impunerea vitelor locuitorilor transilvăneni trimise la adăpost în Țara Românească, domnul explică că din pricina lăcomiei dregătorilor Porții otomane care au socotit că principatul muntean este îndestulat în oameni și animale, mărind numărul contribuțiilor bănești, el s-a văzut nevoit să scoată o nouă dare pe vite plătită atât de locuitori cât și de străini. Pentru locuitorii din Transilvania a micșorat însă darea de la un ort pe vită, la 22 de bani, scăzând dintr-un ort câte 11 bani. Explicații mai amănunțite vor fi date de emisarul "Țaco" la înapoierea sa la Brașov.

Io Costandin Voevod, *din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești*

Cinstiților și ai noștri de bine voitori, dumnealor tot Sfatul cetății Brașovului, sănătate și tot binel[e] pohtim dumneavoastră de la Dumnezeu. 2 cărți ce ne-aț <i> trimis dumneavoastră cu dumnealui jupânul Țaco Ghiorghe, au venit, și de a dumneavoastră sănătate ne-am bucurat. Alalte ce ne-ați scris, am înțeles. Întăiu, pentru acéia ce s-au întâmplat la Brașov, și le-au luat Cruții*, ne scrieț <i> dumneavoastră și ne pohtiți ca să nu lăsăm să rămăie și ai dumneavoastră cetățeni și oamenii noștri la atăta pagubă. De aciasta veți ști dumneavoastră că noi mai nainte, până a nu ne veni știre de la dumneavoastră, înțelegând dănt-alții pentru acéle vinuri ce au luat Cruții, ne-au părut foarte rău de aciasta, căci, deși au cu dumneavoastră vrajbă și nedragoste, iar cu oamenii țării noastre n-au nici-o treabă, să-i prade, și, de-ndată ce am înțeles, am trimis 2 rânduri de oameni la jupânul Calnichi Petre, pohtindu-l să pue lucrul la o cale, să nu rămăie oamenii noștri prădați. Ce pân-acum nu ne-au mai venit răspunsu de la dânsul, iar, ce răspunsu ne va veni, veț <i> avea și dumneavoastră știre. Ne mai scrieți dumneavoastră că ați înțeles cum că au eșit aici la noi în țară o dajdie pe vite, și vă rugați pentru oamenii de țara dumneavoastră, carii ș-au trecut vitel<e> aici, pentru răutățile ce sânt acolo, ca să poruncim să nu le facă supărare. De aciasta veț <i> ști dumneavoastră, că, ajungând țara aciasta la mare greu, de vrême ce i s-au dus numele la Poarta Înpărâții turcești cum că într-aciastă țară s-au strânsu atăta om și atăta dobitoc, și den Țara Turciască, și den Țara Ungurească, și den Moldova, de iaste plină de oameni și de dobitoace, și, cu acest nume mare ce s-au făcut ticăloasei de țări, ne-au încărcat cu dările, cât iaste peste puțină săracilor, și nu

mai contenescu cu cerutul, - ce, având mare păs și supărare de bani, n-am mai avut ce să facem într-alt chip, ce ne-au căutat de nevoie de am scos seama a doao pe vite**, cine pe cât va avea să plătească, și așa s-au socotit cu tot Sfatul și boierimea noastră, ca să ajute și strinii pe pământeni la acest greu. Care aciastă dajde numai estimpu va fi, iar, dând Dumnezeu să mai răsufliăm den greul ce ne aflăm, altă dată ca aciastă dajde nu va mai eși. Însă iat<ă> că pentru dragostea vecinătății dumneavoastră am socotit, pentru oamenii de țara dumneavoastră ce sânt cu dobitoacele aici, ca să nu dea un ort de vită, precum dau pământénii de aici, ce am scăzut al treilea ban, adecă dentr-un ort 11 bani***, și am lăsat să dea numai câte 22 de bani de vită, și așa am dat poruncă celor ce umblă cu aciast<ă> dajde pen județe, ca să ia de la oamenii țării dumneavoastră numai câte 22 de bani de vită; mai mult să nu-i supere, precum mai pe largu și de la dumnealui jupânul Țaco Ghiorghe veți înțelége dumneavoastră. Aciasta, ș<i> mila lui Dumnezeu să fie cu dumneavoastră.

De bine voitor dumneavoastră:
Io Costandin Voevod.

Ghen<arie> 23 d<ni> <ziua>, 7213.

<Adresa pe vº:> Cinstiților și ai noștri de bine voitori, dumnealoru tot Sfatul cetății Brașov<u>lui, cu sănătate să s<ă> dea.

-
- * Ostașii rebeli ai principelui Francisc al II^{lea} Rákóczi.
 - ** Întăia *samă* de dăjdi fusese *pe capete*.
 - *** Deci un ort este egal cu 33 de bani.

Ediții: N.Iorga, *Brașovul și românii...*, p.32-33, doc.3; original român.

67

București, 1705 ianuarie 31.

Constantin vodă Brâncoveanu îl înștiințează pe contele Lőrincz Pekri că a primit scrisoarea sa din 8 ianuarie și că-i va răspunde verbal printr-un sol anume trimis din cancelaria sa; dorește respectarea bunei vecinătăți și a negoțului liber <între Țara Românească și Transilvania>, evitându-se încălcarea intereselor reciproce.

Preastrălucite Domn,

Domn nouă mult vrednic de cinstire,

În 8 ale <lunii> în curs am primit, după obicei, o scrisoare a Strălucirii Voastre și am luat aminte la cuprinsul ei, la care socotim că este de trebuință a răspunde doar în scris, punct cu punct, de vreme ce am vrut să trimitem acolo, la Strălucirea Voastră, pe un credincios dintre curtenii noștri, căruia i-am poruncit să <Vă> înfățișeze cele încredințate de noi, răspunzând atât la punctele scrisorii Strălucirii Voastre cât și la celelalte care ni s-au părut de cuviință, și ca atare noi ne lăsăm în seama relatării lui în viu grai. Numai acest lucru ni se pare trudnic, că este atât de aspră interzicerea negoțurilor ca unele care au fost o mare ușurare, mai ales în aceste vremuri, supușilor de amândouă părțile, mult apăsați de feluritele poveri și neajunsuri ale nenorocirilor; de aceea, după cum încă din vechime acestea* obișnuiau să curgă într-o deopotrivă legătură, tot astfel dorim să fie păstrate și de acum încolo, pofind să cultivăm mereu neatinsă și să păstrăm cu sfințenie buna vecinătate și adevărata prietenie ca și mai înainte; într-aceea am voit, ca vecin și prieten, să-i cerem Strălucirii Voastre ca, Ea însăși punând lucrurile în bună rânduială, să nu dea înapoi a purcede întru ușurarea sărăciei supușilor

amânduror stăpânirilor pe cât va fi cu putință; ceea ce, câtă vreme și noi suntem înclinați a purcede, rămânem, închinându-ne binevoitoarei Sale afecțiuni.

Al Strălucirii Voastre
Mult zeloși în a vă sluji
<în caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanu
isc <al>

București, 31 ianuarie 1705

<Adresa pe un plic separat:> Preailustrului Domn, Domnului conte Laurențiu Pekri, general etc. al trupelor din Transilvania ale Preainălțatului principe Rákóczi, Domnului mult vrednic de cinstire.

• Adică "negoțurile"

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol. XLVIII, nr.1, p.57, doc.5; original latin.

68

1705, iunie 2

Constantin vodă Brâncoveanu către țarul Rusiei Petru I mulțumindu-i că l-a lăsat pe ceașul <David Corbea>, trimisul său, să se reîntoarcă în Țara Românească. Se arată pregătit să-l slujească cu credință.

Domnul Țării Românești scrie Marelui Domnitor.

Preacuvioase, pravoslavnice și nebiruite Autocrat.

Sărut smerit și cu evlavie urmele sfintei Voastre Mării.

Am primit cu multă bunăvoință dumnezeiescul Vostru semn, parcă trimis de la Dumnezeu și, închinându-mă cu smerenie, am socotit că sunt fericit prin faptul că m-am învrednicit de asemenea cinste din partea Măriei Tale.

Pentru omul ceaș, căruia i s-a dat drumul, mulțumesc mult și la dumnezeiasca Voastră poruncă, la timpul potrivit, va fi trimis din nou la picioarele Măriei Voastre.

Iar ca să fim noi, așa cum poruncește Măria Ta, în măsura puterilor noastre, în slujba preaputernicei Voastre Mării, aceasta este o datorie a noastră de netăgăduit, nu numai pentru marea bunăvoință și milostivire pe care sfânta Ta Mărie o are față de noi, dar, slujind vouă, îi slujim însuși lui Vlădica Hristos, pentru care și sunt faptele și râvna sfintei Voastre Mării, pe care o rugăm cu sârguință să facă slăvite și nemuritoare faptele Voastre și să Vă facă temut pentru dușmani, binefăcător și mântuitor al acelor care vă privesc ca pe Dumnezeu.

Al dumnezeieștei și nebiruitei Voastre Mării prea smerit rob
Constantin Brâncoveanu.

Luna iunie, 2 zile, anul 1705.

Ediții: *Istorieskie sveazi...*, III 1673-1711, p.222, doc.65; traducere rusă după original grec.

69

București, 1706, ianuarie 30

Constantin vodă Brâncoveanu către <cancelarul> Feodor Alekseevici Golovin înștiințându-l că a primit scrisorile sale din 20 și 24 noiembrie prin trimisul său Mihalache și răspunzându-i prin același emisar. Îi trimite știri primite de la rezidentul țarului la Poartă <Piotr Andreievici Tolstoi> și de la patriarhul <Ierusalimului Dositheia al II^{ea} Notara>. Va comunica mai multe informații fiului

rezidentului <Tolstoi> care, căpătând învoire, va trece prin aceste locuri. Domnul dă de știre că treburile turcilor sunt încurcate în Anatolia, umblând zvonul că arabii răsculați au cucerit orașul Basra, dând și foc flotei turcești de pe râul Eufrat. În privința războiului purtat de curuți împotriva imperialilor, domnul dă de știre că principele <Francisc al II^{ea}> Rakoczi n-a putut împiedica sosirea ajutoarelor pentru generalul <Louis Bussy de> Rabutin în Transilvania, el însuși întorcându-se prin Maramureș în Ungaria. Unii dintre tovarășii săi de luptă s-au împrăștiat, refugiindu-se în Moldova și Polonia. Cei din Țara Românească și Moldova s-au întors mai târziu în nordul Ungariei de unde se fac incursiuni armate împotriva oștilor împăratului <Iosif I>. Domnului i-au parvenit știri despre medierea inițiată de diplomații englez <George Stepney> și olandez <Jan Jacob van Hammel-Bruyninx> în conflictul dintre curuți și imperiali. Deplânge soarta Moldovei și a domnului ei <Antioh Cantemir> asupra năpraznic de păgânii turci. Va trimite înapoi în Rusia pe trimisul său, <ceaușul> David <Corbea> atunci când va mai trece primejdia bănuielilor turcești și vor veni timpuri mai prielnice. Urează țarului biruințe împotriva vrăjmașilor și-i face cunoscută dorința fierbinte de a veni să-i mântuiască din robia turcească.

În scrisoarea domnului Țării Românești către boier e scris:

Prealuminate și preacuvioase boier de încredere. Făcând urări cu râvnă și din inimă Luminăției Voastre, rugăm pe Sfântul și Atotputernicul Dumnezeu să vă păstreze în sănătate și bine.

Cele două scrisori ale Luminăției Voastre le-am primit cu bucurie pe ziua de 19 decembrie, cea dintâi scrisă pe ziua de 20 noiembrie, iar cealaltă pe ziua de 24 a aceleiași luni prin același Mihalache, aflând din ele despre buna și tare dorita de noi sănătate și fericire a Voastră, și nu numai că ne-am bucurat mult, dar am slăvit și pe Milostivul Dumnezeu pentru că ne-a înveselit cu asemenea vești bune, iar ceea ce era scris am înțeles cu multă mângâiere, și mulțumire. Iar scrisorile solului vostru la porunca voastră le-am trimis de îndată Prea Fericitului și Prea Sfântului Vlădică, scriindu-i totodată și rugându-l, dacă este cu putință să binevoiască a le primi și a răspunde, și aceasta s-a făcut precum ne-am așteptat. Și aceasta a fost pricina pentru care am întârziat cu răspunsul la scrisorile Luminăției Voastre, iar de îndată ce ne-au sosit le trimitem fără vreo zăbavă cu același om al nostru Mihalache, deoarece am fost rugați să le trimitem prin ștafetă, dacă este cuputintă cu primul prilej ca să ajungă în siguranță în mâinile Luminăției Voastre.

Din aceste țări n-avem acum de vestit nimic de seamă sau deosebit de nou. Spunem mai ales ceea ce s-a scris în amănunțime de Prea Fericitul Vlădică sau de preaslăvitul Vostru sol despre ceea ce se petrece în acele țări. În al doilea rând, ni se scrie că în scurt timp, luându-și învoire, va veni în aceste țări fiul preaslăvitului Vostru sol și de la el se vor afla toate treburile, nu numai cele fățișe, ci și cele mai de taină, deoarece am fost destul timp noi înșine martori la fapte. Vestim doar pe scurt că treburile ereticilor din Anatolia sunt șubrede și că ei sunt încurcați, dar mai ales se spune că arabii au pus mâna pe Basra, dând foc și flotei pe care turcii o aveau pe râul Eufrat de acolo. Între tătari se aude din nou că e gâlceavă și turcii se sfătuiesc să-i așeze într-o altă rânduială. Dar, pentru că faptele și gândurile lor sunt tainice, nu cunosc adevărul pentru a putea scrie ceva hotărât, dar pe măsură ce vor ieși la iveală urzellele lor, despre orice faptă vrednică de vestit vă vom înștiința de îndată, întotdeauna cu râvnă, potrivit poruncii Voastre și datoriei noastre. Treburile în Ungaria și Transilvania se afla astăzi în așa stare, încât Rakoczi cu oastea lui n-a putut în noiembrie trecut să împiedice intrarea nemților în Țara Transilvaniei, care au venit în ajutorul generalului Rabutin acolo la hotare. Dar Rakoczi cu ai săi se spune că s-a întors prin Maramureș în Țara Ungurească. Iar unii transilvăneni care au fost de partea lui s-au împrăștiat, iar alții, cei mai mulți, s-au dus în Țara Moldovei, iar alții în Polonia. Se aude însă

că aceia care au fost în Țara Moldovei, și aici au fost câțiva mercenari, toți s-au dus la Rakoczi pe unde au putut. Și toți se adună din nou într-o singură parte a Țării Ungurești, dar și în partea de sus a Țării Ungurești și iarăși nu fac mici năvăliri în stăpânirile Chesarului. Însă urmarea firească a lucrurilor atârnă de Dumnezeu și timp. Se mai aude că se va face o anumită înțelegere între Chesar și unguri prin mijlocirea englezilor și a fiamengilor, dar nu este nici un temei și nu am primit până acum nici o întărire <a vestii> în această privință pentru a scrie Luminății Voastre.

Despre Țara Moldovei și despre Domnul ei de acum, binevoiește și dorește Luminăția Voastră să știe cum stăm. În ceea ce îl privește pe Domn și țara lui, să știe Luminăția Ta că se află la ananghie și în mare neputință și sărăcie din pricina nesuferitelor și nepotolitelor cereri a chinuitorilor și a jefuitorilor nesățioși și nesăbuiți, încât strigă că dacă Dumnezeu nu se va milostivi de ei și nu va face vreo schimbare, ei nu vor putea avea vreo altă nădejde la reîntoarcere, pe care spre marea noastră mâhnire o vedem și ne temem mult să nu ajungem și noi în scurt timp pradă acelorași greutăți de nedescris și de neîndurat.

În ceea ce-l privește pe David ca să se întoarcă din nou la Domnia Voastră, se va face așa cum porunciți, dar așteptăm un timp prielnic ca să nu se nască îndată o bănuială care să dea pricină dușmanilor să vorbească și să-și facă din nou treburile lor fără de sfârșit. De aceea, ca să nu se facă iarăși ceea ce am vorbit, așteptăm și ne străduim să găsim un chip potrivit și folositor. Și de îndată ce va voi Dumnezeu, îl vom trimite.

Să binevoiască Luminăția Voastră ca neînvinsul și prea milostivul Autocrat din marea sa milostivire și bunătate să nu ne uite, pentru care binefacere nu putem mulțumi altfel decât rugându-l pe Singurul, Puternicul și Marele Dumnezeu să-i dea sfintei și preaputernicei Sale Mării viață lungă și fericită și să arunce sub urmele sale de Țar pe orice dușman și vrăjmaș, rugând și pe Luminăția Voastră să nu ne lase în creștineasca Sa dragoste și pomenire, deoarece noi, după puterile noastre, nu numai că îl iubim cu toată râvna și adevărata bunăvoință, ci suntem gata să-i facem orice alte slujbe, ceea ce mai târziu va arăta și viitorul, de atâta că socotim că a sluji pe Măria Sa dumnezeiască și pe Luminăția Voastră este o binefacere pentru noi.

<Constantin Brâncoveanu>

Din București, anul 1706, luna ianuarie 30 zile.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.226-228, doc.67; traducere rusă după original grec.

70

<București>, 1706, februarie 12

Constantin vodă Brâncoveanu către <cancelarul> Feodor Alekseiievi Golovin făcându-i cunoscut că a trimis prin <Teodor>, fratele <ceaușului> David <Corbea>, patru butoaie de vin din Țara Românească pentru țar și două pentru dânsul: Se arată gata de a-i îndeplini ori și ce dorință referitoare la vreun produs din principatul său.

Într-o scrisoare a domnului Țării Românești către boier.

Prea luminate și prea cinstite boier, făcând urări de bine cu râvnă și din inimă Luminății Voastre, rugăm pe Sfântul și Atotputernicul Dumnezeu să vă țină sănătos și fericit.

Întrucât trimitem pe acest frate al lui David în acele țări, deși știm că va ajunge târziu, n-am pregetat să ne facem datoria de a vă scrie și de a face urări de bine Luminății Voastre prin această scurtă scrisoare și să vă înștiințez că trimitem prin el dumnezeiește și puternicei Mării din vinul <de viță> care rodește în pământul

nostru 4 butoaie de vin, iar Luminăției Voastre 2. Și vă rugăm să fie bine primite. Știm bine că nu sunt din cele tari și grozave cum sunt în alte țări, dar, alegând pe cele mai bune, am îndrăznit prietenește să vi le trimitem, și până vor ajunge să-și păstreze mirozna și tăria. Am fi vrut să vă trimitem și mai mult, deoarece aici nu este nici o greutate în această privință, de atâta că <vinul> este de aici și se găsește <din belșug>, dar greul stă în depărtare și mai ales din pricina locului și a mijlocului <de transport>. Și dacă Luminăția Voastră ar avea poftă de ceva din țara noastră, să ne-o spună și vom sluji-o bucuros. Și Sfântul Dumnezeu să vă țină mereu sănătos și fericit pe Luminăția Voastră, iar eu rămân sluga voastră gata mereu să vă slujesc.

Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești.

Luna februarie, 12 zile, anul 1706

Ediții: Istoriceskie svezi..., III 1673-1711, p.229, doc.68; traducere rusă după original grec.

71

București, 1706 mai 30

Constantin vodă Brâncoveanu către Feodor Alekseievici Golovin, <cancelar al Rusiei>, informându-l de trimiterea promptă a scrisorilor ambasadorului rus la Poartă, <Piotr Andreievici Tolstoi>, remise prin mijlocirea patriarhului de Ierusalim <Dositei al II-lea Notara>, către Curtea rusă. Ii anunță sosirea cu bine a curierului Vasili, primind scrisorile cancelarului din 25 aprilie. N-are alte noutăți a-i comunica din țările române ci doar despre unele tulburări din Anatolia și din cetatea Ierusalim, despre care sigur îl va înștiința patriarhul. Mai anunță mazilirea, la 20 aprilie, a marelui vizir Mehmed <Baltadji> pașa, înlocuit în funcție cu Ali <Çorlulu> pașa. Neliniștea în ceea ce privește viitorul Împărăției turcești. Domnul face cunoscută încheierea unui armistițiu între imperiali și rebelii curuți <ai principelui Francisc al II-lea Rakoczi>; la Trnava s-au reîntâlnit reprezentanții împăratului <Iosif I> <Carol de Lorena, episcop de Osnabrück și Johann Wenzel conte von Wratislas>, cu cei ai răsculaților <contele Miklós Bercsény de Szekes și baronul Sándor Károly> și ambasadorii mediatori, englez <George Stepney> și olandez <Jacob Jan Hamel Bruyninx>. Domnul anunță totodată amestecul regelui Franței, <Ludovic al XIV-lea>, care a trimis un emisar <Pierre Puchot de Clinchamps, conte Des Alleurs> la Rakoczi, spre a-l împiedica să încheie pacea; francezii uneltesc de asemenea pe lângă turci, ațâțându-i împotriva imperialelor. Domnul se arată sceptic în privința reușitei armistițiului.

Prea strălucite și mult credincios boier al Curții, Feodor Alekseievici

Hiritisind pe Înălțimea Voastră, ne rugăm cu zel Sfântului Dumnezeu să vă păstreze sănătos și cu bună stare.

În privința scrisorilor strălucitului Domniei Voastre sol, care ne sunt remise de prea Sfântul și prea înțeleptul patriarh al Ierusalimului ca să le trimitem de îndată Înălțimii Voastre prin sluga noastră, fără zăbavă și facem. N-am lipsit cu acest răvaș să vă trimit din inimă ale noastre hiritiseli și să anunț cu aceasta că Vasili a sosit cu sănătate. Am primit la 25 aprilie cinstitele misive scrise de Înălțimea Voastră, ceea ce ne-a bucurat foarte mult, înștiințându-ne că sunteți bine sănătos și cu bună stare. Dar cum n-avem altceva a vă spune despre aceste țări, pe care să nu le cunoască marele Domniei Voastre suflet și cum înțelepciunea Domniei Voastre ne ajută în starea noastră, n-avem altceva de spus decât să așteptăm treburi mai bune și mai folositoare pe care Atotputernicul și Prea Milostivul Dumnezeu <le> va face să izbutească în folosul tuturor <creștinilor> ortodocși. Nu avem nimic mai de seamă de scris, judecând mai ales că ceea ce este mai sigur se arată în scrisorile Domniei Voastre sol și că tulburările din Anatolia, mai ales din Sfântul Ierusalim, vă sunt aduse la cunoștință de către Sfântul patriarh al

Ierusalimului. Adăogăm totuși <știrea> mazelirii marelui vizir Mehmed, care a avut loc la 20 ale lunii trecute și numirea vizirului de acum Ali. Cum va rânduie el treburile și dacă va conduce cu dibăcie împărăția lor, timpul le va arăta. Cum el este nou în dregătorie, nu se poate ști cum va fi. Poporul, totuși, văzând așa de mare nesiguranță, tulburări și lipsă de rânduială în această tiranie, spune de pe acum că va fi cu mult mai rău și decât înainte. Dar numai Dumnezeu știe și timpul o va dovedi; dacă Dumnezeu ne dă sănătate, vă vom da de știre. Totuși, vă rugăm cu dragoste creștinească să nu ne lipsiți de știri de seamă.

Dacă ați aflat ceva din Țara Ungurească despre Rakoczi și ceilalți, am <să vă dau> o veste mare; au făcut o încetare a focului, care ține și acum. Mulți au speranța, mai ales dorința să fie pace, deoarece la Trnava s-au întâlnit trimișii împăratului și ai Ungariei și solii mijlocitori englez și siamez. Totuși mulți <alții> spun că din nou nu se va face nimic, deoarece acela care a tulburat pacea în toate părțile este Franțuzul. Se spune că el a trimis acum la Rakoczi și la alți unguri un sol anume care să-i împiedice să facă pace. Cum <franțuzii> împing pe turci cu ardoare și fără preget îi sfătuiesc și-i ațâță la război contra nemților arătându-le mijloacele lesnicioase, vor face ce vor dori în Ungaria și aiurea. Totuși vom ști ce se întâmplă în puțină vreme; cu aceasta Dumnezeu să țină pe Mărimea Voastră sănătos și cu pace mulți ani.

Sluga zeloasă și ascultătoare a Mărimii Voastre
Costandin Brâncoveanu
Voevod al Țării Românești

Din București 30 mai 1706

Ediții: A.L.A.C.Stourdza, Constantin Brancovan Prince de Valachie 1688-1714. Son règne et son époque, vol.III, Paris, 1915, p.109-110, doc.110; traducere rusă după original grec.

72

<Târgoviște>, 1706, august 25

Constantin vodă Brâncoveanu către <cancelarul> Feodor Alekseevici Golovin, confirmându-i primirea scrisorii sale din 4 iulie prin curierul Mihalache, precum și cea destinată patriarhului <Dosithei al II^{lea} Notara al Ierusalimului> care i-a și fost transmisă de îndată. S-a întristat de vinul ce s-a stricat în butoaiile trimise în dar, dar a fost mulțumit că a primit lămâile și scrisorile patriarhului și cele ale rezidentului țarului <la Poartă, P.A.Tolstoi>. Domnul i-a explicat de ce nu poate să trimită pe <ceaușul> David <Corbea> la Moscova, dată fiind răutatea vrăjmașilor săi turci și a hanului tătar <Gazi Ghirai al III^{lea}> care îl pândesc și îl bănuiesc dorind să-i facă rău. Îl va trimite pe David atunci când se va putea, deocamdată plecând în locul lui fratele său Teodor <Corbea>. Nu s-au isprăvit tulburările din Anatolia iar turcii sunt neliniștiți de deplasarea țarului la Kiev, înspre marginile împărăției sale din vecinătatea lor. Tratatul de pace între curuții principelui <Francisc al II^{lea}> Rakoczi și împăratul <Iosif I> au eșuat.

În scrisoarea domnului Țării Românești către boier se scrie. S-a tălmăcit în luna septembrie, 13 zile.

Prealuminate și preafnalte boier de încredere, făcând urări cu râvnă Luminăției Voastre, rugăm pe Sfântul Dumnezeu să vă țină sănătos, să vă dea viață lungă și pașnică.

De la oamenii noștri care s-au întors am primit cu veselie și bucurie, împreună cu altele, scrisoarea Luminăției Voastre scrisă pe ziua de 4 iulie, care i-au fost dată pentru a fi predată Preafericitului și Preasfântului Vlădică (care de îndată au fost trimise în siguranță), din care înțelegând că sunteți sănătos, ceea ce dorim noi, ne-am înveselit foarte, slăvind pe Sfântul Dumnezeu care să vă țină sănătos

și în stare de pace, cerând și pe viitor ca Pronia să vă păzească întru toată fericirea.

După cum a scris Luminăția Voastră, am înțeles că au sosit butoaietele, dar ne-am supărat, pentru că am greșit în gândul nostru, deoarece <vinul> nu s-a păstrat în starea în care l-am trimis. Dar să nu mai vorbim de aceasta. Îl rugăm pe Sfântul Dumnezeu să ne dea sănătate și vreme de pace pentru a vă putea trimite altul. Ați vorbit de asemenea și despre lămâi, că le-ați primit, și de scrisorile trimise de Preafericitul și Preasfântul Vlădică și de preaslăvitul Vostru sol ne-am bucurat.

Dar din ceea ce scrieți despre David am înțeles, cu alte cuvinte, după cum ne-ați poruncit dăunăzi, ca să-l trimit iarăși la Domnia Voastră, despre care binevoști a spune că n-ați primit nici un răspuns. Dar ni se pare că v-am răspuns că de îndată ce se va ivi o vreme potrivită și folositoare ca să nu se întâmple vreo pagubă mare, dar mai ales la porunca Preaputernicului Autocrat, căci acum sunt piedici și încă un timp vor fi piedici, dar nu este nici o altă pricină în afară de cele întâmplate, pe care le cunosc mulți. Vrajmașii noștri au găsit acum obiect și pricină pentru a ne cleveți în fel și chip față de stăpânitorii păgâni, nu numai față de Poartă, ci și față de han, și am auzit de la un trădător că vor să ne facă rău, care fapt nu numai că ne-au pricinuit mare frică și teamă, ci și unele pagube, adică prin astuparea gurilor care latră la noi. Dar în ceea ce privește trimiterea lui <David> să știe Luminăția Ta că, cu piedicile care sunt acum și care vor mai fi în viitor, așa cum am spus mai sus, așteptăm o vreme mai potrivită și nedăunătoare și atunci, cu ajutorul lui Dumnezeu, împreună cu copiii și cu banii pentru <blănurile de> samur pe care le-a vândut, îl vom trimite. Dar acum îl trimitem pe fratele său Teodor, care este și el un slujitor bun și credincios, de la care mai mult (dacă veți binevoi să-l ascultați cu omenie) Înălțimea Voastră o să înțeleagă.

De aci n-avem de vestit nimic nou care să fie de seamă și adevărat. Mai ales că nu s-a mai întâmplat nimic, putem spune doar, după cum am mai spus, că auzim din când în când că dregătorii turci nu se înțeleg între ei și se schimbă adesea în cinurile lor.

În Anatolia încă n-au încetat răsmerițele și se aude și trebuie să dăm crezare că aflând și fiind înștiințați despre sosirea Preamarelui Domnitor la Kiev, dar mai ales despre aceia care se află și sunt căpetenii la hotarele lor, ca fiind de seamă și prevăzători, presimțind izbânda faptelor Dumneavoastră pe care să le îndrume Dumnezeu și să le ducă la un bun, slăvit și folositor sfârșit pentru toți pravoslavnicii.

Între Rakoczi și Chesar au fost vorbe de pace, dar n-a ieșit nimic și după terminarea încetării focului se dușmănesc iarăși.

Și acum să vă dea Dumnezeu viață lungă și fericită.

Al Înălțimii Voastre întotdeauna slujitor zelos
Constantin Brâncoveanu
voievodul Țării Românești.

Luna august 25 zile anul 1706.

Ediții: *Istoriceskie sveazi...*, III 1673-1711, p.236-237, doc.71; traducere rusă după original grec.

73

1706 <ante octombrie 24>

Constantin vodă Brâncoveanu către <baronul> <Cristoph Ignaz> von Quarient, trimisul extraordinar al Curții din Viena la Poartă, confirmându-și credința față de împărat <Iosif I> și continuând a întreține o corespondență tainică cu privire la acțiunile răsculaților <curuși> din Ungaria și Transilvania. După plecarea generalului <Louis Bussy, conte de> Rabutin, <comandantul general al trupelor imperiale din Transilvania>, nu s-au mai primit scrisori de la el nici

acolo, nici în Țara Românească; se presupune că n-a îndrăznit să scrie din pricina nesiguranței drumurilor, unde fac incursiuni răscoluții. În Transilvania nu se mai află decât căpetenia curuță András Csáki ce face năvăliri cu 800 de oameni și care a încercat zadarnic să facă prozelitism pentru răscoală în varmeghiile (scaunele) transilvane, unde a rămas oaste imperială doar concentrată în garnizoanele din cetăți. Generalul Rabutin a izbutit să aprovizioneze cu succes orașul Oradea Mare, după care s-a îndreptat într-o direcție necunoscută, fără a se înfrunta cu răscoluții. Domnul a aflat știri printr-un alt om al său, cu privire la căpetenia tătară de pe lângă <Ali> pașa de Belgrad, despre care s-a interesat trimisul imperial. Tătarul și-a părăsit slujba, după ce a păcălit și pe principele <Francisc al II-lea> Rakoczi, fără a se ști unde a plecat. Domnul nu crede că vreo oaste tătară va trece prin principatul muntean spre a ajuta pe rebeli. Va trimite generalului Rabutin scrisorile remise de Quarient, dacă va fi cu puțință; în caz contrar, le va restitui.

(Scrisoare a principelui Brâncoveanu către
ambasadorul imperial Guarient(!))

Prea cinstite domn,

Pentru a împlini grabnica dorința a Înălțimii Voastre în privința tratativilor foarte însemnate, care țin de slujirea Măriei Sale Împăratului, față de care păstrez o credință neștirbită, nu voi pregeta în viitor ca în chip tainic, cum am fost îndemnat (care chip în această împrejurare și eu stăruitor îl doresc), să vă dau de știre despre faptele răscoluților din Ungaria, chiar dacă acum nu este nimic vrednic de arătat din acele părți; după plecarea Excelenței Sale domnului general Rabutin nu s-au mai primit scrisori ale sale, nici aici, nici în Transilvania; zic unii că nu au scris de teamă că misivele ar putea cădea în mâinile răscoluților, care fac ca drumurile să nu fie sigure și nu încetează să facă obișnuitele lor atacuri prădalnice dăunătoare până și în Transilvania. Este adevărat totuși că în acest an nu e așa primejdie ca în anul trecut, până acum neaflându-se a fi intrat în numita Transilvanie vreun alt general de-al lor, ungar sau nobil transilvan, în afară de vicleanul Andrei Csaki, cu vreo opt sute de răscoluți, cu care străbate țara jefuind și prădând vite, și se spune că zilele trecute a mers în multe *varmeghii* sau scaune spre a-i împinge pe acei locuitori la răscoală, dar cu puțină izbândă; deoarece unii i-au dat oarecare puțin ajutor, iar alții l-au făcut să înțeleagă în chip hotărât că vor să-și păstreze credința față de Măria Sa Împăratul, și pricina unei asemenea însuflețiri în credință nu vine de la altceva, decât de la faptul de a nu fi rămas în Transilvania altă oaste împărătească decât numai garnizoanele în cetăți. Apoi, din Ungaria de Sus a venit veste că domnul general Rabutin a izbutit în chip fericit să strecoare în Oradea Mare doritul ajutor, după care nu se știe cu siguranță încotro și-a îndreptat marșul, nici nu s-a aflat până acum ca în aceste locuri să fi avut loc vreo luptă între cele două oști. Aștept totuși în fiecare clipă să capăt vreo știre în privința aceasta și apoi nu voi lipsi să o înștiințez pe Înălțimea Voastră, pe care înainte de toate o sfătuiesc să păstreze tăcerea. În ce-l privește pe Tătar, despre care Înălțimea Voastră dorește să știe, acum vreo două sau trei luni, un om al meu care stă tot timpul în Belgrad mi-a scris că pe lângă pașa aceluia loc s-ar găsi un tătar, despre care nu se știe dacă nevrând să mai slujească și-a părăsit stăpânul sau acesta l-a izgonit; se știe numai că (și același l-a păcălit și pe Rakoczy) a plecat, dar nu s-a aflat pe unde a umblat de atunci. Cu toate acestea voi scrie acestui om să afle ce e cu acela și cât de curând vă voi înștiința de tot ce îmi va fi trimis; tot așa cum dacă cea oaste tătară va trebui să treacă pe aici, ceea ce eu nu pot să-mi închipui. În rest nu voi lipsi a face tot ce e cu puțință să-i ajungă Excelenței sale domnului general Rabutin scrisorile Domniei Voastre, cu toate că, așa cum am spus, drumurile sunt năpădite de năvălirile răscoluților, ceea ce, dacă va izbuti, bine; dacă nu, mai curând decât să cadă în mâinile dușmanului, le voi înapoia Înălțimii Voastre, căreia dorindu-i toate mulțumirile, rămân etc.

• <Constantin Brâncoveanu>

<Târgoviște>, 1707, februarie 5.

Constantin vodă Brâncoveanu către <cancelarul Rusiei>, postelnicul Gavril Ivanovici Golovkin, confirmându-i primirea scrisorii sale din Jolkva, la 16 decembrie <1706>, prin mijlocirea hatmanului cazacilor <Ivan Stepanovici> Mazepa. De asemenea a primit și scrisorile adresate patriarhului <Ierusalimului, Dosithei al II^{ea} Notara> care vor fi îndreptate către destinatar, răspunsurile urmând a fi întoarse pe aceeași cale. S-a bucurat de biruința țarului asupra suedezilor dobândită la 28 octombrie anul trecut și care urma să sosească la Jolkva. N-are de trimis nici o noutate din Imperiul otoman; dregătorii Porții sunt schimbați foarte des dar turcii se mențin prudenți în hotarele lor. Trimite în dar țarului și lui Golovkin 5 coșnițe a câte 400 lămâi fiecare aduse din Grecia și 10 văsulețe cu cofeturi.

Traducere după o scrisoare grecească cifrată scrisă de domnul Țării Românești postelnicului Gavril Ivanovici Golovkin

Preaînalt și precuvios boier de încredere, mă închin cuviincios și supus Înălțimii Voastre.

Prea cinstita scrisoare a Înălțimii Voastre, scrisă din Jolkva în luna decembrie ziua a 16-a, prin prea luminatul hatman Mazepa al Zaporojiei am primit-o cu bucurie și am slăvit pe Sfântul și Preabunul Dumnezeu, înțelegând că vă aflați în bună și fericită sănătate, pe care Domnul Dumnezeu să o păstreze vreme îndelungată cu tot binele și fericirea. Am înțeles și bunăvoința și năzuința voastră creștinească, pe care din propria voastră dorință și prietenie ni le arătați nouă, pentru care suntem și vom fi datori, dacă va fi cu putință, să muncim cu mulțumire la cele poruncite în aceste țări.

Scrisorile pe care le-ați trimis și ați poruncit să fie trimise fără întârziere Preafericitului Vlădică, să binevoiți a afla că au fost trimise de îndată, și așteptăm răspuns și îndată ce va sosi, vi-l vom trimite cu aceeași râvnă cu care v-am slujit și vă slujim.

De asemenea și descrierea glorioasei biruințe, ce s-a întâmplat pe ziua de 28 octombrie împotriva șvezilor pe care ne-ați trimis-o, am primit-o și, bucurându-ne mult, am slăvit din nou numele marelui și veșnicului Dumnezeu și tot pe el, Atotputernicul și Preabunul, Îl rugăm și cerem să aducă o altă mare biruință spre mângâierea tuturor și spre folosul întregului popor pravoslavnic creștin.

Înălțimea Voastră mă înștiințează că așteptați acolo la Jolkva sosirea Prea-marelui și Preamilostivului Autocrat și Binefăcător de obște și cerem marele har Preaputernicului Dumnezeu ca să țină pe Măria Sa Țarul și să-i ajute să iasă întotdeauna biruitor și învingător împotriva tuturor dușmanilor Mărie Sale. De aceea așteptăm și noi să aflăm vești bune despre faptele ce se vor întâmpla în aceste țări ca să ne mângâie Dumnezeu și să ne bucure cu aceste fericite trebur.

Nu am auzit de vestit nimic nou și de seamă din aceste țări, deoarece nu am auzit nimic de nici o pregătire sau de vreun gând de atac pe care nelegiuții ar vrea să le pună la cale în vreo țară, după cum i-am mai scris, cred, și înainte Luminăției Voastre. Numai că din nou putem spune că dregătorii turci se poartă fără înțelegere și necuviincios, iar întâiul lor cărmuitor a și început să schimbe în fiecare zi pe unii din ei. Deocamdată aceasta este; viitorul va arăta când și care schimbări vor veni (după cum mulți din ei vorbesc și așteaptă). Dar și noi ne îngrijim și luăm aminte mereu și ceea ce vom afla, vom da de știre Înălțimii Voastre.

Totodată anii Înălțimii Voastre să fie mulți și fericiți de la Dumnezeu, iar eu rămân întotdeauna gata să vă slujesc cu râvnă

Constantin Brâncoveanu
domnul Țării Românești.

Luna februarie, ziua a 5-a, anul 1707.

În țidulă:

Deoarece auzim că în aceste țări este nevoie (ceea ce se întâmplă rar) de niscaiva poame, lămâi și alte cofeturi, iar nouă ni s-a întâmplat să ni se aducă din Grecia lămâi și de la Țarigrad altceva, cu îndrăzneală și bună cuviință trimit acest puțin lucru, adică 5 coșnițe de lămâi, fiecare având câte 400, și 10 văsulețe cu cofeturi, din care Înălțimii Voastre trei și o coșniță, iar celelalte pentru folosința Țarului, și să dea Dumnezeu să Vă facă plăcere.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.247-248, doc.77; traducere rusă după original cifrat grec.

75

Târgoviște, 1707, februarie 24

Constantin vodă Brâncoveanu către țarul Rusiei Petru I înștiințându-l de trimiterea solului său, David <Corbea> ceaușul, la curtea Rusiei, care a fost făcută cu întârziere nu din pricina sa ci a greutăților și piedicilor puse de vrăjmași. Îi asigură pe țar de credința sa nestrămutată.

Prealuminate și Preaputernice Mare Domnitor, Țar a toată Rusia!

Cer iertare, închinându-mă până la fața pământului, pentru că îndrăznesc să răspund târziu după înapoierea lui David de acolo la prealuminata scrisoare trimisă de Măria Voastră Țarul. Dar întârzierea în înapoierea lui la poruncă la picioarele prealuminatoarei Voastre Mării nu s-a datorat nepăsării sau nedorinței mele, ci din diferite supărări și împrejurări, greutăți, piedici și mâhniri din partea dușmanului, de care nu suntem scutiți nici acum, dar greutățile și marile încercări prin care trecem și de care însuși Domnul Dumnezeu știe că avem, cu mare îndrăzneală, tot el, David, va face cunoscut milei și bunăvoinței Măriei Voastre Țarului.

Iar eu după cum am făgăduit să slujesc Măriei Voastre Țarului după slabele și micile mele puteri, întăresc astăzi același lucru și, fiind prea supus și smerit slujitor, sărut Prealuminata mână și îmbrăcăminte a Prealuminatoarei Voastre Mării Împărătești.

Constantin Brâncoveanu
domnul Țării Românești.

Din Târgoviște, în luna februarie, 24 zile, anul 1707.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.249, doc.78; traducere rusă după original grec.

76

București, 1707 mai 27.

Constantin vodă Brâncoveanu confirmă principelui Francisc al II^{lea} Rákóczi primirea scrisorii din 20 aprilie trimisă de la Cluj prin contele Lőrincz Pékri; îl felicită pentru reinvestirea sa ca principe al Transilvaniei în Dieta de la Târgu Mureș, regretând că n-a aflat vestea la timp spre a-și trimite acolo un reprezentant; a desemnat totuși pe Sava ceaușul să meargă la dânsul și să-i prezinte felicitări în numele său, nutrind speranțe în păstrarea bunelor relații de vecinătate.

Preainălțate Principe, Domn, Frate și Vecin
mie preavrednic de cinstire,

Când așteptam să am siguranța și întărirea (după cum se zvonea) sosirii Înălțimii Voastre la Târgu Mureș, mi-a fost adusă preaaaleasa Voastră <scrisoare>, așternută la Cluj în data de 20 a lunii trecute <și> trimisă de preailustrul Domn Lőrincz Pekri, <locțiitor> general al Vostru; pe aceasta am primit-o cu prețuirea și instirea convenită și cu sufletul plin de recunoștință și bucurându-mă foarte mult pentru că am aflat din ea de fericita Voastră sosire în părțile vecine. Un lucru doar mă întristează, că nu am avut știri despre aceasta mai dinainte, de vreme ce eram cu gândul să trimit la Înălțimea Voastră pe careva dintre ai mei care să ia parte la investirea făcută Vouă. Dar totuși, de vreme ce mult prea târziu a ajuns la cunoștința mea sosirea Voastră și am luat aminte despre plecarea Voastră din Transilvania, am socotit potrivit să-l trimit la Înălțimea Voastră, chiar și aflătoare într-un loc mai îndepărtat, ca sol al meu anumit, pe ceaușul Sava, înfățișătorul prezentei, pentru ca el, în numele meu, să Vă felicite pentru fericita alegere ca Principe al Transilvaniei și să mărturisească dorința sufletului meu și bucuria cu privire la aceasta; cum el are și altele de împărtășit Înălțimii Voastre, sper că veți încuviința a-i oferi binevoitoare ascultare. Și, în timp ce dintr-un loc vecin doresc din străfundul sufletului să cultiv temeuriile unui sentiment reciproc și nefățarnic, și buna vecinătate, uez toate cele bune Înălțimii Voastre și rămân

Al Înălțimii Voastre
Frate și Vecin, gata să <Vă> slujesc
<în caractere chirlice:> Costandin Brâncoveanu
isc<al>

București în ziua de 27 a lunii Mai, în anul 1707

<Adresa pe un plic separat:> Preainălțatului Principe, Domnului Francisc Rákóczi, Principe ales și confirmat al Transilvaniei și al părților anexate ei, Fratelui și Vecinului mie preavrednic de cinstire. (L.S.)

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (II)* în "Revista Arhivelor", anul LXII (1985), vol.XLVII, nr.3, p.343, doc.4.

77

<București>, 1707 iulie 1

Constantin vodă Brâncoveanu către soborul arhierilor Patriarhiei de Ierusalim, felicitându-l pentru ridicarea în scaunul patriarhal al lui Hrisant <Notara>, personalitate cu mari calități și bun prieten, ca succesor al <unchiului său> Dositei al II^{ea}. S-a bucurat de isprăvirea lucrului la lavra Sf. Sava de la Ierusalim realizat cu multă cheltuială, făcând cunoscută în același timp și terminarea renovării din temelii a bisericii Sf. Gheorghe <Nou> din București, cam tot cu atâtea cheltuieli și care a fost sfințită în prezența chiar a noului patriarh Hrisant și a altor înalți clerici de ziua Sf. Apostoli <29 iunie>. Promite mai departe ajutoare pentru patriarhia Ierusalimului.

Io Constantin Basarab Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungrovlahia

Preasfințiți și de Dumnezeu prea-iubiți sfinți arhieriei, care sunteți supuși preasfințitului Scaun al Ierusalimului, prea-evlavioși și venerați sfinți arhimandriți ai aceluiaș preasfințit Scaun, protosingheli și skevophylaci, categorieni, proegumeni, eclesiarhi, parohi și călugări ai tuturor mănăstirilor sfinte și venerate din lăuntru și din afară, prea-cinstită și sfântă adunare, convenita evlavie și închinare v-o aducem vouă tuturor, și vă dăm de știre cum că am primit scrisoarea voastră de obște și am aflat rugăciunile voastre pentru noi și câte ni le dați prin rugăciuni ca

mulțumire pentru ajutoarele și sprijinirile noastre după vremuri, -la care să vă asculte Dumnezeu! Cum că, pe lângă altele, v-ați bucurat toți cu deosebire și pentru ajutorul de acuma ce am făcut și s-a așezat urmaș al celui Preasfințit Scaun patriarhicesc al Ierusalimului cel întru Hristos părinte al nostru și Patriarh, Prea-fericitul kir Hrisant, și vă rugați pentru el și pentru noi, și făgăduiți cu toții supunere și ascultare și toată evlavia către Fericirea Sa, lucru vrednic de laudă și creștinesc, deci și iubitor de Dumnezeu faceți, și ne-am bucurat și noi mult; căci așa e cuvincios și bine și drept a se face, că Fericirea Sa nu s-a ridicat la vrednicia patriarhicescă prin năvălire, ci legiuit și pe poarta cea mare, ca unul ce este crescut de însuși acest presfințit Scaun, și a lucrat, și s-a ostenit întru slujba lui din cea mai fragedă vârstă.

Aceasta privind-o și noi ca un lucru bun și drept, am ajutat din tot sufletul și din toată inima, ca membri ai celui Scaun și luptători pentru el, și slavă Domnului începătorul a toate, care a binevoit să aibă milă de propunerea după dreptate și după dorința mea, și au lipsit năvălitori din afară și toată tulburarea ce se putea aștepta. Desigur că întru acest lucru, care s-a petrecut astfel pașnic și fără tulburare, a fost numai îndemnul dumnezeiesc, și nu altceva; de aceia și noi toți ne bucurăm și ne veselim și mulțumim recunoscători lui Dumnezeu cel cu grijă. Ar fi fost (vorbind omenește) bine să mai fi trăit cel de veșnică amintire Kir Dositei, marele luminător al Bisericii noastre; dar, pentru că așa a fost voia lui Dumnezeu să se strămute de la cele trecătoare la cele veșnice, facă-se voia Lui cea sfântă, precum în cer și pe pământ; binevoiască Pronia Lui dumnezeiască a da și de acum înainte acestui întru Hristos părinte și Patriarh, Prea-fericitul Kir Hrisant, sănătate, stare bună, viață îndelungată și toată puterea, de graiu și de fapte, care-i trebuie la acea dregătorie, și să poate cârmui și păstori Preasfințitul lui Scaun și turma sufletească încredințată lui, ceia ce nădăjduim să-l învrednicească Domnul. pentru că e împodobit cu toată virtutea și curăția, pe care pentru că o vedem și noi de la început strălucind în el, și l-am iubit, și-l iubim, și vom întinde și mai mult iubirea noastră pentru el, pentru a primi și fericitele lui rugăciuni și binecuvântări.

De altfel ne-am bucurat mult pentru strămutarea lui, cu voia lui Dumnezeu și pentru demnitate, dar nu ne-am bucurat mai puțin nici de aceia că l-am văzut cu ochii noștri viind acum și la noi, a căruia Fericire a găsit cu cale să vie întâiu în părțile noastre, ca să cârmuiască metohurile și sfintele mănăstiri ce se află aici, apoi, după puțin, să vie și la voi, să vă găsească și să se bucure cu voi duhovnițește; de care și de aceasta, cum și de altele, Dumnezeu să-l învrednicească.

Ne-am bucurat încă și de știrea ce ni-ați dat cum că s-a isprăvit lavra Sfântului Sava, întru slava lui Dumnezeu. Și noi vă dăm știre, ca să vă bucurați în schimb, cum că și aici s-a isprăvit din temelii biserica Sfântului Gheorghe, care, din câte biserici și mănăstiri se află în locul nostru, este și mai largă, și mai înaltă, și mai împodobită. Nu s-au cheltuit însă și pentru dânsa mai puțin decât pentru Sfântul Sava de acolo. Numai Sfântul Dumnezeu să fie primitor pentru prinosul fiecăruia și ajutor la întreprinderile lui ce privesc binele. A urmat cu strălucire și sfințirea acestei biserici a Sfântului Gheorghe, fiind de față Prea-fericitul Părinte și Patriarh, Kir Hrisant și mulți arhieri și preoți, și popor creștin, în ziua sfinților și de Dumnezeu vestitorilor Apostoli, când am primit și amintita scrisoare cinstită a voastră, și am mulțumit cu toții și pentru aceasta lui Dumnezeu, care ne-a făcut bucurie; al căruia har numai, prin sfintele noastre rugăciuni, să păzească și pe obștescul Prea-fericit părinte întru Hristos, și sfintele lui biserici, cele de aici și acolo și de pretutindenea, ca să se slăvească și să se cânte în ele prea-sfințitul lui nume.

Acestea spre știință și răspuns; și ne rugăm de voi de toți, cinstit și sfânt sobor, ca, precum și până acuma ați fost rugători către Dumnezeu pentru noi, astfel și de acuma, arătându-ne ca de față, cu harul dat vouă de la el, să vă rugați tot așa

pentru noi, și nu vom lipsi nici noi să ne gândim la ajutorul și creșterea metoașelor de acolo și a sfințelor voastre mănăstiri; și iarăși sfințele voastre rugăciuni cu noi.

Fiul vostru întru Hristos

Io Constantin Basarab Voevod.

1707, 1-iu Iulie.

Ediții: Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol.XIV₁, 1320-1716, p.387-388, doc.CCCCXXIV; original grec.

78

<București>, 1708, ianuarie 14.

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul ("kanțlerul") Gavril Ivanovici Golovkin confirmându-i primirea scrisorilor din 19 și 30 <decembrie 1707> care oglindesc starea de neliniște a rușilor privind uneltirile turcilor, pregătirile de război ale acestora la Bender, corespondența tainică ce o întrețin cu regele Suediei <Carol al XII^{ea}> și cel al Poloniei <Stanislaw I> Leszczyński, inamicii declarați ai țarului și schimbul de solii cu polonii. Domnul caută să-i liniștească pe ruși, dezmințind zvonurile de pregătiri războinice făcute de turci, care n-au întreprins nimic în acest sens și în primul rând alcătuirea unor magazii de provizii, după cum le este obiceiul. Mai de grabă Poarta face pregătiri navale, construind fregate și galioane, atribuindu-i-se marelui kapudan <al flotei otomane> <Ibrahim pașa Celebi> intenția de a ataca adversari mai slabi, ca de pildă venețienii, în peninsula Moreea. Despre schimbul de solii între <Stanislaw I> Leszczyński și seraskierul Iusuf pașa aflat la Bender, domnul nu are știri, dar va căuta să se informeze. De asemenea el a dat porunci și kapukehalelelor sale de la Constantinopol să se intereseze ce pun - și dacă pun - ceva la cale turcii. Tot ce a aflat este doar despre trimiterea unui kapugi-bașa la hanul tătarilor din Crimeea <Devlet Ghirai al II^{ea}> ca să fie pregătit cu oștenii săi și cei din Bugeac pentru o acțiune, despre care îl va lămuri Poarta printr-o altă poruncă ce i se va aduce în luna martie sau aprilie. Domnul îl asigură pe Golovkin că a reținut rugămintea țarului de a fi în permanentă legătură cu rezidentul său la Poartă <Piotr Andreievici Tolstoi> și să-l ajute în a descoperi uneltirile turcilor cu sfaturi dar și cu bani, dacă este nevoie. Venind la București patriarhul Ierusalimului <Hrisant Notara>, domnul s-a sfătuit cu dânsul cu privire la aceste treburi și deoarece înaltul prelat va pleca curând la Constantinopol se va întâlni acolo și cu rezidentul <Tolstoi> și îi va da sfaturi folositoare.

Scrisorile destinate de țar rezidentului său au fost remise de domn, care așteaptă răspunsurile acestuia spre a lua calea către Rusia. Roagă pe cancelar să îndemne pe țar să încheie pace cât mai grabnic cu suedezi, deoarece turcii având acum liniște și putând să se întărească vor avea astfel prilejul să-i atace pe ruși, pe care îi dușmănesc, atunci când vor găsi cu cale.

Scrisorile domnului au fost remise cancelarului rus de către niște negustori din Ragusa.

În scrisoarea domnului Țării Românești către Gavriil Ivanovici este scris.

Luna ianuarie, 14 zile, anul 1708:

Din cele ce-mi scrie Înălțimea Voastră în zilele de 19 și 30 am înțeles că ați auzit acolo multe și felurite lucruri din aceste țări. De pildă: despre multe și mari pregătiri de război, despre uneltirile și gândurile tainice și altele ale turcilor împotriva Preamarelui Țar și a Împărăției lui; și cum că aceștia se adună și fac pregătiri la Bender și cum că acolo s-a poruncit ca pentru aceste treburi și pregătiri, unde toți se adună câte puțin, să-și petreacă iarna și seraskierul pașa, apoi și oastea

împreună are schimb de scrisori în taină cu Craiul Șved și cu Leszczynski și cu tovarășii lor. Și alte asemenea lucruri. Și mai scrie despre un anumit sol al lor, care a plecat la Poartă, și despre un alt sol turc, pe care l-a trimis pașa la ei. Și despre toate aceste treburi Înălțimea Voastră binevoiește să-mi scrie pentru ca eu, fiind un creștin de aceeași credință cu voi, așa cum i-am făgăduit Marelui Domnitor, să vă slujim în măsura puterilor noastre, și vă vestim cele ce vom afla că sunt adevărate, deoarece aceasta va fi spre câștigul și folosul obștesc. Și să știți din timp că trebuie să faceți pregătiri și din partea voastră în întâmpinarea unor astfel de dușmani și împotriva gândurilor păgânilor de turci.

Dar să binevoiască a afla Înălțimea Voastră că până acum n-am auzit și n-am aflat despre treburile despre care scrieți că s-ar fi auzit. Și după cum ne-a învățat iscusința din anii trecuți, cu care turcii au luptat în alte părți, nu cunoaștem și nu vedem semne ale unei mari oștiri, ca turcii să pornească undeva, pentru că nici magazii de merinde nu se aude a fi făcut și nu s-au auzit nici porunci în legătură cu alte pregătiri trebuincioase pentru război (din care nici noi nu suntem scoși) și toate acestea nu se fac repede, ci cu mult timp înainte dau porunci în vederea pregătirilor, mai ales în unele provincii care se află la o mare depărtare de Împărăția lor. Așa ceva, după cum am spus, n-am aflat și n-am auzit. Dar este de necrezut și cu neputință ca asemenea lucruri să se facă în taină și pe ascuns, pentru că cum pot fi tainice asemenea fapte și treburi? Dar păgânii au păreri, dorinți și gânduri rele împotriva tuturor creștinilor, mai ales împotriva acelor pe care îi știu foarte puternici, așa cum cunosc puterea Voastră. Și acesta-i adevărul și e limpede. Și de aceea ei se tem de asemenea oameni. Dar ni se pare că gândurile și reaua lor voință sunt departe de însăși fapta.

Dar este adevărat că au poruncit să se dureze mai multe fregate și galioane; și, văzând aceasta, toată lumea spune după părerea sa, care într-o parte, care într-alta, că vor merge cu aceia care pregătesc vasele. Dar zvonul tuturor este acela după care căpitanul-pașa de acum ar avea gânduri împotriva Moreei, pentru că este de fel din Moreea și ar vrea să arate că o face pentru patria sa (cu toate că aceasta nu este limpede și nici adevărat). Și turcii mai socot că venețienii, fiind mai slabi decât alți dușmani de ai lor, le este mai lesne să pornească cu război împotriva Moreei.

Dar se cuvine să credem și faptul că păgânii de turci au vrut și au dorit întotdeauna să aibă război ori și unde în afara țării lor, și aceasta au dorit-o cel mai mult vizirii, pentru că atunci când au război în afara țării lor, li se mai prelungeste puțin viața și răzmerița dintre ei se mai potolește (acestea sunt faptele și însușirile cărmuirii lor tiranice). Dar, după cum se vede prea limpede, vremea nu-i slujește din mai multe pricini și de aceea ei lasă acest timp care trece așa, așteptând alte vremuri mai bune și mai potrivite, încercării și împlinirii acelor treburi, pe care le au în gând, dar Dumnezeu cel Preaputernic nu va îngădui ca ei să facă ce vor.

Despre solii aceia, atât despre acela al lui Leszczynski, care a fost plecat la turci, cât și despre acela al turcilor trimis de Iusuf pașa, care s-a dus la ei, neavând încă vești vrednice de crezare, nu pot să scriu cu adevărat ce treburi au avut și ce au hotărât. Bănuim însă după unele semne care se văd aici, că ei nu au vreo înțelegere trainică. Mai ales pașa și-a trimis omul mai mult cu gândul de a iscodi și a afla cât va ține starea în care se află Leszczynski, precum și despre șvezi. Iar atunci când pomenitul solul turc se va întoarce de acolo, nădăjduim să iscodim și să aflăm de ce anume a fost trimis și așa mai departe.

Iar în ceea ce privește faptul că la Bender s-ar face mari pregătiri ostășești și că s-ar aduna oști, cu ce țintă i s-ar fi poruncit pașalei să petreacă iarna acolo, despre aceasta n-am auzit și nu știm, așa cum binevoii să spuneți că s-ar auzi aici la voi, numai că întrucât cel de acum îl iubește, și i-a poruncit să facă orașul Bender și să dregă și să întărească cât va putea alte fortărețe de la hotare, pentru că și ei se tem, se vede, de dușmanii lor.

De aceea am scris și am trimis dinadins și cu bună știință la capukehaielele mele pe care le am la Poartă și la acela care stă pe lângă pașă ca să iscodească și să afle prin orice mijloc și dacă se poate să prindă de veste cât de adevărate sunt aceste știri, anume cele privitoare la pregătiri, că se zvonește că pun turcii la cale și dacă aceasta este adevărat sau că turcii doar înspăimântă cu ele și poporul împrăștie vestea, și ce vom afla și cum vom cunoaște adevărul, să fie încredințată Înălțimea Voastră că de îndată, fără a trece ceva sub tăcere, vă vom înștiința, potrivit datoriei pe care o avem și din marea osârdie pe care o avem în slujba Prealuminatului și Preamarelui Țar și al Înălțimii Voastre.

Astăzi nu mai avem de vestit nimic altceva vrednic de luat în seamă și nou în afară de faptul că răsălaltăieri au venit curierii noștri de la Țarigrad și ne scriu kapukehaielele noastre că au aflat de la unii prieteni turci de-ai lor, că Poarta l-a trimis pe kapugibașa la han cu khiligi-caftanul, așa cum au obiceiul s-o facă, și că s-ar fi poruncit să i se aducă la cunoștință hanului ca tătarii să fie gata, tot așa să fie gata și cei din Bugeac, când li se va aduce o altă poruncă în luna martie sau aprilie, parcă în legătură cu un marș, dar unde și pentru ce anume încă nu se știe. Dar și noi le-am scris ca să iscodească mai bine și să cerceteze cu sârg dacă aceasta este sau nu adevărat. Și dacă vor afla, în care anume parte urmează să pornească. Și nădăjduim, că în scurt timp va ieși la iveală adevărul în această privință și ceea ce vom afla, vi se va aduce la cunoștință.

Înălțimea Voastră îmi mai scrie apoi să sfătuim pe nobilul sol al Țarului de la Țarigrad să se străduiască grozav a iscodi în privința gândurilor rele ale turcilor pe care ei le nutresc față de voi și dacă nu fac în taină urzeli și pregătiri. Și să caute prin orice fel și chip să dejoace în aceste vremuri gândurile lor rele. Și mai scrie că, dacă va cere și ceva bani, neavând destul gata pentru săvârșirea faptelor și a îndemnurilor pe care le-ar avea de făcut, să-l ajutăm. Iar Marele Domnitor va recunoaște acest ajutor și va răsplăti cu mulțumiri. În privința aceasta să afle Înălțimea Voastră că voi căuta să-l ajut și să lucrez pe cât îmi va fi cu putință pentru treburile și după poruncile Marelui Monarh.

Și binevoiește a ști că întrucât s-a întâmplat să vină aici Preafericitul și Prea-sfântul Patriarh al Ierusalimului (cărui i-am înmănat scrisoarea Înălțimii Voastre) am vorbit de-ajuns despre aceste treburi. Și deoarece are de gând, în curând, cu ajutorul lui Dumnezeu, să plece la Țarigrad și, venind acolo și fiind aproape de sol, vor vorbi cele convenite și trebuincioase în legătură cu această treabă și, cu ajutorul Celui de Sus, vor orându-i bine aceste treburi. Și spun iarăși că, dacă ne va fi cu putință, nu vom înceta să slujim în treburile și poruncile trebuincioase ale Marelui Monarh.

Scrisorile pe care le-am avut pentru nobilul sol i le-am trimis îndată cu trimiși de-ai noștri și răspunsurile ce vor veni de acolo, vi le vom trimite iarăși.

Pe urmă vă facem cunoscut, tot cu același gând și îndrăzneală, deoarece ne dăm seama cum scriem și rânduim după cugetul nostru de creștini, nu ca să vă dăm un sfat, ci ca să vă amintim. Și vă spunem (deși numai Dumnezeu știe adevărul și cât de cuviincios este), dar după vremurile de acum, după cum vedem, și după împrejurări socotim cu chibzuială și spunem că ar fi foarte bine și folositor dacă Prea-sfântul Autocrat într-un fel și chip, în care l-ar lumina Înțelepciunea dumnezeiască ar binevoi, dacă ar fi cu putință, să pună capăt războiului cu șvezii. Pentru că nimeni nu cunoaște viitorul, trecând timpul în turburări și răscoale în acele țări, turcii având vreme de liniște, să nu prindă iarăși puteri, și dacă vor schimba oamenii și capetele care sunt astăzi și vor veni alții înțelepți, atunci, orânduindu-și mai bine starea grea, s-ar întâmpla tot ce pun la cale și pregătesc de mult împotriva Voastră, după cum credem și nădăjduim că se va întâmpla cu adevărat.

De aceea, spunem iarăși, făcându-ne datoria de creștini, vă facem cunoscut și vă amintim, să vă întărească și să vă povățuiască pentru a orându-i cu bine toate treburile care cu adevărat vor fi bune și folositoare pentru binele de obște al tuturor pravoslavnicilor creștini.

Și acum. isprăvind, rămân întotdeauna al Înălțimii Voastre slujitor prea zelos,
Constantin, domnul Țării Românești.

Ianuarie, 14 zile, anul 1708.

<Adnotare:> Aceste scrisori ne-au fost aduse zilele acestea de niște negustori din Ragusa și, văzând pentru cine sunt scrise, de aceea le trimitem, Înălțimii Voastre, așa cum ne-au fost aduse.

Ediții: *Istoriceskie svetzi...*, III 1673-1711, p.280-283, doc.94; traducere rusă după original grec.

79

București, 1708 ianuarie 30.

Constantin vodă Brâncoveanu confirmă principelui Francisc al II^{lea} Rákóczi primirea scrisorii sale din 10 decembrie 1707 trimisă prin emisarul Iacob Grabarics; se bucură de conținutul ei și de asigurările privind continuarea relațiilor reciproce de prietenie; la alte probleme îi va da răspunsul prin același emisar.

Prealuminate Domn,

Domn, Domn mult vrednic de cinstire,

Am primit cu cinstea și prețuirea cuvenită scrisoarea Luminăției Voastre din 10 ale lunii și anului care tocmai au trecut, trimisă prin solul anume trimis aici la mine, nobilul și alesul Domn Iacob Grabarics, din cuprinsul căreia ne era adus la cunoștință și înfățișat un sentiment de bună vecinătate și prietenie. Înainte de toate, am luat așadar aminte, mai răspicat, la dorința de bună înțelegere chiar din cele încredințate sus-zisului sol, <iar cele> care țin și vor ține de reciprocele îndatoriri ale prieteniei vecine și ale bune înțelegeri, pe acelea deopotrivă și acum mărturisesc că, despre partea mea, le păstrez, întrețin și sprijin, așa în celelalte probleme înfățișate mie prin viu grai, Luminăția Voastră va putea lua cunoștință de răspunsul privitor la ele tot de la solul anumit, la întoarcerea sa acasă. Încredințând-o pe <Luminăția Voastră> Proniei și Oblăduirii divine, rămân

Al Luminăției Voastre și <sunt> mult zelos și foarte hotărât a sluji toate îndatoririle de bună vecinătate și prietenie.

<în caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanul
isc<al>

București, 30 ianuarie <1> 708

<Verso. de altă mână:> Scrisoarea Principelui Valahiei din 30 ianuarie 1708

<Adresa, pe un plic separat:> Prealuminatului Domn, Domnului Francisc Rákóczi de Fölso Vadász, Principe al Sfântului Imperiu Roman și al Transilvaniei, Domn mult vrednic de cinstire.

<Pe plic, scris de altă mână:> Scrisoare de răspuns a Principelui Valahiei Transalpine din data de 30 ianuarie 1708 prin care făgăduiește că va întreține îndatoririle împărtășite ale prieteniei vecine și ale bune înțelegeri. În rest se referă la răspunsul în viu grai <dat> prin nobilul Iacob Grabarics.

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.1, p.58, doc.6; original latin.

80

1708, martie 23

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul conte Gavril Ivanovici <Golovkin>, manifestându-și regretul pentru a fi remis cu întârziere hatmanului <Ma-

zepa > scrisorile trimise de rezidentul țarului la Poartă <P.A.Tolstoi> ca să a jungă în Rusia. Întârzierea s-a datorat unui incident provocat de marele vizir <Ali pașa Çorlulu> care a zvrălit în temniță, în urma unui denunț, pe arhimandritul răposatului patriarh <al Constantinopolului>, Gavril <al III^{ea}>, întors cu pomană din Țara Românească, profanându-i și icoanele aduse; clericul era suspectat de a fi purtător de mesaje între diferiții principii creștini. De aceea vizirul a dat dispoziții lui Brâncoveanu, domnului Moldovei <Mihai Racoviță> și seraskierului <de Silistra, Iusuf pașa> să interzică pe viitor trecerea unor astfel de fețe bisericești prin țările și ținuturile lor; aceeași interdicție a fost extinsă și asupra peleurinilor, purtători de icoane, mergând spre Bosnia și Rumelia. Temându-se de urmările acestei afaceri, Brâncoveanu a întârziat remiterea scrisorilor ambasadorului <Tolstoi>, mai ales că nu erau motive de îngrijorare și grabă, turcii nefăcând pregătiri de război. Domnul a aflat de întoarcerea la 7 martie a unui agă turcesc trimis de seraskierul <Iusuf, aflat la Bender> la regii Suediei și Poloniei, <Carol al XII^{ea}> și <Stanislaw I> Leszczyński, fiind purtător al unor scrisori destinate de acești monarhi amintitului dregător otoman; va căuta, cu vreun prilej, să afle conținutul lor. Aga a mărturisit prin viu grai că a fost primit cu toată omenia de regele Suediei, care vrea să strângă legăturile cu Poarta, urmând să-și trimită un rezident acolo și corăbii de negoț, la fel ca aliatul său, regele Franței <Ludovic al XIV^{ea}>. Dregătorul turc a lăudat mult vitejia ostașilor suedezi, fiind convins de victoria lor asupra rușilor.

Domnul mai informează pe cancelar, că la solicitarea rezidentului <Tolstoi> i-a remis un împrumut de 4000 de galbeni turcești, răspunzând astfel dorinței țarului.

Tălmăcire după o scrisoare grecească cifrată, scrisă de domnul Țării Românești Înălțimii Sale contelui Gavriil Ivanovici, iar această scrisoare a sosit la Vitebsk în luna aprilie, 17 zile, anul 1708

Preacuvioase și Preaînalte boier de încredere Gavriil Ivanovici, mă închin prea frumos, smerit și înțelept Înălțimii Voastre, rugând pe Domnul Dumnezeu să vă țină sănătos și bine și să vă dăruiească viață lungă.

Luminatul sol al Preasmeritului și Marelui Țar, ne-a trimis de la Constantinopol aceste scrisori pentru a fi trimise Înălțimii Voastre, pe care le trimit printr-un om al meu prealuminatului pan hatman potrivit poruncii Voastre de mai înainte și nu mă îndoiesc că le va trimite întregi și fără întârziere prin oamenii săi acolo unde vă veți afla. Dar să binevoiți a afla Înălțimea Voastră că aceste scrisori au zăbovit la noi puțin timp, dar mai ales acele două care ne-au fost aduse mai înainte. Iar pricina întârzierii a fost datorită unei întâmplări rele, care i s-a întâmplat arhimandritului răposatului Preasfânt Patriarh Ecumenic, Kir Gavriil, care venise pentru câțva timp în aceste țări pentru pomană și care după ce se înapoiase de aici la Constantinopol a fost trădat vizirului (dar cine l-a trădat și în ce chip încă nu știm cu adevărat), care înfuriindu-se rău și prinzând pe acel arhimandrit, l-a băgat în temniță, iar sfințele icoane pe care acesta le adusese, luându-le înaintea sa, barbarul cel păgân a poruncit să fie sparte și aruncate cu multe înjurături. Pentru a nu lungi vorba și a nu săcăi pe Înălțimea Voastră, las ca să aflați despre aceasta mai amănunțit de la alții. Și așa, în furia sa, acel vizir a trimis universale <porunci> și seraskierului, și domnului Moldovei, și nouă pentru a nu mai lăsa asemenea oameni să treacă pe aici în acele țări, nici de acolo prin părțile acestea. Dar, mai ales, scrie în universal că a mai auzit și despre alți călători cu icoane spre Bosnia și Rumelia, după care a trimis ca, fiind găsiți, să fie aduși la el și așa mai departe. Dar viitorul ne va arăta la ce sfârșit va duce această întâmplare. Dar pentru care pricini se străduiesc acum să facă asemenea iscodeli, mai ales cu privire la icoane, nu știm. Totuși, cunoscătorii, oamenii băgători de seamă și înțelepți, chiar și după zvonuri se pot dumiri foarte bine. Iar noi nu mai putem

spune altceva, doar că Dumnezeu cel Drept și Atotputernic, în negrița Lui milă, nu-i va lăsa să scape de ceea ce se tem. De aceea, din pricina acestei întâmplări și a celor câteva răzvrătiri care au fost la Constantinopol, au întârziat aici scrisorile despre acel arhimandrit și despre altele. Dar, mai ales, pentru că ni se părea că nu mai este mare nevoie să vă vestim așa repede, adică pregătirile și orânduirea unui război din partea turcească. Tocmai de aceea nu ne-am grăbit așa să le trimitem. Dar despre ceea ce se zvonea în popor, după cum ne-a scris și Înălțimea Voastră, cum că turcii fac mari și diferite pregătiri împotriva Voastră și așa mai departe, timpul n-a arătat nimic. Cu toate că și acum unii spun că, dacă ei n-au făcut pregătiri anul acesta, le vor face la anul. Dar și aceasta nu vor ști decât acei ce vor trăi până atunci, cum se vor întoarce vremurile și la ce vor duce.

Astăzi nu mai am alte noutăți de seamă pe care să le scriu Înălțimii Voastre, în afară de faptul că s-a înopoiat și <acel> agă turcescă care a fost trimis (pe care seraskierul urma să-l trimită la Leszczynski și la Șved), la seraskier în luna martie a 7-a zi. Totuși, după cum se spune, sunt două luni de când a plecat de la ei și se zice că a adus seraskierului scrisori de la amândoi dar n-am aflat încă ce scrie în ele, nădăjduim numai că vom afla câte ceva și printr-un alt prilej, dacă ne va da Dumnezeu sănătate, veți avea de știre și despre aceasta.

Acel turc a spus din gură că a fost primit acolo cu multă bucurie și prietenie, oriunde nu s-ar fi dus, că iubesc Împărăția otomană și că-i vor grozav prietenia, că. Craiul Șved dorește și cere ca Poarta să-l știe de prieten adevărat, ca și pe Franțuz, și că dacă vor primi, ar vrea să trimită și el un sol al său să stea la Poartă. Și va trimite corăbii pentru negoț în țările turcești, așa cum face Franțuzul și alții. El mai spune că vor să trimită după el un om al lor cu daruri multe și bogate pentru seraskier și așa mai departe; așa a spus acel seraskier trimis. Și a laudat mult oștile șvezilor, spunând că ele sunt numeroase și puternice, și a mai spus și alte laude mari, că a auzit acolo că ar vrea să facă și să se arate cu mult rău și pagubă mare la intrarea în Moscova și așa mai departe. Nu avem astăzi <de scris> decât aceasta.

Și acum să știe Înălțimea Voastră că, la dorința și porunca Voastră, așa cum ați binevoit să-mi scrieți înainte, o dată și a doua oară, că dacă preainaltul sol de la Constantinopol îmi va cere o oarecare sumă de bani pentru a-și face treburile acolo, să-l ajutăm în privința aceasta și să i-o dăm. De aceea, pentru că am dovedit râvnă și am slujit întotdeauna pe Preaputernicul și Preacuviosul Autocrat la porunca Voastră ne-a cerut zilele trecute pentru o mare nevoie, așa cum ne-a scris nouă, și i-am trimis numai decît 4000 de galbeni turcești în sumă de 10000 de levci. Și i-a primit în întregime, nădăjduim că Înălțimea Voastră va binevoi să înțeleagă din scrisorile lui.

Totodată când vom avea un prilej potrivit cu ajutorul lui Dumnezeu și vă vom trimite o dare de seamă cu privire la acei bani, vă veți da seama mai bine de osârdia noastră, pe care am dovedit-o și o dovedim în slujbele Voastre. Și iarăși spunem că după puterile noastre vom fi gata să vă îndeplinim cu osârdie poruncile.

În sfârșit, să vă dea Dumnezeu ani mulți și fericire.

Al Înălțimii Voastre întotdeauna slujitor smerit și înțelept,
domnul Țării Românești,
Constantin Basaraba.

Martie, 23 zile, 1708.

Ediții: Istoriceskie svezi..., III 1673-1711, p.288-290, doc.96; traducere rusă după original grec.

81

Potlogi, 1708 mai 27.

Constantin vodă Brâncoveanu către principele Francisc al II^{ea} Rákóczi, confirmându-i primirea scrisorii sale din 26 martie prin care îi aducea la cunoștință

întoarcerea în tabăra curuților a emisarului Iacob Grabarics cu răspunsul solicitat. Îi exprimă mulțumirea pentru că a înțeles conținutul mesajului trimis prin Grabarics și pentru asigurarea continuării relațiilor de bună vecinătate.

Prealuminate Principe, Domn, Domn mult vrednic de cinstire,

Mi-a sosit preaplăcuta și liniștitoare <scrisoare> de răspuns scoasă în <ziua de> 26 a lunii martie, care <ne> făcea cunoscută fericita întoarcere la Luminăția Voastră a preailustrului și nobilului domn Grabarics, mai cu seamă că din ea mi-era dat să aflu despre buna sănătate cum <și> despre neprețuita dragoste a Luminăției Voastre pe care, dacă aș fi în stare a o întreține iarăși prin continuarea pe mai departe a <bunei> înțelegeri dintre noi ca vecini și prieteni, am de gând să o pun pe seama cinstirii și norocului și socotesc <a fi> spre mângâierea mea ori de câte ori îmi va fi dat a auzi despre desăvârșita stare a sănătății Luminăției Voastre de care cât timp doresc ca Ea să se bucure vreme cât mai îndelungată, rămân

Al Luminăției Voastre,

Slujitor zelos și foarte hotărât la orice slujbe de prieten și vecin

<În caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Potlogi 27 mai 1708

<Adresa pe un plic separat:> Prealuminatului Principe, Domnului Domn Francisc Rákóczi de Fölso Vadász, Principe al Sfântului Imperiu Roman și al Transilvaniei etc. etc. Domnului prieten și vecin mult vrednic de cinstire.

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.1, p.59, doc.7; original latin.

82

Potlogi, 1708 mai 27.

Constantin vodă Brâncoveanu către contele Mihály Mikeș refugiat în Moldova, felicitându-l pentru succesele militare raportate în Transilvania și, mulțumindu-i pentru primirea unei scrisori din partea principelui <Francisc al II^{ea} Rákóczi> prin intermediul său; îi trimite în Moldova odată cu răspunsul său și o misivă destinată lui Rákóczi.

Prea Strălucite Domn, prieten și vecin al nostru,

Am primit cu cinste și plăcere atât cinstita scrisoare a Măriei Sale Principele, prietenul nostru drag, expedită de Domnia Ta, cât și scrisoarea trimisă de Domnia Ta purtând dată de curând, din conținutul căroră am înțeles biruințele Măriei Sale și buna lui sănătate precum și sănătatea Domniei Tale. Ne bucurăm foarte mult dorind ca scrisoarea noastră să vă găsească pe Măria Sa și pe Domnia Ta în acea stare fericită la care nădăduim.

Domnia Ta nu numai că nu ai respins să ne trimiți prin omul Domniei Tale scrisoarea Măriei Sale Principelui adresată nouă, dar ne încredințezi de bunăvoință și pe viitor, făgăduindu-ne ca atunci când dorim să trimitem răspuns sau o altă scrisoare Măriei Sale, Domnia Ta, prin omul tău, vei trimite-o de acolo din Moldova. Am primit cu mare plăcere bunăvoința pe care o arăți față de noi și îți mulțumim cu prietenie ca un vechi prieten bun. Astfel bizuindu-ne pe cinstea domniei tale am trimis un răvaș Domniei Tale și cuprins în el scrisoarea hărăzită Luminatului Principe s re trimitere, făgăduindu-vă că și noi te vom sluji foarte de grabă în această privință.

Apoi dacă veți primi știri de acolo de sus, te rugăm să nu pregeți a ne da de știre și nouă. Vom fi foarte îndatorați față de Domnia Ta.

Al strălucirii voastre, prieten și
vecin și oricând îndatoritor
<în caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Potlogi în ziua de 27 mai anul 1708

<Adresa pe un plic separat:> Preastrălucitului Domn, Domnului conte Michael Mikes, sfetnic de taină al Prea Înaltului Principe Rákóczy, Domnului Prieten și Vecin nouă Preavrednic de cinstire.

Înmânate la 5 iunie anul 1708 în satul Rudeni.

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (IV)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.3, p.314, doc.1; original maghiar.

83

<București>, 1708, iunie 2

Constantin vodă Brâncoveanu către țarul Rusiei Petru I mulțumindu-i pentru un dar făcut în blănuri de samur prin mijlocirea cancelarului Gavril Ivanovici Golovkin.

În scrisoarea domnului Țării Românești către Marele Domnitor.

Prea puternice și Preamare Țar Iubitor de Hristos!

Mă închin cu fața la pământ, cu toată supunerea mea de rob, sfintei Voastre Mării a Țarului, sărut poalele Prea augustei Voastre porfire, cerând cu râvnă ca Pronia dumnezeiască cea dinainte de veci să păstreze și să acopere de fericire puterea Voastră de Țar ani îndelungați și să arunce pe orice dușman și vrăjmaș la picioarele Voastre domnești.

Numeroasele mele îndeletniciri mă silesc să fiu fără sfială și cu adâncă supunere să trimit Măriei Voastre Țarului această scurtă și supusă scrisoare a mea. Și aceasta numai ca să mulțumesc, deși nu știu și nu am alt chip pentru a vă aduce mulțumirile convenite și vrednice, deoarece din multele semne de dărnicie și de îmbelșugată milă din partea Voastră ne dăm seama că eu și neamurile mele nu suntem uitați de Măria Ta. Pentru că și acum la porunca și din bunăvoința Voastră, prin preaînaltul boier de încredere Domnul Gavril Ivanovici Golovkin, mi s-a trimis un dar în blănuri de samur care-mi face cinste și pe care-l socot ca o prea mare milostivire și o binefacere fără seamăn din partea Voastră. De aceea, dându-mi seama că sunt în neputință de a vă mulțumi, chem prea puternica și bogata înțelepciune și putere a Atotțiitorului și a lui Dumnezeu cel dinainte de veci, rugându-l să întărească și să înalțe puterea înaltă și unsă a Măriei Voastre și să știe sfânta Voastră Mărie că noi, cu tot neamul nostru, suntem robi supuși și credincioși ai Măriei Voastre, gata să îndeplinim cu râvnă poruncile Voastre după micile și slabele noastre puteri. Și acum ne plecăm capetele și rămânem întotdeauna robi supuși ai Măriei Voastre ocrotite de Dumnezeu.

Al Măriei Voastre împărătești de Dumnezeu încununat
prea supus și plecat rob, Costandin.

Luna iunie, 2 zile, anul 1708.

Ediții: *Istoričeskie svezi...*, III 1673-1711, p.293, doc.98; traducere rusă după original grec.

Târgoviște, 1708 decembrie 14.

Constantin vodă Brâncoveanu către principele Francisc al II^{lea} Rákóczi, intervinând pentru contele Pál Teleki, refugiat la Curtea sa, ai cărui soție și copii se află ostateci, de peste doi ani, la curuți. Îl roagă să îngăduie soției și copiilor pribegalului să vină în Țara Românească spre a-l vedea de sărbătorile Crăciunului.

Prealuminate Domn, Domn mult vrednic de cinstire,

De vreme ce prin învățătura Mântuitorului neamului omenesc suntem învățați a nu-i da aproapelui o piatră în locul pâinii pe care o cere și nici un șarpe în loc de pește, de aceea se face, Prealuminate Principe, că sunt mișcat de compătimire pentru vecinul <meu> lovit de nenorocire, preailustrul domn Paul Teleky - refugiat, printre alți mulți nobili ai Transilvaniei, la mine - datorită <luării ca> ostateci a preaiubiților săi, scumpa-i soată și fiii lui, despărțiți de el deja de doi ani și duși sub milostiva ocrotire a Luminății Voastre; cum el lasă să-i scape necurmăte suspine după acești ostateci și de pe urma locului său unde <i se află> și vistieria - mișcat, zic, de compătimire pentru el, n-am putut să nu-i atrag atenția Luminății Voastre, prin prezenta, împins și de cheazăia prieteniei <dintre noi> trimițând prezenta <scrisoare> prin care să mă rog pentru mijlocirea înfățișătorului ei, om al meu, <scrisoare> prin care să mă rog pentru Luminăția Voastră pentru o desăvârșită statormnicie a sănătății, spre cât mai multe preafericite reînțoarceri ale Sărbătorii Nașterii lui Christos, și am vrut să stărui cu cel mai mare respect asupra binevoitoarei lăsări la sine înspre această provincie <a noastră> a ostatecilor domnului prieten și vecin <al meu> mai sus amintit - căci, dat fiind că <ea> este o femeie și tinerele vlăstare abia dacă ar putea fi de vreun folos dacă nu mai degrabă o povară, iar pentru el, <afla fiind> pe meleaguri străine, de cea mai mare mângâiere.

Odată arătată astfel curata dragoste, mă voi afla gata și foarte hotărât spre a fi de folos Luminății Voastre în dorințele <Sale> prin orice fel de slujbe, potrivit <bunei> înțelegeri dintre noi, demne de închinare de prieten și vecin, ca unul care deocamdată rămân,

Al Luminății Voastre,
Slujitor mult zelos și foarte hotărât la orice slujbe
vrednice de un prieten și vecin
<În caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanul
isc<al>

Târgoviște 14 decembrie 1708

<Verso, scris de altă mână:> Scrisoarea Principelui sau Voievodului Valahiei, 14 decembrie 1708

<Verso:> Din nou cer Milostivirii Tale să fii Milostivirea Ta binevoitor fără întârziere și să înaintezi scrisoarea mea și prin aceasta Milostivirea Ta mă vei îndatora mult într-adevăr.

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol. XLVIII, nr.1, p.60-61, doc.8; original latin.

1709 (7217) ianuarie 3

Constantin Brâncoveanu către Magistratura orașului Brașov plângându-se împotriva pretențiilor de preemțiune a localnicului Georg Dietrich asupra caselor sale cumpărate în Brașovul vechi, în urmă cu 6-7 ani. Se miră de ce nu au fost ridicate aceste pretenții mai devreme, dar că va respecta dorința reclamantului cu toate că și-a dat seama că nu este dorit a fi proprietar în oraș. Va restitui casele

după ce va fi despăgubit cu suma plătită de 550 florini, plus dobânzile ridicându-se la 12% pe an.

Io Costandin Voevod, *din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești*

Ai noștri de bine voitori și vecini, dumnealor tot Sfatul Brașovului, sănătate poftim de la Dumnezeu. Cartea d<u>mne<a>voastră ne-au venit, și de sănătatea dumneavoastră ne-au părut bine. Alalte ce ne-ați scris, am înțeles. Pentru povéstea caselor ce cumpărasem acoloa în Brașovul Vechiu, precum curge lucrul am văzut, și am înțeles și den cartea lui Ghierghe Dedireh. La care ce să mai răspundem alt, văzând că puneți dumneavoastră în[n]ainte pricină, cu care ne spăreați și ne lepădați a nu putea ținea noi acéle case?! Măcar că pricinile aceastea se cunosc a fi și a ne purta în meșteșuguri; cari nici am fi gândit să vedem și să auzim de la dumneavoastră unele ca acéstea. Iar, de au fost a ne osebi și a nu ne priimi, de-ntăiași dată de când le-am cumpărat, mergând acum al șaselea anu, să ne fiți arătat, și anume să ne fiți răspunsu (precum și acum), - că ne-am fi lehătit. Dăstul că ziceți și ne lăsați pre noi înșune să judecăm de să cade să le ținem, au de nu să cade, și, adevărat, cum ziceți dumneavoastră, judecători sântem, nu numai ca un județu al unii cetăți, ce și judecători și stăpânitori unii țări sântem, den mila lui Dumnezeu, și ni să pare doară și mai bine să știm a pravililor și a rânduielilor a altor lucruri mai mari, dar cu cât a moșii și a case de aceastea? Noi așa știm că cu direaptă judecată iaste, când cumpără cineva, au moșie, au casă, și până la un an simte cel ce iaste neamul (adecă sângele), iaste volnic a-și luoa moștenirea lui în[n]apoi, iar deacă să mai povárnéște și să învechéste lucrul, nu dă judecata să să strămute. Dar cu cât noi, că ne știm cumpărători de șase, șapte ani, și, când cumpăram casele acélea, acel Ghierghe Dedireh nu era dăpărtat undeva, ce acoloa să afla, auzia și vedea, daru căci ne îngăduia? Ce să mai zicem, și ce mai lungim vorba? Să cunoaște lucrul de față, că nu vă iaste voia a ne suferi să avem acéle case acoloa. Ce noi încă, cu sila și fără pofta dumneavoastră nu vom putea. Făr de cât, deaca vréme ce nu să poate și nu vă iaste voia ca să le ținem, noi ne cérem banii cu dobânda lor, zeacea a doisprăzéce pe an, - că noi am dat pe dânsle 550 de florinți: acum ne aducă acel ce să face moștean caselor și nu ne îngăduiaște, banii cu dobânda lor, cât va face de când le-am cumpărat, cum zicem, zécea a doisprăzéce pe anu. Și noi încă-i vom da zapisele ce vor fi pe acéle case, și să-i fie casele de bine! Măcaru că făr de cale iaste și peste nici-o dreptate, iar încăși ce să facem? Deaca nu să poate să le ținem, aducă-ne banii [adaus: cu dobânda lor], și-și ție casele. Aciasta, și fiți dumneavoastră sănătoși.

De bine voitoriu dumneavoastră:
Io Costandin Voevod.

Ghen<arie> 3 dni <ziaua>, l<eat> 7217.

<Adresa pe v°:> Ai noștri de bine voitori și vecini, dumnealor tot Sfatul cetății Brașovului, cu săn<ă>tate să s<ă> dea.

Ediții: N.Iorga, Brașovul și români..., p.258-259, doc.10; original român.

86

1709 februarie 4

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, arătându-și satisfacția pentru primirea scrisorilor înaltului prelat de la Damasc din 23 noiembrie și Ierusalim, 24 decembrie 1708 și ajungerea lui cu bine la destinație; își exprimă speranța ca să primească cât de curând o nouă vizită a sa. Din parcurgerea scrisorilor primite, cea din Damasc la 19 ianuarie iar cea din Ierusalim la 1 februarie, domnul a fost satisfăcut de buna primire făcută patriarhului de către musulmani (me histani) în cursul călătoriei sale, când a inițiat cu ei chiar

un dialog de natură teologică, dar a fost afectat de știrea pricinuirii de mari cheltuieli înaltului prelat din pricina arabilor, înregistrându-se și tulburări în regiune. Domnul s-a bucurat la auzul veștilor despre repararea bisericii Sfântului Mormânt din Ierusalim și înnoirea acoperământului Sfintei Mese și mulțumește patriarhului pentru slujba făcută în Duminica dinaintea Nașterii Domnului în cinstea sa. La rândul său, anunță pe înaltul prelat că a fost săvârșită o liturghie la biserica Sf. Gheorghe <Nou> din București, închinată la Ierusalim, în ziua Sfintei Intrări în Biserică a Domnului (2 februarie) pentru sănătatea lui. Este de acord să construiască o clădire în piatră pentru tipografie și bibliotecă la <biserica> Sf.Sava, ce ar costa numai o mie de lei, dar nu în această primăvară, deoarece ciurma din vara trecută a oprit lucrările începute la lăcaș și la școala de acolo și până la terminarea lor, nu se poate trece la altceva. Domnul comunică patriarhului știrea nunții fiului lui Ștefan <cu Bălașa Cantacuzino din Moldova> între 13 și 20 ale lui februarie și pe cea din 10 martie a vărului Iordache Cantacuzino, fiul lui erban vodă, aflat la Brașov cu <Ruxandra> fiica lui Iordache al lui Antonie vodă Ruset, unde a fost trimis ca să-l reprezinte un alt văr al său, <spătarul> Toma Cantacuzino. Se plânge de iarna mare și grea abătută asupra țării.

Cu Dumnezeu,

Prea-fericite și Preasfințite Doamne, pe Fericirea Ta cu evlavie salutând-o, sărutăm sfințita-Î dreaptă.

Două scrisori cinstite ale Tale și nouă dorite, una scrisă din Damasc, la 23 Noiembrie, iar alta din Sfânta Cetate, la 24 Dechemvrie, le-am primit, și, din acele două cunoscând sănătatea Ta și această fericită călătorie la Scaunul Tău cel preasfânt, m-am bucurat mult cu toată casa și înrudirea noastră, și am lăudat și am slăvit pe Dumnezeu în Pronia Sa, care te-a ținut sănătos și în acestea două, adevărat în sănătatea Ta și în fericita-Ți călătorie și buna ajungere la Sfântul Scaun și la turma Ta. Ne-am bucurat, deci, prea-fericite Doamne, de această știre bună, și ne rugăm de Dumnezeu așijderea să ne bucure și de acum înainte cu vestea sănătății Tale și buneii stări, prin necontentitele-Ți venerate [rugăciuni], și la vremea convenită cu altă știre dorită despre întoarcerea Ta, așteptând ca iarăși să vii cu cale bună într-acoace, ca să ne bucurăm împreună încă mai mult.

Scrisoarea-Ți cinstită din Damasc am avut-o în mână la 19 Ianuar; cea din Sfânta Cetate la 1-iu ale lunii. Scrisorile noastre, după cât se pare, nu sosiseră încă, iar, dacă noi am scris și în Dechemvrie și în Ianuar, nu ne îndoiim ca până acum să nu Ți se fi dat măcar cea dintâiu și că știi și despre noi înșine și despre câte s-au arătat atunci că noi toți cu Dumnezeu și prin sfințele-Ți rugăciuni suntem sănătoși, toți ai casei noastre, mici și mari, și rudele, și ne închinăm Ție și-ți sărutăm cu evlavie dreaptă.

Ne bucurăm că spui cum că în toată calea ai găsit și cinstiri și bune primiri de la meghistani, și lăudăm și pentru aceasta pe Domnul, Prea-bunul îngrijitor și Ajutător al Tău; și cum că în cale ai aflat dascăli și ai învățat de la ei lucruri ce nu s-au spus, și ascunse, adică: în ce chip a făcut Dumnezeu pe om și are să-i facă Domnul nostru Isus Hristos și Judecata cea din urmă, cum lămurește Coranul, și acesta e bun, Doamne, și vrednic de crezare, - împărtășește-o (?) Fericirea Ta. Culegem și de aici că, ori pe unde treci Fericirea Ta, totdeauna ești aplesat să înveți cele ce nu s-a întâmplat să le știi, și bine faci că te gândești să înveți în tot timpul și locul; căci de sigur că orice învață omul, tot bine e; de ți se mai întâmplă și altele ca acestea, aratăni-le și nouă, să le știm.

Cum că ți-au venit cheltuieli mai mari din pricina apostatilor arabi, să fie, Doamne, spre bine, de oare ce, odată ce ai sosit sănătos și nevătămat în Sfânta Cetate, Dumnezeu va îngriji și de bani. Cum că și lupte lăuntrice au fost pe acolo, dar că s-au păstrat fără vătămare și pagubă creștinii și mănăstirile, și aceasta e socotința lui Dumnezeu, - și să dea Domnul ca și de acum înainte să auzim de o stare pașnică asemenea cu aceasta! Ne bucurăm și pentru biserica Sfântului

Mormânt și pentru coperământul Sfintei Mese cum că se înnoiesc, și slavă Domnului și pentru aceasta; și, dacă curg și cheltuielile iarăși, Dumnezeu se îngrijește, căci spre lauda Lui se fac. Încă ne bucurăm și pentru slujba dumnezeiască ce ai făcut-o Fericirea Ta lui Dumnezeu Sfântul pentru noi în Dumineca dinaintea Nașterii lui Hristos, și mulțumim și ne închinăm Fericirii Tale, care în tot timpul și locul nu uiți să ne pomenești și să ne sprijini cu sfințele-Ți rugăciuni și cereri către Dumnezeu. Am făcut și noi liturghie aici în ziua Sfintei Intrări în Biserică, în lăcașul Marelui Mucenic Gheorghe, și am lăudat pe Dumnezeu. A făcut rugăciune la această sfântă slujbă arhiereul nostru pentru sfânta și îndelungata păstrare a Fericirii Tale.

Știrea ce ne dai cum că ai vorbit acolo cu Preasfințitul nostru (*sic*) acela, ca să se facă după gândul Tău o casă de piatră pentru tipografie și o bibliotecă în cuprinsul Sfântului Sava, am aflat-o, și ne-a părut bine pentru această bună faptă, și neapărat că pentru un lucru ca acesta vom lucra și noi să-și ia săvârșirea; pentru care și arhiereul nostru ne-a spus că se vor cheltui până la o mie de lei numai. Primăvara aceasta ce vine, nu e chip, Doamne, să se înceapă, de oare ce, precum știi, pricina este la Sfântul Sava și la școală, și, până ce slujba aceasta nu se va isprăvi, nu se poate începe cu tipografia și biblioteca; dar și aceea la vremea ei, Dumnezeu dând sănătate, va începe și-și va lua săvârșitul, cum se cuvine după dorința Ta.

Acuma-Ți dăm și acea știre cum că, iarăși, cu Dumnezeu și cu ale Tale rugăciuni, am ajuns și la nunta fiului nostru și fiu sufletesc al Tău, Ștefan, care va să înceapă la 13 ale lunii și să-și ia săvârșitul, după chibzuială, la 20. Iar în Dumineca Lăsutului de Sec se va cununa și Iordachi, fiul lui Șerban-vodă, vărul meu, acolo unde se află, cu fiica lui Iordachi, fiul lui Antonie Ruset Voevod. Care nuntă, deși o oprește treapta de rudenie, dar binecuvântarea și iertăciunea pentru rudele noastre a venit de la Preasfințitul Ecumenic, și fata se gătește să meargă. Ne-a rugat și pe vărul nostru să trimetem să-l cununăm, și așa vom urma, trimițând din partea noastră pe vărul nostru Toma. Și, deci, pentru amândouă aceste căsătorii suntem siguri că vei binecuvânta părintește legăturile. Ci și noi și ei ce fac căsătoria, cu cei din casa noastră toți, ne rugăm de Fericirea Ta să te rogi pentru ei și să-i binecuvântezi, după obiceiul părintesc ce ai, să trăiască împreună și să petreacă în bună iubire și unire de gânduri și mulțumită către Dumnezeu.

Știri din nici o parte n-avem să-Ți vestim acuma, și aflăm că piedeca vine din iarna cea mare și grea ce a căzut în aceste părți. Ci, când vom afla, Ți le vom scrie spre știință.

Iar venerat-Ți scrisoare din nou ne rugăm să nu ne lipsească, spre a ne bucura cu știrea sănătății Tale și cu sfințele și părinteștile-Ți rugăciuni, care să ne și fie în viața toată.

Al Fericirii Tale fiu duhovnicesc și cu totul la porunci
Io Costantin Voevod.

1709, Fevruarie 4.

Ediții: Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol. XIV, 1320-1716, p.411-414, doc. CCCCXXXIX; original grec.

87

1709 (7217), februarie

Constantin vodă Brâncoveanu către Bartholomeus Seuler, judele Brașovului, cu privire la argintăria comandată meșterului Georg May, din care a primit o parte, așteptând și restul. De asemenea dorește să primească și careta ce i s-a confecționat acolo. Trimite la Brașov pe mare spătar Toma Cantacuzino ca să-l reprezinte la nunta vărului său, Iordache Cantacuzino, fiul lui Șerban Vodă, <cu

Ruxandra Rosetti>. Zisul emisar mai are însărcinarea să discute cu judele și despre casele domnului din Brașovul Vechi.

+ Io Costandin Voevod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești

+ Cinstului și al nostru bun prieten și vecin de aproape dumnealui jupânul Bartaș Sauler, Mare județ al cetății Brașovul, sănătate și tot binele pohtim dumital<e> de la Dumn<e>zeu.

Cartea dumital<e> ne-a venit și de bună săn<ă>tatea dumitale înțelegând, ne-am bucurat și am dat laudă lui Dumnezeu. Alalte ce ne-ai scris dumneata am înțeles. Pentru arginturile noastre de la jupânul Giorg Mai cum că cele ce au fost gata le-au trimis și le-am și luat acéle ce au trimis. Iar de célelalte ce au mai rămas, zici dumneata cum că i-ai dat poruncă ca să nevoiască să le gătească și acélea. Mulțumim dumital<e> și pohtim pe dumneata care când să vor găti, să avem știre ca să trimitem să ni le aducă. Pentru carătă încă ne scrii dumneata că mare grab<ă> ai dat meșterului carătaș și era aproape de gătit de a gata, așteptăm acum ca doar ... <ar nimeri?> și carăta acéia.

După aciasta facem știre dumitale că iat<ă> că trimise, pre cinstit și credincios boiar al nostru dumnealui Toma Cantacuzino spătariul cel mare împreună și cu alți cinstiți boiari ai noștri, pentru nunta dumisale iubit vărului nostru Iordache Cantacuzino, feciorul răposatului Șarban Vodă, ce făcum și dumitale știre ca să știi. Pe dumnealui Toma spătariul l-am învățat și pentru céle case ale noastre den Brașovul Vechiu ca să vorbească cu dumneata și alalt sfat al dumneavoastră. Și precum va fi socoteala dumneavoastră așa veți face. Aciasta și mila lui Dumnezeu să fie cu dumneata.

De binevoitor dum<i>tal<e>
Io Costandin Voevod

Fev<ruarie> l<eat> 7217.

<Adresa pe vº:> + Cinstului bun prietenului nostru și vecin de aproape dumisale jupânului Bartaș Sauler, Marel<e> județ al cinstitei cetăți Brașovul, cu multă săn<ă>tate să s<ă> dea.

Ediții: Norbert Salmen, *Scrisori vechi*, în "Țara Bârsei", Brașov, anul VI (1934), doc.4, p.371-372; original român.

88

1709 martie 12

Constantin vodă Brâncoveanu către Climent, mitropolit de Ianina, înștiințându-l de primirea scrisorii sale și de cea anterioară prin care îl anunța că se va duce la Constantinopol. Domnul s-a bucurat deoarece de acolo vor putea purta corespondență mai ușor. Își exprimă satisfacția pentru că mitropolitul a putut participa la nunta fiului său <Ștefan> însurat cu <Bălașa Cantacuzino> și pentru urările făcute mirilor. A primit o solie de la Hrisant <Notara>, patriarhul de Ierusalim.

Constantin Basarab Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn și stăpân a toată Ungrovlahia.

Prea-sfințite și prea-învățate Mitropolit al Ianinei, Kir Climent, Îți trimetem cuvenita salutare și hiritisire, împreună cu sărutarea mâinii Arhieriei Tale, și-Ți dăm știre că am primit cinstita-Ți scrisoare, și am aflat de sănătatea Ta, și cu altă scrisoare a Ta de mai înainte ne-ai arătat că aveai de gând aceasta: adecă să mergi la Constantinopol, și ne-am bucurat de sănătatea Ta și pentru vecinătatea Ta, de oare ce de sigur, cum spui, de acolo ușor vom putea face legătura prin scrisori. Am mai aflat că la masa de bucurie, ce s-a făcut aici, a fiului meu, n-ai lipsit să te bucuri și să te rogi împreună cu mine, și deosebit și Preasfinția Ta și pentru noi

și pentru noii căsătorii, și ne-a părut bine în toate, și ne-am bucurat și de aceasta, și am mulțumit pentru cinstea ce ai arătat la nuntă cu prezența Ta, și, la câte Te-ai rugat, asculte-Te Dumnezeu și păzească-Te ca să Te avem rugător al nostru la toate pe Preasfinția Ta și, pe de o parte, și pentru virtutea și vrednicia Ta, iar, pe de alta, și pentru călduroasa solie a celui întru Hristos părinte Hrisant, Preafericitul Patriarh de Ierusalim! Te vom avea de acum înainte ca prietenul nostru cel mai scump, și, de oare ce vecinătatea-Ți îngăduie să avem și schimb de scrisori, să iei osteneala și să-mi arăți starea sănătății Tale, și, de Ți se va întâmpla să ai și vreo nevoie de la noi, din cele ce se pot, cu curaj să mi-o însemni. Iar sfintele-Ți rugăciuni și mai departe fie cu noi!

Al Prea sfinției Tale fiu sufletesc...
<Constantin Voevod>

1709. Martie 12.

Ediții: E. de Hurmuzaki, *Documente grecești...* (ed.N.Iorga), vol.XIV,, c.1560-c.1820, București, 1936, p.59-60, doc.XXXVII.

89

<Târgoviște>, 1709, iulie 28

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul conte Gavril Ivanovici <Golovkin> confirmându-i primirea scrisorilor sale din 19 și 30 iunie și marea bucurie pe care i-a făcut-o relatarea despre strălucita biruință a țarului asupra regelui Suediei <Carol al XII^{ea}> la <Poltava>. Domnul aflase mai dinainte vestea, din Moldova și de la curierii ce se îndreptau la 19 iulie către ambasadorul <P.A.Tolstoi> la Constantinopol. A aflat prin curierii care s-au dus la Iași și de la seraskierul Iusuf pașa că regele Suediei, învins și însoțit de hatmanul trădător <Ivan Stepanovici> Mazepa, s-au retras cu rămășițele oștirii înfrânte la Ocaev, unde seraskierul a trimis un emisar să sondeze intențiile regelui. Hotărârea definitivă în ceea ce privește pe <Carol al XII^{ea}> se află în mâinile Porții. Domnul face cunoscut că i se scrie din Constantinopol că turcii fac pregătiri de război, construiesc fregate, au trimis o garnizoană de 2000 ieniceri și pe Ismail pașa, aflat mai înainte la Sofia, să întărească noul oraș durat de ei în Crimeea. Mai anunță sosirea la Curtea sa a unui comandant sârb aflat în serviciul imperialilor și căzut în captivitate la <principele Francisc al II^{ea}> Rakoczi, anume Ivan Tikeli, apoi eliberat printr-un schimb de prizonieri. Căpeteniei sârbe domnul i-a împărtășit știrile sosite din Moldova privind biruința țarului asupra suedezilor <la Poltava>. Tikeli s-a bucurat mult și a mărturisit că s-a săturat să lupte pentru imperiali, care-și urmăresc scopurile lor egoiste, prigonind pe ortodocși și că el ar putea trece de partea țarului, cu alți 30000-40000 oșteni, dacă i s-ar cere acest lucru.

Tălmăcire după o scrisoare a domnului Țării Românești, pe care i-a scris-o conțelului Gavril Ivanovici

Cele două Precacinstite și luminate scrisori ale Înălțimii Voastre, cea dintâi scrisă în iunie 19 zile, iar cea de-a doua pe ziua de 30 ale aceleiași luni, le-am primit cu bucurie pe ziua de 24, din care aflând mai întâi că sunteți sănătos și bine, l-am slăvit pe Sfântul Dumnezeu, bucurându-mă și cele ce erau scrise în cea dintâi le-am înțeles bine. Scrieți că vă mirați, care a fost pricina și piedica unei astfel de târăgăneli că nu v-am scris tot ce trebuia. Cred însă că Înălțimea Voastră a înțeles din scrisoarea mea cea din urmă și o anumită piedică care a fost din pricina unor prieteni falși și nădăjduim că și aceasta își va găsi sfârșitul. Iar despre alte treburi, așa cum îmi scrieți și-mi porunciți, când vom scrie în părțile Voastre, să nu scriem despre cele trebuincioase nimănui altuia în afară de Înălțimea Voastră. Și aceasta se va face la porunca Voastră, cu toate că nu ținem minte să

fi scris sau vestit și altcuiva lucruri trebuincioase sau asemenea lor. Dar pe viitor aceste lucruri vor fi ferite cu și mai multă strășnicie.

La cea de-a doua scrisoare răspundem că știrile Voastre vestitoare de bine, aducătoare de bucurii și de veselie, pe care de mult le așteptam și le doream, anume preaslăvita și uimitoare biruință a Preamarelui, Preamilostivului și preacuviosului Țar, cu măreața și atotputernica mână a lui Dumnezeu cel de sus, asupra mândrului și atotputernicului dușman Șved ne-au adus o bucurie și o veselie așa de mare mie și altora de la noi și tuturor pravoslavnicilor, încât nu se poate descrie, din care pricină spuneam să fie slăvit și proslăvit numele Preabunului și Atotputernicului Dumnezeu, Dătătorul tuturor bunurilor și Ocrotitorul tuturor robilor săi credincioși și păstrător al bunei cuviințe; pe același Dumnezeu Totșitorul și Preamilostivul Îi rugăm cu răvnă, să înmulțească și să ferească și pe viitor sfânta dorință și osârdie a Preamarelui, Preamilostivului, Preaslăvitului Autocrat și Țar creștin ca să îndrepte și să săvârșească cele dorite spre o și mai mare mângâiere și înveselire a tuturor bunilor creștini, dar mai ales a neamului celor pravoslavnici umiliți, oropiți și nesocotiți, spre slava și împodobirea numelui nemuritor al Măriei Sale Țarului.

Această prea mare și prea fericită veste, deși am auzit-o de acum câteva zile din Țara Moldovei de la cei trimiși de acolo și de la curierii care se duceau la prea nobilul sol de la Țarigrad, în ziua a 19-a a acestei luni, care ne-au vestit aceste treburi ce ne-au făcut o prea mare bucurie, dar noi nu ne-am mulțumit cu aceasta, ci am așteptat cu multă luare aminte să luăm cunoștință și să aflăm aceasta de la Înălțimea Voastră, așa cum m-am învrednicit să aud acum cele dorite. Și, iarăși spunem, să fie slăvit și proslăvit în vecii vecilor Preabunul și Atotputernicul Dumnezeu.

Dar noi, de îndată ce am aflat pentru întâia oară, am scris și am înștiințat numaidecât pe prietenii și vecinii noștri și pe alții care se află în locuri îndepărtate, unde am socotit că trebuie să se știe și să se audă și iarăși îi vom înștiința în amănunțime așa cum s-a întâmplat potrivit istoriei pe care ne-ați descris-o.

Astăzi nu avem nimic de vestit din aceste țări, deoarece nu ne-au sosit încă știri de la Țarigrad după ce am vestit aceasta. Și de la curierii aceia care au mers prin Iași, și de la Iusuf pașa, care a trimis două sau trei scrisori de înștiințare că șvezii au fost zdrobiți rău și că, Craiul lor împreună cu Iuda au trecut Niprul și au ajuns la Oceakov, care i-au scris pașalei de la Oceakov și l-au rugat să le trimită merinde, deoarece erau tare flămânzi, dar mai ales să le dea călăuze și ca el să-i ajute să meargă unde vor, și pașa n-a îndrăznit să facă aceasta, ci a trimis numaidecât poștă seraskierului și l-a întrebat ce să facă. Și seraskierul n-a îndrăznit să facă o poruncă hotărâtoare ci numaidecât a scris prin menzil Porții, cerând poruncă ce să facă cu ei în privința cererii și dorinței lor. Totuși, seraskierul a trimis un kapâcilar-kehaie al său la Oceakov, unde să-l caute pe acel Crai. Dar de a avut el poruncă sau altceva de taină de la el, seraskierul, încă nu se poate spune. Dar, pe semne, după cum ni se scrie de la Bender, acel kapâcilar-kehaie a fost trimis ca să vadă pe Crai și pe trădător câți oameni au, ce vor și alte asemenea împrejurări. De aceea, întrucât nu avem și nu știm până acum adevărul în aceste treburi, nici de la Țarigrad nu avem știri în privința acestor zvonuri și nici de la seraskier, așa dar, nu pot să scriu acum nici o întărire a acestor treburi, dar așteptăm cu multă nerăbdare știri mai amănunțite de la Poartă, cât și de la seraskier și de îndată ce vom afla ceva, vă vom da de știre. Și pe urmă, dacă se va mai întâmpla ceva, de ne va da Dumnezeu sănătate, nu vom nesocoti și vă vom înștiința numai-decât.

Totodată scrisoarea aceea pe care ne-ați scris-o pe față am înțeles-o și am aflat din țidul dorința Înălțimii Voastre de a chivernisi treburile cu multă înțelepciune și chibzuință. De aceea, la îngăduința voastră, cu băgare de seamă acolo unde se cuvine să se vestească și să se știe aceasta, ne vom strădui s-o facem. Și iarăși de ne va ajuta Dumnezeu și vremea, vom vedea sfârșitul.

Ni se scrie de la Țarigrad că turcii parcă se pregătesc de război și că lucrează în grabă în arsenaluri câteva fregate și alte vase, de asemenea în orașul nou pe care l-au durat lângă Crimeea au numit și au trimis în garnizoană 2000 de ieniceri și se spune că unui oarecare Ismail pașa, care a fost în orașul Sofia, i s-a poruncit să plece în acel oraș și, după cum umblă zvonul, să fie acolo pașă, iar celălalt, de acolo, să fie mazilit.

Totodată să fie știut de Înălțimea Voastră că ni s-a părut potrivit să vă vestim că, acum de curând, a trecut pe aici o căpetenie sârbească, i se spune ghegeneral și slujitor al Cezarului, numele lui este Ivan Tikeli, este vestit în rândurile întregului popor și slăvit în rândurile multor altor popoare. Acum câțva timp, acesta a fost prins de Rakoczi, și Rakoczi l-a ținut înțemnițat multă vreme. Dar având și nemții printre prinșii lor câțiva nemeși unguri (și nu prinși de nemți, ci de înșiși sârbii care-i slujesc), acum de curând ei au făcut schimb și au dat un domn de seamă și un alt ofițer, și Rakoczi l-a slobozit. Iar el, neîndrăznind să treacă prin alte țări acasă la Arad, unde își are soția și copiii (poate că pentru vreo altă pricină a trecut prin această țară în drum spre casă) s-a văzut cu noi. Și atunci din întâmplare, în același timp, îmi veniseră știri îmbucurătoare din Țara Moldovei și eu le-am spus și am vorbit despre multe treburi în măsura în care aceasta mi s-a părut cuviincios. L-am cunoscut ca pe un bărbat înțelept, bun și creștin pravoslavnic credincios, care cu mare bucurie și dorință a ascultat aceasta și, să mă creadă Înălțimea Voastră, i-a mulțumit cu lacrimi lui Dumnezeu. Și el și-a deschis inima și mi s-a plâns mult de nemți și am înțeles că este tare pornit împotriva lor și spune că s-a înșelat, părăsindu-și de nevoie țara și plecând de la păgâni și nădăduind s-o ducă mai bine ca supus al nemților și a slujit și a făcut atât, încât cred că a cunoscut toată lumea și știe multe despre unguri și dușmanii Cezarului, și au pierit atâția ostași viteji și și-au vărsat sângele pentru ei, și n-au văzut de la ei nici un folos, nici un rod, mai mult chiar, au avut de suferit de la ei și prigoană și asuprire în credință. Și multe altele a mai spus oftând și, pe scurt, am socotit că este un om tare împovărat și pornit și cred că și el și tot neamul lui sunt cu totul gata să slujească pe prea milostivul și prea bunul țar. A mai spus că așteaptă și vor să pună <la bătaie> între 30000 și 40000 de oșteni și acest lucru mi l-au întărit și alții și judecând vreau să aflați și Înălțimea Voastră ca să știți cu înțelepciunea și judecata Voastră gândurile și dorințele lor pe care le au față de voi. Și ca încuviințare și poruncă, dacă binevoiiți, să ne dați răspuns și în privința aceasta ca să știm, atunci când vor veni din nou să ne întrebe aceasta, să știm ce să le răspundem. Și acum să vă dea Dumnezeu ani mulți, tot binele și fericirea.

Al Înălțimii Voastre prea zelos slujitor
Constantin, voievodul Țării Românești.

Iulie 28 zile, anul 1709.

Această scrisoare, trimisă de curând de prea nobilul sol pentru trimitere o și trimit Înălțimii Voastre.

Ediții: *Istoriceskie svezi...*, III 1673-1711, p.310-312, doc.106; traducere rusă după original grec.

90

Târgoviște, 1709 august 1.

Constantin Brâncoveanu către principele Francisc al II^{lea} Rákóczi, confirmându-i primirea scrisorii sale din 2 mai în care-l roagă să intervină în favoarea curuților refugiați în Moldova. Îi promite că le va trimite un ajutor material prietenesc.

Prealuminate Principe, Domn, Domn mult milostiv

Am primit acum trei zile, și anume cu cinstea și prețuirea ce se cuvin, preamiloștiva <scrisoare> dată în ziua de 2 mai a acestui an, prin care Luminăția Voastră a binevoit să-mi împărtășească prieteneasca bunăvoință și dovada unei prietenii ce are a fi dusă mai departe; dorințele Luminăției Voastre în privința ajutorării credincioșilor transilvăneni care-și duc viața-n Moldova, într-o cât îmi va sta în puțință am de gând a vădi cu același zel cu care chiar și mai înainte am dovedit fiecare slujbă <ținând de> prietenia dintre noi și nu voi suferi nici de acum înainte a le da de-o parte, după puținătatea puterilor mele, ci voi rămâne statornic în râvna față de Dânsa.

Al Luminăției Voastre,
Slujitor mult zelos și foarte hotărât la orice
slujbe de prieten și de vecin.
<În caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanu
isc<al>

Târgoviște 1 august 1709

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol. XLVIII, nr.1, p.61-62, doc.9; original latin.

91

1710, ianuarie 2

Constantin vodă Brâncoveanu către cancelarul conte Gavril Ivanovici <Golovkin> informându-l că i-a scris zilele trecute despre cele întâmplăte în Moldova și schimbarea domnului <Mihai Racoviță> cu <Nicolae Mavrocordat>, epistola fiind trimisă printr-un negustor la Kiev kneazului <guvernator> <Dmitri Mihailovici> Golîșin, ca să i-o remită destinatarului. Scrisoarea prezentă o trimite la Buceaci brigadierului <Gavril Ivanovici Kropotov>, unde se află și tălmăciul Andrei, pentru ca s-o înainteze cancelarului. De la kapukehaielele sale din Constantinopol domnul a aflat despre nestatornicia turcilor și despre intențiile războinice ale marelui vizir <Ali pașa Çorlulu>, ca replică la uneltirile vrăjmașilor săi pe lângă sultan <Ahmed al III^{lea}>; vizirul încearcă să-l silească pe rezidentul rus de la Poartă, <P.A.Tolstoi>, să promită libera trecere a regelui Suediei <Carol al XII^{lea}> prin Polonia spre țara sa, în caz contrar turcii amenințând cu război dezlănțuit prin tătari. Oștile turcești trimise la Bender au fost încartiruite la Dunăre, între Brăila și Cetatea Albă. <Carol al XII^{lea}> și oastea sa ierneză la Bender. Noul domn al Moldovei, <Nicolae> Mavrocordat, n-a ajuns încă la Iași și nu se știe cum va domni peste o țară săracă, mai ales că obținuse scaunul ei prin mari cheltuieli de bani, cu toate că la început s-a zvonit că vizirul i-ar fi dat-o pe degeaba. La 15 decembrie trecut a murit și tatăl său, bătrânul <Alexandru> Mavrocordat <Exaporitul, consilier de taină și fost mare dragoman al Porții>, puțin regretat de creștini, deoarece a fost totdeauna un fidel sfătuitor al turcilor. A anexat scrisorii sale, ultima epistolă sosită de la rezidentul <Tolstoi> din Constantinopol.

În scrisoarea din luna ianuarie, 2 zile, anul 1710, a domnului Țării Românești către contele Gavril Ivanovici Golovkin e scris.

Preaînalte și Prealuminate boier de încredere, hiritisesc după cum se cuvine cinului pe Înălțimea Voastră, rugând pe Domnul Dumnezeu să vă țină sănătos, să vă dea viață lungă și fericire deplină.

Zilele trecute am scris spre știința Înălțimii Voastre cele ce s-au întâmplat în Țara Moldovei și schimbarea domnului de acolo și pe cine l-au pus turcii domn

și așa mai departe. Și acea scrisoare am trimis-o printr-un negustor la Kiev pentru ca el s-o înmâneze kneazului Golîțin iar Luminăția Sa s-o trimită Înălțimii Voastre, deoarece și timpul și nevoia ne-au cerut să ne purtăm acum cu mare fereală și frică.

Și scrisoarea aceasta o trimit astăzi iarăși la Buceaci, unde se află brigadierul vostru și cu dânsul tălmăciul Andrei pentru ca această scrisoare să v-o trimită dumneavoastră și nădăjduim că ei au întotdeauna oameni pentru a trimite scrisori în siguranță.

Cu același prilej vă trimit o scrisoare a Excelenței Sale solului Țarului de la Țarigrad și sunt câteva zile de când ne-au adus-o ștăfetele noastre de acolo. Și întrucât n-am avut prilej ca s-o trimitem mai repede, am reținut-o până acum.

De aici n-avem de vestit nimic nou Înălțimii Voastre în afară de ceea ce ne-au povestit ștăfetele noastre de la Țarigrad pomenite mai sus. Unii ne scriu că nesatisfacția Porții, dar mai ales a vizirului, este de neînchipuit pentru că una s-a vorbit și s-a auzit <în trecut> și alta astăzi. dar astăzi (după cum se scrie) vizirul gândește altceva și este îngrijorat, văzând că vrăjmașii săi au început să-l sape în fața marelui sultan. Și pentru ca el, vizirul, să-și prelungească viața rea și păcătoasă, se spune, că înclină spre război și cred că în chipul acesta va mai trăi multă vreme.

Vrăjmașii săi și cei înțelepți, pe de o parte, se împotrivesc și nu hotărăsc să pornească la război. Pe semne, știu în ce stare se află și ce capete proaste au pentru cârmuire. Și se tem că este ușor să începi, dar nu să și isprăvești. Dumnezeu știe, așa cum spun cei mai chibzuți și înțelepți dintre ei. Așa sunt treburile lor acum. Credem că în scurt timp adevărul va ieși la iveală și dacă acest vizir atât de rău va pune la cale ceea ce vrea și ceea ce gândește, povara va cădea tot pe capul lui. Dar vizirul acesta se mai gândește astăzi și la alte treburi. Mai întâi, după ce se spune, nu știe ce să-i răspundă Craiului Șved iar al doilea, poate că va găsi o pricină ca să tulbure pacea, deoarece, după cum auzim, îl silesc pe prea înaltul sol ca să-și dea cuvântul pentru acest Crai și să chezășuiască că el, Craiul, va trece prin Polonia spre țara sa fără a i se întâmpla vreun rău sau vreo pagubă. Și după un astfel de cuvânt îl vor lăsa să plece în țara sa (și alte cuvinte asemănătoare cu acestea, care par să fie chiar necuviințioase). Dar dacă nu va face aceasta, îl amenința <pe sol> că va începe război, dar mai întâi prin tătari (poate că o doresc tătarii și-l îndeamnă la aceasta), iar pe urmă că turcii ei înșiși, sunt în pragul pieirii și așa mai departe, dar și aceasta ne-o va arăta un viitor apropiat.

Nădăjduim totuși, că vă va scrie despre toate <acestea> mai pe larg prea înaltul sol și veți afla lucruri mai vrednice de încredere. Dar și ceea ce vom afla, vă vom da de știre în orice chip, pentru că Dumnezeu ne știe nenorocirile și în ce spaimă trăim, mai ales în aceste vremuri.

Oștile turcești care veniseră la Bender au fost încvartiruite în cvartiruri de iarnă prin orașele de la Dunăre, începând cu Brăila și până la Cetatea Albă. Dar nu sunt atât de numeroase după cum se zvonise mai înainte, ci au venit foarte puține și în număr mai mic la trecerea lor în paradă decât atunci când au fost trimise în cvartiruri de iarnă, și după cum se vede și Craiul Șved va ierna la Bender.

Pentru toată lumea este limpede că turcii fac pregătiri de război și adună merinde în unele locuri de pe malurile Dunării.

Mavrocordat, noul domn al Moldovei, n-a fost încă la Iași, timpul ne va arăta când va veni și cum își va începe cârmuirea într-o țară atât de săracă, pentru că înainte se auzea altceva despre el. cum că vizirul i-ar fi dat această țară pe degeaba și fără daruri, dar astăzi se aude altceva, că a avut multe și mari cheltuieli, dar cum va fi în viitor, ne-o va arăta timpul.

Pe ziua de 15 a lunii trecute a murit și tatăl său, bătrânul Mavrocordat, și, după cum se spune, la foarte puțini creștini le-a părut rău că a murit, dar mai ales fețele bisericesti au mulțumit lui Dumnezeu, după cum ni se scrie, că au scăpat de un

asemenea om, care a fost îndrumătorul și lumina păgânilor și trădătorul creștinilor. Dar și acolo unde s-a dus, va răspunde potrivit celor întreprinse și săvârșite de el.

<Constantin Brâncoveanu>

P.S. Aflați Înălțimea Voastră că în clipa când pecetluiam scrisorile au mai sosit și alți curieri de la Țarigrad și ne-au adus o scrisoare de la prea înaltul sol, pe care o trimitem de asemenea Înălțimii Voastre.

Ediții: Istoriceskie sveazi..., III 1673-1711, p.320-322, doc.111; traducere rusă după original grec.

92

București 1710, iunie 30.

Constantin vodă Brâncoveanu către Adam Mikolaj Sieniawski, castelan de Cracovia, mare hatman al Coroanei, luând cunoștință despre Seimul confederațiilor de la Varșovia, își manifestă satisfacția pentru restaurarea regelui August al II-lea. Face cunoscută mazilirea marelui vizir <Ali Çorlulu pașa> și posibila sa exilare în Crimeea, fiind înlocuit în această demnitate de <Numan pașa> din familia Köprülizilor. Nădăjduiește ca noul mare vizir să pună orânduială în treburile împărăției, rău administrate de predecesorul său. Transmite știri despre <Carol al XII-lea>, regele Suediei, refugiat la Bender și despre intrigile urzite spre a strica pacea între turco-tătari pe de o parte și ruso-poloni pe de alta. Întrevederea de la Bender între seraskierul otoman <Cerkez Iusuf pașa> și hanul tătarilor din Crimeea, <Devlet Ghirai al II-lea>. Starostele de Halici, <contele Stanislav Poniatowski>, partizan polon al regelui Stanislav I Lesczynski și al lui Carol al XII-lea, a plecat la Istanbul. Domnul asigură pe Sieniawski că îl va ține la curent cu cele ce va afla pe calea obișnuită a negustorului Eftimie. Este informat că marele hatman al Coroanei va trimite solie la Poartă. Roagă să fie încunoștințat din timp de orice acțiune a sa.

Extras din scrisoarea milostivirii sale domnului Munteniei scrisă către dumnea-lui domnul castelan de Cracovia, mare hatman al coroanei, din București în ziua de 30 iunie 1710.

Trimițând acum într-adins scrisoarea mea Domniei tale, Domnului meu milostiv, pe lângă convenita închinăciune și dragostea mea prietenească, rog pe Domnul Dumnezeu Atotputernicul ca și aceste viitoare scrisori frățești ale mele să poată ajunge să te vadă pe Domnia Ta, Domnul meu milostiv, în deplină sănătate și succese fericite pentru slava numelui Domniei Tale și folosul familiei și Domniei Tale. Aflând din relatarea celor ce se întorc din țările Domniei Tale și de la alții, adică din popor, despre sfatul de obște de la Varșovia, terminat în mod fericit, ne bucurăm cu toții în deobște, având nădejde în Dumnezeu, că după pagubele și încurcăturile mari care au avut loc și în regatul Domniilor Voastre, poate urma acum altă față fericită a lucrurilor și că El va pune toate în stare și în ordine bună. Din țările noastre, aceasta avem mai de seamă de înștiințat, că zilele acestea a avut loc schimbarea neașteptată din dregătorie a marelui vizir (care om a fost destul de mare și tiran), despre care unii spun că l-au trimis în surghiun într-un oraș din Crimeea numit Seebi, altora însă li se pare că poate nu-l vor lăsa să ajungă întreg în acel loc arătat. În locul căruia a venit în mod nesperat unul cu nume de pașă din familia Köprülü, pe care toți îl cred de om cuminte, învățat și drept, de asemenea cumsecade și având știință. Spun oamenii că la început va fi greu acestui vizir să ajungă în cea dintâi dregătorie și să rânduiască acele lucruri pe care fostul vizir le-a lăsat foarte încâlcite și încurcate, dar ce fel de sfârșit vor

avea ele, timpul va arăta. Craiul Șved rămâne încă la Bender, despre care deși nu mă îndoiesc că Domnia Ta, Domnul meu milostiv, vei avea cunoștință cum fi merge acolo, totuși nu voi pregeta să-ți aduc la cunoștință după îndatorirea mea ceea ce se aude și aici. Și anume că după ce dumnealui hanul a sosit la Bender și a avut o consfătuire cu seraskierul, ceea ce ei l-au sfătuit în legătură cu întoarcerea în țara sa, Craiul n-a primit, voind se pare ca turcii să-l ducă cu mână înarmată, lucru ce ei n-au vrut în nici un chip să rupă înțelegerile cu Moscova și cu țara Domniei Tale, Domnului meu milostiv, și cei ce judecă cumsecade socot că nu vor face aceasta pentru el, cu toate că, după știrea trimisă la Poartă de han și de seraskier, nu s-a dat încă răspuns la acea dorință a Craiului și nu se știe de ce se va hotărî mai departe. Doar că acum este un nou vizir și ce va urma de aici se va arăta în scurt timp. Eu, orice voi avea, nu voi pregeta să te înștiințez pe Domnia Ta, Domnul meu milostiv, după cum am scris nu demult Domniei Tale prin cunoscutul negustor, Eftimie, cele ce s-au întâmplat între timp. Poate că și aceasta este cunoscut Domniei Tale, Domnului meu milostiv, că dumnealui domnul Staroste de Halici, luând câteva zile după sosirea sa la Bender, zece oameni cu el, a ajuns la Stambul, sub pricina, după cum s-a auzit, că merge la băi calde, care se află în aceste țări, să se scalde. Aici s-a auzit alaltăieri din nou din popor că de la Domnia Ta, Domnul meu milostiv, sunt rânduiți soli ca să meargă atât la Poartă, cât și la han, dar fiindcă până acum încă sfârșitul lucrului nu se ivește, rog să nu fiu lipsit de bunătatea și grija Domniei Tale, Domnului meu milostiv, și să nu stau cu sufletul atât de supus la așteptare, aceasta pentru că dacă n-am din partea Domniei Tale, Domnului meu milostiv, o adevărire a lucrurilor, de la alții, cu toate că le și aud după vechiul obicei, rămân un urmaș nesigur și îndoielnic. Pentru această dragoste frățescă a Domniei Tale, Domnului meu milostiv, voi rămâne și eu dator să mă arăt, la rândul meu, gata a te sluji din țările de aici, ca unul care sunt și rămân al Domniei Tale, Domnului meu milostiv, binevoitor prieten, frate și slugă.

Constantin domn al Munteniei

Ediții: Paul Cernovodeanu, Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (IV) în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol. XLVIII, nr. 3, p.316-317, doc.2; copie polonă.

93

Târgoviște, 1710 iulie 28

Constantin vodă Brâncoveanu către împăratul Iosif I confirmându-i primirea a două scrisori trimise la 2 aprilie, prin care i se cerea să păstreze relații de bună vecinătate cu contele Stephan von Steinville, noul comandant general al trupelor imperiale din Transilvania și promite că se va conforma acestei solicitări.

*Sacrei Maiestăți Imperiale și Regești,
Preamilostive Stăpâne.**

Am primit cu adâncă plecăciune cele două preabinevoitoare <scrisori>, care mi-au fost trimise mie, umilului slujitor al Sacrei Voastre Maiestăți, la 2 aprilie a anului de față, având același conținut, cuprinzând preamilostiva poruncă de a păstra buna vecinătate cu Excelența Sa, domnul Ștefan, conte de Steinville, <mare> cămăraș, general de cavalerie, colonel de oșteni în zale, pus comandant general în Transilvania; cu privire la care vecinătate în bună pace, din porunca Sacrei Maiestăți, mă voi strădui cu gândul cel mai credincios să o păstrez cu Excelența Sa mai sus pomenită, după slabele mele puteri, tot așa cum am păstrat-o și până acum cu o sânguincioasă cinstire și cu înaintașii <săi>, chiar dacă soarta mă va face în stare să ajung la gloria cea mai mare, ca să-mi dovedesc cinstea

creдинței până la moarte, <în semnul> căreia îmi plec adânc genunchii ca să sărut purpura

Sacrei Voastre Maiestăți
Slujitorul cel mai credincios și umil
Costandin de Brankowan

Din Târgoviște, 28 iulie, <1> 710

• Cuvinte subliniate în text

Ediții: C. Giurescu și N. Dobrescu, *Documente și regeste privitoare la Constantin Brâncoveanu*, București, 1907, p.187-188, doc.304; copie latină.

94

<Pitești>, 1710 septembrie 23

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, caracterizând corespondența dintre ei ca prietenoasă și plină de folos și învățături.

Prea-fericite și Prea-înțelepte Patriarh al Sfintei cetăți Ierusalimului și a toată Palestina, părinte în Hristos al nostru și comun binefăcător al creștinilor de pretutindeni, Kirie, Kir Hrisante, mă închin supus la dumnezeiasca înălțime a Fericirii Tale, și sărut cu evlavie și cu genunchii plecați Prea-sfânta și venerata-Ți mână.

Se cuvine, prea-înțelepte părinte, ca acei cari vreau să scrie unor astfel de dumnezeiești și învățați oameni să se folosească și de cuvinte potrivite și de rostiri înflorite și mângâietoare, ca să încununeze dumnezeieștile și sfintele lor capete. Dar eu, cel prea-mic rob al Fericirii Tale, neavând acestea toate, pare a fi din parte-mi mai bună tăcerea decât îndrăzneala în a scrie, ca să măresc și să slăvesc prin tăcere pe Fericirea Voastră, precum cei vechi pe Hermes. Dar, iarăși, ca să nu par cu totul necunoscător la darul bogat care s-a trimes mie de la aplecarea Ta binefăcătoare, am luat leneșul meu condeiu și am cutezat să scriu către Tine, mulțumind peste măsură părinteștii Voastre aplecări ce o are față de prea-micul Tău fiu sufletesc. Mă rog deci de Fericirea Ta împodobită cu har să-și aducă aminte cândva de mine prin vreo respectată și sfântă scrisoare și să mă învețe prin ea, ca stăpânul pe slugă, ca binefăcătorul pe cel îndatorit și ca părintele iubitor pe fiul supus. Căci, dacă vreodată voi căpăta semne ale respectatei Tale mâini, voi îndrăzni și eu și de acum înainte să însemn în scrisoare neînvățătura noastră. Acestea deocamdată; iar sfintele și de Dumnezeu ascultatele rugăciuni ale Fericirii Tale să-mi fie ajutătoare în toată viața.

Al Fericirii Tale prea-mic rob la poruncă
Constantin-V<oevod>

Din Ungrovlahia, 1710, Septemvre 23.

Ediții: E. de Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol.XIV, c.1560-c.1820, p.78, doc.XLVIII.

95

<Tabăra de la Albești>, 1711, iunie 6

Constantin vodă Brâncoveanu către contele Gavril Ivanovici Golovkin, cancelarul Rusiei, făcându-i cunoscută neliniștea în legătură cu trimisul său la ruși, comisul Gheorghe Castriotul, de la care nu a primit nici o știre; a aflat de la alții că a ajuns la Iași și de acolo a plecat la cancelar. Neavând nici o știre despre ruși, se teme de represaliile turcilor, puși pe pradă și distrugere. Urează biruința oștilor țarului <Petru cel Mare> împotriva vrăjmașului păgân. Se arată pregătit pentru a contribui la izbânda țarului.

Cu prilejul acesta, de oare ce nu am acum din aceste țări altceva nimic mai nou a aduce la cunoștința Înălțimii Tale, pentru aceasta voroava mea scurtă va fi. Afară de aceasta, ne aflăm în mare îndoială și mirare, neștiind pricina întârzierii, căci iată că s-au scurs mai mult de douăzeci și cinci de zile, de când am trimis Domnia Mea de aici pe omul nostru dumnealui comisul Gheorghe Castriotul la Dumneavoastră și nici până acum n-avem știre de la el dacă a sosit; cu toate acestea auzim de la alți oameni străini că a ajuns la Iași și de acolo a plecat la Înălțimea Voastră, de unde am nădăjduit și am așteptat Domnia Mea multă mângâiere și îmbucurare, pentru că, în timp de mulți ani, după gândul izvorât din inima curată și cea mai credincioasă slujbă cât ne-a stat în putință, neluând în samă orice nevoie și alte temeri, în slujba poruncilor Domniilor Voastre am fost, oricând era nevoie.

Iară acum, neavând niciun răspuns de la acel om al nostru și nicio lămurire pentru cărmuirea noastră din acele țări, suntem îndurerăți și înspăimântați de prea-cruzii păgâni, de la care să nu ni se întâmple și nouă și bieteii noastre țări un rău fără leac, de oare ce sălbatici și crunți sunt foarte față de creștini și față de noi și de la aceasta îi oprește și îi împiedică frica și nu cutează să reverse răutatea și cruzimea lor.

Și să dea Dumnezeu, de ceia ce se tem, să nu scape.

Și în scurtă vreme și noi toți creștinii ce așteaptă marea milă de la Dumnezeuul Prea-puternic să auzim de pieirea lor și nimicirea lor de către prea-puternicul nostru Țar și de Hristos iubitoarea lui oștire. Pentru care și cerem și noi și bisericele noastre cu toată osârdia de la Domnul Dumnezeu, zi și noapte, ca să ne bucure și să ne miluiască cu biruința Măriei Sale Împărătești asupra necredincioilor.

Binevoiește a ști Înălțimea Ta că, pe cât ne stă în putință, noi ne îngrijim de ceia ce se cuvine în acest timp pe timpul sfintei bătălii acesteia și în toate chipurile ne pregătim să fie făcut la vreme totul și ne vom sili cu toată osârdia a lua parte la acest fapt, pe care de mult l-am așteptat.

Și astfel să fii încredințat Înălțimea Ta despre aceia.

Ne rugăm de Înălțimea Ta să ne ai în creștineasca Ta iubire și bunăvoință.

<Costandin Brâncoveanu>

Ediții: Vera Merenco, Din legăturile cu Moscova - după materialul adunat de Gr. Tocilescu și I. Bogdan - în "Revista istorică", XXIII (1937), nr.1-3, p.76-77, doc.IV; traducere rusă a originalului cifrat grec.

96

Târgoviște, 1711 iulie 31

Constantin vodă Brâncoveanu către Stephan conte von Steinville, <comandan-tul general al trupelor imperiale din Transilvania>, informându-l asupra desfășurării războiului ruso-turc. Din oastea țarului <Petru I cel Mare>, care a trecut Prutul, s-a desprins un corp de armată care a cucerit Brăila. Aflând de aceasta, armata turcească a trecut și ea din nou, Prutul și, unindu-se cu tătarii s-a îndreptat spre grosul oștirea rusești, izbutind ca la dezlănțuirea atacului să captureze carele cu provizii. După o bătălie necurmată timp de trei zile, țarul a cerut pacea, primită de îndată de turci. Din înțelegerea încheiată se spune că țarul va fi nevoit să retrocedeze turcilor unele cetăți, printre care și Azovul. După care primind provizii de la marel vizir <Mehmed Baltadji pașa> s-a retras spre Nistru, după ce a dat poruncă și corpului de oaste de la Brăila să i se alăture. Regele Suediei <Carol al XII-lea> s-a întâlnit cu marel vizir în tabăra acestuia, după care s-a retras spre țara sa <corect: la Bender>. Domnul apreciază ca fiind foarte supărătoare înfrân-gerea rușilor, datorită lipsei de provizii din tabăra lor. Într-un post-scriptum se

adaugă știrea că țarul și-ar fi luat obligația de a nu se mai amesteca în treburile lăuntrice ale Poloniei.

Prea cinstite Domn, Domn prea strălucit,

Voidn să continui pentru Înălțimea Voastră înștiințarea despre ceea ce se întâmplă între cele două oști dușmane în aceste părți, n-am putut să las la o parte fără a vă face cunoscut ceea ce s-a petrecut: și anume că, după ce oastea moscovită (cum v-am vestit mai dinainte) a trecut râul Prut de această parte nu știu cu ce gând, Măria Sa Țarul a făcut unele desprinderi din grosul oștirii, ba chiar un <corp de oaste> l-a trimis la Brăila, pe care a luat-o în stăpânire. Lucru de care aflând necredincioșii, au trecut din nou în mare grabă Prutul pe poduri pe care le aveau pregătite, lăsând calabălăcul în urmă, și au atacat împreună cu toți tătarii oastea moscovită. Și au izbutit, chiar la începutul atacului, să pună mâna pe toate carele, și în așa fel s-a încins încăierarea, încât a ținut trei zile necontent. După care, țarul a cerut numai de să facă pace, și această dorință a fost și de turci îmbrățișată fără a sta la îndoială. S-a ajuns astfel la o înțelegere, despre care se zice că ar fi foarte păguboasă pentru Țar, <el> trebuind (pe cât se înțelege) să înapoieze dușmanului unele cetăți, printre care se numără și Azac, precum și alte cernțe, care până acum nu sunt lămurite. Astfel încât Marele Țar a părăsit oastea, însoțit de un pașă până la Nistru, <după ce> a luat de la vizir zaherele pentru drum, de care ducea lipsă, și un alt pașă a venit cu un ofițer moscovit să aducă știrea păcii la Brăila sus-zisă și a retrace acele corp de oaste moscovit, ca să se ducă și să ajungă la grosul oștii.

Mai apoi a venit și regele Șved la tabăra turcească și, după ce s-a întâlnit cu marele vizir, a luat drumul către țara sa. Cum de s-au întâmplat toate acestea nu se știe; se poate spune doar că așa a fost vrerea Domnului. E neîndoielnic și că această pace a fost silită de foamea de care suferea oastea moscovită; așa încât Țarul a trebuit să ceară vizirului provizii pentru drum, cu atât mai mult cu cât a pierdut în acea luptă restul munițiilor. Oricum ar fi, lucrul stă foarte prost pentru moscoviți. Asta pot să vă dau de știre acum, iar Înălțimea Voastră îi va putea înștiința pe acei prieteni pe care îi va crede de cuviință, așteptând în continuare mai multe amănunte, care la rândul lor vă vor fi vestite. Și cu asta închei, dorindu-vă de la Domnul toate cele bune. Și ca de obicei, rămân,

Al Domniei Voastre prea strălucite gata oricând pentru a sluji
Costandin Brâncoveanu

Târgoviște, 31 iulie 1711

<P.S.> Se mai spune că țarul s-ar fi legat să nu se mai amestece în treburile Poloniei.

Ediții: N.Iorga, *Documente privitoare la Constantin Vodă Brâncoveanu, la domnia și sfârșitul lui*, București, 1901, p.89-91, doc.V; copie latină.

97

<București>, 1712 decembrie 22

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, trimițându-i ca dar de Anul Nou o carte de proorocii. Trimite mai multe rapoarte marelui postelnic <Iordache Crețulescu, aflat la Constantinopol>, ce urmează a fi înaintate și înaltului prelat, în care pe lângă multe minciuni se află și adevăruri privitoare la acțiunile lui Petru I Țarul Rusiei <denumit conspirativ> "cel cuminte".

Prea-fericite stăpâne, închinându-ne cu evlavie Fericirii Tale, sărutăm cu dragoste dreapta Ta sfântă.

Altă pricină a acestei scrisori nu este, decât, întâiu, să ne închinăm Ție după neapărata noastră datorie și să întrebăm despre dorita-Ți sănătate și, al doilea, să aducem Fericirii Tale și hiritisirii pentru apropiatele serbători ale Nașterii după trup a Fiului și Cuvântului, Dumnezeuului nostru, și cele următoare; pentru care Te rugăm ca, precum Te-a învrednicit anul acesta să le serbezi sănătos, cu iubire de Dumnezeu și cu toată bucuria, tot așa să Te învrednicească și din acest an și în alți mulți ani a le serba cu îndelungă întărire în Preasfințitul și Apostolicul Tău Scaun.

Ci, de oare ce, la aceste praznice domnești, neamul drept-credincioșilor obișnuiește a aduce, cei mai săraci celor mai de sus și în loc mai înalt, daruri, ca semn al supunerii lor, luându-se după pilda celor trei Crai, cari au adus aur și tămâie și smirnă celui în iesle culcat Hristos, Dumnezeuul nostru, n-am lipsit nici noi, urmând după această veche datină, să aducem Fericirii Tale ca dar această cărticică, spre semn de închinare a noastră fiască, plină de evlavie, către Tine, al cărei nume este "Grădina bine înflorită a minciunilor". Se cuprind în ea felurite și de toată speța flori ale minciunilor, și nu se potrivesc proorociile unuia cu ale altuia; căci unul prezice unele ca bune, și altul cele din potrivă, și nu știm ale cui preziceri sunt mai mincinoase. Deci noi, privind la săvârșitul lucrurilor, atunci numai vom rosti pe *cioc iașă* ("întru mulți ani") și aceleia ale cărui prevestiri se vor fi arătat mai adevărate. Iar pe Fericirea Ta te rugăm ca acest dar, dacă și este, cum am zis mai sus, Grădina Minciunilor, să-l primești însă cu toată bunăvoința și să-l străbați de la început până la sfârșit cu stăruință.

Trimetem și unele rapoarte dumisale Postelnicului nostru, și-i scriem să le dea și pe acelea Fericirii Tale, și, cu toate că în ele se cuprind minciuni de multe feluri, dar sunt și unele lucruri ce se apropie de adevăr, și vei cunoaște și din ele, pe lângă altele, unde se află deocamdată și cel cuminte. Și Preasfintele Tale rugăciuni fie cu noi în toată viața.

Al Fericirii Tale fiu întru Hristos și cu totul la poruncile Tale:
Io Costantin Voevod.

1712, Dechemvrie în 22.

Ediții: E. de Hurmuzaki. *Documente grecești...*, vol.XIV, 1320-1716, p.487-488, doc.DI.

98

<Târgoviște>, 1713 februarie 15

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, confirmându-i primirea scrisorii sale din 7 ianuarie și împărtășind bucuria îndepărtării regelui Carol al XII^{ka} al Suediei, <denumit conspirativ> "învinsul", de la Bender. A aflat de la medelnicerul Antonie, aflat la Țarigrad, despre ușurarea regimului de detenție din temnița celor Șapte Turnuri <Edikulè> a reprezentanților țarului Petru I <denumit conspirativ> "Cumintele" la Constantinopol, <vice-cancelarul Piotr Pavlovici Șafirov și generalul Mihail Borisovici Șeremetev, reținuți ca ostateci până la îndeplinirea condițiilor tratatului de pace de la Prut de către ruși>. Comentarii pe marginea unor vedenii ale patriarhului; intrând în postul Paștilor, domnul urează înaltului prelat ca să apuce sărbătoarea Învierii Domnului cu bine. Așteaptă vești prin scrisoare de la dânsul.

Scrisoarea lui Constantin Basarab către Hrisant, Patriarhul de Ierusalim.
1713, Februarie în 15.

Scrisoarea Ta cinstită și venerată scrisă la 7 ale lunii trecute am primit-o, și ne-am bucurat din adâncul inimii pentru sănătatea-Ți dorită. Am primit și părințeștile Tale rugăciuni și binecuvântări. Am aflat și cele însemnate în ea.

Ne spui că ai simțit mare și neasămănată plăcere și bucurie pentru această neașteptată catastrofă a învinsului pierzător de lume; și nu numai că le credem, stăpâne, ci spunem că sunt mulți cari se bucură și ei, mai ales această mult încercată Țară Românească și Moldova cea cu totul sleită, a căror omidă și rugină, a amânduror acestor vilaieturi, a fost acesta, învinsul, și slavă Domnului că s-a depărtat de la hotarele noastre!

Ce fel s-au desfășurat și după aceia ale lui în urma acestora, și cu ce cinste și alaiu s-a pornit și din Bender, nu-Ți împovărăm auzul acum; ci iată-Ți trimetem iarăși întreaga descriere, de la omul nostru de acolo, și o vei străbate, ca să vezi minuni mai nouă decât toate minunile. Fără îndoială, stăpâne, că astfel de lucruri întâmplăte unuia care umblă prin ceruri și era plin de cea mai mare trufie, nu sunt opere de mână de om, nici izvorâte dintr-o ursită oarbă, ci săvârșiri ale Proniei prea-înțelepte; căci Domnul se luptă și se împotrivese la cei prea trufași, și să fie slăvit Prea-sfântul Său nume, care iconomisește toate cu deplină înțelepciune și să binevoiască a săvârși și pacea cea dorită; dacă am afla însă că la aceeași catastrofă au căzut și apărătorii celui biruit, de sigur că încă și mai mult ne-am bucura.

Ne scrie din Țarigrad și Medelnicerul Antonie că despre cei de la Șapte [Turnuri] ai Cumintelui, nu numai că au început să arăte față de ei o aplecare mai binevoitoare, dar le-au făcut și adus la nevoile și cheltuielile lor zilnice; ce înseamnă și aceasta, deocamdată nu se știe; dar peste puțin timp se va lămuri.

Am aflat și vedita ce ai avut de două și de trei ori Fericirea ta, și, cu toate că s-a adevărit în această ieșire a lucrurilor, dar, ca să se adeverească și mai deplin, fii sigur Fericirea Ta că, dacă am fi găsit o astfel de cărjă arhierască făcută din chihlimbar, cu multă bucurie am fi plătit-o ca s-o cumpărăm și s-o înfățișăm Fericirii Tale ca semn al evlaviei noastre către Tine.

Și, de oare ce am ajuns cu ajutorul lui Dumnezeu iarăși la acest sfânt și mare post folositor sufletului, ne-am rugat de Dumnezeu Sfântul, nu numai să Te ție sănătos și cu iubire de Dânsul, ci să te și învrednicească a serba și aducătoarea de lumină sărbătoare, ce este să vie, a Învierii din morți a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului Nostru Isus Hristos, voios și asemenea cu Patriarhii, împreună cu tot soborul din jurul Tău.

Să avem și de acum înaintea scrisoarea-Ți venerată, ca să ne bucurăm de sănătatea Ta și de părinteștele-Ți rugăciuni, care să și fie cu noi în toată viața.

Al Fericirii Tale fiu sufletesc și cu totul la poruncă
Io Constantin Basarab Voievod.

1713, Februarie 15.

Ediții: E. de Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol.XIV, 1320-1716, p.491-492, doc.DVI.

99

<București>, 1713 iulie 14

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, confirmându-i primirea scrisorilor sale din 8 și 9 iulie, în prima fiind rugat a-i trimite căruța cu călărașii seimeni ca să-l aducă în Țara Românească, în a doua solicitând o amânare din pricina unor noi semne de ivire de complicații <politice>. Domnul, urmând să trimită o căruță cu bani la Poartă, spre potolirea lăcomiei turcilor, a hotărât totuși s-o însoțească și vâtaful călărașilor săi, împreună cu 4 seimeni care să meargă la Constantinopol și să slujească ca escortă patriarhului dacă acesta va fi în măsură să vină în principatul muntean. Domnul a luat cunoștință de cele scrise de înaltul prelat cu privire la supărarea turcilor ("cei de acolo") la auzul unor pretinse acțiuni vrăjmașe ale rușilor <"potrivnicii">; el arată că aceștia din urmă n-au luat decât măsuri de prevedere în fața atitudinii dușmănoase a adversarilor și că de fapt s-au bucurat de întărirea păcii <încheierea unui nou

tratat de pace ruso-turc la Adrianopol, la 5/16 iunie 1713, întărind pe cel de la Prut>. Domnul se miră de agitația sterilă a turcilor. Așteaptă vești de la patriarh printr-o nouă scrisoare.

Două cinstite și venerabile scrisori ale Fericirii tale, scrise la 8 și 9 ale lunii acesteia, le-am primit, și, din amândouă aflând dorita-Ți sănătate, din adâncurile inimii foarte ne-am bucurat.

Am primit și părințeștile Tale rugăciuni și binecuvântări.

Am aflat și cele însemnate într-însele. În cea dintâiu cinstită scrisoare, ne spui să trimetem căruța și pe călărașii seimeni, de oare ce te-ai gătit cu totul să pleci. În a doua, spui să se facă oarecare zăbavă pentru cele spuse, până vei vedea la ce capăt vor ieși lucrurile iarăși tulburate.

Și, cât despre aceia ce spui acolo Fericirea Ta cum că nu numai ești dorit de noi, ci ne rugăm a fi învredniciți să Te vedem și cu un ceas mai înainte, aceasta e adevărat. Iar, cât despre aceia ca să-Ți facem silă, aceasta nu îndrăznim a o face, ci numai aceia ce va cunoaște înțelepciunea Ta că e mai cu folos și fără paguba Ta, aceia se va și împlini.

Dar, cum Ți-am scris și mai înainte, iată că astăzi pornim o căruță cu câțiva bani care sunt a se da la nevoile și sărăciile noastre de acum, și cu dânsa se trimete vătahul călărașilor noștri cu un călăraș și patru seimeni, care de azi într-o săptămână socotim cu ajutorul lui Dumnezeu să și ajungă acolo; și, deci, sosind căruța acolo, dacă și fericirea Ta ești cu totul gata și nu te împiedică apoi vreo împrejurare, se va întrebuița cea căruță pentru folosul Tău, cu toți oamenii Tăi; căci o asemenea poruncă am dat-o întru aceasta și boierilor noștri. Iar, dacă nu te va îngădui acest mers mult întortochiat și mult sucit al vremii, vei face ce Te va lumina Domnul.

Spui că iarăși s-au supărat cei de acolo, aflând că se apropie mari mulțimi ale potrivnicilor, și ne mirăm cine sunt aceia cari află și răspândesc asemenea minciuni: iar, cât despre aceia că și ei, ca oamenii, și nu ca niște vite, aflând de gătirea acestora, s-au gătit și ei și se află treji, e vădit la toți. Dar că să se coboare cu oaste multă la număr, e cea mai mare minciună; ba chiar, aflând acum în cele din urmă întărirea păcii, s-au bucurat și oarecum a și încetat marea lor grijă și pază, cum o va face știut și, din altă parte, scrisul; dar aceștia ce se tulbură și fac tărăboiu fără vreo nevoie adevărată care să-i îndemne?

Acestea deocamdată; iar cinstita-Ți scrisoare nici de acum înainte să nu ne lipsească pentru a ne bucura de sănătatea-Ți dorită și de părințeștile Tale rugăciuni, care să și fie cu noi în toată viața.

Al Fericirii Tale fiu duhovnicesc și cu totul la poruncă:

Io Constantin Basarab Voevod.

1713, Iulie în 14.

Ediții: E. de Humuzaki, Documente grecești..., vol. XIV, 1320-1716, p.534-535, doc.DXXXII.

100

<Târgoviște>, 1713 august 14

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, confirmându-i primirea scrisorii din 7 august și bucurându-se de vestea că la 12 august înaltul ierarh va pleca din Adrianopol spre Țara Românească. A dat porunci ispravnicului de scaun al orașului București, poreclit "Barbă Deasă" și celorlalți dregători pentru primirea patriarhului și îi comunică dorința egumenului mănăstirii Stelea <din Târgoviște> de a-l avea ca oaspete; post-scriptum cu conținut criptic.

Am primit cinstita-Ți scrisoare scrisă la 7 ale lunii curente și ne-am bucurat peste măsură de sănătatea-Ți nouă dorită. Am primit și părinteștile Tale rugăciuni și binecuvântări. Am aflat și cele însemnate acolo; și, de oare ce spui că la 12 ale curente erai să pleci din Adrianopol către părțile noastre, nu mai avem la ce-Ți răspunde, decât că Te așteptăm cu mâinile întinse și cu gând voios, ca să Te întâlnim după dorul nostru și să ne bucurăm cu Tine; iar îngerul Rafail să fie păzitor și ocrotitor în toate drumurile Tale ca să nu se ciocnească de piatră piciorul Tău, ci să Te păstrezi mai sus și mai presus de toată întâmpinarea protivnică.

Noi am dat toată porunca și vestirea celui din București ispravnic, dumnealui Barbă-Deasă, și celor cu el ca, sosind fericirea Ta acolo, să te primească ei ca din partea noastră cu ospitalitatea evlavioasă ce se cuvine și să ni dea și nouă știrea mult doritei Tale prezențe. Ci ne vei scrie și fericirea Ta ca să aflăm când ai venit, și când te gândești a pofti și la enoria Stelei, al cărei egumen se bucură că are toată gătitura pentru Fericirea Ta.

Acestea deocamdată; iar presfintele-Ți rugăciuni să fie cu noi în toată viața.
Al Fericirii Tale fiu duhovnicesc și cu totul la poruncă:
Io Constantin Basarab Voevod.

<P.S.> Pentru distracție trimit Fericirii Tale această *bacceà* (grădină), ce are ridichi, *nelér, nelér* (turcește), și o vei avea de petrecere pe cale.
1713, August în 14.

Ediții: E. de Hurmuzaki, Documente grecești..., vol.XIV, 1320-1716, p.536-537, doc.DXXXIV.

101

<Târgoviște>, 1713 septembrie 17.

Constantin Brâncoveanu către Adam Mikolaj Sieniawski, mare hatman al coroanei Poloniei, confirmând primirea scrisorii sale din 10 septembrie, cuprinzând știri confidențiale privitoare la Polonia. Își manifestă satisfacția pentru progresele înregistrate în decursul negocierilor cu Poarta de trimisul regelui August al II^{ea}, <Stanislas Chometowski>.

Preastrălucite și preainălțate Domn, Domn, mult vrednic de cinstire,

Am primit cu suflet de prieten și cuvenita păstrare a prețuirii, prietenoasa scrisoare a Excelenței Voastre, dată în 10 ale lunii de față, laolaltă cu adaosele glăsuind asupra părților Poloniei; după dorința Voastră, potrivit obișnuitului meu îndemn față de interesul creștinătății, am trimis fără zăbavă adaosele într-acolo de unde am primit și cea de față care, din cauza ocolului pricinuit de vremuri, a ajuns întrucâtva mai târziu.

A fost pentru mine o mângâiere să aflu din scrisoarea Excelenței Voastre că interesele prealuminatului Rege August și ale statului <polon> pe lângă Poartă se află în progres. Dumnezeu, din îndurarea sa dătătoare de viață, să orânduiască, să facă și să cârmuiască cele ce sunt întru mântuirea întregii lumi creștine, <tot> astfel urez Excelenței Voastre cu dragoste și dorindu-i cu tot zelul slujbelor <mele> toate cele mai cu priință, rămân

Al Excelenței Voastre,

Mult zelos și foarte hotărât slujitor

<În caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanul voevod
isc <al>

17 septembrie 1713

Ediții: Paul Cernovodeanu, Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III) în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.1, p.62-63, doc.10; original latin.

Târgoviște 1713 decembrie 2.

Constantin Brâncoveanu către August al II-lea, regele Poloniei, scuzându-se pentru întârzierea de a-i scrie; își manifestă atașamentul față de Polonia, nutrește speranța încheierii cât mai grabnice a unui tratat de pace <între Polonia și Imperiul otoman>.

Prealuminate și preputernice Rege. Domn,
Domn mult milostiv

Că o anume vreme nu mi-am mărturisit cu pana (de vreme ce prin alt mijloc nu am putut) nestrămutata mea credință, aceasta va ști Maiestatea Voastră Regească a o pune cu milostivire, prin binefăcătoarea chibzuință a judecății sale regești, nu pe seama potrivniciei mele ci a curgerii vremurilor și a împrejurărilor; de altminteri, de ne-ar fi dat a face pe față ceea ce stă ascuns în suflet, prea mulți ar dobândi adesea răsplată. <iar> alții osândă; cu toate acestea, m-am silit a păstra neatinsă credincioasa mea dăruire, mărturisită o dată față de Maiestatea Voastră Regească, precum în timpurile trecute așa și în curgerea acestor vremuri; ba și solii către Poarta Otomană, de-ar voi să-mi mărturisească slujbele, vor înfățișa, statornicia, după slaba mea puțință, credinței mele, dat fiind că s-a vădit prilejul de a o dovedi prin foaia de față pe care, în lipsa mea, am rânduit-o sol; cu prilejul apropiatelor sărbători ale Domnului Christos mă rog din străfundul inimii pentru un prefericit sfârșit al acestui an, <pentru> unul și mai fericit al celui care începe, <pentru> reînțoarocerea multor <altor ani>, să o păstreze cu bine pentru Coroana și Sceptrul Său, cât mai îndelungată vreme, pe o Păraluminate Voastră Maiestate Regească, să-i țină departe pe vrăjmași, să-i sporească hotarele Regatului și să o fericească cu dorita pace, să-i încuviințeze un strălucit Crăciun, cu alaiuri sărbătorești. Iar mie, slujitorul Maiestății Voastre Regești, doritor de a mă supune plăcutelor <Voastre> porunci, <domnul> să-mi sporească cinstirea de pe lângă Aceasta, astfel încât să fiu vrednic să mă fălesc că sunt și rămân cu adâncă închinare. sărutând poala veșmântului <Său>.

Al Păraluminatei Voastre Maiestăți Regești
Preacredincios și preaplecat slujitor,

<În caractere chirilice:> Costandin Brâncoveanu isc<al>

<În caractere latine:> Constantin Basarab Brâncoveanu

Târgoviște. 2 decembrie 1713

Ediții: Paul Cernovodeanu, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (III)* în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol. XLVIII, nr.1, p.63-64, doc.11; original latin.

<Târgoviște>, 1713, decembrie 31.

Constantin vodă Brâncoveanu către clucerul Afenduli, <trimisul său la Bender>, făcându-i cunoscută primirea scrisorii acestuia din 22 decembrie. În privința miei de lei încredințate, îl roagă să aștepte până ce se va întâmpla moartea lui Ismail <pașa>, <seraskierul de Bender>. Alăturat scrisorii se află și raportul (caimeaua) pe care domnul l-a adresat zisului dregător otoman; i se recomandă lui Afenduli să aștepte și în acest caz și numai dacă va găsi necesar, să-l remită destinatarului.

Io Constantin Basarab Voevod, din mila lui Dumnezeu Domn a toată Ungro-Vlahia.

+ Precinstite al nostru jupâne clucer Kiriță Afenduli. Și prin cea de față fii bucuroși și sănătoși. Am primit scrisoarea ta scrisă la 22 ale lunii de față și am aflat de sănătatea ta și câte scrii. Și pentru cele osebite nu mai avem nici un răspuns; iar pentru mia de lei care este la cinstea dumitale, cum ți-au spus ceilalți ..., noi,

să stea încă până ce vei vedea răposarea lui Ismail; întru aceasta noi nu putem da nici o hotărâre sigură, căci, cum spui și cinstea dumitale, înaintarea și căderea unor fețe ca acestea în aceeași stă și cade și fără vreme se prefac din una în alta; numai iarăși sfătuiți-vă între voi, și ceia ce vi se va părea mai potrivit, aceia, să se și facă. Aici e caimeaua ce am scris-o către același, și, de vi se părea să se trimită lucrurile, le veți trimete împreună și cu caimeaua noastră. Aceasta ca răspuns, și fii sănătos.

1713, Decembrie 31.

Ediții: N.Iorga, Scrisori de familie ale vechilor Brâncoveni ... în "Analele Academiei Române", XVI(1934), M.S.I., seria a III-a, p.203-204; original grec.

104

<1713>.

Constantin vodă Brâncoveanu către Stanislav Chometowski, voievod al Mazoviei și sol extraordinar la Poartă, făcându-i cunoscută trimiterea scrisorilor încredințate către destinatari. Primind chiar în acel moment misive pentru dânsul de la comandantul din Okopy i le trimite de îndată. Va încerca să-i aducă servicii după putință și cere la rândul său să fie informat de tot ce ar fi mai de seamă.

Preaputernice milostive Domnule Voievod și General al țărilor Mazoviei, Domnul și prietenul meu milostiv,

Am primit cu cinstea cuvenită și cu toată înclinarea inimii mele scrisoarea Domniei Tale, Domnului meu milostiv, cu care am trimis fără nici o zăbavă și scrisorile primite și îndreptate de mine, printr-un într-adins al meu, în mâinile hărăzite. Într-adevăr, și acum primind scrisorile trimise de dumnealui domnul comandant din Okopy și care te privesc pe Domnia Ta, Domnul meu milostiv, le trimit cu aceeași grabă Domniei Tale, Domnului meu milostiv, fiind primitor la orice cerere a Domniei Tale, pe care făgăduiesc s-o îndeplinesc în măsura a tot ce-i cu putință. Cu ...¹ sunt pentru totdeauna al Domniei Tale, Domnului meu milostiv, binevoitor prieten și slugă gata a te sluji.

<în caractere chiriace:> Costandin Brâncoveanul
isc<al>

Îl rog mult pe Preamilostivul Domn ca ceea ce crede a fi bine de știut în împrejurările de astăzi să binevoiască Preamilostivul Domn a ne face și pe noi părtași.

1. Cuvânt nedescifrat

Ediții: Paul Cernovodeanu, Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu (IV) în "Revista Arhivelor", anul LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.3, p 17, doc.3; original polon.

105

<București>, 1714 martie 17

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, comunicându-i îmbolnăvirea icei sale cele mai mari, Stanca <văduva beizadelii Radu Iliăș din Moldova> la 9 martie și încetarea ei din viață la 15 ale lunii, pricinuind mare durere întregii familii.

Închinându-ne evlavios Fericirii Tale, cu multă durere și tulburare sărutăm Sfântita dreaptă a Ta.

Ce să spunem întâiu și ce pe urmă Fericirii Tale din cele de către noi, dacă nu numai lovitura nesuferită a soartei nedrepte și nemăsurata jale și desnădejde care pe neașteptate ni s-a căsunat? Cea întâiu născută a noastră fiică, Stanca, fiind

sănătoasă și zdravănă până la 9 ale lunii, a venit la noi în ziua aceea a sărbătorii celor Patruzeci de Mucenici, și a mâncat și a băut cu noi și a stat cu ai casei noastre până în seară, apoi, plecând la locuința ei, năpraznic a prins-o în mijlocul nopții frig și fiori strașnici și a apucat-o apoi căldură prea mare și neconținută. Iar în cursul zilei a căzut și la patimă de oftică și a început să tușească, și astfel, suferind până la 15 ale acestei luni, după apusul soarelui, trecând jumătate de ceas al nopții, și-a dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu cel viu și a lăsat ani sănătoși Fericirii Tale. Și fata mea prea-iubită și-a plătit obșteasca datorie și s-a înmormântat strălucit și cinstit, cu îngrijirea creștinească ce se cuvine și cu cântări; iar pe noi, părinții ei, ne-a lăsat, fericita, nemângâiați și foarte zguduți și întristați în nenumărate tulburări. Căci, Dumnezeu știe, prin foc și prin apă trece sufletul nostru, și n-avem mângâiere, și aceasta cu dreptate, căci nu era numai întâiunăscuta noastră fiică, ci încă, precum știi și Fericirea Ta, era cumințe, milostivă, primitoare și iubitoare de bine, și mulți străini și lipsiți se ocărnuiau și se îngrijiau de dânsa, și acum și aceea s-au lipsit de dânsa și se întristează cu noi. Ci Domnul a dat, Domnul a luat și cum Domnului i-a părut, așa a și făcut. Mulțumim și ne închinăm vouinței Sale Sfinte, ci ne rugăm de mila Lui nesfârșită să o odihnească pe dânsa în sinurile lui Avraam, Isaac și Iacov, iar pe noi să ne mângâie în ce chip El știe. Această peste așteptări întristare nemângâiată o vei împărtăși și iubitului frate al amândurora, căci noi n-am însemnat-o Luminății Sale.

Acestea deocamdată cu multă strângere a inimii noastre, și rugăciunile Tale fie cu noi.

Al Fericirii Tale fiu duhovnicesc și cu totul la poruncă:
Io Constantin Voevod.

1714. Martie în 17

Ediții: E. de Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol.XIV, 1320-1716, p.578-580, doc.DLXXII.

106

<București>, 1714 martie 25

Constantin vodă Brâncoveanu către Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim, confirmându-i primirea scrisorii sale din 20 martie și făcându-i cunoscută neașteptata sa mazilire de către Poartă cu o zi înainte, la 24 martie, prin firmanul citit de Mustafa aga, hambar-eminî, cu porunca de a-l duce la Constantinopol, împreună cu soția <Doamna Marica>, copiii <Constantin, cu soția Anița și fiul lor nevârstnic Constantin, Ștefan, Radu și Matei> și ginerii <Șerban Greceanu, Iordache Crețulescu, Nicolae Ruset și Constantin Băleanu>.

Închinându-ne cu evlavie Fericirii Tale, îți sărutăm Sfințita dreaptă.

Am primit cinstita și respectata-Ți scrisoare, scrisă la 20 ale acestei luni, și am aflat cele însemnate în ea; ci răspuns altul deocamdată n-avem a da fericirii Tale decât numai această nenorocire și prea-mare întristare care pe neașteptate ni s-a întâmplat. Ieri, la 24 ale acestei luni, viind aici cu firman un oarecare Mustafa-Aga, Hambar-Emini, a adus și mazilia noastră, și cu poruncă de așa cuprins, ca să ne ducă la Țarigrad cu soția și copiii și ginerii noștri. Această întâmplare firește că este prea-plină de jale și de tulburare; dar, de oare ce cunoaștem că a venit din multe noastre păcate, facă-se voia Lui cea sfântă. Iată că și noi ne gătim și după puține zile plecăm. Și Dumnezeu să ne ajute. Deși toată boierimea noastră strigă și cere să vie cu noi, totuși nu știm ce va ieși. Și sfințele-Ți rugăciuni fie cu noi în toată viața.

Al Fericirii Tale fiu duhovnicesc și cu totul la poruncă:
Io C<onstantin> Voevod.

1714. Martie în 25.

Ediții: E. de Hurmuzaki, *Documente grecești...*, vol.XIV, 1320-1716, p.580-581, doc.DLXXIV.

Hujusmodi Fines. Domini Robi. Hujusmodi.

Ad hanc Libertatē illius et alios in se persequitur, conturbatque eorum
intellectum; ad quos punctualiter respondere talis dicitur
Deo necesse non arbitramur, sed quod eos nostris talibus vocant
Dilectos est, de quibus illorum expedire volumus, qui consilio
nostris injunctis exoritur, respondendo bene ad quoslibet liberos
Illius dicit, quia Abbas, pater Nobis vobis, sed nos, promissio
itaque de ipsa oratione relationem nos relegamus. Solam
hoc Nobis aduimus videtur, esse bene rigorem in
Dilectionem committit, quod abesse hanc legibus
partibus utique, expedit, dicitur Alimulatus proconi-
nicus, ab ipso, insigne, profectus hoc tempore, neque
falsitatis fides: quare ab hinc ab antiquis
vobis consuetudinis vicinialis hanc hanc floret,
Inspectus oratione, hoc, servari amodo etiam quod
Respondentes bonam vicinialitatem, ac veram amicitiam
ponit et ab his tempore incostaminabile talibus et
fines hanc (Servare); idcirco dicitur illorum requi-

6

170

viciniam volumus ut ipsa possit bene in se pro-
moveri de libere legiculis dilectione, etiam, in
quodam possibile fuerit non grave, quod nos quos
promoveat, quia presentibus hanc, eius affectus dicitur
Nos deferentes noceant

Illis dicitur

Ad servandam Libertatem

Franciscus Episcopus

Brucknesi, ad, Ianciu
708.

1. Scrisoarea lui C. Brâncoveanu către contele Lőrincz Pékri, demnitar curuț din Transilvania, din 31 ianuarie 1705 (original latin).

Serenissime
Domine Domine (Serenissime).

Responsoria sub vigilia sancti Blasii Martiri
canente, significantis locum reditus Christiani
et Laurentii huius habitus ad Constantinianam urbem
quodammodo et Antiochia nihil autem potest
iam eo illis licet bonam salutem hanc abbi
malitiam Constantinianam urbem effectum intelligere
quod si per continuationem amplius amio vicinam
intelligentiam recedere quoniam honor et pacifici
iam id adinstaurandam dacturam quo consolationem
quodvis magis perfectum salutem hanc Constantinianam
urbem includere tunc quo canonem amplius
policitari dum deperio, maneo.

(1) Serenissime Domine

Poloniae 27. Maii
1708.

Si quavis amio vicina
fuit Constantinianam
policitari magis.

Responsum per Constantinianam

2. Scrisoarea lui C. Brâncoveanu către principele Francisc al II-lea Rákóczi din 27 mai 1708 (original latin).

Serenissime Principi, Dño
Dño Francisco Rakoczii de
Dogo Sacrat. R. et Magnific.
Principi. Dño. Domino Amico et
Vicino Colendissimo.

MSS. A. 1. 11. 11

15

39

3. Adresa scrisorii din 27 mai 1708 (originalul latin).

5. Adresa scrisorii cifrate a lui C. Brâncoveanu către cancelarul Rusiei Gavril Ivanovici Golovkin din 5 februarie 1707 (original grec).

09.19.20.22.0.50. 20.20. 22.90 02.20.04.70. 02.20.20.20.02.50 22.20.1. 20.20.
 24.20. 30.10.22.20. 20.20. 00.20.20.19.20.03.19. 00.01.22.20.19.20. 60.20.19.
 21.02.20.9.04.20. 03.20.9.20.03.20.01. 07.20. 20.20.20.00.00.00.00.00.00.00.00.
 24.9.20. 20.20.19.22.00.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 22.30.20. 19. 27.19.07. 24.19.27. 03.20.9.30 20.20.00.20.22.19.00. 20.20.
 02.20.9.09.20. 22.19. 07.20. 20.20.00. 20.20.20. 20.20.20.20. 20.20.03.00.
 20.20.9. 20.20.09.20.20.20. 20.20.20.07.20. 20.20.07.20.20.20.07.20.03.19.00.
 20.20. 20.20. 03.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 20.20.00.20. 20.
 19.00.20. 07.20. 04.19.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 20.20.20. 03.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 23.00.9.20.00.20.19.20.20.20.03.20. 02.20.20.9. 02.20.20.20.20.20.20.20.20.
 20.19.20.20.00.00.00.00. 04.20.20.00.20. 19.20.20.00.20.20.00.20.20.20.20.20.
 07.20.20.19.20.20.20.20. 05.20.20. 07.19.22.20.20.20.20. 20.09.20.9.20.20.
 20.20.20.19. 00.20.20.07.20. 20.20.9.00.00. 00.9.20.09.20.9. 19.20.00.20.20.20.20.
 20.20.20.00. 20.20. 02.00.20.00.9.07.20.20.19.20.20.19. 20.04.20. 00.19.20.
 20.9.07.20. 20.20.9.00.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20. 20.9.0.20.20.00.20.
 20.20.20. 20.20.20.20.20.20. 00.20.00.00.20.00. 00.20.20.20.19.20.9.20.20.19. 00.20.
 03.20.00.9. 03.20.20. 00.19.20.19. 19.20.00.00.20.20.00.20.20. 20.20.20.
 19.20.20.19.00. 00.20.20.20.03.20.20. 02.20.20.00.20.20.20. 00.20.20.20.20.
 20.20.20.19.20. 19.20.20.20.20. 20.19.20.19.20. 22.20.20.20.20.20.20.

P.1. 03.20.9.20.00.9. 19.02.20.19.20.20.20. 05.20.20. 02.19.20.19.19.00.20.20.
 00.20.20.20.20.20. 20.19.07. 20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 20.19.20.20.20.20. 20.20.04.20. 20.20.20.20.20. 20.20.19.20.20.20. 20.20.20.20.20.
 20.20.20.20.20. 20.20.07. 00.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 20.20.20. 20.20.20.20. 02.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.20.
 20.09.20. 07.03.19.02.20.20.

6. Finalul scrisorii cifrate a lui C. Brâncoveanu către marele hatman Adam Mikolaj Sienawski din 22 iulie 1713 (original polon).

Handwritten notes at the top of the page, possibly a date or reference, including the number '50' and some illegible characters.

Main body of handwritten text in Greek script, consisting of several lines of cursive writing.

Αφενδουλιματτου

7. Scrisoarea lui C. Brâncoveanu către clucerul Afenduli, trimisul său la Bender, din 31 decembrie 1713 (original grec).

BIBLIOGRAFIE IZVOARE ȘI INSTRUMENTE DE LUCRU

a) inedite

- Arhivele Statului București, *Condica brâncovenească* (ms.705).
Arhivele Statului București, *Microfilme U.R.S.S. (Rusia)*, rola 17.
Public Record Office, *State Papers, Foreign, Turkey*, dos.92/71
University of London, School of Oriental & African Studies, *Paget Papers*, Bundle 59.

b) editate

- Anatefterul. Condica de porunci a Vistieriei lui Constantin Brâncoveanu* (ed. Dinu C. Giurescu), în "Studii și materiale de istorie medie", vol.V (1962), p.353-493.
- ARDELEANU, G <oldenberg> S <amuel>, *Știri privitoare la istoria țărilor române în corespondența împăratului Rusiei, Petru I*, în "Studii și cercetări de istorie medie", I (1950), nr.1, p.181-222.
- BRANCOVICI, GHEORGHE, *Cronica românească* (ed. D.Mioc și Marieta Adam-Chiper), București, 1987.
- BRÂNCOVEANU, CONSTANTIN, *Catastih de toate veniturile domniei... și cheltuielile > <1709-1714>* (ed. Ion Radu Mircea), în "Manuscriptum", București, XVI (1985), nr.4 (61), p.7-33.
- BURLACU, IOANA și NATALIA, SÂNDULESCU, *O scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu către Ludovic al XIV^{lea}*, în "Revista Arhivelor", anul LI (1974), vol.XXXVI, nr.1-2, p.305-307.
- CANTACUZINO, CONSTANTIN, *Corespondență diplomatică. Scrisori londoneze și budapestane* (ed. P.Cernovodeanu), în "Manuscriptum", VII (1976), nr.4 (25), p.155-161.
- CANTACUZINO, MIHAI, *Genealogia Cantacuzinilor* (ed. N.Iorga), București, 1902.
- CANTEMIR, DIMITRIE, *Istoria ieroglifică* (ed. Stela Toma și N.Stoicescu), în *Opere complete* (ed. Academiei Române), vol.IV, București, 1973.
- CANTEMIR, DIMITRIE, *Scurtă povestire despre stăpînirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor* (ed. P.Cernovodeanu, Alvină și E.Lazea, M.Caratașu), în *Opere complete* (ed. Academiei Române), vol.VI, tomul II, București, 1996.
- CANTEMIR, DIMITRIE, *Viața lui Constantin Cantemir* (ed. Radu Albală), București, 1973.
- Călători străini despre țările române* (ed. M.Holban, M.M.Alexandrescu - Dersca Bulgaru, P.Cernovodeanu), vol.VII, București, 1980; vol.VIII, București, 1983.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Arhiva diplomatică a lordului William Paget (1637-1713)*, în "Revista Arhivelor", anul LII (1975), vol.XXXVII, nr.1, p.80-92.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu* în "Revista Arhivelor", anul LXII (1985), vol.XLVII, nr.1, p.78-84; nr.3, p.338-343; anul LXIII (1986), vol.XLVIII, nr.1, p.56-64; nr.3, p.311-317.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Le journal des travaux du Congrès de Karlowitz (1698-1699)* în "Revue des études sud-est européennes", XIX (1981), nr.2, p.325-354.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Primele știri privitoare la insurecția rákócziă în corespondența stolnicului Constantin Cantacuzino din anii 1703-1704 în Studii de istorie a naționalităților conlocuitoare din România și a înfrățirii lor cu națiunea română. Naționalitatea maghiară*, vol.I, București, 1976, p.79-101.
- CERNOVODEANU, PAUL, *A Havasaföldi és Moldvai vezető körök magatartása a kuruc felkeléssel szemben* (Atitudinea cercurilor conducătoare din Țara Românească și Moldova față de insurecția rákócziă) în vol. *Rákóczi - Tanulmányok* (ed. Köpeczi Béla - Hopp Lajos - R.Várkonyi Ágnes), Budapest, 1980, p.247-265.

- CERNOVODEANU, PAUL și MIHAIL, CARATAȘU, *Din corespondența lui Constantin vodă Brâncoveanu cu cărturarii greci Ioan și Ralachi Cariofil* în "Biserica ortodoxă română", anul XCIII (1975), nr.9-10, p.1139-1154.
- Condița de venituri și cheltuieli a Vîstieriei de la leatul 7202-7212 (1694-1704)* (ed.C.D. Aricescu), București, 1873.
- CORFUS, ILIE, *Documente privitoare la istoria României culese din arhivele polone. Secolul al XVII-lea*, București, 1983.
- Cronica expediției turcilor în Moreea 1715* (ed.N.Iorga), București, 1913.
- Cronici turcești privind țările române. Extrase* (ed.M.Guboglu), vol.II (sec.XVII - începutul sec.XVIII), București, 1974.
- DEL CHIARO, A.M., *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia* (ed.N.Iorga), București, 1914.
- DUZINCHEVICI, GHEORGHE, *Documente din arhivele polone relative la istoria românilor (secolele XVII-XIX)*, Vălenii de Munte, 1935.
- GEMIL, TAHSIN, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești (1601-1712)*, București, 1984.
- GIURESCU, C., *Documente răzeșe din arhivele Vienei (1535-1720)* în "Buletinul Comisiei istorice a României", I (1915), p.280-305.
- GIURESCU, C. și N.DOBRESCU, *Documente și regeste privitoare la Constantin vodă Brâncoveanu*, București, 1907.
- GRECEANU, RADU, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu Voievod (1688-1714)*, (ed.Aurora Ilieș), București, 1970.
- GUBLOGU, M., *Catalogul documentelor turcești*, vol.I, București, 1960.
- IURMUZAKI, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol.V₁ și V₂, București, 1886, 1889; vol.VI, București, 1878; vol.XIV₁ și XIV₃, București, 1915, 1936; vol.XV₂, București, 1913.
- Inscripțiile medievale ale României. Orașul București* (ed.Al.Elian și colaboratori), vol.I, București, 1965.
- IONESCU, ELENA, *Din corespondența inedită a lui David Corbea ceaușul*, în "Cumi-dava", Brașov, VI (1973), p.63-83.
- IORGA, N., *Les diplômes impériaux de Constantin Brâncoveanu, prince de Valachie*, în "Revue historique du sud-est européen", XIV (1937), nr.7-9, p.177-186.
- IORGA, N., *Documente privitoare la Constantin vodă Brâncoveanu*, București, 1901.
- IORGA, N., *Documente privitoare la familia Cantacuzino*, București, 1902.
- IORGA, N., *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor (I)* în "Analele Academiei Române", seria a II-a, M.S.I., tom XX (1897-1898), p.197-254.
- IORGA, N., *Operele lui Constantin Cantacuzino*, București, 1901.
- IORGA, N., *Scrisori de familie ale vechilor Brâncoveni...*, în "Analele Academiei Române", seria a III-a, M.S.I., XVI (1934), p.183-204.
- Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717* (ed.C.Grecescu), București, 1959.
- Istoriceskie svyazi narodov SSSR i Rumîniî v XV-naciale XVIIIv. -Relațiile istorice dintre popoarele URSS și România în veacurile XV - începutul celui de al XVIII-lea*, vol.III, 1673-1711, Moscova, 1970.
- MERENCO, VERA, *Din legăturile cu Moscova - după materialul adunat de Gr.Tocilescu și I.Bogdan* - în "Revista istorică", XXIII (1937), nr.1-3, p.73-79.
- Monumenta Comitalia regni Transylvaniae*, vol.XX, Budapest, 1897.
- NECULCE, ION, *Opere. Letopisețul Țării Moldovei* (ed.Gabriel Ștrempel), București, 1982.
- NILLES, N., *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis*, vol.I-II, Oeniponte, 1885-1886.
- PAPAHAGI, VALERIU, *Corespondența inedită a lui Constantin Brâncoveanu cu bailul Ascanio-Giustinian (!)*, în "Revista istorică", XVII (1931), nr.7-9, p.169-176.
- PAVA, R., *Criptogramele din însemnările de taină ale lui Constantin vodă Brâncoveanu*, în "Studii și materiale de istorie medie", IV (1960), p.507-517.
- Pisma i bumaghij inperatora Piotra Velikago*, tom XI, fasc.I, Moscova, 1962.
- POPESCU, RADU, *Istoriile domnilor Țării Românești* (ed.C.Grecescu), București, 1963.

- SEMIONOVA, L.E., *Neopublikované documenty po istorii russko-valasskikh otnošenii*, în vol. *Slaviano-Balkanskie isledovaniia*, Moscova, 1972, p.281-290.
- STINGHE, STERIE, *Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei*, vol.I, Brașov, 1901.
- STOICESCU, NICOLAE, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec.XIV-XVII*, București, 1971.
- STOURDZA, A.L.A.C., *Constantin Brancovan Prince de Valachie 1688-1714. Son règne et son époque*, vol.III, Paris, 1915.
- TAPPE, E.D., *Documents concerning Rumania in the Paget Papers*, în "The Slavonic and East European Review", XXXIII (1954), nr.80, p.201-211.
- TEMPEA, RADU, *Istoria Sfintei Biserici a Șcheilor Brașovului* (ed.Octavian Șchiau și Livia Bot), București, 1969.
- VÂRTOSU, EML., *Foietul Novel. Calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu 1693-1704*, București, 1942.
- VELIMAN, VALERIU, *Relațiile româno-otomane (1711-1821). Documente turcești*, București, 1984.
- VERESS, A., *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol.XI, 1661-1690, București, 1939.
- ZABOROVSKI, VIRGIL, *Colecția de documente externe a domnului Basarab Brâncoveanu în "Revista istorică"*, XVII (1931), nr.4-6, p.113-118.

LUCRĂRI GENERALE

- ANDRÉ, LÔUIS, *Louis XIV et l'Europe*, Paris, 1950.
- BĂLĂCEANU-STOLNICI, CONSTANTIN, *Cele trei săgeți. Destine la confluența cu istoria: Saga Bălăcenilor*, București, 1990.
- BERZA, M., *Haraciul Moldovei și Țării Românești în sec.XV-XIX*, în "Studii și materiale de istorie medie", II (1957), p.7-47.
- BOICU, LEONID, *Principatele române în raporturile politice internaționale (secolul al XVII-lea)*, Iași, 1986.
- BRUNNER, OTTO, *Österreich und die Walachei während des Türkenkrieges von 1683-1699* în "Mitteilungen des Österreichische Instituts für Gesichsteforschungen", Wien, XLIV (1930), p.265-323.
- CAMARIANO-CIORAN, ARIADNA, *Academiile domnești din București și Iași*, București, 1971.
- DEMÉNY, LUDOVIC ȘI PAUL CERNOVODEANU, *Relațiile politice ale Angliei cu Moldova, Țara Românească și Transilvania în secolele XVI-XVIII*, București, 1974.
- DRAGOMIR, SILVIU, *Contribuții privitoare la relațiile Bisericii românești cu Rusia în veacul XVII*, București, 1912.
- Istoria României* (ed.Academiei), vol.III, București, 1964.
- KLOPP, ONNO, *Das Jahr 1683 und der folgende grosse Türkenkrieg bis zum Frieden von Karlowitz 1699*, Graz, 1882.
- MEHMED, MUSTAFA ALI, *Istoria turcilor*, București, 1976.
- MIHORDEA, VASILE, *Raporturile Moldovei și Țării Românești cu tătarii în secolele XVI-XVIII* în "Revista de istorie", 32 (1979), nr.6, p.1069-1095.
- MOGA, IOAN, *Rivalitatea polono-austriacă și orientarea politică a țărilor române la sfârșitul secolului XVII*, Cluj, 1933.
- OREȘKOVA, S.F., *Russo-tureškije otnošenija v naciiale XVIIv.*, Moscova, 1971.
- PĂCĂRIANU, MIRCEA, *Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în secolele XVI-XVIII*, Sibiu, 1968.
- PIPPIDI, ANDREI, *Tradiția politică bizantină în țările române în secolele XVI-XVIII*, București, 1983.
- PLEȘIA, DAN, *Noi contribuții la cunoașterea legăturilor dintre Rusia și Țara Românească în veacul al XVII-lea*, în "Biserica ortodoxă română", LXXXI (1963), nr.9-10, p.951-958.
- RADONIC, JOVAN, *Situația internațională a principatului Țării Românești în vremea lui Șerban Cantacuzino (1678-1688)* în "Analele Academiei Române", seria a II-a, M.Ș.I., tom XXXVI (1913-1914), p.949-971.

- RĂDULESCU, THEODORA, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII^{lea}*, București, 1972.
- SEMIONOVA, L.E., *Russko-valașkije otnošenija v konțe XVII-naciale XVIII v.*, Moscova, 1969.
- SEMIONOVA, L.E., *Russko-valașkijepolitičeskie sviazi (1712-1713 gg.)*, Moscova, 1966.
- ZABOROVSKI, VIRGIL, *Politica externă a celor trei Principate, Țara Românească, Transilvania și Moldova de la asediul Vienei (1683) până la moartea lui Șerban Cantacuzino și suirea pe tron a lui Constantin Brâncoveanu (1688)*, București, 1925.

LUCRĂRI SPECIALE

- BAÏDAFF, L., *La mort de Constantin Brancovan et la presse européenne (1714)*, în "Revue historique du sud-est européen", VI (1929), nr.1-3, p.64-70.
- BULAT, T.G., *Daniile lui Constantin Brâncoveanu pentru Orientul ortodox* în "Biserica ortodoxă română", LXXXII (1964), nr.9-10, p.931-944.
- CAMARIANO, NESTOR, *Alexandre Mavrocordat, le grand drogman. Son activité diplomatique 1673-1709*, Thessaloniki, 1970.
- C<ARDAȘ>, GH., *Legături între Petru cel Mare și Constantin Brâncoveanu* în "Studii. Revistă de istorie și filozofie", III (1950), p.169-177.
- CÂNDEA, VIRGIL, *Diplomația românească sub Constantin Brâncoveanu* în vol. *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, p.168-185.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Alexandru Mavrocordat Exaporitul (1641-1709)* în *Diplomați iluștri*, vol.IV, București, 1983, p.5-64.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Anglo-Dutch Mediation in the Russo-Turkish Peace Treaty of the Prut (1712-1713)* în "Southeastern Europe/L'Europe du Sud-Est", Tempe, Arizona (S.U.A.), vol.5 (1978), part I, p.88-101.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Bucarest, important centre politique du sud-est européen à la fin du XVIIe siècle et au commencement du XVIIIe*, în "Revue des études sud-est européennes", IV (1966), nr.1-2, p.147-167.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Imre Thököly et ses liens avec les Pays Roumains* în "Revue roumaine d'histoire", XXI (1982), nr.1, p.59-68.
- CERNOVODEANU, PAUL, *Pierre le Grand dans l'historiographie roumaine et balkanique du XVIIIe siècle*, în "Revue des études sud-est européennes", XIII (1975), nr.1, p.77-95.
- CIOBANU, RADU, ȘTEFAN, *Peurmele stolnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1982.
- DRĂGHICEANU, V., *Constantin Brâncoveanu conte al Regatului ungar și principe al Sacrului Imperiu Roman. Seme și portret*, în "Convorbiri literare", XLIX (1915), nr.19, p.928-935.
- GEORGESCU-BUZĂU, GH., *Un diplomat român la Moscova la începutul secolului al XVIII-lea, David Corbea*, în vol. *Relații româno-ruse în trecut*, București, 1957, p.42-62.
- GÖLLNER, CAROL și PAUL ABRUDAȘ, *Francisc Rákóczi al II^{lea}*, București, 1983.
- HOLBAN, MARIA și LUDOVIC DEMÉNY, *Originalul și traducerea latină a "diplomei lui Petru Ier dată lui Dimitrie Cantemir, cuprinzând condițiile tratatului moldo-rus din 1711* în "Studii. Revistă de istorie", vol.26 (1973), nr.5, p.1067-1078.
- HOLBAN, T., *Despre moartea lui Constantin Brâncoveanu* în "Revista istorică", XII (1936), nr.1-3, p.45-46.
- IONAȘCU, I., *Despre cronicarul Afenduli din Țara Românească* în "Studii. Revistă de istorie", XXII (1969), nr.5, p.875-885.
- IONESCU, ȘTEFAN, *Epoca brâncovenească. Dimensiuni politice. Finalitate culturală*, Cluj-Napoca, 1981.
- IONESCU, ȘTEFAN - PANAIT I. PANAIT, *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața - Domnia - Epoca*, București, 1969.
- IORGA, N., *Carol al XII-lea, Petru cel Mare și jările noastre (1709-1714)*, în "Analele Academiei Române", seria a II-a, M.S.I., t.LXXXIII (1910-1911), p.71-127.
- IORGA, N., *Viața și domnia lui Constantin-Vodă Brâncoveanu*, București, 1914.

- IORGA, N., *Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914.
- KARADJA, C.I., *Un manuscris al lui Ieremia Cacavela din biblioteca lui Constantin Brâncoveanu în "Revista istorică"*, XII (1926), nr.1-3, p.16-18.
- LUPAȘ, I., *Mucenicia Brâncovenilor*, Cluj, 1937.
- MAREȘ, ALEXANDRU, *Din istoria criptografiei românești; cifrul cancelariei brâncovenești pentru corespondența în limba polonă în "Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A.D. Xenopol»"*, Iași, XXV (1987), partea I, p.335-341.
- METEȘ, ȘTEFAN, *Din relațiile noastre cu Rusia. Frații David și Teodor Corbea... ca diplomați și scriitori în "Mitropolia Ardealului"*, V (1970), nr.11-12, p.836-862.
- NĂSTUREL, PETRE Ș., *O mărturie grecească despre mucenicia lui Vodă Brâncoveanu în "Verbum"*, București, VI-VII (1995-1996), nr.7, p.289-291.
- PANAIT, I. PANAIT, *Moldova în politica lui Constantin vodă Brâncoveanu în "Anuarul Muzeului județean Vaslui"*, vol.II, Vaslui, 1980, p.301-307.
- PANAITE, VIOREL, *Reprezentanța diplomatică a Țării Românești la Poarta Otomană în epoca lui Constantin Brâncoveanu în "Revista de istorie"*, vol.41 (1988), nr.9, p.877-894.
- PANAITESCU, P.P., *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, București, 1958.
- PIPPIDI, ANDREI, *Un episod al relațiilor româno-engleze: corespondența dintre Constantin Brâncoveanu și lordul Paget în vol. Constantin Brâncoveanu*, București, 1989, p.139-155.
- PIPPIDI, ANDREI, *Constantin Brâncoveanu, personaj al abatelui Prévost în "Studii și literatură universală"*, XVI (1970), p.163-181.
- POP, IOAN AUREL, *Domnia lui Constantin Brâncoveanu și românii din Transilvania - realitate istorică și reflectare în istoriografia românească transilvăneană din secolul XVIII în vol. Constantin Brâncoveanu*, București, 1989, p.59-73.
- RĂMUREANU, I., *Constantin Brâncoveanu sprijinitor al Ortodoxiei*, în "Biserica ortodoxă română", LXXXII (1964), nr.9-10, p.916-930.
- REZACHEVICI, CONSTANTIN, *Constantin Brâncoveanu - Zărnești 1690 -*, București, 1989.
- RUFFINI, MARIO, *L'influsso italiano in Valachia nell'epoca di Constantin vodă Brâncoveanu (1688-1714)*, München, 1974.
- SEMIONOVA, L.E., *Stabilirea legăturilor diplomatice permanente între Țara Românească și Rusia la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, în "Romanoslavica"*, V (1962), p.29-51.
- SEMO, ȘERBAN, *Câteva observații referitoare la Curtea lui Constantin Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus în "Revista Muzeelor"*, IV (1967), nr.2, p.169-171.
- STRUȚEANU, SCARLAT, *Frații Corbea, doi umaniști ardeleni la Curtea lui Constantin Brâncoveanu, în "Ramuri"*, Craiova, XXXIII (1941), nr.1-2, p.40-55.
- ȘERBAN, CONSTANTIN, *Constantin Brâncoveanu*, București, 1969.
- ȘERBAN, CONSTANTIN, *Un episod al campaniei de la Prut: cucerirea Brăilei (1711) în "Studii și materiale de istorie medie"*, II (1957), p.449-456.
- ȘERBAN, C., *Legăturile Stolnicului Constantin Cantacuzino cu Rusia în "Studii și articole de istorie"*, II (1957), p.237-254.
- ȘERBANESCU, N., *Constantin Brâncoveanu ctitor de cultură românească*, în "Biserica ortodoxă română", LXXXII (1964), nr.9-10, p.879-899.
- TUDOR, SEBASTIAN, *Un boier muscelean, stolnicul Radu Golescu, colaborator și slujitor al domnitorului Constantin Brâncoveanu în "Studii și comunicări"*, Muzeul Câmpulung-Muscel, IV, 1987, p.69-76.
- VASILIU, VIRGINIA, *Constantino Brâncoveanu e il Cattolico. Alcune notizie nuove intorno alla sua politica religiosa*, în "Ephemeris Dacoromana", Roma, III (1925), p.110-128.
- VĂTĂMANU, NICOLAE, *Iacob Pylarino, medic al Curții domnești din București (1684-1687; 1694-1708) în vol. Din istoria medicinei românești și universale*, București, 1962, p.121-132.
- VĂTĂMANU, N., *Medici și astrologi la Curtea lui Brâncoveanu, în "Viața Medicală"*, XIII (1966), nr.1, p.51-56.

CAUGHT IN THE TURMOIL OF PERILS

The Background of Constantin Brancovan's Foreign Policy and Diplomacy

- Abstract -

Constantin Brancovan is remembered by posterity not only as a patron whose industry and efforts fostered the flourishing of arts and culture, but as an outstanding character in the field of politics and diplomacy as well. Owing to his moderation, sensibility, and keen understanding of the part he had been chosen to play as a promoter of the ideal of independence in times of great distress and turmoil which troubled these parts of the European continent, he remained at the helm of Wallachia for over 26 years - an unparalleled stability from the mid-17th century onward.

Brancovan's policy cannot be dissociated - at least over a period of almost two decades - from that of his influential relatives, the Cantacuzenes, whose most brilliant representative, the learned *stolnic* (High Steward) Constantin, acted as his mentor, initiating and assisting him step by step in his pursuance of excellency in the art of governing. As the descendant of a wealthy and prominent family of boyards from the region of the Olt, Brancovan was reared by his maternal uncle, the same *stolnic* Constantin Cantacuzene, who guided his first steps in his political career. As a young boyard, having received a fine education and acquired an excellent knowledge of Greek and Turkish, Brancovan perfected himself in various missions to Transylvania and Constantinople (1681), and under the reign of his uncle, Șerban Cantacuzene, he ascended to ever higher offices until reaching that of High Logothete and *ispravnic* (locum tenens) of the Prince. He made his debut in politics and diplomacy in times of great tribulations in Central and South-Eastern Europe, brought about by the long war between the Ottoman Empire and its enemies - Habsburg Austria, Poland, Venice and Russia, coalesced into the "Holy League" after the unsuccessful besieging of Vienna (1683).

Quite early though, it became apparent that the alliance among the Christian powers was of an artificial nature, each country, and notably the Habsburg monarchy and Poland, pursuing its own and, more often than not, divergent goal, hardly in keeping with the spirit of an anti-Ottoman "crusade" for the emancipation of subjugated peoples in South-Eastern Europe, and more suggestive of a war of conquest and annexation. The Habsburgs dreamt of restoring the Hungarian Kingdom with territories having formerly belonged to St. Stephen's Crown, undoubtedly under their own domination, and made no secret of their lust - among others - for Transylvania, Moldavia and Wallachia. Poland in her turn, invoking alleged feudal rights, obsolete and illusory if ever, was raising similar ungrounded claims, at least upon Moldavia and Wallachia. Rivalries would soon show in the relations between these two allies, with the House of Austria scoring resounding victories on the battle fields, especially after the conquest of Buda (2 September 1686), and the Poles making little progress if at all, stalled as they were by the Tatars, and failing in their attempts at reaching the Black Sea and the Danube Mouths through Moldavia. The self-seeking goals of the Habsburg Empire, whose offer to the Balkan peoples was the mere replacement of Ottoman authority with the Austrian one, assisted by a threatening proselytism for conversion to Catholicism, aroused the legitimate doubts not only of fighters in Voivodine, Bulgaria, Macedonia, Bosnia and Hertzegovine, but also of Wallachia, where Prince Cantacuzene and several of his counsellors had already been won over by Vienna's advances. The sudden death of the Prince, which occurred on 29 October 1688, would nevertheless mark a turn in the external policy of the Wallachian Principality. Constantin Brancovan's promotion to the throne, after the death of his uncle, came as an option of the learned *stolnic* Constantin and of the High Spatharus Mihai

Cantacuzene, the two brothers of the departed. They would accordingly block the accession of the legitimate heir – the unfledged son of Șerban, upon whom his Austrophile brother-in-law, the *aga* (Army Commander) Constantin Bălăceanu, possessed great influence – not only with the purpose to acquire undisputable authority over the country, but also to modify the course of its external policy, and prevent its reckless siding with the Austrians, which may have ensued from the far too general instructions the late Prince had entrusted to his embassy to Vienna, under circumstances in which the outcome of the war was still uncertain, and the Turks and Tatars continued to threaten the borders of the Principality. The reserves of the aforementioned high officials – in which their newly-enthroned chosen one shared – were mainly taking substance from the example offered by Transylvania, a province fallen under the authority of the Imperials with no regard whatsoever for her rights, and submitted to ruthless military occupation. Hence, Prince Șerban Cantacuzene's embassy to Vienna received fresh instructions, according to which Wallachia would only join the camp of the Imperials if solid guaranties were offered against retaliation by the Turks and Tatars. The embassy exceeded its authority, and the *aga* Constantin Bălăceanu, the son-in-law of the departed Prince, requested from the Habsburgs unconditioned assistance to enthrone his young brother-in-law, George Cantacuzene, who was to rule, undoubtedly, under his own guardianship. The Austrians then chose to overlook the will expressed by the Prince and his counsellors, and, in their eagerness to enter Wallachia and submit Brancovan – after the example of Transylvania – sent an army against him in the winter of 1689, under the command of General Donat Heissler, who successfully led his troops into Bucharest itself. The Prince took refuge in the Prahova Country, and from there, with military assistance from the Tatars, forced the withdrawal of the Austrians, which was completed in January 1690. With the interregnum occurred at the leadership of the Principality of Transylvania following the death of Michael I Affafi, Brancovan decided to launch a counteroffensive in order to eliminate the Austrian peril lurking at his borders; and therefore, setting up an alliance with the Turks and Tatars, he backed up the candidacy to the throne of the aforementioned province of Imre Thököly, leader of the Kurucz rebels, the enemies of the House of Austria, and the Porte's protégé. After the victory of the allies at Zărnești (11/21 August 1690), with General Heissler taken prisoner, and the *aga* Bălăceanu and Chancellor Mihály Teleki fallen on the battle field, Thököly managed to occupy the south of Transylvania for a short while, being crowned Prince at Cristian, near Sibiu. The counteroffensive of the Imperials led by the Margrave Ludwig von Baden, which occurred during the same year, forced the withdrawal into Wallachia of Thököly, whose soldiers were allowed by Brancovan to winter in camps set up near Târgoviște and Bucharest. The episode put an end to the antagonistic stage of Brancovan's relations with the House of Austria, which would subsequently embark upon a favourable course. Indeed, under the dire circumstances created for Wallachia by the clash between the Turks and their adversaries from the "Holy League", Brancovan and his Cantacuzene advisers took great pains at preserving the neutrality and autonomy of the Principality, declining, to the best of their ability, any active cooperation with the Turks, and refraining from acknowledging the replacement of Ottoman domination with the Austrian one as well. Brancovan would hence pursue an ingenious policy, caught between Austria and Turkey, and carry secret correspondence with a number of Imperial generals and officials, while, which is more important, giving his full support to the peace negotiations initiated as early as 1691 by the ambassadors of England and Holland to Constantinople, Lord William Paget and Jacob Colyer accordingly, both eager to disengage the Habsburg Empire from the war, and direct all its military efforts upon the common enemy, Louis XIV's France. Brancovan and the *stolnic* Cantacuzene – being in their turn on writing terms and quite friendly with the aforementioned diplomats – consented to mediate negotiations with their counterparts in Vienna and the Imperial ministers, while ensuring the secret passage of emissaries and letters through Wallachia. Far from remaining indifferent, and as a token of gratitude, authorities in Vienna awarded Brancovan the title of Prince of the Holy Empire on 30 January 1695, acquiesced to this purchasing of estates at Brașov and erecting a residence

hall at Sâmbăta de Sus, and further on, by Imperial diplomas, granted him the right to take refuge in Transylvania should the Turks become a threat. On the other hand, in order to abate the Porte's suspicions, Brancovan would proceed with little scruples to the corruption of influential Ottoman officials, whom he showered with rich gifts and money, thus entertaining a numerous clientage of Greco-Levantine servants devoted to his interests, and assuring grand vezirs and high officials of his pretenceful faithfulness. In this way, Wallachia would successfully and rather easily evade the conflagration which ended in the Peace of Karlowitz concluded on 16/26 January 1699, when the issue of the Principality – secretly coveted not only by Austria but also by the more remote Poland – failed to be tackled, the autonomy of the aforementioned towards the Porte remaining basically unchanged. The Habsburg Empire nevertheless annexed Hungary and Transylvania, Poland having to settle with the recovery of Kameniec.

As early as the last decade of the 17th century, other options in Brancovan's external orientation would though become apparent. Therefore, all the hopes for emancipation from under the Turks which had been put in the Habsburg Empire until 1688 not only by Prince Șerban Cantacuzene but also by some of the Serbian leaders or rebel groups from Bulgaria, Macedonia, Bosnia and Hertzegovine, would be substituted, after the self-serving and authoritative policy of the House of Austria had begun to show clearly, seconded as it was by an intense proselytism for the conversion of subjects to Catholicism, with a new orientation, namely a rapprochement to Russia, the coreligious power with which the Balkan peoples felt a cultural and denominational in nature bond. Brancovan, in his position as a protector of the Eastern Church, through close contacts with Greek high hierarchs and scholars, could not escape this influence exerted upon him so that he would incline towards Russia, a tendency mainly exhibited by the Cantacuzenes, who claimed to be descendants from the emperors of Byzance. The aspirations of the Romanians and of their neighbours southward of the Danube – hardly able to grasp the truth – were little taking into account the realities of the moment. In his strife for political assertion of Russia on the European continent, Tsar Peter I's primary goal was to obtain free access of his country to the Baltic Sea, for which he had to fight though a long and exhausting war against Charles XII's Sweden. Beyond the propagandistic literature – mainly promoted by the Greek circles in the Empire, which at the beginning of the 18th century were advocating for the destiny of Moscow being that of a "Third Rome" –, a thorough analysis of historical realities makes it clear that Peter I gave no particular priority to the "Eastern Question" in the considered period. The ever deeper involvement of Russia in the Northern War, after 1700, did not escape Brancovan's notice. Out of instinct, the Wallachian voivode began to realize that the emancipation of Balkan peoples from under the Ottoman domination with the help of the Tsar's armies could hardly be excepted in the short run, especially given the aggravation of the situation in South-Eastern Europe with the outbreak of the anti-Habsburg revolt of the Kuruczs headed by Francis II Rákóczi in 1703, of the general background given by the war of succession to the Crown of Spain, which once again was dividing the great powers on the continent into opposite camps.

This first part of the reign of Brancovan, in which he ruled the country in perfect agreement with the party of the Cantacuzenes and took the advice of the *stolnic* Cantacuzene on all the important issues of state, ended with his confirmation as a ruling prince for life, which the former would obtain from the Porte after having been summoned to Adrianople and appeared before the Sultan Mustapha II on 15 June 1703. This privilege was wrested with great financial sacrifice, the most painful of which proving to be a twofold increase in the tribute, commonly agreed upon. For almost two decades Brancovan profited by the consummate political experience of the Cantacuzenes, by their multiple contacts outside the country, both with hierarchs of the Eastern Church and foreign diplomats to Constantinople, as well as various officials and ministers of the neighbouring Imperial Courts, gradually becoming mature in the art of governing; it is from the *stolnic* that he learned how to put into operation and rely on a highly active and efficient chancellery, staffed with clerks proficient in Latin, Greek, Italian, German, Polish, Magyar, Turkish and Russian, as well as in cyphers,

and surround himself with well-endowed secretaries. Assisted by the aforementioned, Brancovan would keep a vast correspondence not only with the sovereigns of the time (the Emperors in Vienna, the Tsar of Russia, the Kings of France, of Poland) but also with Austrian, Polish and Russian state officials and generals, leaders of the Kurucz rebels (1703-1711), ambassadors of the great powers (the English, Dutch, Imperial and Venetian ones) to Constantinople, the Pontif sovereign, cardinals, high hierarchs of the Eastern Church, Greek scholars, etc. Out of the 282 letters – identified to the present date – which Brancovan sent to various foreign addressees, more than half, that is a number of 170, exhibit a political and diplomatic character. At his Court in Bucharest, a town having become an active diplomatic centre with its views especially set upon Vienna, Constantinople, Moscow and Warsaw, Brancovan would also support and rely on a huge network of agents and emissaries mostly recruited among Transylvanian, South-Danubian and Levantine scholars, tradesmen and clergymen, whom he would send on various missions to the European capitals.

After 1703, Brancovan was caught into an intricate diplomatic game between the Austrians and the Ottomans, driven to war by their thirst for revenge. The Wallachian voivode offered assistance to the Kurucz rebels from Hungary and Transylvania – giving them shelter and providing for them to the best of his ability, with the Ottomans' consent –, while secretly maintaining his relations with Vienna, informing the Imperials on developments at the Porte and keeping them abreast of the Turks' intentions. The voivode's forethought paid off one more time, since the repression of the Kurucz rebels by the Austrians in 1711 enabled the latter to prepare their retaliation on the Ottomans, five years later. Awarded the cross of knight of the St. Andrew Order by the Tsar as early as 21 August 1700, Brancovan would maintain close relations with Peter I and chancellors Feodor Alekseievici Golovin and Gavril Ivanovici Goloykin through an intense exchange of letters and emissaries, also providing the Russian ambassador to Constantinople, Peter Andreievici Tolstoi, with valuable information, although Russia's inactivity in the South-Eastern European issues gave him little hope. On the contrary, eager to fulfil its aspirations for complete domination over Wallachia, the Cantacuzene party was strongly advocating for an open rapprochement to Russia, while carrying out separate relations with the Tsar and his officials, and conducting a policy which was increasingly independent from the official one promoted by the Prince. The conflict initiated by Brancovan with the removal from office of the Grand Spatarus Mihai Cantacuzene, and only seemingly appeased by the mediation of the Tsar, continued to grow. Now over 50 years of age, and fully prepared to assume all risks, the Prince decided to shake off the tutelage of his authoritarian relatives, take the helm of the Principality in his own hands, and provide for his offsprings' succession to the throne. The Cantacuzenes' reaction would be prompt, the *stolnic* Constantin and his brother Mihai starting to plot against Brancovan, and even making an attempt at overthrowing him after a bold plan concocted in 1708 with the Prince's enemies, in which they did their best to also involve Rákóczi. The political crisis having broken out in the Wallachian Principality would come to a head with the reactivation of the "Eastern Question".

Indeed, the Tsar's victory over the Swedes at Poltava (27 June/8 July 1709) hastened the developments, rekindling the hopes for emancipation of peoples in the Balkans, but also determining the Turks, instigated by Charles XII, King of Sweden, who had taken refuge at Bender, to make war preparations. The outbreak of the conflict between the Russians and the Turks on 9/20 November 1710 put Brancovan in a difficult situation, to be further aggravated with the Porte's appointment of Demetrius Cantemir – his rival – to the throne of Moldavia (14/25 November 1710) and his subsequent defection to the Tsar's camp. Obviously disturbed by the expedition of the Grand Vezir Mehmed Baltadji, who was marching his armies in the direction of Moldavia where Peter I's troops had already made an entrance, and, possibly, influenced by the moderation shown by the Habsburg Empire – unwilling to get involved in the conflict –, Brancovan resolved to send George Castriota on an exploratory mission to Jassy in May 1711, under the cover of mediating peace between the adversaries, but with the hidden purpose of exploring the Tsar's designs. But the Prince would wait in vain for an

answer from the Russians, who resented his alleged lack of responsiveness, with his army camped at Urlați, plagued by incertitude and hoping for the arrival of Peter's troops, which he would have joined once they had defeated the Turks and prevented them from crossing the Danube. The defection from the Prince's camp of the Spatharus Toma Cantacuzene, who prematurely fled to Jassy to join the Russian camp, and the humiliating defeat at Stănilești of the Tsar, who would be eventually forced to sign a hasty peace with the Turks at the Prut (11/22 July 1711) and would lose the Azov, while also having to make several other concessions, aggravated the situation of Brancovan, seriously compromised in the eyes of the Porte. Brancovan would also have to suffer the stern disapproval of his detractors, who were unjustly blaming on him the abortive campaign of the Tsar in Moldavia, which had actually been a mere episode subsidiary to the Northern War, the bulk of the army and the Russians' attention being focused in fact on Poland and the Baltic provinces, against the Swedes.

The last years of Brancovan's reign would be more than ever marked by uncertainty. The Prince's hopes for the support of Russia and of her ally, Poland, ended in smoke. The Wallachian voivode would also take great pains at resuming his relations with Vienna, and insist that permission to take refuge with his family in Transylvania in case of danger be granted to him. The deepening chasm between Brancovan and his influential relatives, the Cantacuzenes, hastened the developments, the aforementioned boyards becoming more than ever determined to dethrone Brancovan at any cost and return to power. Secret plans would be thus concocted at the Porte by the Cantacuzenes, by Michael's son-in-law, Dumitrașco Racovitza, formerly Prince of Moldavia, with Brancovan depicted as a traitor to the Turkish interests. After the success of 1711, the Porte had adopted an aggressive and revengeful policy to be carried out by the Grand Vezir Ali Damad Pasha, Sultan Ahmed III's son-in-law, with the purpose of recovering the territories lost in the peace of Karlowitz. Therefore, wary of the Romanian's Prince fidelity, especially after Cantemir's defection, the Porte proceeded to depose Brancovan on 24 March 1714, by sending to Bucharest a particular official with an escort. The Prince was arrested and taken to Constantinople with most of the members of his family, where he was thrown into prison after seizure of all his property and estates identified as such in the Principality. In his stead, the Sultan appointed to the throne of Wallachia, in recognition of his treacherous act, the Spatharus Stephen Cantacuzene, the son of the *stolnic* Constantin. After the Turks had tortured Brancovan and his family at will, and wrested their full from them, the unfortunate Prince, together with his four sons and his faithful counsellor, the *clucer* Janaki Văcărescu, were beheaded before the Sultan, their wretched bodies being discarded into the Bosphorus.

With the murder of Brancovan, a significant chapter in the history of Wallachia came to its end. A prominent figure of his time, Constantin Brancovan successfully preserved over more than a quarter of a century, especially by the art of diplomacy brought to unprecedented heights, the neutrality of the Wallachian Principality, interceded whenever possible for Moldavia and Transylvania, sounding for and adroitly turning to good account the contradictions among the rivalrous powers, the Ottoman, Habsburg and Russian Empires, as well as Poland, all with the purpose to protect the autonomy of the country. His fall was due not so much to the tragic and devastating conflict which to begin with 1705, and especially after 1711, opposed him to the Cantacuzenes - also acting, at least in their opinion, for love of the country, and eventually sacrificed in their turn - as to the thirst for revenge with which the Ottomans would rise in the 18th century for the last time, in a final and gory effort to check off their Austrian and Russian enemies, whose open military domination, from this time onward, would remain unmatched.

INDICE*

- Abnudan, Paul* • 47
Adam-Chiper, Marieta • 37
Adrianopol, ora în Imperiul otoman • 6, 27, 34, 67, 94, 143; pace din ~ • 142; mitropolit de ~ • 52, 66
Afenduli, clucer, trimis al lui C.Brâncoveanu la Bender • 17, 54, 144, 147
Afumați, moșie (jud.Ilfov) • 35
Ahmed al III-lea, sultan otoman • 27, 35, 36, 46, 50, 133
Ahmed aga, baș-kapugi • 10
Ahmed Cerkez, seraskier otoman • 13
Albala, Radu • 40
Albani, Giovanni Francesco, cardinalul vezi Clement al XI^{le}, papă
Albești, tabăra de la ~ (jud Prahova) • 31, 54, 137
Ali pașa, comandant otoman • 62, 63
Ali pașa de Belgrad • 112
Ali Corlulu pașa, mare vizir otoman • 109, 110, 121, 133-135
Ali Damad pașa, mare vizir otoman • 35, 36
Allard, Ludwig, Nicholas, general german în slujba țarului Petru I • 48
Altoviti, conte italian • 10, 38, 39
Anania, egumen al mămăstirii Brâncoveni • 38, 52, 55, 56
Anastasiu, kapukehaie la haniii tătari • 18
Anatolia • 33, 107, 109-111
André, Louis • 38, 140
Andrescu, Ștefan • 51
Andrei, tălmaci la Buceaci • 133, 134
Andreiaș, locatar în casa domnului C.Brâncoveanu din Brașov • 93, 94
Anghel, Atanasie, mitropolit unit (greco-catolic) al Ardealului 25, 91
Anghia și englezi (britanici) • 16, 18, 20, 28, 34, 68, 72, 73, 107, 108
Antonie, medelnicer, kapukehaie a domnului C.Brâncoveanu la Poartă • 140, 141
Apați, Mihai I, principe al Transilvaniei • 6, 7, 13, 37, 38, 52, 55, 60-62
Apați, Mihai II, principe al Transilvaniei • 49
Apostol, Manu, om de afaceri în shujba domnului C.Brâncoveanu • 32, 42, 49
arabi • 88, 107, 127
Arad • 132
Arbănaș, sol sud-dunărean trimis al regelui Poloniei al domnul Brâncoveanu • 21
Ardealul vezi Transilvania
Ardeleanu, G.S., pseudonim vezi *Goldenberg Samuel*
Aricescu, Constantin • 42
Arsenie, arhimandrit, trimis al țarului Petru I la patriarhul de Ierusalim • 24
Asia Mică • 36
Augsburg, oraș • 45; liga de la ~ • 16
August al II^{le}, elector al Saxoniei și rege al Poloniei • 20-22, 31, 34, 44, 50, 52, 54, 80, 135, 144
Austria (Casa de ~, Curtea imperială, Curtea de la Viena, Habsburgi, Habsburgic imperiu) și austrieci (imperiali, nemți) • 6, 18, 20-24, 26, 28, 32, 35, 36, 38-40, 43, 44, 47, 50, 64, 65, 68, 77, 79, 81, 82, 85, 91, 101, 107, 109-111, 131, 132
Axelmeier, Stanislav Reinhard, autor german din sec.XVII • 45
Azac vezi Azov
Azov (Azac), cetate turcească cucerită de ruși la Marea Azovului • 22, 23, 33, 138, 139
- Babadag*, localitate în Dobrogea • 62, 63
Baden, Ludwig, von markgrav, generalissim al trupelor imperiale • 12, 14
Baïadaff, L. • 50
Balkan, peninsulă • 19, 20, 21, 25; din ~ • 7, 22, 24, 30, 31
Baltice, provincii ~ • 34
Banat • 19
Bánffy, György, guvernator al Transilvaniei sub imperiali • 26
Barbalat, Mihai, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea țarului Petru I • 26
"Barbă Deasă", poreclă a ispravnicului de scaun al orașului București • 142, 143
Barițiu, George • 45
Basra, oraș • 87, 88, 107
Bălăceanu, Constantin, mare agă, ginere al domnului Șerban Cantacuzino • 9-14, 39, 40
Bălăceanu-Stolnici, Constantin • 40
Băleanu, Constantin, ginere al domnului C. Brâncoveanu • 146
Băleanu, Grigore, mare vornic, apoi mare logofăt în Țara Românească • 26, 50
Bărcuț, localitate în Transilvania • 39
Beci • vezi Viena
Bekri-Mustafa pașa, mare vizir otoman • 62
Belgrad, oraș • 9, 14, 56, 58, 63, 71, 81, 112
Bender (Tighina), cetate turcească pe Nistru • 30, 31, 34, 49, 52, 117, 118, 120, 131, 133-136, 138, 140, 141, 147
Bercseny de Szekes, Miklós, conte ~, delegat al curților la tratativele de la Trnava • 109
Berza, Mihai • 46
Bethlen, Katalin, soția principelui Mihail al II lea Apafi • 49
Bethlen, Nicolae (Miklos) conte de ~, cancelar al Transilvaniei sub imperiali • 101
Béthune, François Gaston de ~, trimis în Polonia al regelui Ludovic al XIV-lea • 44
Bizanți, împărați de ~ • 22
Blaj, tratatul de la ~ • 7
Boemia, cancelar de ~ • vezi Kinsky, Franz Ulrich von ~
Bogdan, Ioan • 138
Bogdan, Lupu, hatman în Moldova • 13
Boldur, Alexandru • 49
Bosnia • 7, 121
Bostangi-bașa, temniță • vezi Constantinopol
Bot, Livia • 45
Bran, localitate în Transilvania • 9
Brancoveci, Gheorghe, cărturar, fratele lui Sava ~, refugiat în Țara Românească • 6, 37
Brancoveci, Sava, mitropolit ortodox al Transilvaniei • 6
Brașov (Corona), oraș • 5, 11-14, 19, 34, 36, 45, 68, 104, 125, 127-129; magistratura orașului ~ • 54; tabăra de lângă ~ • 52; biserica Sf. Nicolae din Șchei • 17, 25; sobor al preoților • 53, 91
Brăila, oraș • 33, 133, 134, 138-139
Brăiloiu, Cornea, mare agă apoi mare ban în Țara Românească • 12, 26, 27
Brătășanu, Preda, mare pitar în Țara Românească • 6, 37
Brâncoveanu, Ancuța, fiică a domnului Constantin ~, soție a postelnicului Nicolae Rosefti • vezi Rosetti Ancuța

* Indicele a fost alcătuit de Ecaterina Petrescu, studentă în anul III al Facultății de Istorie a Universității din București, nepoată de fiică a regretatului meu frate ing.Ion Cernovodeanu.

- Brâncoveanu Anița, născută Balș, soția lui Constantin ~, fiu al domnului Constantin ~ • 146
- Brâncoveanu, Bălașa, născută Cantacuzino, din Moldova, soția lui Ștefan ~, fiul domnului Constantin • 127, 129
- Brâncoveanu, Constantin, postelnicul (1674), mare agă (1679), mare postelnic (1679-1680), mare spătar (1682-1686), mare logofăt (1686-1688), apoi domn al Țării Românești • 5, 6, 8-10 *passim*
- Brâncoveanu, Constantin, fiu al domnului • 146
- Brâncoveanu, Constantin, nepot al domnului Constantin, fiu nevastăic al lui Constantin ~ • 146
- Brâncoveanu, Illica, fiica domnului Constantin ~, soție a lui Scaurlă Mavrocordat • vezi Mavrocordat Illica
- Brâncoveanu, Marica, soția domnului Constantin ~ • 36, 146
- Brâncoveanu, Matei, fiu al domnului Constantin ~ • 146
- Brâncoveanu, Papa, postelnic, tatăl domnului Constantin ~ • 5
- Brâncoveanu, Radu (Răducanu), fiu al domnului Constantin ~ • 43, 146
- Brâncoveanu, Stanca, născută Cantacuzino, mama domnului Constantin ~ • 5, 59
- Brâncoveanu, Stanca, fiica domnului Constantin ~, soția beizadelei Radu Iliș • 71, 145-146
- Brâncoveanu, Ștefan, fiu al domnului Constantin ~ • 27, 127-129, 146
- Brâncoveni, curtea de la ~ (jud. Olt) • 12, 75; ~ mănăstire • 14
- Brunner Otto* • 37-39, 43
- Buceaci, localitate în Ucraina • 134
- București, oraș • 6, 7, 9-14, *passim*; biserici: Sf. Gheorghe Nou • 76, 115, 116, 127, 128; Sf. Sava • 127, 128; ispravnic de scaun al ~lor • 142, 143; mahala: Popa Stoica • 42; rezidențe domnești: Curtea <Veche> • 17, 21; Cotroceni • 12, 20; școli: Academia domnească de la Sf. Sava • 17, 127, 128
- Buda, oraș • 7
- Bugeac • 21, 22, 63, 117, 119
- Bujoreanu, Șerban, mare vistier în Țara Românească • 26
- Buiat, Teodor G.* • 50
- Bulgaria și bulgari • 7, 24
- Burlacu, Ioana* • 68
- Bussi, venețian, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea din Viena • 18, 26
- Bussv, Rabutin, Jean Louis de ~, comandant general al trupelor imperiale din Transilvania • 26, 107, 111, 112
- Cacavela, Ieremia, cărturar grec, în Țările române • 8
- Cahul, lac ~ • 63
- Caliarh, Pantaleone, medic la Curtea domnească din București • 70
- Calinic al II-lea, patriarh de Constantinopol • 25, 66, 68
- Calinichi Petre • vezi Kálnoki Péter
- Camaniano, Nestor* • 40, 44
- Camaniano-Cionan, Ariadna* • 38, 40, 41
- Cămenița (Kameniec Podolsk), cetate în Podolia • 21, 33
- Candia, localitate în Creta • 20
- Candido Romano, Giovanni, secretar pentru limbile italiană și latină al domnului C. Brâncoveanu • 7
- Cantacuzino (Cantacuzini), familia ~ • 5, 6, 9, 11, 15, 16, 21, 22, 25, 29, 30, 32, 35, 36; frații ~ • 14, 18, 28
- Cantacuzino, Bălașa din Moldova, soția lui Ștefan Brâncoveanu • vezi Brâncoveanu, Bălașa
- Cantacuzin, Constantin, stolnic și cărturar • 5, 6, 8, 10, 13-16, 18-21, 24, 26, 28-29, 35, 41, 44
- Cantacuzino, Gheorghe (Iordache), beizadea, fiul domnului Șerban ~ mare spătar • 9-11, 13, 39, 127-129
- Cantacuzino, Maria, văduva domnului Șerban ~ • 10, 11, 13-14
- Cantacuzino, Mihai, mare spătar • 8-10, 14, 21, 24, 26-27, 29, 35, 38
- Cantacuzino, Radu mare paharnic • 88
- Cantacuzino Ruxandra, născută Ruset, soția lui Gheorghe (Iordache) beizadea ~ • 127-129
- Cantacuzino, Stanca, soția postelnicului Papa Brâncoveanu • vezi Brâncoveanu, Stanca
- Cantacuzino, Șerban, mare logofăt apoi domn al Țării Românești • 6-11, 13, 15, 37, 38, 41, 43, 44, 50, 55-57, 59, 60, 69, 127-129
- Cantacuzino, Ștefan, mare paharnic, și mare spătar apoi domn al Țării Românești • 26, 27, 36, 97, 98, 103
- Cantacuzino, Toma, mare sluger apoi mare spătar • 26, 27, 29, 31-33, 35, 46, 48, 85, 95, 96, 127-129
- Canemir, familia ~ • 16, 31
- Canemir, Antioh, domn al Moldovei • 15, 16, 31, 48, 107, 108
- Canemir, Constantin, domn al Moldovei • 13, 15, 44
- Canemir, Dimitrie (Dumitrașco), domn al Moldovei și cărturar • 15, 16, 27, 31-33, 35, 40, 44, 46, 48, 50
- Caraiani, Nicolae, negustor, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Veneția • 18, 42
- Caramanliu, Dumitrașco, mare postelnic, kapukebaie a domnului C. Brâncoveanu la Poartă • 18, 26, 76
- Carțașu, Mihai* • 46, 69-73, 87, 89, 92, 93, 95, 96, 99-101, 103, 104
- Cardaș, Gheorghe* • 41, 47
- Cariofil Ioan, mare logofăt al Patriarhiei din Constantinopol • 52, 63-71, 86, 91-92
- Cariofil, Ralachi, mare eclesiarh, apoi mare retor și mare hartofax al Patriarhiei din Constantinopol • 52, 53, 71-73, 86, 87, 89, 91, 92, 94-96, 98-101, 103, 104
- Cariofil, Smaragda, soția marelui retor Ralachi ~ • 95, 96
- Carol al VI-lea, împărat romano-german • 26, 34, 49
- Carol al XII-lea, rege al Suediei • 30, 31, 33, 34, 44, 49, 117, 118, 121, 130, 131, 133-136, 138, 140, 141
- Carol de Lorena, episcop de Osnabrück, reprezentant al imperialilor la tratativele de la Trnava • 109
- Carpați, munții ~ • 13, 25
- Cartal, cetate lângă lacul Cahul în Bugeac • 62, 63
- Castagnères, Pierre Antoine de ~, marchiz de Chateaufneuf, ambasador al Franței la Poartă • 19
- Castoria, loc • 18
- Castriotul, Gheorghe, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea [arului] Petru I • 18, 22, 26, 32, 33, 48, 49, 53, 89, 90, 137, 138
- cazaci • 22
- Căluș, mănăstire, jud. Romanți; azi în jud. Olt • 76
- Câm ia Tohanilor, topic lângă Brașov • 13
- Câmpulung (Muscel), oraș • 9, 12, 104
- Cîndea, Virgil* • 40, 42
- Cândescu, Mihălcea, mare stolnic în Ț. Rom. • 32
- Căstian, localitate lângă Sibiu • 13
- Cebirin, cetate în Ucraina • 6
- Cernătești, deal al ~lor (jud. Buzău, fost Saac) • 41
- Cernăuți, oraș • 21, 22
- Cerneți, localitate (jud. Mehedinți) • 8, 12, 39, 52
- Cermodeanu, Paul* • 5, 40, 42-44, 46-47, 49, 50, 69-73, 80, 87, 89, 92, 93, 95, 96, 98-101, 103, 104, 106, 115, 120, 123-125, 133, 136, 143-145
- Cetatea Albă • 133, 134
- Chiaravalle, autor de calendare astrologice • 18
- Chometowski, Stanislaw, voviod al Mazoniei și ambasador al Poloniei la Poartă • 35, 54, 143, 144
- Ciobanu, Radu Ștefan* • 37, 41, 47
- Ciobanu, Veniamin* • 49
- Ciorogărlău, Matei, mare vistier în Ț. Rom. • 71
- Cladova, localitate pe Dunăre • 12, 56, 58, 62, 63

- Clement al XI-lea, papă (Giovanni Francesco Albani, cardinal) • 43, 53, 88
- Cleronomos, Gheorghios, kapukehaia a domnului C. Brâncoveanu la Poartă • 18
- Cleronomos, Matei, logofăt, emisal al domnului C. Brâncoveanu pe lângă lordul William Paget • 83
- Climent, mitropolit de Adrianopol • 52, 66
- Climent, mitropolit de Ianina • 54, 129
- Cluj, oraș • 114
- Cocorâșcu, Ianache, mare clucer de arie în Ț. Rom. • 91, 92
- Colyer, Jacob, ambasador al Olandei la Poartă • 19, 34, 51, 100
- Comnen Papadopol, Nicolae (Comninos Papadopoulos, Nikolaos) din Candia, profesor la Colegiul din Padova, trimis al domnului C. Brâncoveanu pe lângă Sf. Scaun • 20, 88
- Comninos Papadopoulos, Nikolaos • vezi Comen Papadopol, Nicolae
- Constantin, fiul lui Vasilie, curier al domnului C. Brâncoveanu la Veneția • 46
- Constantin, ginerele marelui retor Ralachi Cariofil din Constantinopol • 94
- Constantin, sluger, trimis al domnului C. Brâncoveanu la haniii tătari din Crimeea • 27
- Constantiniu, Florin • 5
- Constantinopol (Istanbul, Țarigrad), capitala Imperiului Otoman • 6, 15, 17, 20, 23-27, 31, 34, 35-37, 39, 40, 47, 48, 52, 55, 60, 61, 69, 71-75, 83, 84, 87, 96, 97, 114, 117-119, 121, 122, 129-135, 139-141, 146; cartiere: Pera • 78; palat: de la İalılıkiosk • 36; patriarhia din ~ • 25, 52, 53, 68-71, 73, 86, 89; temnițe la ~: Bostangi-bașa • 36; Edi-Kulë • 36, 140, 141
- Corbea, David din Șcheii Brașovului, ceașu, fiul "gocimanolui" Ioan; trimis al domnului C. Brâncoveanu la regele August al II-lea al Poloniei apoi domnesc și al Cantacuzinilor la Curtea țarului Petru I • 17, 18, 21, 22, 24, 26, 28, 29, 42, 47, 49, 102, 106-108, 110, 111, 114
- Corbea Ilina, soția ceașului David ~ • 42
- Corbea Matei, frate al ceașului David ~ • 26
- Corbea Pastia, fiu al ceașului David ~ • 49
- Corbea Sevastian, fiul ceașului David ~ • 47
- Corbea Teodor, "pisarul unguresc", fratele ceașului David ~ secretar în cancelaria domnească pentru l. maghiară, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea țarului Petru I • 17, 21, 26, 29, 32, 41, 49, 102, 108, 110, 111
- Corfus, Nle, I • 44, 80
- Corona • vezi Brașov
- Cotroceni, rezidență domnească • vezi București
- Craovia, oraș • 135; castelan de ~ • 54
- Craiova, oraș • 12
- Creta, insulă • 7
- Crefu, Gheorghe, I • 41
- Crețulescu Iordache, mare cămăraș, mare agă apoi mare postelnic, ginere al domnului C. Brâncoveanu • 26, 139, 146
- Crimeea 7, 130, 132, 135; haniii tătari din ~ • 24, 30, 31
- Csiki, András, căpetenie a rebelilor curuți unguri • 112
- Csiki, László, sol ardelean la Poartă • 6-8, 11, 37
- curuți, rebeli antihabsburgici din Ungaria și Transilvania • 13, 17, 25, 26, 29, 30, 39, 62, 98, 99, 104, 107, 109, 111, 122, 125
- Dăia, sat (jud. Vlașca, azi în jud. Ilfov) • 49
- Dabmația • 7
- Damasc, oraș • 126, 127
- Dămian, Pătru, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea țarului Petru I • 18
- DelChiaro, Anton Maria, secretar florentin al Domnului C. Brâncoveanu • 16, 17, 46-49, 50
- Demény, Ludovic • 43-45, 47-50
- Demirtași, localitate în Turcia • 34
- Des Alleurs, Pierre Puchot de Clinchamp, conte ~, trimis al regelui Ludovic al XIV-lea pe lângă principele Francisc al II-lea - Rákóczi • 109
- Devlet Ghirai al II-lea, han tătar din Crimeea • 31, 117, 135, 136
- Dietrich, Georg (Dedireh Ghieorghe), locuitor din Brașov • 125, 126
- Diichiti, Constantin, cronicar din Ț. Rom. • 50
- Dindar, Ladislau Teodor, secretar domnesc trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea din Viena • 17, 18, 26, 81
- Dionisie al IV-lea, patriarh de Constantinopol • 10
- Dobrescu, Nicolae • 38, 39, 41-43, 45-47, 49, 136, 137
- Doria, colonel în armata imperialilor, prizonier în lupta de la Zărnești • 13
- Dositei al II-lea <Notara>, patriarh de Ierusalim • 22, 24, 25, 52, 66, 75, 76, 87, 96, 97, 102, 106, 107, 109, 110, 113, 115, 116
- Dragomir, Săviu • 45
- Drăgănești, casele doamnei Maria Cantacuzino de la ~ (jud. Prahova) • 13
- Drăghiceanu, Virgil • 38, 43
- Drăgușan, vistier, trimis al domnului C. Brâncoveanu pe lângă principele Mihail I Agafi • 15
- Duca, Constantin, domn al Moldovei, ginere al domnului C. Brâncoveanu • 15
- Duca, Gheorghe, domn al Moldovei apoi al Țării Românești • 5, 6, 15, 37
- Dudescu, Radu, mare sluger, apoi mare logofăt în Ț. Rom. • 26, 36
- Dumbrăveni, domeniu de la ~ în Transilvania • 49
- Dumitrașco, căpitan în Ț. Rom. • 27
- Dunărea, fluviu • 7, 9, 12, 14, 19, 27, 32, 39, 47, 58, 62, 63, 133, 134; gurile ~ • 21, 22; Porțile de Fier • 56, 58
- Dunăod Antide, izeuț, trimis al Curții din Viena în Ț. Rom. • 7, 8
- Duzinchevici, Gheorghe • 44
- Dzikow, localitate în Polonia • 50
- Edi-Kulë, temniță • vezi Constantinopol
- Eftimie, negustor, curier al domnului C. Brâncoveanu în Polonia • 34, 135, 136
- Egipt • 32
- Eljan, Alexandru • 41
- Erbs, conte von ~, comandant imperial, prizonier în lupta de la Zărnești • 19
- Ernea, sat în Transilvania • 49
- Euftrat, râu • 107
- Europa • 6, 7, 16, 18; ~ de sud-est • 25, 26
- Fazal-Mustafa pașa, mare vizir otoman • 68
- Făgăraș, oraș • 39, 91; lăcaș din ~ • 25
- Feizullah efendi Es-Seid, mare muftiu otoman • 27
- Fenezan, Costin • 51
- Feratti, Bartolomeo, medic al domnului C. Brâncoveanu • 17, 50
- fiamengi • vezi Olanda și olandezi
- Filipești, moșia de la ~ (jud. Prahova) • 35
- Filipopol, oraș • 62, 63
- Findikîli-Mehmed aga, silahdar otoman • 46
- Florența, oraș • 20
- Florescu, Radu • 49
- Fomin, Demetrie, grec trimis în Rusia • 44, 57
- Fourriol, autor de literatură astrologică • 18
- Francisc (Francisc), locuitor din Brașov, vinde case domnului C. Brâncoveanu • 93
- Franța și francezii • 6, 11, 14, 16, 20, 28, 52
- Frantzul • vezi Ludovic al XIV-lea regele Franței
- Fulga, localitate • vezi Rușii lui Șarban vodă
- Gavrîl al III-lea, patriarh al Constantinopolului • 121

- Gavrülă, văr al fraților David, Matei și Teodor Corbea • 32
- Gazi Ghirai III, ban tătar, fiul banului Selim I Ghirai • 13, 110
- Gemil, Tahsin* • 38, 42
- Georgescu-Buzău, Gheorghe* • 42, 44, 45, 47
- Gherghița, tabăra de la ~ (jud. Prahova) • 31
- Ghica, Grigore I, domn al Țării Românești • 41
- Ghidimache, slugă a domnului C. Brâncoveanu • 69, 70
- Ghinea, ceauș în Ț. Rom. • 32
- Giurescu, Constantin* • 38, 39, 41-43, 45-47, 49, 137
- Giustiniani, Ascanio, baiul Veneției la Poartă • 20, 27, 46, 53, 97
- Glöckelsperg, Dietrich von ~, general imperial • 26
- Goldenberg, Samuel (Ardeleanu, G.S. pseudonim)* • 47
- Goltescu Radu, mare postelnic și mare vornic în Ț. Rom. • 12, 26, 50
- Golițin, Dmitri, Mihailovici, kneaz ~, guvernator al Kievului • 34, 133, 134
- Göllner, Carol* • 47
- Golovin, Feodor Alekseievici, cancelar al Rusiei • 26, 53, 54, 96, 102, 106-110, 147
- Golovkin, Gavril Ivanovici, cancelar al Rusiei • 26, 29, 30, 32, 48, 49, 54, 113, 117, 120, 121, 124, 130, 133, 137, 138, 147
- Grabarics Iacob, emisar al principelui Francisc al III-lea Rákóczi pe lângă domnul C. Brâncoveanu • 120, 123
- Grădșteanu, Bunea, mare comis, kapukehaie a domnului C. Brâncoveanu la Constantinopol • 26
- Greceanu, Radu, mare logofăt, cronicar • 10, 38-40, 43, 44, 46, 48, 49
- Greceanu, Șerban, mare logofăt, ginere al domnului C. Brâncoveanu • 12, 26, 146
- Grecescu Constantin* • 37
- Grecia și greci • 24, 113, 114; arhipelag ~ • 7
- Griener, Peter, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea din Viena • 17, 26
- Guboglu, Mihai* • 40, 46
- Habsburgi și imperiul habsburgic • vezi Austria
- Halică, staroste de ~ • 135, 136
- Hammel-Bruyinac, Jan Jacob van ~, ambasador al Olandei la Curtea din Viena • 28, 107, 108
- Heckenast, Gustin* • 46
- Heissler, Donat, general, comandant al trupelor imperiale din Transilvania • 12, 13, 39
- Herțegovina • 7
- Hochepeid, Daniel Jan, consul al Olandei la Smirna • 50
- Hulban, Maria* • 48
- Hulban, T.* • 50
- Hotin, cetate • 35
- Hrisant <Notara>, patriarh de Ierusalim • 22, 35, 54, 76, 77, 115-117, 119, 126, 129, 130, 137, 140, 141, 143, 145, 146
- Hurmuzaki, Eudoxiu, de* ~ • 39, 43-46, 67, 77, 82, 113, 117, 128, 129, 137, 140, 141, 143, 146
- Hurmuzaki, Manolache, mare cămăraș în Ț. Rom. • 73
- Husein-Amadja Zadé pașa, mare vizir otoman • 81
- Husein, pașa de Vidin • 62, 63
- Hyltén, rezident al regelui Carol al XII-lea al Suediei la Iași și București • 49
- Ialılıkosk, palat la malul Bosforului • vezi Constantinopol
- Ianache, căpitan, trimis al domnului C. Brâncoveanu la banii tătari din Crimeea • 18
- Ianache, mare clucer de arie • vezi Cocorăscu Ianache Iași, oraș • 32, 49, 130, 131, 133, 134, 137
- Ibrahim pașa Celebi, mare kapudan (amiral) otoman • 117
- Ierusalim, oraș • 109; biserica Sf. Mormânt din ~ • 127; mănăstiri închinată la ~ • 76; patriarhia din ~ • 54, 75, 87, 115, 116
- Iliăș al III-lea Alexandru, domn al Moldovei • 71
- Ilieș, Aurora* • 38
- Ioachim, patriarhul Rusiei • 7
- Ioan "gocman", preot din Șcheii Brașovului, tatăl Ceaușului David Corbea • 17
- Ioanichie, episcop ortodox • 75, 76
- Imperiul otoman • vezi Turcia
- Ionașcu, Ion* • 41
- Ionescu, Elena* • 45, 46
- Ionescu, Ștefan* • 37, 41, 43, 44, 47, 49, 50
- Ionga, Nicolae* • 5, 37-39, 41-46, 49, 50, 56, 67, 93, 94, 99, 105, 126, 139, 145
- Iosif II, rege al Ungariei, apoi împărat romano-german • 8, 26, 47, 54, 107, 108, 110-112, 132, 136
- Isaia, arhimandrit al mănăstirii Sf. Pavel de la Muntele Athos • 8, 56, 57
- Ismail, aga kapigilar kehaiași (kehaiaua capigülor) otoman • 38, 55
- Ismail pașa, seraskier de Bender • 130, 132, 144, 145
- Istanbul • vezi Constantinopol
- Italia • 17
- Iusuľ pașa Cerkez, seraskier de Silistra • 117, 118, 121-122, 130, 131, 135, 136
- Ivan al V-lea - Alekseievici, țar al Rusiei • 7, 44, 52, 56, 57
- Jolka, localitate în Ucraina • 113
- Jörger, Johann Quintin, consilier imperial la Curtea din Viena • 39
- Just, Juel, amiral danez, trimis la Curtea țarului Petru I • 48
- Kálnoki, Péter (Calinichi Petre), căpetenie curuță în Transilvania • 99, 104
- Kanev, localitate în Ucraina • 22
- Karadja, C.I.* • 38
- Karłowitz, oraș • 83; pacea de la ~ • 18, 23, 35, 44, 82
- Károlyi, Sándor, conte, căpetenie curuță în Transilvania • 30, 109
- Kiev, oraș • 49, 133, 134
- Kinsky, Franz Ulrich von ~, cancelar al Boemiei, demitar imperial • 19, 23, 53, 81
- Klopp, Onno* • 37, 40, 43
- Kollonich, Leopold, cardinal primat al Ungariei • 25
- Köprülüci, familie de mari viziri otomani • 35
- Köprülü, Numan pașa, mare vizir otoman • 135
- Köprülüzeade, Mustafa pașa, mare vizir otoman • 18
- Kriechbaum, Georg Friedrich, baron von ~, comandant general al trupelor imperiale din Transilvania • 47
- Kropotov, Gavril Ivanovici, brigadier rus • 133, 134
- Lambrino, Andronache, mare ecleziazar al Patriarhiei din Constantinopol • 94
- Lambrino, Manolache, mare agă în Ț. Rom. • 26
- Lazea, Alvina* • 46
- Lazea, Emil* • 46, 51
- Leopold I, împărat romano-german • 7-9, 13, 25, 26, 38-40, 45, 56, 58, 64-66, 79, 101
- Leszczyński, Stanislas I, rege al Poloniei • 31, 117, 118, 121, 135
- Levi-Weiss, D.* • 37
- Linz, oraș • 7
- Luca, vistiier, trimis al domnului C. Brâncoveanu la banii tătari din Crimeea • 18
- Ludovical XIV-lea, regele Franței (Franțuzul) • 6, 11, 14, 16, 17, 19, 44, 52, 67, 109, 110, 121, 122
- Lugoj, bătălia de la ~ • 20
- Lupaș, Ion* • 37, 38, 50
- Lupaș, Mariana* • 37
- I. ułk, oraș în Rusia; diploma de la ~ • 31

- Lymbéri, om de incredere al lui *Ralachi Cariofil*, mare retor al Patriarhiei din Constantinopol • 71, 72
 Macedonia • 7
Magyari, András • 45
 Mai, *Giorg* • vezi *May Georg*
 Maramureș • 107
 Marea Baltică • 24, 29
 Marea Mediterană • 6
 Marea Neagră • 7, 29
Mareș, Alexandru • 41
 Marsigli, *Luigi Ferdinando*, conte ~ din Bologna, emisar imperial în tratativele de pace cu otomanii • 18, 19, 21, 68
 Matei Basarab, domn al Țării Românești • 5
 Matejanić, *Elias*, misionar franciscan în Ț. Rom. • 20, 79
 Mavrocordat, *Alexandru Exaporitul*, mare dragoman al Porții Otomane; tatăl domnului *Nicolae* ~ • 16, 23, 27, 30, 44, 46, 87, 133-135
 Mavrocordat, *Ihnea*, fiica domnului *C. Brâncoveanu*, soția lui *Scarlat* ~ • 46
 Mavrocordat, *Nicolae*, domn al Moldovei • 16, 133, 134
 Mavrocordat, *Scarlat*, fiul *Exaporitului*, ginerele domnului *C. Brâncoveanu* • 46
 May, *Georg (Mai Giorg)* meșter argintar din Brașov • 128, 129
 Mazepa, *Ivan Stepanovici*, hatman al cazacilor din Ucraina • 30, 87, 113, 120-121, 130
 Mazovia, provincie în Polonia 145; voievod al ~ • 34, 54
 Mânăilă, căpitan, trimis al domnului *C. Brâncoveanu* la hanii tătari din Crimeea • 27
 Mărăcineanu, *Mânăilă*, mare șetrar în Ț. Rom. • 26
 Mănișeni, mănăstire (jud. Rmn. Sărat, azi jud. Buzău) • 33
 Mehmed, mare imbrohor otoman • 50
 Mehmed Baltađi, pașă, mare vizir otoman • 31, 33, 109, 110, 138
 Mehmed pașă Elmas, mare vizir otoman • 20
 Mera *Nicolae*, trimis al domnului *C. Brâncoveanu* la principele *Mihail I Apafi* al Transilvaniei • 61-63
Merenco, Vera • 48, 138
 Merișanu, *Staicu*, paharnic în Ț. Rom. • 43
 Mesopotamia • 87
Meșeș, Ștefan • 41
 Mihai Viteazul, domn al Țării Românești • 17
 Mihălache, căpitan în Ț. Rom. • 32
 Mihălache, curier al domnului *C. Brâncoveanu* în Rusia • 106, 107, 110
Mihordea, V. • 38, 40, 43, 46
 Mikes, *Mihály*, conte ~ mai marele căpitan al celor Trei Scaune Secuiești, căpetenie curuță • 28, 54, 123, 124
 Mikov, rău • 16, 40
Micc, D. • 37
Mircea, Ion Radu • 45, 48
 Mitrofan, episcop de Buzău • 17
Moga, Ion • 37, 38
 Mogoșoaia, Curtea de la ~ (jud. Ilfov) • 11
 Mohács, localitate în Ungaria • 8
 Moldova și moldoveni • 7, 13, 15, 16, 20-25, 30, 31, 33, 34, 36, 43, 47, 48, 62, 104, 107-108, 123, 130-134, 140, 141; domni ai ~ • 9
 Monte, *Giovanni Battista del* ~, misionar catolic la București • 7
 moscali • vezi *Rusia* și *Ruși*
 Moscopole, localitate în Balcani • 42
 Moscova, oraș • 17, 21, 22, 24, 26, 29, 45, 47, 49, 110, 122, 136
 Moreea • 23, 35, 117, 118
 Moro, sol sud-dunărean, trimis al regelui Poloniei la domnul *C. Brâncoveanu* • 21
 Muntenia • vezi Țara Românească
 musulmani (meghistani) • 126, 127
 Mustafa al II-lea, sultan otoman • 27, 46
 Mustafa aga, Capigi-Bașa, otoman • 36, 50, 146
 Mustafa aga, hambar-emi, otoman • 146
Mustafa Ali Mehmet • 37, 44, 46, 48
 Mustafa pașă, mare vizir otoman • 10
 Mustafa pașă, serășier otoman • 62, 63
Mușlea, C. Candid • 45
Năsturel, Petre Ș • 50
 Neculce, *Ioan*, cronicar moldovean • 30, 33, 40, 44, 47-50
 nemți • vezi *Austria* și *austrieci*
Nilles, Nicolaus • 45
 Nikitin, *Aleksei*, reprezentant al țarului *Petru I* la Varșovia • 21
 Nipru, rău • 131
 Nistru, rău • 21, 138, 139
 Niș, oraș • 12, 14
 <Notara> • vezi *Dositie al II-lea* și *Hrisant*, patriarhi ai Ierusalimului
 Nou Săseș, sat în Transilvania • 49
 Obedeuan, Pătru, mare armaș în Ț. Rom. • 41
 Oblucița, vadul de la ~ (Dobrogea) • 32
 Obilești, localitate (jud. Ilfov) • 53, 101, 102
 Oceaokov, cetate • 22, 130, 131; pașă de la ~ • 131
 Ocna Sibiului, lăcaș din ~ în Transilvania • 25
 Olanda și olandezi (flamengi) • 16, 18, 20, 28, 34, 50, 107, 108
 Oltenia • 12
 Okopy, localitate în Polonia • 144, 145
 Oradea Mare, oraș • 112
 Orăștie, localitate în Transilvania • 40
Oreškova, S.F. • 47-49
 Orșova, oraș • 8, 39, 56, 58, 62, 63
 Padova, colegiu din ~ • 20
 Paget, *William*, lord, ambasador al Angliei la Poartă • 19, 23, 25, 44, 52, 53, 72-75, 77, 78, 82, 84, 88
 Palestina • 136
 Panaioț, Radu, din Rodos, trimis al domnului *C. Brâncoveanu* la Curtea țarului *Petru I* • 18 24
Panaioț, I. Panaioț • 37, 40, 43-45, 47, 49, 50
Panaite, Viorel • 46
Panaiteșcu, P.P. • 48
Papacostea, Victor • 41
Papahagi, Valeriu • 42, 43, 46, 98
 Papasarafi, *Nikos*, negustor grec din București • 42
 Páskó, *Kristof*, sol ardelean la Poartă • 6, 37
Pava R. • 41
 Pavlov Dementie, trimis al domnului *C. Brâncoveanu* în Rusia • 26
Păcurariu, Mircea • 45
 Păușescul, Atanase, boier în Ț. Rom. • 12
 Pârșcoveanu, Preda, mare spătar în Ț. Rom. • 11
 Pécsi, *András*, medic ardelean • 38, 59, 60
 Pekri, *Lőrincz*, conte, consilier al principelui Transilvaniei *Francisc al II-lea Rákóczi* • 28, 53, 101, 105, 106, 115, 147
 Pera • vezi Constantinopol
 persi • 88
 Petru I Aleksei, cel Mare, țar al Rusiei • 8, 21, 22, 24, 25, 28-30, 32, 34, 44, 45, 47, 49, 52-54, 56, 57, 87, 89, 90, 96, 97, 102, 106-108, 110, 111, 113, 114, 117-119, 121, 124, 130, 131, 133, 137-141
 Plătărești, mănăstire (jud. Ilfov) • 13
Pleșia, Dan • 37
Pippidi, Andrei • 43, 44, 48-50
 Pitești, oraș • 12, 53, 54, 82, 136
 Poarta • vezi *Turcia (Imperiul otoman)*
 Polonia și poloni • 6, 7, 15, 17, 20-23, 30, 31, 33-36, 44, 48, 50, 54, 80, 82, 85, 107, 117, 133-135, 138, 139, 143, 144

- Poltava, lupta de la - • 30, 47, 130
 Poniatowski, Stanislas, conte -, staroste de Halici, emisar al regelui Stanislav I Leszczyński la Poartă • 135, 136
 Pop, Ioan Aurel • 45
 Popa Stoica, mahala din București • vezi București
 Popescu, Alexandru • 37, 38
 Popesc, Radu, mare logofăt și cronicar în Ț. Rom. • 12, 13, 37, 39, 40, 49, 50
 Porphyrita, Ianache, kapukebaie a domnului C. Brâncoveanu la Poartă • 18, 23, 42, 84, 85
 Porta, Nicolo de, originar din Chios, secretar al domnului C. Brâncoveanu • 17
 Potlogi, reședința a domnului C. Brâncoveanu • 12, 17, 123, 124
 Porțile de Fier • vezi Dunăre, fluviu
 Prabhova, județ • 13
 Pressburg, (Bratislava), oraș • 11
 Prooroceanu, Preda, boier în Ț. Rom. • 43
 Prut, râu • 32, 33, 138-140, 140, 141, 142; tratatul de pace de la - • 34
 Pylarino, Iacob, medic la curtea domnească din București • 42
 Quartier von Raal, Ignaz -, internunțiu imperial la Poartă • 19, 27, 46, 54, 112
 Rabutin • vezi Bussy, Rabutin
 Racoviță, Dumitrașco, dușman al domnului C. Brâncoveanu și genere al lui Mihai Cantacuzino • 35
 Racoviță, Mihai, fost domn al Moldovei • 16, 35, 47, 121, 133
 Radnić, Jovan • 37, 38
 Radu, vătaf, emisar al domnului C. Brâncoveanu la banii tătari • 27
 Radu, Iliăș, beizadea (Mold.), generele domnului C. Brâncoveanu • 145
 Radu, Leon, domn al Țării Românești • 69
 Ragusa, localitate • 117, 119
 Raguzinski, Sava Lukici Vladislavovici, negustor, emisar al Curții țarului Petru I la domnul C. Brâncoveanu • 96, 97
 Rahtivan, lordache, kapukebaie a domnului C. Brâncoveanu la Constantinopol • 26
 Rákóczi, Francisc al II-lea, principe al Transilvaniei, conducătorul răscoalii antiabsburgice a curuților din 1703-1711 • 25, 28-30, 53, 54, 98, 101, 106, 107, 109-112, 114, 115, 120, 122-125, 130-132, 147
 Rami, Mehmed pașa, mare vizir otoman • 27
 Ridulescu, Teodora • 42
 Rimureanu, Ion • 45
 Reiter Andreiaș • vezi Rhetor Andreas
 Rezacherici, Costanțiu • 40
 Rhetor, Andreas (Reiter Andreiaș), jude al orașului Brașov • 53, 93, 94, 99
 Roma, oraș • 20; biserica de la - • 24, 25
 români • 6, 24, 25, 39
 Rönne, Karl Ewald von -, general în armata țarului Petru I • 33, 48
 Rosetti (Rosetști), familie de boieri în țările române • 15, 16, 43
 Rosetti, Nicolae, mare postelnic, genere al domnului C. Brâncoveanu • 100, 146
 Rosetti • vezi și Ruset
 Rudeanu, Diicul, mare clucer în Ț. Rom. • 12, 27
 Rudeni, sat (jud. Argeș) • 124
 Ruffini, Mario • 41
 Rumelia • 121
 Ruscuc, localitate în Bulgaria • 84
 Ruset, Antonie, domn al Moldovei • 127, 128
 Ruset, Iordache, fiu al domnului Antonie • 127, 128
 Ruset, Ruxandra • vezi Cantacuzino Ruxandra
 Rusia și rușii (moscali) • 7, 15, 17, 18, 21-24, 26, 28, 29, 31, 32, 34-36, 44, 48, 53, 56, 87, 89, 102, 107, 117, 121, 135, 137-141
 Rușii de Vede, localitate (jud. Teleorman) • 43
 Rușii lui Șarban vodă, localitate în jud. Saac (azi Fulga, jud. Prabhova) • 13
 Ryswick, pacea de la - • 20
 Saac, județ dispărut din Țara Românească • 13
 Salmen, Norbert • 129
 Sándor, Gáspar, comandant al curuților • 67
 Sankt Petersburg, oraș • 30, 49
 Santa Croce, Andrea de - arhiepiscop de Seleucia, nunțiu apostolic la Viena • 20, 52, 79, 80
 Satu Mare • vezi tratat de la - • 30
 Sauler Bartaș • vezi Seuler Bartholomeus
 Sava ceaș, reprezentant al domnului C. Brâncoveanu pe lângă Francisc al II-lea Rákóczi • 114, 115
 Savoia, Eugenia de -, principe, generalisim al trupelor imperiale • 20
 Saxonia, elector al - • vezi August al II-lea rege al Poloniei
 Sándulescu, Natalia • 68
 Sâmbăta de Sus, localitate în Transilvania; lăcaș din - • 25; moșia de la - • 60, 61, 65, 66; reședința de la - • 19
 Scheller-Steinwartz • 44
 Schlick, Leopold von -, locotenent colonel, emisar imperial la domnul C. Brâncoveanu • 12
 Schreyer, Georg Philipp -, von Wegmar, secretar al lordului William Paget, ambasador în lez la Poartă • 19, 73-75
 Schwann, Hannelore • 42
 Schwann, S. • 42
 Seebi, oraș în Crimeea • 135
 seimeni • 5
 Seleucia, arhiepiscop de - • vezi Santa Croce, Andrea de -
 Selim I Ghirai, ban tătar al Crimeii • 10, 13
 Semionova, L.E. • 37, 44, 45, 48, 49
 Semo, Șerban • 43
 Serbia și sârbi • 24, 47, 58, 130, 132
 Seuler Bartholomeus (Sauler Bartaș), jude al Brașovului • 54, 128, 129
 Sf. Gheorghe, localitate în Transilvania • 64
 Sf. Gheorghe Nou, biserică • vezi București
 Sf. Nicolae, biserica din Schei • vezi Brașov
 Sf. Sava, Academia domnească • vezi București
 Sf. Sava, biserica • vezi București
 Sf. Sava, lavra de la Ierusalim • 115, 116
 Sibiu, oraș • 13, 18, 26, 39
 Sieniawski, Adam Mikolaj, mare hatman al Coroanei, demnitar al regelui August al II-lea al Poloniei • 34, 54, 134, 136, 143, 147
 Silinski, colonel de origine polonă • 50
 Simonescu D. • 37
 Sinai, mănăstire de la Muntele - • 66
 Siret, râu • 33
 Smolov, N.A. • 37
 Sobieski, Iacob, fiu al regelui Poloniei Ioan al III-lea - • 44
 Sobieski, Ioan al III-lea, rege al Poloniei • 20, 21, 44
 Sofia, oraș • 62, 63, 130, 131
 Sofia Alekseievna, țarevna Rusiei • 44, 52, 56, 57
 Sorano, Lorenzo, bailul Veneției la Poartă • 20
 Spania • 26
 Spilot (Spilot) grec aflat în slujba patriarhului Dositei al II-lea de Ierusalim • 102
 Spiridon, negustor grec, nepot al patriarhului Dositei al II-lea de Ierusalim, secretar al cifrului cancelariei domnului C. Brâncoveanu • 17, 96, 97
 Stănișești, lupta de la - • 33, 48
 Stelea, mănăstire • vezi Târgoviște
 Steville, Stephan, conte von -, comandant general al trupelor imperiale din Transilvania • 26, 34, 45, 47, 49, 54, 136, 138

- Stepney, George, ambasador al Angliei la Curtea din Viena • 28, 107, 108
- Stinghe, Sterie* • 45, 91
- Stoicescu, Nicolae* • 37, 40
- Stourdza, Al. A.* • 45-48, 110
- Străulești, ocină (jud. Ilfov) • 41
- Struțeanu, Scarlat* • 41
- Suedia și suedezi (șvezi) • 24, 30, 31, 34, 44, 113, 117-119, 130, 131, 134, 135, 139
- Suleiman al II-lea, sultan otoman • 14, 38, 62, 67
- Sutton, Sir Robert -, ambasador al Angliei la Poartă • 34, 46
- Szilanekény, localitate în Ungaria: bătălia de la - • 18
- Șafron, Piotr Pavlovici, vice-cancelar al Rusiei și ostăteț la Poartă • 34, 50, 140
- Șchiau, Octavian* • 45
- Șerban, C.* • 41, 42, 44, 45, 48
- Șerbănescu, N.* • 50
- Șerbănești, localitate în jud. Olt • 12
- Șeremetev, Boris Petrovici, feldmareșal rus • 32, 33, 48
- Șeremetev, Miha I Borisovič, general maior, rus, ostăteț la Poartă • 34, 40
- Ștefan, Leon, fiu al domnului Radu Leon • 69
- Știrbei, Cernica, boier • 12
- Știrbei, Constantin, mare ban • 26, 36
- Ștefan I cel Sfânt, rege al Ungariei • 7
- Ștampel, Gabriel* • 40
- Talman, Michael, internunțiu imperial la Poartă • 27
- Tappe, E.D.* • 42, 44, 82
- tătari • 7-10, 12, 13, 15, 18, 26, 30, 32, 38-40, 43, 63, 65, 81, 107, 112, 133-135, 138-139
- Târgoviște, oraș • 12, 14, 33, 52-54, 78, 82, 95, 110, 113, 114, 124, 125, 130, 132, 136-140, 142-144; mănăstiri: Stelea • 142, 143
- Târgu Mureș • 114, 115
- Telbizov, Karol* • 43
- Teleki, Mihály, cancelar al Transilvaniei • 8, 10, 13, 37, 39, 40, 52, 55, 59-65, 67
- Teleki, Pál, conte, refugiat la Curtea lui C. Brâncoveanu • 125
- Tempea, Radu* • 45
- Teodosie, mitropolit al Ungro-Vlahiei • 10, 25, 55
- Tököly, Imre, principe al Transilvaniei, căpetenie a curuților (1676-1699) • 13, 14, 19, 39, 40, 62, 67
- Thomson, Mark* • 40
- Tikeli, Ivan, căpetenie sârbă • 30, 130, 132
- Tocilescu, Grigore* • 138
- Tolstoi, Piotr Andreievici, ambasador al țarului Petru I la Poartă • 27, 96, 97, 102, 106, 107, 109, 110, 117, 121, 130, 133, 134; fiul - • 106, 107
- Toma, portar, emisar al domnului C. Brâncoveanu la hanu tătari din Bugeac și Crimeea • 18
- Toma, Stela* • 40
- Transilvania (Ardeal) • 6-9, 11-15, 20, 23, 25, 26, 28, 33-36, 39, 40, 42, 45, 47, 49, 57, 59, 64, 67, 73, 91, 101, 104-107, 111, 112, 115, 123, 124, 136, 138, 147; cancelari • vezi Bethlen Nicolae (Miklos) și Teleki Mihály; români din - • 24, 25, 104, 107, 132; tâlhari din - • 60
- Trei Scaune Secuiești, mai marele căpitan al celor - • vezi Mikes Mihály
- Trnava, oraș • 109, 110
- Trumbull, Sir William, ambasador al Angliei la Poartă • 67
- Tudor, Sebastian* • 39
- Turcia (Imperiul Otoman, Poarta) și turci • 6, 8-21, 23-28, 31, 38-39, 42-46, 50, 53-56, 63, 64, 67, 68, 70, 72, 73, 77, 81, 82, 84, 85, 87-90, 102, 104, 107, 109, 110, 111, 113, 117-122, 130, 131, 133-138, 142, 144
- Turculeț, Constantin, staroste de Cernăuți • 21, 22, 44
- Țaco, Ghiorghe, emisar al Magistraturii orașului Brașov la domnul C. Brâncoveanu • 104
- Țara Bârsei • 13
- Țara Făgărașului • 60
- Țara Românească (Muntenia, Ungro-Vlahia, Valahia) • 5-10, 12, 14, 16, *passim*; Mitropolie • 25; mitropolit • vezi Teodosie
- Țarigrad • vezi Constantinopol
- Țuțora, tabăra de la - • 32
- Ucraina • 6, 24, 33, 37, 89
- Uești, boier din - (jud. Argeș) • 60
- Ukraințev, Emilian Ignatievici, reprezentant al țarului Petru I la Poartă • 23, 87
- Ungaria și unguri (nemeși) • 7, 8, 28, 58, 104, 107, 108, 110, 111, 131, 132
- Ungro-Vlahia • vezi Țara Românească
- Urilați, tabăra de la - • 32, 48
- Valahia • vezi Țara Românească
- Valea Cernei, topic • 8
- Vatican, (Sf. Scaun, stat pontifical) • 7, 20, 23
- Varșovia, oraș • 17, 18, 20-22, 34, 135; tratat de la - • 29
- Vasilie, tatăl lui Constantin, rier al domnului C. Brâncoveanu la Venetia • 46
- Vasilii, Virginia* • 43, 88
- Văcărescu, Ianache, mare agă, mare paharnic, apoi mare clucer în Ț. Rom. • 26, 36
- Vătâmanu, Nicolae* • 41, 42
- Vărtosu, Emil* • 41, 46
- Velciu, Dumitru* • 47
- Veliman, Valeniu* • 50
- Venetia și venețieni • 7, 8, 18, 20, 23, 35, 42, 46, 117, 118; zecca - • 36
- Veress, Andrei* • 37, 39, 40, 55, 60-67
- Vergo, mare clucer, kapukehaie a lui C. Brâncoveanu la Constantinopol • 26
- Veterani, Federigo, comandant general imperial al Transilvaniei • 8-11, 19, 20, 38-40, 64
- Vidin, oraș • 12, 14, 19, 62, 63
- Viena • 6, 7, 9-11, 17-21, 25, 26, 28, 34, 38, 39, 44, 46, 47, 49, 56, 72-74, 79, 80, 91, 101; nunțul apostolic la - • 52
- V ișoara, sat • 49
- Vitebsk, oraș în Rusia • 121
- Vizantios, Mihail, cleric și cărturar grec • 45
- Vlasie, stegar, trimis de generalul Rönne la domnul C. Brâncoveanu • 48
- Vlădescu, Șerban, mare comis în Ț. Rom. • 9, 11
- Voivodina • 7
- Volde, Alois (Wolda), dragoman, trimis al domnului C. Brâncoveanu la Curtea din Viena și în Transilvania • 26
- Vrancea, munți • 32
- Wackerbart, Christian August von -, rezident al regelui polon August al II-lea la Viena • 21, 22, 44
- Wesselény, István, cronicar maghiar • 45
- Wimmer, Ion* • 44
- Winkler, emisar al domnului C. Brâncoveanu la regele Poloniei Ioan al III-lea Sobieski • 21
- Wolff, Andreas din Cotnari, pisaruleșesc (secretar de l. polonă) în cancelaria domnului C. Brâncoveanu • 17, 41
- Wolff, sau Wolf, Nicolaus, diac pentru limbile latină și polonă în cancelaria domnului C. Brâncoveanu • 17
- Wratislas, Johann Wenzel, conte von -, reprezentant al imperialilor la tratativele de la Trnava • 109
- Zaborovschi, Virgil* • 37, 38
- Zărnești, lupta de la - • 13, 14, 19, 40
- Zenta, bătălia de la - • 20, 22, 44

În Editura SILEX,
(☎ 673 10 13)

Au mai apărut:

- *** *Scurtă Istorie a Statelor Unite ale Americii*
- *** *Geografia Statelor Unite ale Americii*
- *** *Emigrația populației evreiești din România în anii 1940-1944*

Paul Cernovodeanu și Paul Binder - *Cavalerii Apocalipsului. Calamități-naturale din trecutul României (până la 1800)*

Sergiu Selian - *Istoria unui genocid ignorat*

D. Caselli - *Cum au fost Bucureștii odinioară*

Ion Mamina și Ion Bulei - *Guverne și Guvernanți (1866-1916)*

Marin Stănescu - *Moscova, Cominternul, Filiera Comunistă Balcanică și România*

*** *Scurtă Istorie a Statelor Unite ale Americii*
(Reeditare în colaborare cu Editura GEOTOP)

Grigore Olimp Ioan - *Bombardierele Atacă*

*** *Anuar vol. VII/1995 sub egida Fundației pentru Istoria Prahovei*

*** *Istoria unei Rafinării Centenare • Steaua Română Câmpina 1895-1995*

Roger Kirk și Mircea Răceanu - *România împotriva Statelor Unite • Diplomația Absurdului 1985-1989*

Ștefania Mihăilescu - *Transilvania în lupta de idei*

Ion Mamina și Ioan Scurtu - *Guverne și Guvernanți (1916-1938)*

*** *Anuar vol. VIII/1996 sub egida Fundației pentru Istoria Prahovei*

Eugen Denize - *Imaginea Spaniei în cultura română până la Primul Război Mondial*

Mihai Rachieru - *Istorie și comerț pe văile Prahovei și Teleajenului 1774-1848*

Ileana Căzan - *Imaginar și simbol în heraldica medievală*

Marieta Adam Chiper - *Vechi însemnări românești ca izvor istoric*

Ion Stanciu - *În umbra Europei (Relațiile României cu Statele Unite în anii 1919-1939)*

Valeriu Stan - *Ion Voinescu II (1808-1855)*

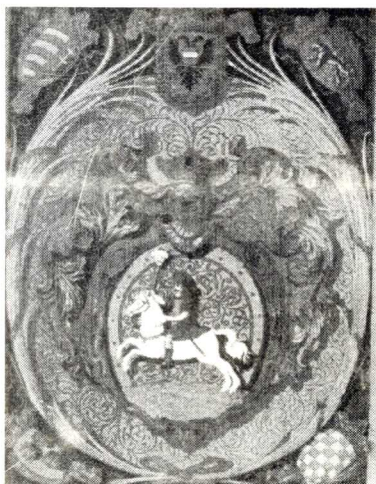
Ștefania Mihăilescu - *Transilvania în lupta de idei (partea a II^a și a III^a)*

Vor apărea:

A.A. Mossolov - *Misiunea mea în România (1916-1918) (memorii)*

Nicolae D. Stănescu - *Întâmplări și Oameni din Serviciul Secret*

Brâncoveanu a izbutit să păstreze nu numai Țara Românească, ci întreaga noastră națiune, ca trup politic, ca suflet românesc, timp de mai bine <de> un șfert de veac.

NICOLAE IORGA

ISBN 973-97927-5-8

13800.